

A KAMÉLEON
ÉS AZ ISTEN FELESÉGE

KELET-AFRIKAI NÉPMESÉK

Voigt Vilmos (szerk.)

A KAMÉLEON ÉS AZ ISTEN FELESÉGE

KELET-AFRIKAI NÉPMESÉK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

Népek meséi

BUDAPEST 1969

Válogatta, az utószót és a jegyzeteket írta Voigt Vilmos

KVADUDÁ MEG MULILVA

Élt egyszer egy Kvadudá nevű ember. Egy napon szólította a fiát, hogy menjen el vele eleség után. A fiú készségesen elment az apjával. Mikor egy jó darabot mentek, egy hatalmas majomkenyérfához érkeztek. Telides-tele volt gyümölccsel. Nézte az apa a fát, s gondolkozott rajta, hogy tudná a magas, csupasz törzsű fáról azt a sok-sok gyümölcsöt mind leszedni.

– Vágjunk, apám, kis peckeket – mondta a fiú –, kihegyezzük őket, beleverjük a fa törzsébe egymás fölött, és azokon felmászunk.

Kvadudá odaadta a fiának a fejszét. A fiú ágakat vágott, abból peckeket hegyezett, s azokat a fa törzsébe egymás fölött beleeresztette. Teletűzködte velük a fát, egészen a felső ágakig. Akkor felmászott a fára, s majd minden szem gyümölcsöt leszedett, csak egy ágon hagyta rajta a termést.

– Azon az ágon miért hagytad rajta a gyümölcsöt? Szedd le azt is.

– Azt majd máskor szedjük le – mondta a fiú.

A fiú leszállt. A sok gyümölcsöt hazavitték. Otthon addig kóstolgatták, míg mind megették. Mikor az ennivalójuk elfogyott, megint elmentek élelmet keresni. Most is találtak egy gyümölccsel tele majomkenyérfát.

– Hogy fogjuk a gyümölcsöt leszedni?

– Hát csak úgy, mint a múltkor – mondta a fiú. S azzal ismét peckeket készített, s azokon felmászott a fára. Megint leszedett minden gyümölcsöt, csak egy ágon hagyta rajta a termést.

– Azt miért hagytad ott?

– Azt majd máskor szedjük le!

Az apa méregbe gurult, és azt mondta:

– Most szedd le mind, azt parancsolom, és dobd csak le nekem a fejszét, hogy én is vágjak ágakat.

A fiú lehajította a fejszét a fáról, az apa elkapta, majd ő hágott fel a fára. De csak egy ideig ment felfelé, aztán visszafelé mászott, s

maga felett a peckeket rendre kiszedte. Mikor a fiú ezt észrevette, megrémült s kérdezte:

– Apám, miért szeded ki a peckeket, hogy fogok akkor a fáról leszállni?

Felelte az apja:

– Vannak rossz hágcsófokok, mikor leértem, újakat vágok, jó peckeket, kicserélem, hogy azokon lejöhess.

Hanem amikor már minden pecket kiszedett, és leért a földre, így kiáltott fel a fiúhoz:

– Szófogadatlan, rossz kölyök vagy, én hazamegyek, te pedig maradj a fán!

Kérdezte a fiú:

– Mikor jössz vissza, apám, peckeket vágni, hogy lejöhessen rajta?

Kiáltott az apa:

– Először akkor jövök vissza, mikor már háromszor megtellett a hold.

– Jaj, apám, addigra én éhen halok.

– Dehogy halsz! Megeheted azt a gyümölcsöt, amit fenn hagytál az ágon.

Az apa elment, s három holdfordulóig odahaza maradt, aztán ment csak vissza ahhoz a fához.

Mondta a fiú:

– Apám, apám, nézd csak a testemet, látod-e, hogy megsoványodtam? Verd belé most már a peckeket a fába, hogy lejöhessenek.

– Nem verek én peckeket a fába. Várj sorodra, majd jön valaki, aki lehozzon.

– Ki hozzon le, ki vigyen le? – kiáltotta a fiú.

– Hogy vigyen el a csusszuma héja! Amelyik a kakast is elvitte az udvarunkról!

Az apa elment, és a fiút otthagya egymagában.

A héja nemsokára csakugyan odarepült és mondta:

– Hogy tudnálak én tégedet levinni, kicsiny vagyok én ahhoz. Várj csak, keresek valakit, aki nagyobb nálamnál. – Azzal elrepült, és mindent elbeszért a gólyának. A gólya odarepült a fához, és mondta a fiúnak:

– No, fiú, szállj le hát.
– Hogy tudnék én leszállni? Még ha peckeket raknál a fába, akkor sem tudnék már lemenni, mert elfogyott minden erőm.
– Repülj le, ha nem tudsz mászni.
– Nem tudok én repülni sem. Ha itt hagysz, biztosan meghalok.
Mondta erre a gólya:
– Engedd el azt az ágat, amibe fogódzol. Ess oldalra, én majd felragadlak.

Elengedte a fiú az ágat, oldalra fordult, és leejtette magát. A gólya kiterjesztette a szárnyait, és a fiú a madár szárnyára esett.

Hanem mikor földet ért, odareppentek a gólyafiókák, és elkezdtek sivalkodni.

– Ez nekünk pottyant le! Megesszük a fiút!
Tüzet raktak, megsütötték, és elkezdtek enni.

Mondta a gólyaapa:

– A húsát mind megehetitek, de vigyázzatok, nehogy összetörjétek a csontjait. – Az apagólya a fiú csontjait összeszedte, bekötözte egy bőrdarabba, és elvitte egy Mulilva nevű emberhez.

Mulilva egy olyan tudós öregember volt, aki már félig-meddig meg is halt, hanem azon a napon, mikor Kvadudá a fiát otthagya, ismét életre kelt.

Mikor Mulilva a fiú csontjait kezébe vette, fogott egy követ, s elkezdte az egyes darabokat összetörni. Először egy karcsontot vert szét. Hát a karcsontból egy kecske és egy hiéna lett. Fogta a másik karcsontot, szétzúzta azt is, abból egy birka meg egy leopárd keletkezett. Ezután más csontokat vett elé. Mikor a hüvelykujjat porrá törte, abból egy oroszlán meg egy kecske támadt. Szétzúzta a gyűrűsujj csontját? Egy ökör jött ki belőle. Mikor a középső ujjat törte össze, akkor két állat teremődött: egy szamár meg egy zebra. Mikor a mutatóujjat verte szét, akkor egy kutya meg egy macska állott elé. Ekkor a kicsi, az ötödik ujja csapott rá, s hát csak előugrott egy kutya meg egy sakál.

Mikor ezzel elkészült, fogta a másik karcsontnak a nagyujját – két ökör lett belőle. A negyedik ujjból kecske meg sakál, a középsőből két kecske, a kicsiből egy birka meg egy hiéna. Azután a lábszárcsontra került a sor. Mikor széttörte a térdet, egy orrszarvú keletkezett. Az egyik felsőlábszárból egy ökör, s mikor a másikat is

szétverte, abból is egy ökör. Ekkor Mulilva a sípcsontokhoz fogott, abból egy bivaly lett, s mikor a másikat is széttörte, egy strucc állott elé.

Következtek a lábujjak. Az egyik láb nagyujjából lett egy borz. Ez egy nagyfajta borz volt, olyan, amelyik a sziklákon él, s mi azt úgy hívjuk, hogy kaso. A negyedik lábujjból egy kicsi borz penderedett elő. A harmadikból egy menyét, a negyedikből egy vadmacska, az ötödikből, a kicsikéből elébújt a csacsa. Hogy az micsoda? Hát egy bozontos farkú, pirinyó állat.

Akkor a másik láb ujjai kerültek sorra. A nyúl meg a varacskos disznó a nagy lábujjból lett. A negyedik ujjból keletkezett a törpeantilop meg a hegyi kecske. A harmadikból bújt ki a szvala, a másodikból a pávián. A legutolsó ujjból lett a majom.

A bordák következtek. Az elsőből lett a vízibak s még egy kicsi antilopféle. A másodikból a lala meg a vadkutya. A harmadikból egy olyan aprócska antilop lett, amit mi úgy hívunk, hogy ncsa. A víziló is a harmadik bordából keletkezett. A negyedik bordából lett a gyöngytyúk meg a guvat. Az ötödikből négyféle vadcsirke, a hatodikból a tyúk meg a pelikán, a hetedikből egy icipici madárka, azt mi úgy hívjuk, hogy titiako. S még a vadgalamb is ebből lett. A nyolcadik oldalbordából egy madár lett, az a nyomra vezető madár, úgy hívják, hogy holugusa.

Mikor Mulilva a csontokból minden állatot megteremtett, így szólt:

– Én nagy sokaságot hoztam létre. Hanem későbbben az fog eljönni, akié mindezek az állatok. Az, aki minket is alkotott, ő maga fogja ezeket az állatokat szétosztani.

Mulilva ekkor az agyat vette ki a koponyából. Az agyból lettek az összes fűfélék. Kivágta a szemeket, azokból keletkezett a víz. A víz megöntözte a földet. Mikor a víz áradása véget ért, a földből sok-sok fa hajtott ki. Szólt ekkor Mulilva:

– Én most a mi teremő atyánkra várok. Jönnie kell, hogy mindezekből az állatokból szétválassza a jókat és a rosszakat, a hasznosakat és a kártékonyakat.

A gólyafiak nem ették meg a fiú zsigereit. Mulilva most ezeket vette elő. A szétdarabolt belekből lettek a kígyók, sok-sok kígyó. Ezek után Mulilva fogta a fiú fejszéjét, és elkezdett fákat vágni. A kivágott fákból egy olyan nagy karamot épített, mint a távolság innen

a Takama-hegyig. A karám nagyon erős lett, és Mulilva az állatokat abba helyezte el. Még a madarakat is beleterelte. Ezután a karám oldalához épített egy kis hajlékot magamagának.

Mulilva ült a bomájában napnyugtáig. Aztán ott üldögélt a sötét éjszakában is. Mikor úgy érezte, hogy az éjszakának már el kellett múlnia, mondta magában: „Most jön a reggel!” De a reggel csak nem jött. Öt napig nem virradt meg, egyvégtében éjszaka volt.

„Mindennap reggel szokott következni az éjszakára – gondolta Mulilva – mi történhetett ma?” Ezen annyira eltöprengett, annyira nekibúsult, hogy végre hangos sírásra fakadt. Keservesen sírt a sötét éjszakában.

Ekkor leszállt hozzá Isokó-isten, és mondá neki:

– Te aggódó ember, miért sírsz?

Felelte Mulilva:

– Nagyon féltem, atyám.

Mondá Isokó:

– Ne félj. Az éjszakának vége lesz!

Szólt Isokó, és valóban világosság lett. Megérkezett a nap. Mikor felkelt a nap, az állatok maguktól elkülönültek. Az oroszlánok az egyik oldalra gyülekeztek, valamivel távolabb tőlük a leopárdok, a hiénák és a vadkutyák állottak. A barmok, kecskék, juhok, a szamár a másik oldalra mentek.

Szólt Isokó az oroszlán oldalán sorakozó állatokhoz:

– Ti ne maradjatok az embernél. Menjetek el a Pori-vadonba.

Kérdezte Mulilva:

– És én, atyám? Jelölsz-e ki számomra lakóhelyet?

Felelte neki Isokó:.

– Nem jelölök én ki számodra hajlékot, fiam, neked értelmed van, hogy tudj általa mindent.

És ezzel Isokó eltávozott.

A NAP

Volt egyszer két férfi, elmentek vadászni. Egy barlanghoz érkeztek, amelyiknek a szájánál egy nagy kő volt. A kő mellől nagy forráság áradt kifelé.

– Mi lehet ez? – kérdezte az egyik.

– Nem tudom én – mondta a másik. – Gyere, tudjuk meg.

Közelebb mentek, megmozdították a követ, bekukkantott az egyik, s felkiáltott:

– Jaj, de fényes! Gyere, fussunk innen.

De a másik azt mondta:

– Én bizony nem futok, meg akarom nézni. – A követ elvette, s bement a barlangba. Hát az a nagy fényesség egyben megégette, és meghalt.

A társa sok fűvet tépett, azt tartotta maga elé, s úgy könyörgött:

– Kérlek, kérlek, engem meg ne égess.

Hanem hogy a követ elmozdították, a nagy fényes a barlangból kiment, s a magasba fölemelkedett. Azóta ott van. Az a nap.

HOGYAN LETT A NAPVILÁG?

Régen olyan idők jártak, hogy még nem volt nappal, csakis éjszaka. Az emberek nem tudták, hogy a lény mi fán terem. De egyszer csak kezdték mondogatni: – Miért élünk mi világosság nélkül, örökös sötétben?

Egy napon az egyik híres szultán elészólitott egy patkányt, egy legyet meg egy pókot. Azt mondta nekik:

– No, ha így áll a dolog, ahogy áll, menjetek fel az égbe, követségbe.

A pók eresztett egy hosszú szálát. Azzal a patkányt, a legyet meg öt embert összekötözött. Ezután fogta magát, a fejével nekiment az ég falának, és abba jól belefurakodott. A többieket a pókháló szálán felhúzta maga után. Mikor ezzel készen volt, azt mondta a patkánynak:

– Most rajtad a sor, tedd meg te is a magadét!

A patkány az ég falába egy lyukat rágott, olyan mélyet, ami egészen az égben lakó emberekig ért. Mikor a patkány a lyukat kivájta, és rajta bekukkantott, elcsodálkozott és mondta:

– Hiszen itt világosság van!

A pók a többieket, a legyet meg az öt embert is felhúzta az égbe vágott lyukig. Onnan aztán gyalog bandukoltak tovább. Az öt ember beletette a legyet, a pókot meg a patkányt egy edénybe, hogy ne lehessen látni őket. Így mendégéltek egészen az égi szultánig. Odaérkeztek, illendőképpen elébe járultak és köszöntötték. Mikor az üdvözlések véget értek az égi szultán lei jelölt nekik egy házat, ahol el tölthetik az éjszakát. A jövevények reggel ismét a szultán elé mentek, hogy köszöntsék. Azután elkezdtek mondani, hogy mi járatban vannak. Csakhogy olyan hosszú lére eresztették a mondókájukat, hogy az égi szultán közbeszólt:

– Mit akartok?

– Mi elut akarunk – mondták. – Világosságot.

– Azt akarjátok, hogy fény legyen nálatok?

– Mi azt.

Mondta ekkor az égi szultán:

– Helyes, de várjatok egy keveset. Mondjátok el előbb, mi más kívánságotok volna ezenkívül?

Felelték az emberek:

– Uram, mi magokat is szeretnénk kapni, kölest, kukoricát, mindent, ami nekünk való.

– Ezek helyes kívánságok – mondta az égi szultán.

Ezek után még kétszer ott háltak az égben. A negyedik nap reggelén azt mondta a légy az embereknek:

– Mikor ti a szultántól a kért dolgokat fedett kosarakban megkapjátok, én leereszkedem. De csakis arra a kosárra szállok rá, amelyikben jóféle dolgok lesznek. Ha azt látjátok, hogy én nem telepedek rá valamelyik kosárra, az azt jelenti, hogy abban nincsenek jó dolgok.

Az emberek csak azokat a kosarakat fogadták el, amelyekre a légy rászállott, és azokat nem, amelyeket elkerült. Csodálkozott az égi szultán, és mondta:

– A másik kosarakat miért nem vettétek el?

Felelték az emberek:

– Azokat otthagytuk, uram, szívesebben vesszük el a többieket.

Ezután visszatértek a szállásukra, és minden adományt összeraktak egy helyre. Mikor a rakodással éppen készen voltak, az égiek egy barmot hoztak oda nekik. Egy nagy hízott ökröt. Odament a szultán is, egy sereg fazekat, tíz nagy főzőedényt adott nekik. És azt mondta:

– Az a parancsom, hogy az ökröt még ma levágjátok, és az egészet elköltsétek. De a csontokat se hagyjátok ám ott!

Az ökröt levágták, és a húst megfőzték. A szultán ekkor rájuk zárta az ajtót, és azt mondta:

– Mire estére visszajövök, az utolsó falatot is megegyétek.

Az ökröt délben vágták le, de estig bizony csak egy darabot tudtak a rengeteg húsból elfogyasztani. Meg is voltak ijedve. Mondta a patkány az embereknek:

– Jaj, de buták vagytok. El kell pusztulnotok! Én azt hittem, hogy ti okos népek vagytok, de bizony nincsen nektek eszetek!

Azzal nekifogott, egy nagy lyukat ásott, vájta, vájta, nagyon melyre vájta., S mondta az embereknek:

– Fogjátok a maradék húst meg a csontokat, hajítsátok be a gödörbe. – Ami a fazekakban megmaradt, azt mind a lyukba dobták. Azután a patkány az emberek segítségével ismét betömte. A földet jól letaposták, a patkány utoljára még el is simította, nehogy valaki valamit észrevehessen.

Estefelé az égi szultán személyesen ment oda, hogy utánanézzon, teljesítették-e a parancsát? Szerfelett elcsodálkozott s mondta:

– Hát én még ilyen embereket sohasem láttam. Akik egy nagy ökröt csontostul egyszerre meg tudjanak enni! Ti azért jöttetek ide, hogy minden olyan magot elkérjete, ami után mohón vágyakoztatok. Mivel egy egész ökröt meg tudtatok enni, nem bánom, hogy ezt a kívánságotokat teljesítettem.

Mondták az emberek:

– Bizony, uram, mi csakugyan azért jöttünk, hogy kívánságainkat a magokért elmondjuk neked. De meg még azért is, uram, hogy világosságot szeretnénk végre.

Mondta a szultán az embereknek:

– Jó munkát végeztetek, pihenjete hát reggelig.

Másnap az emberek felkészültek az útra, hogy hazamenjenek. Most a patkány fogott először munkához. Egy lyukat vájt az égbe, azon kibújt, majd visszabújt a többiekért. Akkor a pókra került a sor. Ő mindent és mindenkit összekötözött, magokat, legyet, patkányt és embereket. Majd az egészet lassan leeresztette a földre. Odalent az emberek mindazt, amit az égből hoztak, a maguk földi szultánja elébe vitték. De még mielőtt az égből leszállottak volna, az ottani szultán egy parancsot adott nekik, és az így szólt:

– Mikor az adományaim mind odalent lesznek, ki ne nyissátok a kosarakat, míg a kakas nem kukorékol. Ha azt megvárjátok, meg fogjátok látni, hogy milyen is a föld!

És amint megvárták, hogy a kakas megszólaljon, látták, ahogyan egészen kivilágosodott. És meglátták feljönni azt, amit eddig sohasem láttak: a napot. Csak ezután vették elő az égi szultán házából hozott dolgokat.

Ugyancsak örvendettek neki, hogy van immár mindenféle magjuk, elefántcsont dió, földimogyoró, kukorica, köles és sok másféle jó is. Dús választékot találtak ezekből a kincsekből. Mikor a

magok szétválogatásával elkészültek, elmentek szántani. Majd idő elteltével learatták a kölest.

Ekkor csak eléállt a patkány, és azt kérdezte:

– No és hol fogunk lakni most mi, utasok? Mi, akik megjártuk az eget? Mi, alak nagy utat tettünk meg? Emberek, adjatok nekünk, a patkánynak, a póknak és a légynek egy-egy jó lakóhelyet.

Először azt felelték neki:

– Nem tudunk mi nektek helyet adni.

Mondta erre a patkány:

– Micsoda? Hiszen mégiscsak mi vittük végbe a földolgot! Az emberek csak a terhet cipelték. Minden mást mi tettünk.

– No – mondták az emberek –, kijelölünk hát nektek egy-egy helyet. Te, patkány, ezután a házban laksz, az legyen a dolgod, hogy nagyokat egyél, és sok lyukat áss. Tehetsz, amit akarsz. Megehetsz mindent, ami jólesik. Amit csak lelsz. Még akárha egy kisgyermeket találnál, abba is szabad beleharapnod.

Mondta a patkány:

– Nagyon jó, így már meg vagyok elégedve.

Kérdezte ezután a pók:

– No és hol lakjam én?

Felelték neki:

– Hát lakhatsz a házban te is. De mivel te nem eszel a házban, szabad neked mindent beszőnöd, befonnod pókhálóval. A falakat és mindent, amit csak találsz.

Felelte a pók:

– Elégedett vagyok.

Most a légy szólalt meg:

– És hol lakjam én, és mit egyem én?

– Te? Hát mikor fejünk, te igyál tejet. Aztán ha beleesel és belefúlsz, az nem a mi gondunk.

És még azt mondták neki:

– Nézd csak, ha az emberek megsebesülnek, lakmározhatsz a sebeiken.

És kérdezték:

– No, meg vagy ezzel elégedve?

– Hát igen, igen – felelte a légy.

– No, akkor még az is legyen a tied ráadásul, hogy ha egy ember eltátja a száját, te repülsz bele!

Mondta a légy:

– Most már roppant elégedett vagyok.

A légy, a patkány meg a pók a sorsával ezért elégedett.

A HOLD

Élt egyszer egy Macselange nevű ember. Hogy jobban lásjon éjszaka, egy nagy fénybogarat szeretett volna keríteni lámpásnak. Találkozott egy messziről jött emberrel, s az azt mondta neki, menjen vele, mert mutat neki egy jobbat s fényesebbet. Meg is mutatta. Az volt a hold, amit mutatott. Macselange sem volt rest, megfogta a holdat, s betette egy fazékba. Hazavitte, megparancsolta a gyerekeinek, hogy a fedőt le ne vegyék arról a fazékról, amiben az ő világosságot adó tüze van. Azzal elment a mezőre dolgozni. Furdalta a gyerekeket a kíváncsiság, hogy mi lehet a fazékban. Az apjuk erősen meghagyta nekik, hogy el ne mozdítsák a fedelét. Egész éjjel oda volt dolgozni a mezőn. A gyerekek nem bírtak magukkal, az egyik levette a fedőt, a másik hozzá is nyúlt a holdhoz. A hold azt a gyereket abban a pillanatban halálra égette, s azzal huss! kireppent a fazékból! Felment s rátelepedett a hegy tetejére. Az apa odakint aludt a mezőn, felébredt a nagy fényességre, s mondja:

– Micsoda fényesség van idekint? – Azzal rohant is már haza. Hát csakugyan az ő tüze szökött el a fazékból.

– Kerítsetek egy létrát – kiáltotta –, vegyük le onnét a magasból!

Csináltak egy létrát, nekitámasztották a hegynek, felmentek rája, ágaskodtak, hogy a holdat elérjék, de csak nem érték el, addig-addig ágaskodtak, míg a létráról lezuhantak, bele egyenesen egy szakadékba. No, ezután az ember maga indult fel a létrán, hogy megfogja a holdat. De mikor felérkezett a legfelső fokára, a hold felrepült a hegy tetejéről, és elszállt a fellegek közé. Mondta az ember:

– No, ez elment, s megtelepedett a felhőkben. Most aztán mindenki jól fog látni, még az ellenségeim is. Ti vagytok az okai, mert kiengedtétek a fazékból a tüzemet.

Azt mondta a felesége:

– Az a te holdad pusztította el az én gyerekeimet. Miatta estek bele a szakadékba. Nem akarom látni a holdat.

Otthagyta az embert, és elköltözött egy másik országba. De mikor felnézett a magasba, ott is ott volt a hold. Elkecseregetett az asszony, és azt mondta:

– Ássatok egy gödröt nekem.

Ástak. Az asszony belement a gödörbe, az ember elföldelte. Ott halt meg a földben.

Az a hold, ott ni, amit látsz, az volt a Macselange fazekában.

A BÉKÁK ÉS AZ ESŐ

Hosszú időn át nem esett az eső, és az erdő vadjai, csúszómászói és madarai összegyűltek meghányni-vetni, hogyan juthatnának esőhöz. Az összesereglett nagyvadak úgy vélték, legjobb lesz, ha együttesen, hangosan kiáltanak eső után. Amiért is fajták szerint csordákba különültek. A sort az elefántok vezették, teljes erejükből trombitálva. Azután következtek az orrszarvúak, majd a zsiráfok, és így tovább a legapróbb fajtáig, anélkül, hogy megmozgatták volna az elemeket. Az erdő vadjai ekkor felszólították a békákat: próbálják ki ők is a hangjukat. A békák a nagyvadak kérésének engedve brekegtek és brekegtek egyre és újra, míg végre az égen gyülekezni kezdettek a fellegek. Ekkor a békák szólították fel az erdő vadjait, hogy ássanak nagy gödröket, amik felfogják az esőt. Mire elkészültek, nagy mennyiségű eső hullott a földre; tavak és tócsák keletkeztek. Ekkor a békák megmondták a vadaknak, hogy mivel esett, lesz számukra fű bőségesen. Legjobban teszik, ha elmennek legelni, és a tóhoz akkor térnek vissza, mikor megszomjaznak. Ami pedig őket illeti, minthogy ők a főnökök, ők maradnak a tavakban, és ott élnek az iszapból és miegymásból. Ezért találhatók a békák mind a mai napig a tavakban és a tócsákban. Mikor a bennszülöttek brekegni hallják őket, azt mondják, hogy nem ok nélkül lármáznak a békák, közeleg az eső.

A KAMÉLEON ÉS AZ ISTEN FELESÉGE

Az Isten elment sétálni, és összetalálkozott a kaméleonnal. A kaméleon lassan csoszogott egy falevélen. Kérdezte az Isten:

– Ó, te szegény! Szeretnél-e gazdag lenni?

– Hogy szeretnék-e? Hát hiszen, ha volna olyan ember, aki javakat adna nekem! – felelte a kaméleon. – De ember olyan nincs.

Mondta az Isten:

– Igazad van, barátom. Tudod, mit, gyere az én házamba.

A kaméleon elindult, s addig csoszogott az Isten után, míg el nem érkeztek annak hatalmas falujába. Mondta az Isten:

– No, megérkeztünk. Kérj magadnak, amit akarsz.

Felelte a kaméleon:

– Ó, ugyan mit kérhetnék én itt, az Isten birodalmában? Nem elegendő-e, hogy itt vagyok, s nem elég-e, amit úgy kapok, kérés nélkül?

Az Isten adott neki két feleséget. Egy marhagulyát, juh és kecskenyáját, rabszolgákat, pénzt és kalikószövetet bálaszámra. Azután azt mondta:

– No, most eredj, és élj ott a folyó mellett.

Kaméleon úr felkerekedett, s mikor félútig ért, máris elkezdett házakat építeni. Sok épületet csinált, valóságos falut, körötte kerteket művelt meg, s minden gabonáját elvetette. Néhány nap múlva megjött az eső, és bizony, főnök, jónak ígérkezett a termés. Mikor a gabona kalászt eresztett, górékat épített, hogy legyen mibe a termést begyűjtenie.

Egy napon az Isten elküldte a feleségét egy szolgálóleány kíséretében a kaméleon látogatására. Vittek egy kosarat meg egy kis kapát. Kaméleon úr éppen oda volt halászni a tavon. Kivetette a horgait, hát mikor fel akarja húzni, mit látnak szemei? Egy óriási béka pottyán a partra. S abban a minutában elkezd fecsegni és brekegni. Megijedt a kaméleon.

– Jaj, ma még valami veszedelem ér engem! Honnan jöttél, te ökölnyi szemű?

Felelte a béka:

– Halászd ki az úrnőmet is, aki odalent van!

Kaméleon másodszor is bevetette a horgot. Mikor kihúzta, egy kosarat meg egy kis kapát talált. Bevetette harmadszor is, rántott egyet rajta, érezte, hogy valami fémesbe akadt a horga, felhúzta, s lám! az Isten feleségét fogta ki. Nyomban felismerte, hogy ő az, s köszöntötte illendőképpen:

– Üdvözöllek, minden főnökök fejedelmének felesége. Honnan jöttél ide, hercegnő, hozzánk, alázatos szolgádhoz?

Felelte az asszony:

– Mi azért jöttünk, hogy hozzád menjünk feleségül, mivel te olyan híres vagy. De legelőször is szeretnénk felöltözködni szép kalikóba, mivel tudjuk, hogy kaméleon úrnak rengeteg ilyen szép kelméje van. Aztán, ha meg vagy elégedve velem, elég szépnek találsz, menj és öld meg az előbbi feleségeidet.

Kaméleon úr testét elöntötte a hőség ezekre a szavakra. Fogta a lándzsáját, nekiiramodott, de csak egy jegenyefáig futott, azt összevissza szurkálta, azzal visszament a tóhoz, mondta:

– Minden feleségemet megöltem.

Azt mondta a béka kisasszony az Isten feleségének:

– Nem igaz. Egy szó sem igaz belőle. Egy jegenyefát szurkodtál össze.

A kaméleon ismét elszaladt, leszúrt egy ökröt, visszajött s mondta:

– No, most megöltem őket.

Felelte a szolgáló:

– Nem igaz, egy ökröt szúrtál le.

Ismét elment a kaméleon, és kecskét ölt meg. De a szolgáló megmondta:

– Te egy kecskét öltél le!

A kaméleon újfent elment, s most egy juhot vágott le. Minden állatot kipusztított rendre, aztán azt mondta:

– Nincs más mit tennem, szegény fejemnek. Most már meg kell ölnöm a feleségeimet. – És bement a faluba. Kérdezte az idősebbik felesége:

– Miért vagy olyan vérengző kedvedben ma?

Felelte a kaméleon:

– Vérengző? Hogy beszélsz velem, te gonosz asszony?

Mondta az asszony:

– Hát mit vétettünk mi neked, hogy el akarsz pusztítani?

S bizony, a kaméleon leszúrta az idősebbik feleségét, kihúzta a lándzsáját, és beledöfte a fiatalabbik asszonyába.

Látta ezt az Isten odafent az égből, s azt mondta:

– Ez a gaz kaméleon az én feleségemet akarja magának. Elfelelte, hogy én tettem gazdaggá. Más asszonyokat kíván magának? Már nem elég nekik azok, akiket birodalmamban kapott? Gonosz szolgám ez, semmi kétség!

Ezalatt kaméleon úr a faluból, ahol a feleségeit elpusztította, visszament a tóhoz, s mondta:

– Megtettem, amit akartatok, mindent és mindenkit megöltem.

Ekkor a béka azt felelte:

– Azért ölted meg a feleségeidet, mert a király feleségét szeretnéd megkaparintani. De te abból nem eszel. Nem fogsz minket többé megtalálni! – S azzal loccs! bele a vízbe mindenestül, az Isten felesége, szolgálólány, kosár, kiskapa.

Kaméleon úr ott maradt egymagában, s azon gondolkodott, hogy őt milyen rútul becsapták. Aztán nem volt mit mást tennie, elindult nagy csüggedten a faluba. Amint mendegélt, találkozott az Istennel. Az Isten éppen evett. A megrágott ételt ráköpte a kaméleonra, s mondta:

– No, te gonosz, hát elkívántad az én feleségemet, most menj, s mászkálj ide-oda, imbolyogva a faleveleken. Ezentúl örökre szegény maradsz. A szűkölködéstől soha nem szabadulsz!

És bizony így is van azóta mindig. A szegény kaméleon imbolyogva mászkál ide-oda a faleveleken.

A SÖRT FŐZŐ TYÚK LAKOMÁJA

Egyszer a tyúk kölesből pombe-sört főzött. Mikor elkészült vele, meghívta rá a világ minden emberét meg állatát.

– Sört készíték! – kárálta világgá.

– Helyeseljük! – válaszolták az állatok.

Rengeteg sörösfazeka volt a tyúknak.

– Követet küldök mindenfelé – mondta –, hogy mindenkit egybehívjon.

– A sörivás ünnepén mind ott leszünk! – mondták az állatok. A tyúk egy tyúktársát küldte el követjárásba. Az el is ment, amilyen messzire csak tudott, hogy minden lényt összehívjon.

Egyszer csak hallja a tyúk, hogy a meghívottak nagy énekszóval gyülekeznek. Az emberek ezt énekelték:

– Mi ma sok húst sütünk! Mi ma sok húst eszünk!

A kicsiny állatok, mint teszem azt a szvályk, elhúzódtak a lakomázók közeléből, mondván:

– Mi kis állatok vagyunk. Mi mit sem tehetünk a nagyok ellen.

Ezek a kis szvályk, de még más apróbb állatok, sőt a zebrák is, féltek az emberektől.

A bivaly elment a lakomahely közelébe, de mikor meghallotta az emberek hangját, rettegés fogta el, és visszament a vadonba. A jávorantilopok azt mondták:

– Mi sört akarunk inni!

De hirtelen meghallották az emberek lábdobogását és énekét. Egy tapodtat sem mentek tovább, ott helyben megálltak. Mondta az orrszarvú:

– Miféle állat az ember, hogy akkora zajt csap, úgy lármázik? Figyelitek? Úgy zajonganak, mintha mi itt sem volnánk!

És az orrszarvú is elfutott onnan. Mikor a jávorantilopok az emberek énekét meghallották, azt mondták:

– Ezek meg akarnak ölni minket!

És ők is elszaladtak. A kis állatok kezdték mondogatni a nagy állatoknak, mondták az elefántnak is:

– Ti nagyok és erősek vagytok. De mi, kicsinyek, mi távol maradunk, mert aprók vagyunk.

Ekkor az elefánt is meghallotta az emberek énekét és lábdobogását, ettől a zajtól félni kezdett, és elfutott onnan. Odaszóltak futtukban az elefántok az oroszlánoknak és a leopárdoknak:

– Ti erős, nagy vadak vagytok. Maradjatok ti itt, mi nem vagyunk olyan hatalmasak, mint ti.

Mikor a leopárdok meghallották az emberek dobogását, mondták az oroszlánoknak:

– Ti, oroszlánok, erősebbek és vadabbak vagytok, mint mi, maradjatok csak ti itt a lakomára, mi elmegyünk.

Mikor az oroszlánok a zajongást közelebbről is meghallották, mondták a tyúknak:

– Nohát, te ugyan meghívtál minket a sörlakomára, de nem bírunk el a te embervendégeiddel. Idd meg a söröd magad. Mi elmegyünk.

És minden állat elvonult a lakoma színhelyéről. Csak a tyúk maga maradt ott. Az éneklő emberek megérkeztek, a tyúk széket tett mindenik alá, letelepedtek, a sört megitták az utolsó csöppig. A tyúk jóban is van az emberrel mind a mai napig. De nem láthatunk nagyvadakat az ember közelében élni, és éppen emiatt. A tyúk, az ott él az ember közelében.

HOGY ÉLTEK AZ ARANYKORBAN?

Nem kapáltak.

Az első embernek két felesége volt. Az első asszony elgondolhatatlanul szép meg jó volt; ez volt a férfi kedvence. A második féltékeny volt és merő gonoszság. Ez a második eltökélte, hogy feleségtársát elveszejtí.

Ebben az időben nemcsak hogy nem kellett, hanem egyenesen tilos volt az embernek dolgoznia. A mag kikelt magától; sem gyom, sem tűző nap nem akadályozta, hogy megérjen. Nem volt más tennivaló, csak le kellett aratni.

Azért mindenik feleségnek csak megvolt a maga külön földje. A féltékeny feleség azt mondta egy nap magában: „Úgy győzöm le a vetélytársnőmet, úgy utáltatom őt meg férjünkkel, hogy elmegyek az ő mezejére, azt jól kiritkítom, s akkor a nap le fogja perzselni. Nem lesz mit aratnia. Ennivalója sem lesz. Férjurunk hajlandósága hozzám fog visszatérni.”

Fogott egy kagylóhéjat. Minden éjszaka elment a mezőre, s holdvilág mellett a kagylóhéjjal vágta, irtogatta a feleségtárs cirokföldjét. Aztán ebből az lett, hogy a kagylóhéj kapálta föld pompás termést hozott. Az ő földje meg semmit. De viszont, mivel ezzel megszegték a munkatilalmat, az ember arra ítéltetett, hogy attól kezdve táplálékát homloka verítékével keresse meg.

Nem sütöttek, nem főztek.

A dolgok legkezdetén az asszony nép semmiféle munkára sem szorult. Elég volt, ha egyetlen cirokszemét bedugott a földbe, az az egy mag csudálatosan megsokszorozódott. Egy cirokkalásról csak egy szemet kellett leszednie, elég volt, ha azt az egy szemet a mozsárba tette. A mozsár magamagától megzúzta a magot, s abból egy nagy tömeg keletkezett. Ezt a nagy tömeget az asszony csak rátette az őrlőkőre, és a kő a zúzalékot magamagától liszté változtatta. Ezt a lisztet csak bele kellett tenni egy fazékba, és pár

pillanat alatt egészen jól megsült, anélkül, hogy az asszony tüzet szított volna, vagy akárcsak megkeverte volna a pépet.

S ez így tartott mindaddig a napig, míg egy asszony nekifogott, s maga kapálta meg a cirokföldjét, egy szemnél többet szedett le, maga állott neki, hogy a magokat megzúzza egy döngölővel, maga forgatta az őrlőkövet, és ő sütötte meg a lisztet.

Az Isten akkor ennek az engedetlenségnek büntetéseképpen elrendelte, hogy az emberek ezután a különböző munkálatokat mind maguk végezzék el avégből, hogy legyen mit enniök.

Kutakat sem ástak.

Kezdetben nem szorultak rá az emberek, hogy fárasztó munkával kutakat ássanak. Eső mindig bőségesen esett. Ezért volt élelem, növényzet, víz bőséggel. Ekkor az emberek kezdtek rákapni a táncra. De sokszor lehetetlenség volt táncolniok, mivel a túl gyakori esőzés miatt a föld mindig nedves volt. Tanácsot tartottak, és elhatározták, hogy elmennek és keresnek egy nagy tudású jóvendőlátót, egy mgangát.

– Mi járatban vagytok itt? – kérdezte tőlük a mganga. – Beteg valamelyiketek? Járvány fenyeget, hogy elpusztítja nyájaitokat? Ellenség háborgat benneteket?

– Semmi ilyes. Azért jöttünk, hogy megkérjünk: állítsd meg az esőt, mert nem hagy táncolni bennünket. Íme az ajándékunk!

Annyira erősködtek, és az ajándék olyan szép volt, hogy a mganga meghallgatta kérésüket.

– Rendben van – mondta –, menjete az erdőbe, és vágjatek ki ott egy fát, amit úgy hívnak, hogy mtunguru mkvakva. Hárítsátok le a kérgét, és miközben rágcsáljátok, ezt énekeljete:

Mtunguiu mkvakva katulje!

Mtunguru mkvákvét rágcsálunk!

Mikor visszatértek a faluba, öljetek meg egy tiszta fehér birkát. Egyéte meg. A birka bőrét terítséte ki a ház eleibe, de ügyeljetek rá, hogy a szőre hossza a külső oldalra essék.

Megtették, amit a mganga tanácsolt nekik. Nem is esett több eső! Táncoltak, dárídóztak megállás nélkül az egész év hátralevő részében. Hanem mikor az esős évszakra került volna a sor, az olyan szűkmarkúan következett be, nagy felhők hiányában a nap annyira égetett, hogy a fű kiszáradt, és a víz nem volt elég a jószág szomjának oltására. Csakhamar éhínség támadt.

Az emberek kénytelenek voltak messzi sztyeppekre elvezetni nyájaikat. És a kútásásra is rákényszerültek.

Hogy haltak meg mégis?

Kezdetben az emberek nem haltak meg teljesen, testük nem rothadt el, hanem megöregedvén átalakultak, és visszafiatalodott testtel új életet kezdtek.

Így tarthatott volna ez a végtelenségig, ha nem lett volna torkos a hiéna. Az Isten azt valóban megengedte neki, hogy az állattetemeket felfalja, de nem kellett volna az emberhez átalakulása közben hozzányúlania. A hiéna áthágta a tilalmat. És ettől a naptól kezdve minden embernek meg kell halnia.

MIÉRT ARAT A HALÁL?

A mi törzsünk régebben örökké vándorolt. És a főnök együtt vándorolt a néppel. De egy napon így szólott:

– Emberek! Menjete el az Istenhez, s szerezzetek tőle magokat, hogy vessünk.

A főnök küldöttei csakugyan felkerekedtek, s elmentek az Istenhez. Fogadták őket illendőképpen, betessékelték egy házba, ahol meghálhattak. Hajnalban hívatta őket az égi király:

– Álljatok elém. Ezekben a csomagokban vannak, amiket kértetek. De van itt egy közöttük, amiben valami olyasmi van, amit nem szabad kibontanotok. Vigyétek el ezt is, de tartsátok bekötözve, s csak odahaza adjátok át a főnökötöknek.

Elindultak hazafelé. Mikor elfáradtak, az útfélen leheveredtek, s elkezdtek beszélgetni maguk között:

– Pajtások, nézzük meg azt a csomagot, amire azt mondta, hogy nem szabad kibontani.

Ez egy kicsiny csomag volt. Kioldották. S bizony kijött belőle a halál. Nagy rettegés fogta el az embereket.

– Az Isten megmondta, hogy ezt a csomagot ne oldozzátok ki. Mi kioldoztuk. Mi lesz most velünk? – Hazaérkeztek, s nagy rettegéssel a főnökük elé járultak. Kérdezte az tőlük:

– Békességgel jártatok, barátaim?

Felelték az emberek:

– Uram, mi gonoszsággal jártunk, nem békével. Egy társunk kibontotta a tilos csomagot, ami benne volt, az abból kijött.

Haragra lobbant a főnök, s mondta:

– Fogjátok meg azt az embert, s öljétek meg!

Megfogták és agyonverték. Ez volt az első, hogy öltek. Ettől kezdve arat a halál.

A HALÁL ÉS AZ ALVÁS

Volt egy olyan ország, ahol az emberek alvás nélkül éltek, és nem haltak meg.

Ebbe az országba odakerült egyszer egy asszony, aki csak úgy oda lett, de járkálni nem tudott. Ez az asszony egy új szót mondott, azt, hogy: „aludj”. S erre két ember elaludt. Ezután ez az asszony az egyik embernek befogta az orra lyukát. A másiknak meg nem fogta be. Egy idő után így szólt:

– Keljetek fel.

Az egyik, amelyiknek nem volt befogva az orra lyuka, felkelt. A másik meghalt. Hát így halt meg az első ember. Az asszony azt mondta, szánja, bánja, hogy az egyiknek befogta az orra lyukát, de most már nincs más mit tenni.

– Gyászoljuk meg őket.

A nép akkor három napig egyvégtében gyászolt.

Utána azt mondta az asszony:

– Vigyétek el innét, ássatok egy gödröt, s temessétek belé.

Az emberek eltemették.

Így fedezték fel az alvást, a halált meg a temetést. A halál meg az alvás ugyanegy. Egy családból való.

MIÉRT NEM TÁMADNAK FEL A HALOTTAK?

A kaméleon azt a megbízatást kapta, hogy menjen el a temetőbe, s mondja ezt:

– Ha meghalt is az ember, visszatérhet még az otthonába!

A kaméleon lassan cammogott, jó nagyot került, s csak úgy mendegélt a kijelölt cél felé.

Ezenközben a szalamander is megbízatást kapott, hogy menjen ki a sírokhoz, s mondja ezt:

– Ha meghalt az ember, nem térhet többé vissza.

Rohant a szalamander a megbízatással, és egykettőre oda is érkezett. Addigra a kaméleon csak a fele utat tette meg.

Megállt a szalamander a sírok mellett, és mondta:

– Ha meghalt az ember, többé vissza nem tér.

A kaméleon csak másnap reggelre érkezett oda. Elmondta ő is a magáét, hogy: – Ha meghalt is az ember, még visszatérhet.

De már hiába mondta, elkésett vele. Válaszoltak neki a temetőbéli halottak:

– Megelőzött a szalamander. Itt járt, ő mondta meg nekünk az igazat.

A kaméleon visszaballagott a faluba, s ott elmondta, mi történt. A halottak elfogadták azt a rendet, hogy aki meghal, vissza nem térhet többé.

– Jajaj, milyen ostobák voltunk! – jajongtak az emberek. – Te, kaméleon, jobban siethettél volna.

ISOKÓ TŰZSZERSZÁMOT AD A HADZAPIKNAK, ÉS MEGTANÍTJA ŐKET ÜLNI

Élt egyszer egy Cogvána nevű ember. Isokó isten Haine által ezt izente neki:

– Ezután ülj!

Abban az időben az emberek nem tudtak ülni.

Cogvána szabódott:

– Nem tudok én ülni. Én éjjel-nappal ide-oda járok.

Cogvána munkája abból állott, hogy állatokra vadásszék, jávorantilopra meg zebrára. Mikor az elejtett állatokat feldarabolta, azt is állva végezte. A vadakat vállra vette, és elvitte, hogy az asszonyok megsüssék. Az asszonyok a tűzhelynél állva sütötték, s mikor ettek, akkor is csak álltak.

Egyszer, mikor az asszonyok a húst sütötték, megnedvesedett a föld, és a tűz kialudt. Ebben az időben még a föld volt odafent és az ég alant. Kérdezte Isokó Hainétól:

– Hogy történt, hogy a víz kioltotta a tüzet? Hogy élnek ezután az emberek? Most az állatokat is nyersen eszik. Leghelyesebb lesz, ha a felülső világot, a földet alulra helyezzük, és az alulso eget fölültre. – És meg is parancsolta Isokó Hainénak: – Göngyöld össze az alul levő eget, mint egy bőrdarabot. Én a felső világot göngyölöm össze.

Haine ilyenképpen hozta le a felsőt. Mikor ezzel megvoltak, Haine az embereket még mindig állva találta. Kérdezte tőlük:

– Nem akartok leülni?

– Nem tudunk – felelték az emberek.

Kérdezte Haine:

– Tűzetek sincs?

– Tűzünk sincs. A húst nyersen kell ennünk.

Haine megpillantott egy szép asszonyt, és mondta neki:

– Ülj le.

- De én nem tudok – mondta az asszony.
- Miért nem tudsz leülni?
- Kezdetben sem tudtam, most sem tudok. Honnan tudnék?

Haine hozott egy követ, és ráült. Mondta az asszonynak:

- Tégy úgy, mint én. Ülj le úgy, ahogy én.

– De ha nem tudok – válaszolta az asszony. – Anyám, apám, nagybátyáim, nagyapám mind állnak, hogyan ülhetnék én?

- No, várj itt reám! – mondta neki Haine.

Elment, vett egy kovakövet, száraz fűvet, egy vastag fát meg egy vékony fát. Mikor visszament, azt mondta az asszonynak:

– Gyere ide, tüzet csiholok, s neked adom a tüzet. Így ni. S most ülj le mellém.

Felelte az asszony:

- Sokszor mondtam neked, hogy én nem tudok leülni.

Haine erre megint elment, addig járt, míg egy varázsbótot nem talált. Azzal visszament az asszonyhoz, s mondta neki:

- Gyere csak ide, ülj csak le. Segíts nekem varázsolni.

Válaszolta az asszony:

– Megmondtam már neked, hogy nem tudok ülni. – S csak állott mereven Haine mellett. Haine ekkor fogta a varázsbótját, s az asszony térdére csapott vele. Csak egyszer ütött rá, máris megrogyasztotta, tudott már az asszony ülni! Ezután a tűzkészítésre is megtanította az asszonyt.

Az asszony hálából, hogy már ülni tud, egy szép kövér húsdarabot adott Hainénak, s biztatta, hogy egye meg. Mondta neki Haine:

- De ez a hús nyers.

Felelte az asszony:

- Mi pedig azt mindig nyersen esszük.

Jól van. Haine elvette a húst, megette, s ezzel az egyezés is megtörtént, az asszony a felesége lett.

– Most mutasd meg nekem a nemzetségedet, minden rokonodat – mondta. Az asszony megmutatta a rokonait:

– Akik jobb felől állanak, azok az én anyáim, nagyanyáim és nővéreim. Akik meg bal felől, azok apáim, nagyapáim és fivéreim.

Haine fogott két pálcát, odaadta a feleségének, és azt mondta neki:

– Menj arra az oldalra, ahol anyáid, nagyanyáid és nővéreid állanak, s mindenkinek a térdére üss rá a pálcával, akkor mindenik fog tudni ülni.

Az asszony odament, és úgy tett, ahogy mondták neki. A férfiakhoz Haine maga ment oda, s a varázspálcával mindegyik térdére rávágott. Ezután azok is mind le bírtak ülni.

Voltak azonban ott olyanféle népek is, akik ezekkel nem voltak egy nemzetségből valók. Ezeknek azt parancsolta, hogy menjenek el a Pori-vadonba. Ezek ott a vadonban állatokká változtak. Zsiráfok lettek belőlük.

Hát így történt, hogy a hádzapik tűzhöz jutottak, amit elosztottak maguk között, hogy mindenkinek legyen. S kaptak még egy főzőfazekat is.

AZ ELEFÁNTOSDI

Egyszer a gyerekek nekifogtak játszani. Játszottak, játszottak, olyan önfeledten játszottak, hogy az anyák is kezdtek a játéukra odafigyelni. Ez egy olyan csodajó játék volt, hogy az anyjuknak is kedve kerekedett, és ők is beálltak játszani. Játszadoztak, míg le nem ment a nap, s csak akkor mentek haza.

Sok nap múlt el, de ezt a játékot egyre csak tovább üzték. Úgy játszották, hogy a füleiket mozgatták. Le s fel. Mint ahogy a madár lengeti a szárnyait. A fülmozgatós játékra az asszonyok is rászoktak, s nagyon nagy örömeiket lelték benne.

Kis idő múltán egynéhány férfi is megnézte az asszonyok és gyermekek játékát, tetszett nekik is, ők is beállottak a játszóók közé. De voltak férfiak, akik azt mondták:

– Mi ne vegyüljünk a gyerekek játékába.

Akadtak idősebb asszonyok is, akik vonakodtak ezt a játékot játszani. Hanem a fiatalok, fiúk meg lányok, éltek-haltak érte. Ezt a játékot nálunk, a hádzapiknál, úgy hívják, hogy: szaraszaszarasa ajo vamicshao.

Úgy lehetne ezt mondani: elefántosdi játék. Bementek mélyen az erdőbe, ott üzték ezt a szórakozást. Faágakat tördeltek le, hogy azokkal a fülüket még jobban tudják mozgatni.

Az öregek kezdték megsokallani, hogy egyre az elefántosdit üzik, s mondogatták:

– Gyerekek, ezt ti addig-addig játsszátok, míg egyszerre csak állatokká lesztek.

Hanem a gyerekeknek kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, mint hogy az öregekre hallgassanak.

– Dehogysis hagyjuk abba – mondogatták –, mikor ez olyan szép és nagyon jó! – Erre az öregek elhallgattak.

Így múlt el két nap. A harmadikon alászállott odafentről Isokó meg Haine. Mikor leérkeztek, éppen játék közben lelték a gyerekeket.

– Ti ezt a játékot miért űzitek? – kérdezte Isokó. – Nem jó játék ez, én nem szeretem.

– De nagyon is szép játék ez – felelték a gyerekek.

Isokó Hainéhez fordult:

– Mondd, mit feleljünk nekik erre?

– Ne vesztegessünk sok szót rájuk – mondta Haine –, vadállatokat csinálunk belőlük. – S nyomban kétfelé osztotta az embereket. Mondta:

– Embereknek alkottalak benneteket. De ti ezzel a fatördelős-fülnyújtós játékkal tönkre akarjátok tenni a fákat. Úgy látszik, szívesen lennétek állatok.

Kérdezték az öregemberek:

– Milyen állatoknak kell majd lennünk, uram, ha állatokká teszel bennünket?

Isokó ekkor azt parancsolta, hogy az egész nép gyűljön együvé. Azok is, akik a házakban maradtak, s azok is, akik az erdőben elefántosdit játszottak.

– Mindnyájan előjöttek?

– Igen, mindannyian itt vagyunk – felelték.

– Nohát, kezdjétek a játékot, hadd látom – mondta Isokó.

S míg azok játszani kezdtek, Haine és Isokó felment egy magas sziklára. Onnan nézték a játszadozókat.

– Akik nem hagyják abba a játékot, azokból elefántokat csinálunk – mondta Haine.

– Várjunk délig – mondta Isokó.

Az emberek és a gyerekek játszottak. Volt, aki délben abbahagyta, és visszament a kunyhójába. Volt, aki játszott tovább.

Megszólalt Haine:

– Úgy döntöttem, hogy egyesek menjenek haza a házukba, a többiek játszanak tovább.

Majd így szólt a játszókhöz:

– Gyertek közelebb.

A játszó közeledtek. Egészen közel azonban nem engedte őket Haine. Megállította a csapatot, és azt mondta:

– Ti, akik egyvégtében játszottatok, legyetek állatokká. – Majd eléhívta a kunyhóba visszament embereket: – Jertek elő! Ezután szabad megölnötök az állattá vált emberek magzatait.

Voltak fiatal fiúk is, akik nem vettek részt az elefántosdiban. Ezek lettek azok a vadászok, akiknek szabad volt megölni az elefántokká lett emberek csemetéit.

Mondta nekik Haine:

– Jól vigyázzatok! Nehogy én és Isokó ismét haragra lobbanjunk. Ha elefántra akadtok, ügyesen ejtsétek el. Úgy tudjátok legkönnyebben megölni, ha a nyilat a lágyékába lövitek. Ha láttok egy nagy elefántcsordát borjakkal, lopózzatok a közelébe. Mikor odaérkeztek, kezdjétek el zajongani. Erre az öreg elefántok elszaladnak, s a kicsinyek ott maradnak. Akkor a kölykeiket könnyen megkéselhetitek. Én most visszatérek honomba.

S mint ki dolgát jól végezte, távozott.

INDAJA MEGTANÍTJA A HÁDZAPI LÁNYOKAT AGYAGBÁBUKAT KÉSZÍTENI

Egyszer régen így szólott Indaja a hádzapi néphez:

– Meg akarom szabni a kisgyerekek szokásait! Ti, felnőttek, ezt tanítsátok kisleányaitoknak:

– Vegyetek agyagot, elegyítsétek vízzel, gyúrjatok egy közepes nagyságú golyót. Ütögezzétek, nyomogassátok, míg hosszúkás alakú lesz. Mint egy bábu. Azt a leánykák kötözzék a hátukra. Az agyagbábuk az ő gyerekeik. Minden áldott nap hordják a leánykák a hátukon a gyerekeiket, amíg férjhez nem mennek. Mikor már férjhez mentek, akkor is a hátukon kell a „gyereküket” hordaniuk, míg ők maguk nem szülnek egy másik gyereket. De ha már lett egy gyerekük, akkor sem szabad az agyaggyermeket elhajítaniok. Őrizték meg gondosan. Mégpedig egy olyan kis barlangocskában, amelyikbe nem megy be a víz. Ha a fiatalasszony fiút szül, az agyaggyerekét egy barlangba beviszi, ott gondosan őrizgeti, s így beszél hozzá:

*Te itt lakjál, gyermekem,
mivel nekem van egy másik gyermekem.*

Miután az asszony ezt az agyaggyereket bevitte a barlangba, két hónapnak kell eltelnie, akkor lőjetelek jávorantilopot. Az asszonyok vigyék az antilopot oda, ahol az agyaggyerek van, és a húst ott szeleteljék fel. Ha van az asszonynak egy kishúga, akkor az agyaggyereket odaadhatja neki, hogy az őrizze. Ilyenkor azt kell mondania:

*Legjobb lesz, ha a gyerekem elveszed,
és a magad házába őt beviszed.*

Annak a kisleánynak, akié az agyaggyerek lett, keressenek egy vőlegényt. A leányka menjen el vele borzvadászatra. Ha egy jó kövér borzot elejtettek, fejtsék ki a zsírját. Olvasszák ki, és az agyaggyereket kenjék meg vele. Akkor aztán az így megápolat agyaggyereket a húgocska kötözzé a hátára, és úgy hordozza. Mikor aztán ez a leány is férjhez megy, és neki is lesz egy élő gyereke, ha az már akkora, hogy négykézláb mászkál, az új anya az agyaggyereket fektesse a térdére. Játszaddozzék vele egy ideig. Csak azután vigye el egy szép és jó helyre, ahol gondosan megőrzi. Ha egy agyaggyerek a kicsik játszása közben tönkremenne, darabokra törne, akkor jaj, a bábu gazdájának soha életében nem lesz élő gyereke!

Mikor Indaja ezeket mind elmondotta, így szóltak a felnőtt férfiak és nők:

– De hiszen a gyerekeknek nincsen eszköz! Azért, mert egy gyerek játszás közben elveszíti az agyaggyerekét, ne legyen majd saját gyereke? Mit tegyünk ez ellen?

Mondta nekik Indaja:

– Helyesen kérdeztetek. Ha egy gyerekek az agyaggyereke tönkremegy, azon nyomban kerítsen újabb agyagot, elegyítse vízzel, és gyúrjon belőle egy újabb gyereket. Ha készen van, tegye ki a napra száradni. Aztán fiúkat kell elküldeni, hogy azok öljenek egy nőstény borzot meg nőstény páviánt. Olvasszák ki ezeknek a zsírját, és kenjék az új agyaggyerekre, persze ha az már megszáradt. Hát most végre mindent megértettetek?

– Mindent megértettünk – felelték az emberek.

Végül azt mondta nekik Indaja:

– Ezt a szokást egész életetekben meg kell tartanotok.

AZ AGYAGBÓL KÉSZÍTETT LEÁNY

Volt egyszer egy asszony, elment, szedett agyagot, s gyúrt belőle magának egy leánygyermeket. Fel is öltöztette finom kalikókelmébe, aztán így szólt:

– Gyermezem, én tégedet agyagból készítettelek. Ha azt látod, hogy eső lesz, fuss fedél alá.

A leány azt mondta, hogy jól van, úgy tesz.

Egyszer több leánnyal akadt össze, s azok hívták, tartson velük, menjen el velük játszani. Elment a leányokkal. Mikor egy tóhoz érkeztek, a többiek levetették a ruhájukat, és elmentek fürdeni. Hívták a barátnőjüket.

– Gyere te is.

A leány nem válaszolt, de nem ment a tóba.

– Ejnye – mondták a barátnői –, hát milyen leány vagy te? Miért nem fürdesz? Beteg vagy?

– Nem vagyok beteg – mondta a leány.

Másnap egy még szebb, még nagyobb tóra mentek. Levetették a ruhájukat, s hívták a leányt, menjen velük a tóba úszkálni, lubickolni, játszani. Vágyakozott a leány erősen, elfeledte egy pillanatra, hogy mit mondott volt neki az anyja, és bement a tóba. Alig kezdett el lubickolni benne, a víz olvasztotta, apasztotta. Felkiáltott a leány:

– Édesanyám, édesanyám! Jöjj, vegyél ki!

Odament az anyja, de már alig volt leánya, s azt bizony nem vette ki a vízből. Mondta neki:

– Megmondottam neked, fuss az eső elől, és vízbe ne menjél. Engedetlen voltál.

Bizony meghalt a leány.

A JAO TÖRZS EREDETE

Hogy miből lett az ember? Hát kőből. Egy olyan lágy kőből, amit úgy hívnak, hogy kapilimtija. Az a kő kettévált, kibújt belőle egy férfi meg egy nő. De még a kő aljából egy harmadik ember is lett, az egy beteg férfi volt. Amolyan foszlós bőrű, leprás.

Ez a beteg férfi megtanította az emberpárt, hogy mit tegyenek. A nőt elküldte vizet merni, aztán kukoricát meg kölest vett elő. Azon a földön, ahol ezek az emberek lettek, nem nőtt olyan fű, amiből kunyhót lehetett volna építeni, s azért a férfi azt mondta nekik:

– Ti ketten majd aludjatok a barlangban.

A beteg férfi ezután meghalt. A másik férfi pedig gondolt egyet, s megáldozta őt a földnek. Ezt mondta:

– Te itt hagytál minket, több tanácsot nem adsz, most legyen belőled az, amire nekünk szükségünk van.

A földbe tett emberből nőtt ki a fű meg a fa; az összes füvek meg fák. Később az emberpárnak gyermekei lettek, s még azoknak is születtek gyermekei. Elszaporodtak. A jao törzs innen eredt.

HOGY KELETKEZETT A TINDIGA NÉP?

Régen a tindigák nem emberek voltak, hanem páviánok. Isokó elküldte a páviánokat, hogy merítsenek számára vizet. Azok el is mentek a folyóhoz, s mikor odaérkeztek, elkezdtek játszani.

A nagy játékban elfelejtették, hogy az isten mit parancsolt nekik. Mikor Isokó már hosszú ideje hiába várta a vizet, elindult, hogy utánanézzon a páviánoknak. Nagy haragra lobbant, mikor azt látta, hogy azok nem végzik a dolgukat, csak játszanak.

– Ide gyertek, mindannyian. Ezennel szétosztalak.

És kétfelé osztotta a páviánokat. Az egyik csapatból lettek a hádzapik, azok, akik Poriban élnek. A másik csoport megmaradt páviánnak. Ezeknek is Poriban kellett élniük. Isokó azt parancsolta a páviánoknak, hogyha embereket látnak, kezdjenek rikoltani, és mindig csak azt rikoltsák: „Kohú!” Mondta továbbá nekik:

– Amit láttok, mindent egyetek meg. Ehetitek a majomkenyérfa és a mkole-fa gyümölcsét meg a mszvaki-fa termését. Ehetitek a mtuszi-fa gyümölcsét, azonkívül a kukoricát, a kölest és az édesburgonyát. – S megnevezte még ételükül a Poriban termő maniókát és még két maniókafajtát, a csumut, a pancsut.

A hádzapik is megkapták az istentől a maguk táplálékát. Először is a húst. Aztán a majomkenyérfa gyümölcsét és mindenfajta maniókát. Megengedte nekik, hogy megegyék a szirti borzot, a páviánt, a méhészborzot és a hiénákat. Megengedte, hogy egyenek oroszlánokat és leopárdokat, cerkófmajmokat, vörösbogyókat és patkányokat. Ehetnek orrszarvút, zebrát, csíkos antilopot, kongonit, elefántot, gnút, bivalyt, jávorantilopot, és csemegének teknősbékákat. Kétféle teknőst kaptak táplálásukra: egy kisebbet és egy nagyobbfajtát is.

A GIKUJUK EREDETE

Úgy tartotta a törzsi hagyomány, úgy adták szájról szájra eleink, hogy kezdetben, mikor az emberiség a földön elszaporodott, Mogai-isten, a világ felosztója, szólította Gikujut, a törzs alapítóját, és nekiadta a földet, a folyókat, a vízvásztó hegyeket, az erdőségeket, a vadállatokat és mindazokat a javakat, melyeket a természet ura az emberiségnek szánt. Ugyancsak akkoron alkotott Mogai egy nagy hegyet, és elnevezte azt Kere-Nyagának (Kenya-hegynek). Ez lett a világjáró útján pihenőhelye és csodatételeinek tanúja.

Ezek után felvitte Gikujut a szent titkok hegyének tetejére, és felnyitotta szemeit a Mogai-adta ország szépségének látására. Majd lemutatott az ország kellős közepére, egy mikojával, azazhogy fügefával sűrűn benőtt helyre, és megparancsolta, hogy ereszkedjék alá, és alapítsa meg otthonát azon a kijelölt helyen, melyet Mekorve va Gatangának nevezzen ezután. Meghagyta Gikujunak, hogy ha bármikor segítséget látna, mutasson be áldozatot, kezét emelve fel Kere-Nyaga felé, és a természet ura segítségére fog sietni.

Gikuju megfogadta Mogai parancsát. Mikor a kijelölt helyre érkezett, ott egy szépséges asszonyt talált, akit is Gikuju Mómbinak (formáló-edénynek) nevezett el. Gikuju és Mómbi boldogan éltek. Lett kilenc lányuk, de fiú egy sem adatott nekik.

Gikuju erősen búsult amiatt, hogy nincsen férfiörököse. Bánatában Mogaihoz fordult, és kérte segítségét nehéz helyzetében. Mogai azonnal válaszolt, azt mondta, ne nyugtalankodjék, minden kedve szerint eligazodik. És parancsolta neki, mondván:

– Menj és végy nyájadból egy bárányt és egy gödölyét, öld meg őket a hajlékod mellett levő nagy fügefa alatt. A két áldozati állat vérének és zsírájának csorgasd a fa tövére. Ezután te meg családtagjaid rakjatok tüzet a fa alatt, és égessétek el azon a húst, mint nekem, jótevőknek járó áldozatot. Ha ezt végbevitted, asszonyodat és leányaidat vidd haza, majd egymagában térj vissza a szent fához. Ekkor ott kilenc délceg ifjú embert fogsz találni. Ezek szívesen

kötnek házasságot leányaiddal, és bárminő, neked és családnak tetsző egyezséget elfogadnak.

Gikuju úgy tett, ahogyan azt Mogai parancsolta neki. Mikor a szent fához visszatért, ott találta a megígért kilenc ifjú embert. Azok őt lelkesen köszöntötték. Gikujut úgy elárasztotta az öröm, hogy percekig egy szót sem tudott szólni. Mikor nagy felindulásából magához tért, elvitte a kilenc legényt otthonába, és bevezette őket családjá körébe.

A jövevényeket szeretettel fogadták, és szokás szerint illendőképpen mulattatták őket, és kedveskedtek nekik. Eledelükül kost öltek, és köleskásalevest készítettek. Mialatt az ebéd készült, Gikuju az ifjakat elvitte egy közeli folyóhoz, hogy megmossák abban fáradt tagjaikat. Ezután elköltötték az ebédet, vidáman beszélgettek a család tagjaival, majd az ifjak és a leányok lefeküdtek, hogy egymást megismerhessék.

Másnap kora reggel felébresztette Gikuju az ifjakat, és meghívta őket, hogy együtt reggelizzenek. Miután jóllaktak, tüzetesen megbeszélték a házasság dolgát. Gikuju megmondta a fiatalembereknek, hogyha egybe akarnának kelni a leányaival, ebbe csak úgy egyezhetik bele, ha a legények ott maradnak az ő háza táján, és magukat az asszonyuralom szokásának alávetik. A fiatalemberek ezt a kikötést elfogadták, mivel sem a Gikuju leányok szépségének, sem a család kedvességének ellen nem állhatták, örvendettek ennek a szülők, mert tudták, hogy saját fiaik helyett most kaptak fiaikat, akik a hiányt pótolják, örültek a leányok is, hogy férfitársra leltek. Egykettőre mindnyájan a legények asszonyaivá lettek. Nemsokára a maguk külön családi fészkeiket is megrakták. Édesanyjuknak, Mómbinak tiszteletére mbari ja mómbi, vagyis hogy Mómbi nagycsaládja néven egyesültek.

A kilenc kiscsalád együtt élt továbbra is szüleivel, ők lettek a Mómbi nagycsalád alapítói. Idővel a kilenc kiscsalád naggyá szaporodott, s Gikujunak és Mómbinak sok-sok unokája és dédunokája lett. Mikor Gikuju és Mómbi meghalt, minden ingó és ingatlan vagyonukat leányaik örökölték. Azok azt egyenlően osztották meg maguk között.

A MI OTTHONUNK

(Egy jao ember elbeszélése a jao törzsről)

Ez itt nem a mi otthonunk. Mi sok idővel ennekelőtte Mangocsiban éltünk, egy akkora hegyen, mint Zomba. A valolo törzs a Ludzsenda folyó túlsó partján tanyázott, a csiszangai út mentén. A valolók összefogták a macsingákat, s vitték Csiszangába, hogy elcseréljék őket ruhaneműért. A valolók nagy hősök voltak, sok fegyverük volt.

A macsingák Mandimbiben laktak, és a valolók megfutamították őket. Így kerültek a macsingák a jaók országába. Mi meg elhurcolkodtunk arról a helyről, s mentün jött az éhínség, aztán azt mondták az emberek: „No, most aztán fogjunk hozzá, menjünk kapálni!” Sok tápláléknak valót kapáltak.

A manganik csatlakoztak az angolokhoz. Mikor az angolok rátették kezüket a csónakjaikra, akkor azok otthagyták az angolokat, s azt mondták: „Gonosz dolog a háború.” Az angolok azt mondták nekik, hogy hagyják abba a háborúskodást, és egyezzenek meg a jaók törzsével. Az angolok eléhozták az Isten könyvét, s arra mind megesküdték. Aztán azt mondták: „No, most ki-ki térjen haza.”

Ezután bejöttek az országba a manganik. Csónakokon keltek át a folyón, s háborúzni kezdtek. A jaók Ndilandsba menekültek. A nyaszák a szigetekre szaladtak. Nekik sok szigetük van. A macsingák Zombába futottak. A valolók nem futottak el.

Mielőtt azok, akik elmenekültek volt, visszajöhettek volna a hegyekből, megérkeztek az angolok, s betelepédtek ebbe az országba. A manganik elmentek innen messzire. Később a nép lejött a hegyekből, s megint gazdálkodni kezdett.

TÖRTÉNET A MANGATIK, MASZÁJOK ÉS HÁDZAPIK HÁBORÚSKODÁSÁRÓL

A mi régi ellenségeink nagyapáink és nagyanyáink idejében éltek. Legelőször is a mangatik háborúskodtak velünk. Akkor fogtak körül bennünket, mikor éppen az Epembe-ünnepet tartottuk. Megvárták, míg nyugovóra térünk. Akkor kimentek a bozótba, és sokat közülünk lándzsával megöltek. Volt, akit lándzsa fúrt át, úgy esett a tűzbe, és ott elégett.

A mi hádzapi vezérünket úgy hívták, hogy Ilura. Ilura elment a mangatik főnökéhez, hogy megkérje, ne öljen több hádzapit. Mondta neki:

– Embereid sok emberem megölték. Kérlek, kössünk barátságot egymással.

A mangati főnök beleegyezett. Ökröt hozatott. Az ökröt levágták, és letelepedtek, hogy a húsát közösen elköltsék. Azután fogták az ökr bőrt, és kis csíkokra szabdalták. Karkötőknek. Ezeket kölcsönösen egymás csuklóira kötötték. Egy mangati egy hádzapinak kötött bőrszalagot a csuklójára, egy hádzapi egy mangatinak. Mi úgy nevezzük ezt a bőr karkötőt, hogy lugumeta.

Mi, hádzapik, akik még ezután születünk, többet nem hallottunk róla, hogy lett volna háború vagy más viszálykodás a mangatik és a hádzapik között.

Hanem háborúskodtunk mi a maszájokkal is. Mikor a hádzapik a mangatikkal barátságot kötöttek, sokan elköltöztek Mangolába, ott laktak azontúl abban a Mamba-hegytől Szimbitiig terjedő országban. Azokban a hegyekben, amelyekre odalátsz, uram, ha a táborhelyed ajtajából reggel kitekintesz. Ott laktak a hádzapik. Mi nagyon-nagyon sokan voltunk valaha. Mi népesítettük be az egész vidéket egészen az Oldeáni-lejtőig.

Hanem egyszer ránk jöttek a maszájok. Éjszaka kellős közepén leptek meg. A Causzage-hegyekből. Onnan ereszkedtek alá. A hádzapikat a tó mellett találták meg. Teljesen megsemmisítették

őket. S aki még maradt belőlük, azokat is üldözték, egészen a Mbulu-hegyig szorították őket. Ott laktak a mangatik. Így aztán a háborúba azok is belekeveredtek.

A háború után a mangatik felmentek a Mbulu-hegyre, és ott a Ngurui nevű helyen telepedtek le. Az a kevés hádzapi, aki megmaradt, elköltözött az isszanszuk földjére.

Mikor a maszáj háború véget ért, nagy éhínség tört ki. A még életben maradt hádzapik között voltak, akik tudták az esőcsinálás varázsszavát. És abban a száraz, éhínséges időben, amelynek nem akart vége szakadni, elmentek az isszanszuk varázslójához, hogy tőle esőt kérjenek. Mondták neki:

– Azt akarnád, hogy mi, a te gyermekeid éhen vesszünk? Hiszen már közülünk nagyon sokan hulltak el. Adj nekünk esőt.

Felelte a varázsló:

– Gyermekeim, térjetek vissza Poriba. Maradjatok ott. Táplálkozzatok mézzel, s ha találtok majomkenyérfát, egyétek annak a gyümölcsét, amíg megered az eső.

Tanultunk mi más igét is ettől a varázslótól, ő azt mondta nekünk:

– Ha kongonit, gnút vagy zebrát lőttök, hozzátok el nekem a bőrét. A zsiráf bőrt is nekem kell adnotok. Ha mézhez juttok, hozzátok abból is.

Egy kis idő múltán mi, hádzapik, így kaptunk esőt.

Mikor elmúlt az éhínség ideje, én, Szikvacu, olyan kicsi voltam, mint ez a leányka, aki nálad szolgál. Ránk jött akkor egy olyan nagy betegség, amelyik a hádzapik felét elpusztította. Nálunk úgy hívják ezt a betegséget, hogy lucsipi. Az én nagyapám is ebbe halt bele. Kérdeztem anyámtól, mikor nagyapám meghalt:

– Anyám, te azt szoktad mondani, hogy az az ember, aki meghal, Isokóhoz megy. Mondd, megengedi Isokó nagyapámnak, hogy meglátogasson minket?

Mondta anyám:

– Honnan tudnám én azt, gyermekem? Nekünk is úgy mondták a szüléink, hogy ha az ember meghal, az isszanszuk országába megy. S ha a rokonai odamennek érte, visszahozhatják. Hanem azt is mondták, hogy egy időben Isokó új parancsot adott: „Ezentúl, ha

valaki meghal, nem tűröm, hogy az isszanszuk földjére menjen,
hanem tűnjön el örökre. Többé ne legyen látható!”

AZ ELEFÁNT ÉS AZ EMBER BARÁTSÁGA

Egyszer valamikor az elefánt összebarátkozott az emberrel. Történt, hogy nagy égháború kerekedett. Az elefánt elment az erdőséli kunyhócskájában lakó barátjához, és mondta neki:

– Kedves jó ember, lennél szíves megengedni, hogy betegyem ormányomat a kunyhódba, hadd kímélem meg ettől a szakadó esőtől?

Látta az ember, hogy milyen helyzetbe került a barátja, és válaszolt:

– Kedves jó elefántom, nagyon kicsiny az én kunyhóm, hanem azért az ormányodnak meg nekem jut itt hely.

Hálálkodott az elefánt a barátjának, mondta:

– Jót tettél velem, eljön az idő, mikor viszonzni fogom jószágodat.

Igen ám, de hogy folyt a dolog tovább? Nemsokára, hogy az elefánt betette az ormányát a kunyhóba, lassacskán bedugta oda a fejét is, végül pedig kilökte az embert az esőbe, kényelmesen elterpeszkedett a barátja kunyhójában, és mondta:

– Kedves jó barátom, a te bőrod durvább, mint az enyém. Itt nincs elég hely kettőnk számára. Te megteheted, hogy kint maradj az esőben, amíg én kényes bőromet védem a fellegszakadástól.

Az ember zúgolódni kezdett mikor látta, hogy mit mível vele a barátja. Hangos panaszkodására a szomszédos erdő állatai felfigyeltek, és odamentek, hogy lássák, miről van szó. Körbevették, úgy hallgatták az ember és elefánt vitáját. A zajongásra már messziről üvöltve odaérkezett az oroszlán, és mondta harsány hangon:

– Nem tudjátok-e ti mind, hogy a vadon királya én vagyok? Hogy merészeli bárki is megbontani birodalmam békéjét?

Az elefánt, aki az oroszlán birodalmának egyik főminisztere volt, megnyugtató hangon válaszolta:

– Uram, nincs semmi békebontó zavargás birodalmadban. Mindössze egy kis vitám támadt itt ezzel a barátommal ennek a kis kunyhónak a birtoklása felől, amit, mint felséged láthatja, én foglalok el.

Az oroszlán, aki „békét és nyugalmat” óhajtott birodalmában, fennköltén ezt felelte:

– Elrendelem, hogy minisztereim alakítsanak vizsgáló bizottságot az ügy tanulmányozására, és ahhoz képest tegyenek jelentést. – Majd az emberhez fordult: – Helyesen tetted, hogy barátságot kötöttél népemmel. Különösen az elefánttal, aki egyike tiszteletre méltó államminisztereimnek. Ne zúgolódj tovább. Kunyhód nem veszett el számodra. Várj, míg összeül a Birodalmi Bizottság, ott majd bőséges lehetőséged lesz ügyed kifejtésére. Meg vagyok győződve róla, hogy meg leszel elégedve a bizottság határozatával.

Az embert mélységesen meghatották a vadon királyának ezek a nyájas szavai, és abban a hiszemben, hogy kunyhóját nyilvánvalóan vissza fogja kapni, jóhiszeműen várakozott az alkalomra.

Az elefánt ura parancsa szerint a többi miniszterrel együtt szorgosan hozzálátott a vizsgáló bizottság kijelöléséhez. A bizottság tagjai a következő tekintélyes személyiségek lettek először: Orrszarvú úr, másodszor: Bivaly úr, harmadszor: Alligátor úr, negyedszer: Róka őkegyelmessége mint ügyvezető elnök és ötödször: Leopárd úr mint a bizottság titkára,

A kinevezettek láttára az ember tiltakozott, és megkérdezte, hogy vajon nem volna-e szükséges az ő oldaláról is bevenni egy tagot a bizottságba? De megmagyarázták neki, hogy ez lehetetlenség, mivel az ő fajtája közt egy olyan eléggé kiművelt fő sincsen, aki meg tudná érteni a vadon törvényének bonyolultságát. Különben is nincs mitől tartania, hiszen a bizottság tagjai mindnyájan igazságosságukról, részrehajlatlanságukról híres személyek. S mivel Isten választotta ki ezeket az előkelő származású személyeket, hogy ők vigyázzanak a fogakkal, karmokkal kevésbé ellátott fajták érdekeire, az ember biztos lehet afelől, hogy az ügyet a legnagyobb körültekintéssel és részrehajlatlansággal fogják kezelni és jelenteni.

A bizottság összeült a bizonyító eljárás lefolytatására. Elefánt úr őkegyelmességét szólították elsőként. Fensőbbes ábrázattal jelent meg, Elefántné úrasszony gondoskodott róla, hogy agyaráit ez

alkalomra egy facsemetével fényesre kefélje. Ellentmondást nem tűrő hangon mondta:

– Vadon urai! Szükségtelen értékes idejüket egy olyan történet elmondásának meghallgatására pazarolnom, amelyet, bizonyosan tudom, mindnyájan ismernek. Én mindenkor kötelességemnek tekintettem pártolni barátom érdekeit, és úgy látszik, ez okozta a félreértést köztem és barátom között. Mivel a vihar a kunyhó elfoglalatlan részébe behatolhatott, hogy azt is birtokba vegye, én barátom saját érdekében ítéltam szükségesnek, hogy a kihasználatlan területet hasznosítsam azáltal, hogy azt magam foglalom el. Oly kötelesség teljesítése volt ez részemről, amilyent önök közül, hasonló körülmények között, minden bizonnyal ugyanilyen készséggel elvégzett volna akárki is.

Miután meghallgatták Elefánt úr ökegyelmessége döntő tanúságtételét, a bizottság Hiéna urat és a vadon többi tekintélyét szólította. Ezek mindnyájan alátámasztották Elefánt úr szavait. Ezután az embert hívták, aki el is kezdte a maga vallomását mondogatni, hogy azt vitára bocsássa, hanem a bizottság rövidesen megvonta tőle a szót, mondván:

– Jóember, szíveskedjék a lényegre szorítkozni. A tényálladékról már különböző elfoglalatlan forrásokból értesültünk. Azt akarjuk, mondja meg nekünk: vajon az ön kunyhójában a kiaknázatlan területet elfoglalta-e másvalaki, mielőtt Elefánt úr helyezkedett el benne?

Elkezdte az ember mondani, hogy:

– Nem, de...

Hanem a bizottság ebben a pillanatban kijelentette, hogy mindkét részről elegendő bizonyítékot hallott, és ítélethozatalra vonult vissza.

Miután végigélveztek egy pompás ebédet Elefánt úr ökegyelmessége költségére, hívták az embert, és kinyilvánították a következőket:

– Véleményünk szerint a vita az ön eszmei fejletlenségének tulajdonítható, és sajnálatos félreértésből keletkezett. Figyelembe vesszük, hogy Elefánt úr szent kötelességét teljesítette az ön érdekeinek védelmében. Világos, hogy a tér gazdaságosabb kihasználása az ön javát szolgálná. De mivel ön még nem érkezett el a terjeszkedni tudásnak arra a fokára, amely képessé tenné önt a

terület helyes kihasználására, úgy véljük, kétoldali kiegyezést szükséges javasolnunk. Elefánt úrnak továbbra is el kell az ön kunyhóját foglalnia, de mi engedélyezzük, hogy ön keressen egy másik házhelyet, építhet azon másik, szükségleteinek jobban megfelelő kunyhót, és mi majd gondoskodunk az ön helyes védelméről.

Az embernek nem volt más választása. És félt is, hogy ha tiltakoznék, a körmök és fogak hatékony beavatkozásának tenné ki magát a bizottsági tagok részéről. Úgy tett hát, ahogyan ajánlották. De nemsokára, hogy felépítette új kunyhóját, Orrszarvú úr támadt rá leszegett szarvával, és megparancsolta az embernek, hogy távozzék. A bizottságot ismét összehívták az ügy kivizsgálására, és ugyanazt a határozatot hozták. Ezt az eljárást addig ismételték, míg Bivaly úr, Leopárd úr, Hiéna úr és a többiek is új kunyhókhoz jutottak. Akkor az ember elhatározta, hogy a védelem hatásosabb módszeréhez folyamodik, mivel a vizsgáló bizottság nyilvánvalóan elfogult.

Leült, s azt mondta:

– Ngenda ti ndeagaga metegi! – ami szó szerint azt jelenti, hogy: nincs olyan földönjáró, akit ne lehetne csapdába ejteni, vagy más szóval: az embereket egy ideig lehet bolonddá tartani, de örökké nem.

Mikor már a vadon urai által elfoglalt kunyhók kezdtek korhadni és széthullani, az ember egy reggel korán elment, és egy kissé távolabb épített egy nagyobb és jobb kunyhót. Nemsokára az odarohanó Orrszarvú úrnak azt kellett látnia, hogy Elefánt úr már bent is van az új kunyhóban, s csak úgy hortyog álmában. Következőnek Leopárd úr nyomult be az ablakon, Oroszlán, Róka és Bivaly úrék az ajtón, miközben Hiéna úr a háttérben helyért üvöltözött, és Alligátor ír a tetőn sütkérezett. Hirtelen mind egyszerre elkezdtek vitatkozni, melyiket illeti a behatolás elsőbbsége, a vitatkozás verekedéssé fajult, s mialatt az egész társaság egymásnak esett, az ember felgyújtotta a kunyhót, és porig égette a vadon uraival egyetemben.

Utána hazament, és így szólott:.

– A béke költséges, de megéri az árát!

És ezután boldogan élt.

AZ ESŐÁLDÓZAT

Egy napon egy Ama-irmi nevű nőszemély érkezett ahhoz a házhoz, amelyben egy Kárió nevű, igen szép asszony élt. Mondta neki Ama-irmi:

– Kárió, szomjazom, adj innom vizet.

– Bolond vagy? – válaszolta Kárió. – Miért kellene neked, te piszkos vénség, vizet adnom?

– Úgy? Én piszkos vagyok?! – válaszolta Ama-irmi, azzal folytatta útját, és egy folyóhoz érkezett.

Letelepedett a folyó partjára, és felkiáltott:

– Netlang öregapja! – így idézte: – Tatu Netlang! Ne essék több eső! Mert egy asszony, amikor megszomjaztam, megtagadta tőlem a vizet.

Ekkor elszáradt az egész ország. Két hónapig víz nélkül éltek az emberek. Akkor az asszonyok a folyóhoz mentek, hogy onnan merítsenek vizet. Könyörögtek az asszonyok:

– Netlang öregapja! Engedd, hogy essék az eső!

– Az eső? – visszhangozta fohászukat Ama-irmi mély hangja. – Azt hiszitek tán, hogy az esőt a Netlang öregapja adja?

– Hát kié az eső? – kérdezték az asszonyok.

– Én vagyok az Ama-irmi! – válaszolta erre.

– És te mit kívánsz? – kérdezték az asszonyok.

– Káriót akarom!

– Hogy kaphatnád meg őt?

– Ha őt meg nem kapom, számotokra több eső nem adatik.

Fölkerekedtek az asszonyok, mind hazamentek, és mindenkinek elmondták, hogy mit hallottak, összeültek az emberek tanácskozni. Mondták:

– Egy ember miatt sújtsa szárazság egész országunkat? Az nem lehet. Oda fogjuk adni neki Káriót.

És közölték Kárió szüleivel a határozatot.

Kárió magára aggatta ékszereit. A csuklóira fehér fémkarpereceket húzott. Az emberek pedig elmentek a folyóhoz,

Ama-irmihez, s mondták neki:

- Ide hallgass! Ma essék az eső! Ha esik, megkapod Káriót.
- Rendben van – felelte Ama-irmi.

Délután megeredt az eső. És az esővel együtt megjött Ama-irmi, és kereste Káriót. Az emberek kidobták a házából Káriót. Kário megfutamodott, és sietve egy másik házba menekült, ám oda meg nem engedték be. Ama-irmi mindenütt szorosan a nyomában volt.

Kário ekkor sógora házába menekült. Keservesen jajveszékelt. Sógora megszánta. Kinyitotta az ajtót, és kidobott azon egy kost. Az egy nagy, igen hegyes szarvú kos volt. És Ama-irmi lenyelte a kost. Hanem a kos szarvai nyomban kibökték a nyakát. Szörnyen jajveszékelt Ama-irmi, kiáltozott:

- Mi az, amit nekem idedobtatok?
- Az Kário – válaszolta a sógor. – Nyeld csak le, mert megjött az eső.

Ama-irmi nyeldekelt, majd öklendezett, hanem a szarvak erőteljesen ott tartották a bakot fennakadva a torkában, öklendezett, a szarvak fojtogatták, a sógor meg biztatta:

- Nyelj csak, amíg lemegy, nyelj nagyokat, mert Kariónak sok fémperec van a testén.

Ama-irmi nyelt és nyelt, de csak nem tudta a zsákmányát lenyelni.

Jajveszékelve kiáltotta:

- Rossz a Kário húsa: jobb volna, ha kiokádhatnám!

Akkor odament Ama-irmi nővére. Mikor meglátta, hogy a testvére hogy öklendezik, azt mondta:

- Ó, nővérem, túl nagy falatot kaptál?

Válaszolta Ama-irmi:

- Nem, nem, nem jó zsákmányt adtak nekem; nyomban meg kell halnom.

Nyeldekelt és öklendezett, és így ment a folyóhoz, és azt gondolta: „Talán lemegy a szarv a torkomon, ha vizet iszom rá.”

Ivott, de alighogy vizet vett a szájába, holtan esett a földre.

Mikor másnap reggel az asszonyok elmentek vizet meríteni, látták, hogy valami fekszik a folyóban.

„Ez valami nagy emberforma! – gondolták. – Halott vajon? Vagy csak aluszik?”

Aztán meglátták, hogy az Ama-irmi, holtan.
Itt a vége.

AKI NEM TUDTA, MILYEN A MÉZ

Éhínség volt. Az állatok elhullottak. Gabona nem termett. Akik tudtak mézet keríteni, azok azon éltek. De a mi emberünk még sohasem szerzett mézet az erdőből. A barátai elmentek, s hoztak vadmézet. Egy napon az anyósa így szólt hozzá:

– Kisapám, nem hoznál egy kis kamba-mézet nekünk?

Jól van, azt mondta, holnap ő is elmegy mézéért. Hanem ez az ember nem tudta, hogy mi fán terem a méz. Valami fán, annyit tudott. Jó reggel elment, s talált egy virágzó tondo-fát. Kivágott egy fatörzset, készített belőle egy edényt, aztán a virágokat leszedegette s belerakta. Meg is töltötte színültig. Az edényt letakarta falevéllal. Mikor hazaérkezett, azt mondta a feleségének:

– No, itt van a méz.

Az asszony nagyot ugrott, úgy megörvendett, s egyben felkapta az edényt. Az ember azt mondta, hogy vigye oda az anyjának, örvendett az anyós erősen, hogy egy egész nagy faedény mézük van. A leány letette elébe az edényt, ő meg, mivel nagyon éhes is volt, gyorsan leszedte róla a faleveleket. Hát csupa kamba-virágszirmot talált benne. Méregbe gurult az anyós, összekiabálta az összes feleségtársát, s mondta:

– Láttatok már ilyen mézet? Hoztak már nektek is ilyen mézet?

Az emberek kinevették a vőt, aki szirmokat hozott haza méz helyett. De aztán megszánták, s azt mondták, másnap menjen velük, hadd tanítsák meg, hogy hogyan kell a mézet megtalálni, meg elvenni a vadméhektől. Ezután ő is mézet vitt haza, nem virágszirmokat.

KI A LEGSZEBB?

Volt egyszer két fiútestvér, akik egyre azon veszekedtek, hogy kettejük közül melyikük a szebbik, a báty-e vagy az öcs?

– A szebbik én vagyok! – mondta a fiatalabbik. Az idősebb azt mondta:

– De a legszebb, az én vagyok!

Egyszer aztán így szólt az idősebbik fivér az ifjabbikhoz:

– Legelőször is mosdjunk meg. Ha megtisztálkodtunk, mindegyikünk ékesítse fel magát, és menjünk ki a mezőre a szántóvetők közé. Ott majd kiderül, hogy az a szebbik, aki az embereknek jobban tetszik.

Megmosakodtak és felrakták magukra az ékességeiket. Mikor elkészültek, az ifjabbik ráadásul még egy gyöngytyúktollal is felcicomázta magát. Azt éppen a feje búbjára tűzte. Az idősebbik magára aggatta minden ékszerét. Odamentek egy csapat szántóvető férfihoz meg nőhöz, és mindketten egyszerre kezdtek rá a kérkedő énekre:

*Nézzetek meg, döntsétek el,
kettőnk közül ki a szebbik?*

Mondták az emberek:

– Hát az, amelyiknek gyöngytyúktoll van a fején, az a legszebb!

Gondolta magában az idősebbik: „Öcsém csakis azért kapta most ezt a dicséretet, mert gyöngytyúktoll van a fején.”

Odaszólt neki:

– Te, add nekem azt a gyöngytyúktollat, és vedd el érte összes ékszeremet.

Jól van, a fiúk kicserélték a díszeiket, és mikor ezzel megvoltak, odamentek egy másik csapathoz, köszöntek, és mindketten ezt énekelték:

*Nézzetek meg, döntsétek el,
kettőnk közül ki a szebbik?*

Felelték nekik az emberek:

– Az, amelyiknek több ékszere van, az a szebb!

– Hát ez mégiscsak csodálatos – mondta magában az idősebbik fiú. – Most én díszítem fel magamat a gyöngytyúktollal, minden ékszeremet odaadtam érte, és megint csak az öcsémnek ítélték az elsőbbséget. Túltett rajtam a tőlem származó sok ékszerével! – Ekkor azért így szólt az öccséhez:

– Hát igen, belátom, te nyertél. No, gyerünk most csak hazafelé!

Mikor a fiúk az úton hazafelé menet egy kis sűrű erdőbe értek, az idősebbik fivér, se szó, se beszéd, agyonvágta az öccsét.

Kérdezték tőle, mikor hazaérkezett:

– Hol van a testvéred?

Felelte:

– Én azt nem tudom.

KINEK VOLT IGAZA?

Volt egy ember, aki majmokat, egy másik, aki őzbakokat szelídített. Úgy éltek ezek az állatok egyik s másik házában, mint a családtagok, összebarátkozott a két ember egymással. Egyszer a majmok gazdája meghívta az őzszelídítőt a házába, hogy megmutassa neki a szelíd majmait. Ott véletlenül egy majom sem volt odahaza.

Kérdezte a vendég:

– Hol vannak a majmaid, barátom?

Felelte a gazda:

– Ezek maguk járnak ennivaló után. Éppen elmentek.

Felelte a másik:

– No, ha olyan szelídek, hogy hallgatnak a szódra, hívd vissza őket.

A gazda hazakiáltotta a majmait, s mikor azok megjöttek, be is ajánlotta őket az őzszelídítőnek, mondta:

– Ezek az én majmaim.

Amire a másik ezt felelte:

– Ezek? No bizony, ha az enyémekek volnának, én megenném őket pecsenyének.

Intette a gazda a barátját, hogy ne beszéljen így a majmok előtt, de már későn, mert azok meghallották, megértették, és ijedtükben visszarohantak az erdőbe.

Ezután az őzszelídítő hívta meg a majmok volt gazdáját, hogy megmutassa az őzeket, amelyeket ő szelídített meg.

Elment a majomszelídítő az őzszelídítőhöz. S mikor meglátta az őzeket, felkiáltott:

– Aha! Ezeknek a húsból fogsz te nekem pecsenyét adni!

Megértette ezt az őzbak, és örökre visszarohant a dzsungelbe.

Megmérgeződött a bakgazda, s mondta:

– Te elriasztottad a bakomat.

Felelte a másik:

– Te meg az én majmaimat.

– Gyerünk a bírák elébe!

– Gyerünk. Ítéljenek ők.

Összeültek bíraskodni a falu vénjei. S kérdezték az embereket:

– Ki kezdte el, s ki folytatta? – Aztán ezt a határozatot hozták: –
Fizessen egyik is a másiknak, és a másik is az egyiknek!

Hogy hogyan fizettek egymásnak? Sörben. Közösen sört főztek,
békeességgel megitták s mondták:

– No, ez az ügy befejeződött.

S mindketten meg voltak elégedve.

OROSZLÁNNAL INGERKEDŐ, ÉGBŐL JÖTT LEÁNYZÓ

Volt egyszer egy kis hajadon leányka. Ő volt testvérei között a legfiatalabb. Odafent lakott az égből. Ott is ő volt a legkisebb, a legzsengőbb az Eső húgocskái közül. Ez a leányka egyszer elcsent egyet azokból a facsövekből, amelyekkel az esőt csinálják, és eldugta azt magának. Mikor a nagybácsija, az Eső, ezt észrevette, erősen megszidta miatta, de a leányka nem akarta bevallani, hogy a vétket ő követte el.

– Nem – mondta egyre –, nem én vettem el.

Eső-nagybácsi a leánykát ezért megverte. A kislány nagy haragra lobbant, mérgében otthagyt a facsöveket, és egyből leszaladt a földre.

– Odamegyek! Lemegyek közibük, hadd faljon fel egy oroszlán!

Hívta, szölongatta is az oroszlánt, amint a föld úton mendegélt, hogy jöjjön és falja fel.

Az úton fiatalemberek jártak-keltek. A leányka összetalálkozott velük. Kérdezték tőle a legények:

– Mondd, te nénéid legzsengőbb húga, szépséges leányzó, miért hívod az oroszlánt, hogy falna fel téged?

Felelte a leány:

– Szépséges? No, ha csakugyan szépnek találtok, akkor máris hívom az oroszlánt. Megküzdötök vele értem? Ha bebizonyítjátok, hogy bátrak vagytok, feleségül vehettek.

A legények megegyeztek, hogy amelyik szerencsésen megküzd az oroszlánal és meg is öli, az veszi feleségül a leányt.

A leányka rákezdett a hívogató dalra:

*Jöjj, oroszlán, falj fel engem!
Égből jöttem, égből szöktem,
szánom magam halába,
az oroszlán fogára.*

Hanem amint a dalra az oroszlán megjelent, ijedtében mind a két legény elfutott.

Egy kis idő múlva egy másik legény érkezett oda. Az félszemű volt. Kérdezte a hajadon leányzót:

– Mit csinálsz itt, te zsengécske? Te szépecske, szelídecske?

Felelte a leány:

– Hívom az oroszlánt, hogy jöjjön és faljon fel.

Azt mondta a legény:

– A szépséged odatesz, ha az oroszlán megesz.

A leány csak azért is szólongatni kezdte az oroszlánt. Ezt énekelte:

*Jöjj, oroszlán, falj fel engem!
Égből jöttem, égből szöktem,
szánom magam halába,
az oroszlán fogára.*

Mikor a legény meghallotta, hogy a leány fel akarja magát falatni az oroszlánnal, azt mondta neki:

– Ne légy te az oroszláné! Én akarlak téged feleségül venni.

Felelte a leány:

– Ha el akarsz venni, és elég erős vagy, én idehívom az oroszlánt, majd meglátom, van-e merszed? El tudsz-e tőle venni? – És ismét énekelt:

*Jöjj, oroszlán, falj fel engem!
Égből jöttem, égből szöktem,
szánom magam halába,
az oroszlán fogára.*

Az oroszlán megjelent!

A legény nekigyürkőzött, az oroszlánt megölte. A leányt feleségül vette. És együtt mentek a leányos házhoz.

A LEVEGŐBŐL ÉLŐ LEGÉNY

Volt egyszer egy jámbor legény. Eljött az ideje, hogy megházasodjék. Elindult feleséget keresni. Lelt is egy asszonyt, aki hajlandó volt a leányát hozzáadni. Na jól van, egybekeltek. A legény nagyon boldog volt. Megépítette a kunyhójukat, s oda beköltözködtek.

Az anyósa megfőzte az ebédet. Zabkása volt délre. Kínálta a vejét, de az szerényen rázogatta a fejét.

– Ó – mondta –, nem eszem én ilyesmit, én csakis levegőn élek.

Álmélkodott az anyósa, s hírelte mindenfelé:

– Hallottatok-e már ilyet?! Az én vejem nem eszik, csakis levegőn él.

Egy nap hátraküldte vejét a kertbe, hogy kapáljon. Dolgozott a legény keményen egész nap, és kegyetlenül megéhezett. De az anyósa nem adott neki a zabkásából, hiszen a legény olyat nem szokott enni.

A legény olyan éhes volt, hogy nem tudott elaludni. Éjfélkor felkelt, kiment, hogy keressen valami ennivalót. Semmit sem talált. Odament a magtörőmozsárhoz, hogy lássa, nem maradt-e benne bár egy kevés liszt. Beledugta a fejét, s nyalni kezdte a mozsár oldalát. Nyalta, nyalta a lisztmaradékot, amit az asszonyok benne hagytak. Hanem a feje úgy beleszorult a mozsárba, hogy mikor ki akarta húzni, meg sem moccant.

A fiatalasszony felkelt, kereste a férjét. Elindult utána, hát ott lelte a mozsárban. Szaladt az anyjához:

– Gyere, gyere, anyám, nézzed, mit csinál a férjem!

Kiszaladt az anyja. A legény feje teljesen bele volt szorulva a mozsárba. Meg sem tudott szólalni.

– Ejnye – mondta az asszony –, miért nem akartál zabkását enni? Lásd, beszorult a fejed. Mit tudhassunk tenni?

A vő úgy megszégyellte magát, hogy egy szót sem tudott szólani. Végül is nem volt mit tenniök, az anyós fogott egy fejszét, és

szétverte vele a mozsarat. A vő kibújt a mozsárból, bement a házba, de úgy megrestellte magát, hogy ki sem jött többé belőle.

A TELHETETLEN ANYÓS

Ez az anyós mindent kevesellett, amit a veje végzett a ház körül. Egy nap azt mondta neki, hogy ha igazi jó veje volna, elmenne s fogna egy dögkeselyűt.

Meghökken az ember, mikor ezt a kívánságot meghallotta. De jóféle ember volt, kedvére akart tenni az anyósának, ahogy az egy vőhöz illik, ezért nekiveselkedett, fogott egy nagy állatbőrt, s elindult. Mikor kiért a rétré, ott lefeküdt a fűbe, s beborította magát az állatbőrrel. A dögkeselyű elindult vadászni, megpillantotta a fűben az állatbőrt, azt hitte, van is alatta állat, gondolta, most eszik egy kis finom dögpecsenyét. Körözött egyet, s lecsapott. Az ember kidugta a kezét a bőr alól, s a keselyűt a lábánál fogva elkapta. Azzal hazament, s odaadta a keselyűt a feleségének.

– No, vidd oda anyádnak. Hadd legyen megelégedve.

Az anyós úgy tett, mintha nagyon örvendene, s egynéhány napig békesség volt. Egynéhány nap múlva az ember beállított az anyósa konyhájába, és így szólt:

– Feleségem anyja! Én is szeretnék meggyőződni róla, hogy kedvelsz engemet. Tégy te is az én kívánságom szerint. Erősen megszomjaztam. Olyan vizet kívánok, amiben sohasem járt béka.

Az anyós megdöbben, mikor meghallotta, mit kíván tőle a veje. De a kívánságot neki is illetett teljesítenie, azért vette a korsóját, s elindult megfelelő vizet keresni. Kérdezte a folyótól:

– Vannak békák ebben a folyóban?

Feleletül hallgathatta, hogyan brekegnek a békák nagy egyetértésben.

Elérkezett egy másik folyóhoz. Kérdezte attól is:

– Vannak-e békák ebben a folyóban?

Úgy ungattak a békák, hogy csak úgy zengett belé. Az asszony továbbment. Soká vándorolt, míg ismét egy folyóhoz érkezett. Attól is megkérdezte:

– Vannak békák ebben a folyóban?

Egy egész békazenekar válaszolt rá, hogy: igen, igen.

Az anyós már nagyon fáradt volt, hosszú vándorútján sokat éhezett, s egyre ment tovább, de béka nélküli vizet sehol sem talált. Végül aztán úgy elgyengült a nagy vándorlásban, éhezésben, hogy távol a falujától leroskadott a földre, és meg is halt.

Mikor ennek híre ment, a falubeliek rátámadtak a halott anyós vejére, elfogták és a törzsfőnök elébe vitték. Azt kívánták, hogy a főnök ítélje halálra az embert. A törzsfőnök kikérdezte az embert. Mondta, sorolná el, hogy s mint esett a dolog.

Felelte az ember:

– Uram, nem én kezdtem. Az anyósom kezdte. Azt kívánta, hogy fogjak egy döggkeselyűt. Én elmentem, s fogtam is. Aztán mikor megjöttem, én azt kívántam tőle viszonzásképpen, hogy ő meg kerítsen nekem olyan vizet, amiben sohasem volt béka.

A törzsfőnök nem ítélte halálra az embert. Azt mondta:

– Az a bűnös, aki ilyent kezd. Ez az ember nem bűnös. Keljen fel, s békében menjen haza.

SICSINONGOMUNUMA ÉS CSILUBVELUBVE

Volt egy embernek öt vadász fia. Így intette őket:

– Gyerekeim, ha vad után mentek, sose menjete nyugat felé. Mindig csak keletre.

A fiúk megfogadták a szavát, s kelet felé jártak. De egy napon így szólt a legidősebb:

– Miért tiltja apánk, hogy amarra menjünk?

Egy reggel jó korán elindult nyugati irányba az öt kutyájával. Vadászott is néhány kisebb állatot, menyéteket meg eveteket, azokat összekötözte, és úgy vitte. Valamivel odább fogott néhány vízipatkányt, azzal ment tovább. Mikor már jó messzire járt, meglátott egy mézmutató madarat. Nyomon követte. Egyszerre csak egy méhrajokkal teli fához érkezett. Nézi a fiú, hogyan zsonganak a méhek, egyszer csak rákiált Csilubvelubve, az óriás:

– Békesség, barátom!

– Békesség neked is! – felelte a fiú.

Az óriás betessékelte a házába, és ott bogarakkal ízesített zabkását főzött neki. A fiú csak a kását ette meg. Éjszaka az óriás elkezdte szólongatni:

– Alszol-e, barátom?

– Ébren vagyok – felelte a fiú.

Később megint megkérdezte:

– Alszol-e, barátom?

A fiú nem válaszolt, az óriás erre felkelt, megfogta a fiút, és felfalta őt is meg az öt kutyáját is.

Másnap korán, pirkadatkor, így szólott az apa fiaihoz:

– Gyerekeim, megtiltom nektek, hogy nyugat felé járjatok vadászni.

Ezen a reggelen a második fiú ment el a kutyáival, s csak azért is egyenesen nyugati irányba indult. Lelt egy csapat evetet, valamivel odább egy sereg vízipatkányt. Mikor még távolabbra jutott,

összetalálkozott a mézmutató madárral. Ment a fiú a madár nyomában, s nemsokára hallotta is már a rengeteg méhraj zümmögését. Aztán el is érkezett ahhoz a fához. Mikor ott körülnézett, s meglátta bátyjának a fegyvereit, rögtön tudta, hogy a testvérét itt ölték meg. Ekkor elérőn tott Csilubvelubve, és ráköszöntött:

– Békesség, barátom!

Felelte a fiú:

– Békesség, uram.

Az óriás őt is a házába tessékelte, és ebédre zabkását főzött neki, legyekkel ízesítve. Mikor éjszakára lefeküdtek aludni, szolongatni kezdte az óriás:

– Alszol-e, barátom?

Felelte a fiú:

– Ébren vagyok, barátom.

Addig s addig szolongatta, míg választ nem kapott. Ekkor az óriás felkelt, felfalta a fiút és kutyáit.

A következő napon a harmadik fiú indult el ugyanazon az úton, amelyiket a bátyái választottak volt. Elérkezett arra a bizonyos helyre, ahol az evetek tanyáztak; valamivel odébb egy sereg vízipatkányra akadt. Még továbbment, és a mézmutató madárral találkozott. Követte a madarat, s a méhrajokkal teli fa közelébe ért. Mikor körülnézett, meglátta a testvérei fegyvereit, rögtön tudta, hogy azok itt lették halálukat. Mikor az óriás üdvözölte, ő is visszaköszönt neki, hogy:

– Békesség veled!

Őt is bevitte az óriás a házba, neki is főzött legyekkel ízesített zabkását. A fiú a legyeket leszórta, a zabkását megette. Éjszaka szólította az óriás:

– Alszol-e, barátom?

Válaszolta a fiú:

– Ébren vagyok, barátom.

Mikor az óriás ismét szólította, nem válaszolt. Odament az óriás, megette a fiút.

Igy aztán odahaza csak két fiú maradt. Ezek közül az egyik hajnalban elment vadászni a kutyáival. Egyenesen arrafelé tartott, amerre tilos volt, ahol bátyái elpusztultak. Egyik helyen evetekre,

másik helyen vízipatkányokra, aztán ugyanarra a mézmutató madárra bukkant. Nyomon követte a madarat mindaddig, míg csak a méhekkal teli fához nem érkeztek. Ott a fiú csendesen megállott. Mikor körülnézett és meglátta a bátyái fegyvereit, fejszéit, rögtön tudta, hogy azok ott lették halálukat. Megjelent az óriás, a fiút betessékelte a házba, legyekkel ízesített zabkását főzött, éjszaka megkérdezte:

– Alszol-e, barátom?

Azt felelte:

– Én ébren vagyok, barátom.

Megint kérdezte:

– Alszol-e?

Hát csend volt. No, megette ezt is és a kutyáit is.

Szólt az édesapa másnap reggel a vele maradt, utolsó fiúhoz:

– Ó, én gyermekeim! Milyen ostobák voltatok! Hiszen én megtiltottam nektek, hogy nyugat felé járjatok vadászni. Mert arra nyugatra óriások élnek: Csilubvelubve és Sicsinongomunuma. Ezek azok, akik kiirtják az emberi lényeket.

Felelte a legkisebb fiú:

– Apám, miért titkolóztál hát, mikor intettél bennünket? Idáig csak vaktában beszéltél. Miért nem adtad az okát tilalmadnak?

Akkor a legkisebb fiú fölkerekedett, és egyenesen nyugat felé tartott. Mikor egy kis távolságra ért, evetekre, majd egy csapat vízipatkányra akadt. Megjelent a mézmutató madár. Elérkeztek ahhoz a fához, ahol minden szemernyi helyen méhek zümmögtek. Mikor körülnézett, meglátta a bátyái fegyvereit. Csilubvelubve üdvözölte őt is:

– Békesség, barátom!

Ő meg viszonzta:

– Békesség, barátom!

Betessékelte a házba, főzött neki zabkását. De a fiú nem ette meg. Odaadta a kutyáinak. Mikor beállott az éjszaka, az óriás megkérdezte, hogy:

– Aluszol-e, barátom?

– Ébren vagyok, barátom – felelte a fiú.

Ismét megkérdezte:

– Barátom, alszol-e már?

Ő meg azt mondta:

– Ébren vagyok.

Éjfélkor ismét csak kérdezgetni kezdte, hogy alszik-e már?

Felelte a fiú:

– Alszom.

– Ej, de agyafúrt fickó vagy! – mondta erre Csilubvelubve.

– Ó, nem vagyok én az! – felelte a fiú.

Az óriás várt egy óra hosszat, várt két óra hosszat, akkor megint megkérdezte:

– Barátom, elaludtál-e?

– Ébren vagyok – felelte a fiú.

Ekkor az óriás elálmosodott, s ő aludt le. Mikor megvirradt, így szólt a fiúhoz:

– No, te agyafúrt, tőlem megmenekedtél. De majd mikor hazafelé mégy, Sicsinongomunuma fog felfalni téged.

– Hadd faljon fel! – felelte a fiú.

No, mivel látta, hogy nem fél a fiú, Csilubvelubve adott neki egy olyan edényt, amelyiknek a nyílása be volt dugaszolva, s mondta:

– No, eredj. Ha hallod, hogy jó Sicsinongomunuma, dugaszold ki ezt

.A fiú útnak indult. Mikor egy darabot ment, olyan zúgást hallott, mintha szél süvöltene a fák között. Hát jött Sicsinongomunuma. A fiú kihúzta a dugót, az edényből kiugrott két kis manó, elkezdtek harcolni ezzel az óriással. Sicsinongomunuma hátán volt egy nagy fazék, mikor a manók a földre teperték, az a fazék összetörött. A két kis manó visszaszaladt a gazdájához. Az megfogta őket, s visszadugta az edénybe.

Hanem ezalatt a földön fekvő óriás felocsúdott, összeszedte az erejét, s rohant előre! A fazék csak úgy forrt megette. Látja a fiú, hogy jön az óriás, a kis manókat újra kiengedte. Azok akkor az óriásra rávetették magukat, és a szívét keresztülfúrták. Ajaj! Meghalt Sicsinongomunuma.

Azzal a fiú továbbment. A kis manó-szolgái visszamentek hozzá. Azokkál együtt bandukolt tovább. Először egy ösvényhez érkeztek, majd eljutottak egy faluba. Kérdezte, mikor megérkezett:

– Ez kinek a faluja?

Csak csupa asszony nép volt odahaza, de azokból egy egész nagy csapat. Körbevették a fiút, s mondták:

– Ez a falu a mi urunké, Sicsinongomunumáé.

Mondta a fiú:

– Vezessetek be a házba.

– Jajaj! – kiabáltak az asszonyok. – Bújtassátok el hamar, meg ne találja az uraság.

S csakugyan elbújtatták a fiút. De az egy kis idő múlva eléjött a rejtekhelyről, s mondtá:

– Sicsinongomunuma, a ti uratok, nem él már.

Kétkeltek az asszonyok, s mondták:

– Hogy lehet az? Senki sincsen ebben az országban, aki meg tudná őt ölni, olyan hatalmas uraság ő. Ha te megölted őt, akkor ezután ez a falu a tied.

Felelte a fiú:

– Az az igazság, hogy én ma megöltem az óriást.

Ez a fiú ilyen módon szerezte a maga faluját.

A FÁN LAKÓ GYERMEKEK

Volt egy embernek három kisgyermek, két fiú meg egy leányka. A felesége meghalt. Nem volt, ki gondozza a kicsiket. Elhatározta, hogy olyan otthont terem, ahol a gyermekek magukban is biztonságban lesznek, mialatt ő a mezőn dolgozik, vagy elmegy vadászni.

Elindult az erdőbe alkalmas helyet keresni. Egyszer csak egy magas baobabfára bukkant.

– Milyen pompás házat tudnék én erre a fára építeni! – kiáltott fel, és nézegette feje felett a terebélyes ágakat. – Ott fent biztonságban lennének gyermekeim a vadállatoktól és boszorkányoktól.

Fogta a fejszét, vágott egy halom ágat, megfaragta őket hegyesre. A fa alsó ágait lecsapkodta, a törzsébe a peckeltet egymás fölé beleütögette. Így készített lépcsőt magának, hogy fel tudjon mászni. Fel is ment, s a házépítéshez a széles, vastag ágak között igen alkalmas helyet talált. Azzal lemászott, s kivágott egy sereg fiatal fát odalent, hogy azokból építse meg a házikó falát és tetejét. A kivágott fákat letisztogatta, s felvitte a fára. Mikor már elég sok fa volt odafenn, hosszú futóindaszárazakat szakított. Ezeket erős kötelekké csavarta össze. Mikor minden készen volt, hozzáfogott, hogy tágas kunyhót készítsen odafent a fán. Másnap kora reggel fűvet vágott, hogy azzal fedje be a tetőt. Készített egy nagy ágyat is, arra puha, szőrös őzbőröket teregetett. Elkészült a házikó. Lett a három kisgyermeknek kényelmes és puha alvóhelye.

Mikor a ház elkészült, az apa néhány széket és főzőfazekat is vitt fel a fára épült házba. Nem is maradt már hátra más tennivalója, mint hogy az erdőben mindenfelé termő indaszárazakból egy erős kötélhágcsót készítsen. Azt is megcsinálta. A peckeken fellépegetett a kunyhóához, s a padlójába bevert egy erős facölöpöt. A cölöphöz a kötélhágcsó egyik végét hozzákötözte, a másik végét leengedte. Az éppen a földig ért.

– Pompás! – kiáltott fel az ember elégedetten. – Most már elhozhatom a gyermekeimet új otthonukba.

Óvatosan lemászott a hágcsón, kipróbálta a saját súlyával, hogy megbírja-e? Jól megbírta. Mikor lefele ment a hágcsón, közben egyenként kiütötte a fatörzsből a peckeket, amiket eddig lépcsőként használt. Ezt azért tette, hogy senki se tudjon felmászni a fára, csakis akkor, ha ledobják neki a kötélhágcsót.

A gyermekek repestek az örömtől, mikor meglátták az új otthonukat. Az apa egyenként vitte fel őket a hágcsón. A két nagyobbik nyomban elkezdett a fejük felett lengedező falevelekkel játszodozni. A pici boldogan gügyögött és rugdalózott özbőr ágyán.

Az apjuk elkészítette a vacsorát odafönt a fa tetején, s mindannyian elégedetten hajtották álomra fejüket új otthonukban.

Másnap reggel azt mondta az apa, el kell mennie bivalylesre, hogy élelmet szerezzen nekik. Maga köré hívta a gyerekeit, és így szólt:

– Teljes biztonságban lesztek a mi fára épült házikónkban, ha úgy tesztek, ahogy mondom. Mikor én leszálltam a kötélhágcsón, nektek azt azonnal fel kell húznotok. És soha senki másnak ne bocsássátok le, csakis nekem.

– De olyan sűrűek a levelek, és messze van ám innen nagyon a föld. Nem lehet innen látni, hogy te vagy-e ott lent? – mondta a legnagyobb gyermek.

– Egy kis dalt fogok énekelni – mondta az apa. – Mikor a hangom meghalljátok, és ezt éneklek:

*Kitendzsi, Kitendzsi,
hagyd hágcsónk lengeni,
hadd kúszok a fára,
hús lesz vacsorára!*

– akkor tudni fogjátok, hogy apátok van odalent, és nem valami gonosz boszorkány.

Az ember lement a földre, a gyerekek felhúzták a hágcsót, ahogy az apjuk tanította, majd egész nap vígan játszadoztak odafent. Lesték a fészkeik körül repdeső madarakat, nézték, hogy etetik kicsinyeiket. Hallották karattyolni a kis barna majmokat, amint a fákön hancúroztak. A házikót egész napon friss szellő járta át meg át, és a déli nap hevességétől megvédték őket a sötétzöld falevelek.

Mikor végre beesteledett, felhallatszott odalentről az apjuk hívó szava:

*Kitendzsi, Kitendzsi,
hagyd hágcsónk lengeni,
hadd kúszok a fára,
hús lesz vacsorára!*

Kitendzsi, a legnagyobb gyermek, ledobta a lengő hágcsót, az apjuk megfogta, ráállt és felvitte rajta nekik a bivalyhúst. És tanította őket, hogyan főzzék meg.

Nyugodtan és boldogan teltek napjaik. A gyerekek erős, magas fickókká serdültek, az apjuk hordta nekik a mindennapi táplálékot.

Hanem az erdőben, amint azt apjuk már mondta is nekik, sok boszorkány lakott. Volt ezek közül egy, amelyik már többször megleste, amint a bivalyölő hazaérkezik, és kihallgatta az énekét is. Ez a boszorkány szerette volna megkaparintani magának a gyermekeket, hogy munkára fogja őket. Így aztán egy reggel, mikor az apa jó messzire elment az erdőbe vadászni, a boszorkány odament a fa tövébe, és elkezdett a maga repedt hangján kornyikálni:

*Kitendzsi, Kitendzsi,
hagyd hágcsónk lengeni,
hadd kúszok a fára,
hús lesz vacsorára!*

A legkisebbik gyermek szólította a többieket.

– Gyertek, engedjük le apának a hágcsót. Ma korán jött haza az ennivalónkkal.

Hanem a két nagyobb gyermek felismerte, hogy az nem az apjuk hangja, még ha a szavak azonosak is voltak az apjuk énekével. Mondta Kitendzsi:

– Ez nem apánk. Ez egy olyan boszorkány lesz, amelyiktől apánk óvott minket.

Azzal felkapott egy nagy darab fát, lehajította. Éppen a fején találta el a boszorkányt. El is iszkolt az onnan ijedtében.

Mikor azon a délután hazament az apjuk, a gyermekek elmondták neki, mi történt. Az apa megdicsérte a legnagyobb fiút, amiért olyan

ügyes volt, azt mondta, hogy ezután még óvatosabbak legyenek, mint eddig.

Másnap megint csak az történt, hogy a boszorkány megvárta, míg az apa jó messzire bement az erdőbe, aztán a hangját, ahogy csak tudta, úgy elváltoztatta, és énekelt:

*Kitendzsi, Kitendzsi,
hagyd hágcsónk lengeni,
hadd kúszok a fára,
hús lesz vacsorára!*

A gyermekek odafentről nem láthatták a boszorkányt, de felismerték, hogy a hang nem az apjuké.

Fogtak egy nagy követ, Kitendzsi teljes erejéből lehajította. Hangos ordítás volt a válasz odalentről.

A gyermekek csak úgy nevettek, mikor hallották, hogy a boszorkány nagy csörtetéssel elrohan.

Eltökélte ez a boszorkány magában, hogy most már mindenáron megszerzi magának a gyermekeket, hogy legyenek az ő szolgálai. Fogta magát és elment az erdő leghatalmasabb varázslójához, s kérte, olvasson rá, kuruzsolja meg, csináljon valami varázslatot, hogy megváltozzék a hangja. A varázsló letelepedett, töprenkedett, gondolkozott, és nagy sokára így válaszolt:

– Menj vissza az erdőbe. Tarts kelet felé. Addig menj, míg egy barna hangyajárattal találkozol, amint azok éppen nyugat felé menetelnek. Akkor feküdj le a földre, és nyald fel a hangyákat, s hagyd, hogy addig marják a nyelvedet, míg jól feldagad. Ezután menj tovább kelet felé, míg nagy feketehangyafészekre nem bukkansz. Nyald fel ezeket is, s hagyd, hogy addig marják a nyelvedet, míg még jobban megdagad. Végül keleti irányba haladva skorpiókkal kell találkoznod. Mikor ezeknek is megengeded, hogy összemarják a nyelvedet, menj haza, és pihenj egy hónapig. Akkorra a hangod éppen olyanná válik, mint azoknak a gyermekeknek az apjáé, s akkor meg tudod kaparintani a gyermekeket.

A boszorkány megtette, amit a varázsló mondott, és egy hónapon át nagybetegen feküdt odahaza. Mikor végre jobban érezte magát, nyomban elment, és letelepedett a baobabfa tövében. Várt, míg a

gyermek apja jó messzire elment hazulról, és akkor az új hangján kezdte énekelni:

*Kitendzsi, Kitendzsi,
hagyd hágcsónk lengeni,
hadd kúszok a fára,
hús lesz vacsorára!*

Ekkor még a legidősebb gyermek is azt hitte, hogy az apjuk van odalent, és a hágcsót azonnal ledobta.

A boszorkány elkezdett fölfele mászni. De mivel nem szokott efféle erőfeszítéshez, fűjt, szuszogott, és a hágcsó anyyira megsodródott és elcsavarodott, hogy a legnagyobbik fiú lekiáltott:

– Apám, miért himbálózik a hágcsó anyyira? S miért lihegsz és szuszogsz?

– Ma egy nagyon nagy vadat ejtettem – felelte a boszorkány –, alig bírom, olyan súlyos.

A következő pillanatban rémülten felsikoltottak a gyermekek. A hágcsó tetején a boszorkány ábrázata tűnt fel, majd a boszorkány a lábát is betette a házba.

– Apa, apa! Jöjj! Mentsél meg! – kiáltották a gyermekek rémültükben. De bizony hiába kiáltoztak teljes erejükből, túl messze járt az apjuk, nem hallhatta meg őket.

A boszorkány hóna alá kapta a három gyereket, lemászott a hágcsón, hazasietett, s ott bezárta őket.

Mikor aznap este az apa hazatért, ott találta a leeresztett kötélhágcsót, szabadon lengedezve a szélben. Egyszerre tudta, hogy mi történt! Gyorsan felkúszott, és átkutatta a házat. Hiába! Mindhárom gyermeke eltűnt.

– Jaj – sírt fel az apa –, mégis megfogta és elvitte őket a boszorkány! De hová tehetette, hová rejthette? El kell mennem a falubéli varázslóhoz, hogy derítse ki.

Vette az iját meg a nyilait, vitt magával ajándékot is a varázsló számára, s egykettőre abban a faluban termett, ahol a gyermekei születtek volt.

A varázsló éppen a kunyhója előtt üldögélt.

– Kérlek, segíts rajtam! – könyörgött az apa, és egy szép leopárdbőrt tett a varázsló elé. – Egy boszorkány elvitte három

gyermekemet, és én nem tudom, merre vannak.

A varázsló kigöngyölte a leopárdbőrt, és leterítette a földre. Ezután fogott egy kavicsokkal és magokkal teli lopótököt, azt ide-oda rázogatta, s közben varázsszavakat mondott. Hirtelen, csuklójának egyetlen billentésével, kiborította a tökedény tartalmát a leopárdbőrre, és elkezdte tanulmányozni, hogy a kavicsok és magok merrefelé, milyen irányban hullottak ki. Azután mintegy révületben mondani kezdte:

– Látok, ösvényt látok. A folyó menti, erdei nagy útból tér el az ösvény. Észak felé fordul. Ott, ahol az ösvény véget ér... látok... egy kis barna kunyhót... Látok: három gyermeket... dolgoznak a kunyhó háta megett. A mezőn. Őrzi őket... egy boszorkány... Ennyit látok, semmi többet.

– Köszönöm, köszönöm – mondta az ember, s mivel akkorra már teljesen besötétedett, betért a fán levő házába, és ott virrasztott pirkadatig. Akkor nekivágott az erdei nagy útnak.

Hosszú utat tett meg. Végére hangokat hallott nagy messziről. Lehasalt a földre, úgy kúszott a hangok irányába. Bizony éppen azt kellett látnia, amit a varázsló mondott. A három gyermek a gyomot irtotta a mezőn. A boszorkány ott állott a közelben, kunyhója ajtajában, s le nem vette róluk a szemét.

Az apa elbújt egy nagy bokor mögé. Ott várakozott jó sokáig, míg végre a legnagyobb fiú elég közel került ahhoz a bokorhoz, hogy meghallhassa az apa suttogását.

– Kitendzsi! Kitendzsi – suttogta az ember –, ne emeld fel a fejedet! Gyomlálj tovább, mintha mi sem történt volna. Ide figyelj!

– Apám – válaszolta halkan a fiú –, hallom, apám!

– Szolgákká tett a boszorkány? – kérdezte az apa. – Ti főzitek a vacsoráját?

– Igen – mondta a fiú. – Mind neki dolgozunk. Én vagyok a legnagyobb. Nekem jut a legtöbb. Ha vonakodom, azt mondja, leszúr a lándzsájával.

– Ide figyelj – suttogta az apa –, mikor ma este a kunyhóba mentek, várj, míg a boszorkány elmegy valahova, vagy nem látja, hogy mit csinálsz, akkor fogj egy követ, addig üsd vele a lándzsája végét, amíg elcsorbul. Aztán ülj le, s ne csinálj semmit. Vacsorát se főzz. Ne félj, én a közelben leszek.

Az apa nesztelenül kúszott visszafelé, míg elég messzire jutott a kunyhó közeléből. Ott meglapult egy vadszilvafa alatt, és várt napestig.

Este a három fáradt gyermek visszatért a boszorkány kunyhójába.

– Megyek, sétálok egyet! – mondta a boszorkány. – Főzzétek meg a vacsorát, míg oda vagyok, vagy baj lesz, ha hazajövök.

Az apa szemmel tartotta a kunyhót. Mikor látta, hogy a boszorkány elindult a lefelé vezető ösvényen, gyorsan berohant, és elbújt az ágy alá. Onnan biztatta suttogva a gyermekeit. Ígérte nekik, hogy nemsokára odahaza lesznek.

Egy kis idő múlva hazament a boszorkány.

– Hol az étel? – rikoltotta, mikor meglátta a hideg tűzhelyet meg az üres fazekakat. – Megmondtam, hogy megöllek, ha nem engedelmeskedtek. És meg is teszem!

Azzal felkapta a lándzsáját, s nekivágta Kitendzsinek. Hanem a fiú azt olyan alaposan elcsorbította, hogy alig is horzsolta meg őt.

Ugyanabban a pillanatban kibújt gyorsan az apa az ágy alól, kapta az íját meg a nyilát, és szíven lőtte a boszorkányt.

Rettentő ordítással esett össze a boszorkány. Látta, hogy itt a vége. Az apa szemébe nézett és mondta:

– Jaj, nekem. Meghalok. Ha meghaltam, vágd le a kisujjamat, és dobd a tűzbe. Akkor minden életre kel, amit megöltem. – Mielőtt az apa válaszolhatott volna, a boszorkány egy nagyot nyögött, és már nem is élt.

A gyermekek ujjongtak örömükben, hogy megszabadultak tőle. Az apa azt mondta Kitendzsinek, gerjessen tüzet, hadd tehessék meg, amit a boszorkány mondott. És bizony, mikor a boszorkány levágott kisujját bedobta a tűzbe, egész marhagulyák, kecske-, juhnyájak és még emberek is keltek életre.

– Ezek kicsodák? – kérdezte a legkisebb gyermek.

– Ezek azok az emberek és állatok, akiket a boszorkány felfalt – felelte az apa. – Megevett volna titeket is, ha én meg nem mentelek.

Az életre kelt emberek áradoztak a boldogságtól, szívvel-lélekkel hálálkodtak az apának, aztán felkerekedtek, hogy ki-ki visszatérjen a maga otthonába.

Az állatokat az apa és a gyermekek elhajtották az erdőbe, a baobabfa tövéhez, ők meg vidáman másztak fel a hágcsón szellős otthonukba. Idővel, mikor kecskéik és marháik elszaporodtak, gazdag emberek lettek. Nem volt nekik semmi olyan kívánságuk, amely ne teljesült volna. Így éltek együtt az erdőben, boldogan, hosszú-hosszú évekig.

TÖRTÉNET MSZISZIRIMBUGVE SZÖRNYETEGRŐL

Volt egyszer egy szörnyeteg, aki a világon mindent elnyelt. De egy asszonynak sikerült megmenekednie tőle. Az asszony viselős volt. Egy sziklához lapult, és onnan leste, hogy a szörnyeteg hogyan falja fel az embereket és az állatokat. Később az asszony a szikla alatt egy barlangra lelt, és abba bújt el. Egyvégtében odabent lakott. Eljött a lebetegedés ideje.

Mikor megszült, azt kérdezte a gyermek:

– Anyám, hát a többi ember hol van, hogy te itt egészen egyedül élsz? Hol maradtak az emberek meg az állatok?

– Jaj, gyermekem, jobb, ha azt nem kérdezed.

– Miért nem szabad kérdezni, hogy hova lettek az emberek?

– Jaj, gyermekem, van egy szörnyeteg, úgy hívják, hogy Msziszirimbugve. Minden élőlényt elnyel az.

Mondta a fiú az anyjának:

– No, én azt a szörnyeteget megkeresem!

Másnap reggel a fiú csakugyan elindult a szörnyeteg megkeresésére.

Amint ment, egy zsiráfra bukkant.

Azt egyben megfogta, és elvitte az anyjának a barlangba.

– Ejnye, fiam, ez nem a szörnyeteg. Ez hús. Enni való hús.

Az anya szétdarabolta a húst, és elvette maguknak az első meg a hátsó lábát, aztán azt mondta a fiúnak:

– Tüntesd el a többi húst egykettőre.

Nem értette a fiú, hogy mit akar, nem tette meg, amit az anyja mondott.

– Ejnye, te a szavamnak ellenszegülsz?

– Ellene – mondotta a fiú.

– No, ha nem fogadsz szót, meg is fogod látni, hogy a szörnyeteg az összes húst elveszi tőlünk.

Még be sem fejezte az asszony a beszédet, már felhallatszott nagy messziről a szörnyeteg gajdolása:

*Hé, kölyök, velem kezdesz ki?
Msziszirimbugvéval?
Egy szép napon meggyilkollak!*

Kérdezte a fiú az anyját:

– Hát ez hogy tüntette el a húst?

Felelte az anyja:

– Mondtam én neked, hogy elviszi. Elszippantotta.

Szólt a fiú:

– No, én holnap addig keresem, míg rátalálok erre a szörnyetegre.

Kereste is jó sokáig, hanem a szörnyeteg helyett egy elefántra talált. Az elefántot a vállára vette, a barlanghoz cipelte, és a nyílás előtt lefektette a földre. Kérdezte az anyja:

– Megtaláltad a szörnyeteget?

– Meg én. Itt van e!

Mikor az anyja a barlang elé kiment, és meglátta az elefántot, mondta:

– Ejnye, fiam, ez nem a szörnyeteg. Ez enni való hús. Darabold szét, hogy a húst a barlangba bevihezzük.

A fiú feldarabolta az elefántot. A hátsó lábát és némi húst vett el csak belőle, és mondta:

– Fáradt vagyok!

– Ha fáradt vagy, még csak az elefánt másik lábát emeld be.

Felelte a fiú:

– Én ahhoz is túl fáradt vagyok.

– De ha te fáradt vagy, és nem hozod be, jön a szörnyeteg, és elviszi.

– Nem, ma nem jön.

De mikor aznap estefelé a fiú éppen az anyjával beszélgetett, egyszerre megint csak meghallották a gajdolást:

*Hé, kölyök, velem kezdesz ki?
Msziszirimbugvéval?
Egy szép napon meggyilkollak!*

És abban a minutában volt hús, nincs hús. Mondta a fiú:

– Addig fogom a szörnyeteget üldözni, míg utolérem!

Másnap nekiindult. Addig járt utána, míg végre csakugyan megtalálta.

– Ezen a vidéken nincsen másik ilyen formájú valami – mondta magában. – Ennek a valaminek kell a szörnyetegnek lennie.

Mikor kicsit közelebb került hozzá, azt gondolta, hogy ezt bizony ő nem tudná sem nyíllal, sem fegyverrel legyőzni. A szörnyeteg éppen egy nagy folyóban fürdőzött. Egyszeriben meglátta a közeledő fiút, és rákiáltott:

– Hé, kölyök, honnan jössz?

– Nem tudom én, honnan jöttem, azt sem tudom, merre megyek.

– No, ha nem tudod, eredj be az én házamba – és egy barlangra mutatott. – Odabent egy öregembert találsz, az majd főz neked ennivalót, aztán, ha ettél, menj amoda, ni, ott fogod ezután az én barmaimat legeltetni.

A fiú bement a barlangba. Megtalálta az öregembert. Az öreg ebédet főzött neki, a fiú megette. Mikor a nagy barlangot jobban szemügyre vette, látta, hogy rengeteg hatalmas pajzs, lándzsa, nyíl meg dárda van ott. Mondta magában:

– No, itt legalább van olyan fegyver, amivel a szörnyeteggel megküzdhetek.

A fiú szolgálata a szörnyetegnél négy napból állott. Ezalatt, míg ott pásztorkodott, sok nyilat ellopott, s mikor kiment a barmokat legeltetni, elszaladt az anyja barlangjába, és oda rejtette el. Mire a nyilak eldugdosásával végzett, a szörnyeteg éppen hazaérkezett, ötödik napon megint csak elment a szörnyeteg barlangjából, mintha legeltetné a barmokat, és elrejtőzködött az édesanyjánál. De éppen csak egy napot pihent nála, már ment is vissza a szörnyeteghez. Kérdezte a szörnyeteg:

– Hát te hol tekeregsz mindennap? Ma is milyen későn jöttél meg!

– Eltévedtem – mondta a fiú.

A szörnyeteg megint elment fürdőzni, és a fiúnak azt parancsolta, hogy menjen a barlangba. A fiú odabent íjat meg nyilat vett magához, kiment a barlangból, és a fürdőző szörnyeteg közelébe lopózkodott. Aztán célzott, és az első, a második, a harmadik, a

negyedik, de még az ötödik nyilat is a szörnyetegre lőtte. És minden egyes nyíllövésre azt mondta a szörnyeteg:

– Na, egy nyíl fúródott a testembe!

– Megint egy.

– Ez is talált, meg se kottyant.

Végül az ötödik után azt kérdezte:

– Nocsak, te volnál az, aki engem meg akarnál ölni? Hiszen én téged jó barátsággal pásztoromnak fogadtalak, és most meggyilkolnál? Várj, amíg kimegyek a vízből. Kiállók veled. Aztán majd meglátjuk, van-e erőd velem megküzdeni?

A szörnyeteg kiment a folyóból, és mielőtt nekiállt volna a küzdelemnek, ezt az éneket mondta:

*Életemben sokat öltem,
állatokat mind legyőztem.
Ma egy kölyök áll ki vélem,
úgy érzem, ez lesz a végem.*

A fiú is rázendített egy énekre:

*Szörnyeteggel ölre menni,
egymagam fogom legyőzni!*

A szörnyeteg ismét mondta a maga énekét:

*Életemben sokat öltem,
állatokat mind legyőztem.
Ma egy kölyök áll ki vélem,
úgy érzem, ez lesz a végem.*

Aztán egymásnak estek. És birkóztak. Tizenöt napon és tizenöt éjen át küzdöttek egymással. Mikor a fiú a barlangjukban járt volt, az anyjának odaadott egy nagy vasdarabot, hogy azt ő tizenöt napon át izzítsa. Mikor a tizenöt napi viaskodás ideje letellett, s még egyikük sem győzött, a fiú elkezdett az anyja barlangja felé hátrálni. A szörnyeteg sem volt rest, nyomult utána. Hát amint így közelednek a barlanghoz, meglátja az anyja, hogy jön a szörnyeteg a fia után.

Felordított Msziszirimbugve:

– Mindkettőtöket felfallak!

Igen ám, de az anya abban a minutában kikapta a tűzből az izzó vasat, és a szörnyeteg felé hajította. Mondta a szörnyeteg:

– Mit árt nekem az a vasdarab? Lenyelem azt is.

Hamm, lenyelte az izzó vasat. S az a bensejében meggyulladt, a szörnyeteget halálra égette.

A fiú akkor fogott egy kést, és a szörnyeteg hasát felhasította. Hát minden egyes ember, minden lény, amit csak valaha lenyelt, a szörnyeteg bensejéből előjött, főttek, életre kelve, egész gulyák, oroszlánok, kígyók, még madarak is.

De mivelhogy a fiú a hússzeletelésben nem volt kellően járatos, egy, a szörnyeteg hasából előjövő öregasszonynak a jobb fülét véletlenül levágta. Haragra lobbant ez az öregasszony, szidta kegyetlenül a fiút:

– Hogyhogy minden ember, állat épségben kerül elő? Te engem nem szántál, nem szeretted, azért vágta le a jobb fületem.

Szabadkozott a fiú:

– Nem láttalak én téged, öreg. Tévedésből tettem.

Az öregasszony csak tovább gyalázta, aztán hirtelen, mintha mást gondolt volna, azt mondta:

– Még jó, hogy csak a fületem vágta le.

S akkor, mintha egyéb dolga sem volna, sört főzött. Mikor a sör elkészült, nyájas hangon odahívta a fiút:

– Jöjj csak ide, kedves fiam. Meg akarom hálálni, hogy megmentettél. Meg akarlak vendégelni.

Felelte a fiú nagy gyanútlanul:

– Jól van, odamegyek.

Oda is ment. Ivott is. De bizony elvarázsolt sört kapott az öregasszonytól, boszorkányított. Erősen megbetegedett tőle, meg is halt hamarosan.

OROSZLÁN-KIÉNEKLŐ

A vadonbéli oroszlán fogta magát, bement a faluba, s ott megházasodott. Az emberek azt hitték, hogy ő is férfiember, és nem vadállat. Ez az oroszlán nemzett az asszonyának egy gyereket. S egy kis idő múlva így szólt:

– Feleség, gyerünk, látogassuk meg az én rokonaimat.

Az oroszlán és az asszony útra kelt. Az asszony bátyja követte őket. Elérkeztek a bozót kellős közepébe. Letelepédtek, majd napnyugta előtt hozzáfogtak, hogy egy zarebát építsenek. Mikor azzal elkészültek, az oroszlán azt mondta, hogy várjanak rá odabent, ő elmegy halászni.

Mikor az oroszlán elment, megszólalt a fivér:

– Húgom, az urad ezt a zarebát rosszul fedte be.

Azzal fel is kelt, fejszét fogott, fát vágott, s azzal a zarebát köröskörül jól megerősítette.

Az oroszlán bement egy sűrű erdőbe, s mikor megérkezett, elésereglettek a rokonai, s üdvözölték:

– Köszöntünk, nagy vadász. Ma hány állatot öltél meg?

Felelte az oroszlán-ember:

– Kettőt és egy borját.

Akkor hirtelen beállott a sötétség. Elésereglett ekkor egy csomó oroszlán meg hiéna. Az oroszlán-ember átváltozott, óriási hím oroszlán lett belőle. A rokonai élére állott, s úgy vezette azokat a zareba felé. Azok hárman, akik odabent voltak, meghallották a közeledő lépéseket:

– Alszol-e? – suttogta a fivér.

Felelte a húga:

– Hallgatózom.

De akkorra már az oroszlánok és hiénák csapata oda is érkezett, és nekirontott volna a zarebának. Csakhogy azt a fivér nagyon is megerősítette, s a körberakott tövises ágak összevissza szurkodták az oroszlánokat.

A nagy hím oroszlán abbahagyta a támadást, és morogni kezdett. Morogtak a fiatalabbak is.

Akkor az anyaoroszlán egy éneket mondott nekik:

*Síró gyermek csupa méreg, figyelj a táncra,
hajlongva járad, ügyelj a táncra!
Ahol ott az apja, csak úgy rí a fattya,
vigyázz a táncra!
Hajlongva járad, figyelj a táncra.*

Ekkor megszólalt az oroszlánnak az apja:

– Fiam, te olyan emberhez hoztál, aki túl erős zarebát épített, s mi őt nem tudjuk megenni.

Az éjszakai setéség széjjeloszlott, s erre az oroszláncsapat visszament az erdőbe. Az oroszlán, aki asszonyt vett feleségül, fogott egypár halat, s azokkal tért vissza a zarebába, mintha csakugyan halászott volna. Mondta nekik:

– Az éjszaka majd felfaltak benneteket. Én meg olyan messze jártam, hogy nem tudtam a védelmetekre idejében hazajönni.

Az emberek nem sokat feleltek neki. Az oroszlán-ember azt mondta, hogy megint elmegy halászni, mert rengeteg halat talált, de nem a folyóhoz ment, hanem ismét vissza a vadonba, az oroszlán rokonai közé.

Mikor magukra maradtak, azt mondta a fivér:

– Tudd meg, húgom, hogy a tulajdon férjed volt az, aki a múlt éjjel itt járt, s meg akart bennünket enni. Én most elmegyek, hogy valami segítséget találjak.

Elindult, s legelőbb is körbe-körbe járt a zareba körül. Hát amint ott járkál, egyszer csak azt látja, hogy egy faodúból egy törpe dugja ki a fejét. A törpe rákiáltott:

– Te ember vagy, ugye?

– Én az vagyok – felelte a fivér.

– Ha ember vagy, akkor itt mit keresel?

– Mi a sógorommal jöttünk ide. Ő hozott minket ide.

– No, akkor végetek is van. Mert ő egy emberevő. Ezen a vidéken már mindenkit kipusztított.

Hallgattak egy keveset, aztán azt mondta a törpe:

– Ugyan, seperd ki ezt az én kis piszkos odúmat.

A fivér megtette, kiséperte neki az odúját. Akkor azt mondta a törpe:

– Vágd ki azt a fát.

A fivér kivágta, a törpe kijött az odújából, s abból a nagy fatörzsből egy kétfenekű dobot faragott. Mikor a fát kivágta, mind a két oldalára egy-egy bőrdarabot tett, azokat jól kifeszítette, s a kétfenekű dobot az ember derekára felkötötte. Azután azt mondta neki, hogy próbáljon meg a dobbal együtt felhúzózkodni a fa tetejére. Mikor megpróbálta, akkor azt mondta a törpe, hogy most meg egyben ugorjon le a földre.

– No – mondta a törpe –, ezt most már tudod! Most menj, rejtse belé a húgodat ebbe a dobba, és siessetek haza.

A fivér elment a húgáért, a zarebából kihozta, és az asszonyt a kicsi gyerekekkel együtt a dobba beültette. Aztán azt mondta:

– Azt tanították, hogy így kell tenni, ni!

Azzal húzózkodott egyet, fölemelkedett, és már fent is ült a fa tetején. Felvitte a dobot is magával, és elkezdett odafent dobolni rajta.

Meghallotta az oroszlán sógor a dobolást, húzta-vonta erősen a dobszó, találgatta magában, hogy vajon a vadonban ki dobolhat. Végtére is nekiiramodott, és egyet futott a zarebáig.

– Ki veri a dobot?

A fivér szagát odafútta a szél, s az oroszlán erről ráismert. Felkiáltott neki:

– Dobolj nekem, sógor, hadd táncolok rája!

A legény elkezdte odafent verni a dobot, és még rá is énekelt az oroszlánra:

*Mbili, mbili, döngj, kicsi dob, dob,
dob dönög, kicsi dob dönög, kicsi dob!
Emberevő, hopp! Táncol rája kicsi dob,
dob dönög, kicsi dob dönög, kicsi dob!*

Erre az oroszlán odalent teleaggatta magát táncra való bőrrökkel. Az ülepére elefánt-, a homlokára orrszarvú-, a combjaira meg vízilóbőrt aggatott.

De mire a táncát eljáarta, a rázkódástól ezek a bőrrök mind lehullottak róla, és messzire elrepültek. Az oroszlán rohant utánuk,

hogy felszedje a bőrt. Az volt a szándéka, hogy amikor visszatér, nekimegy az embereknek. Csakhogy azok odafent voltak a fa tetején. A bőrt imitt-amott felkapdosta, és rohant velük szélesebben. Egyik bőr messzebb repült, mint a másik. Mikor összeszedte őket, és visszament, a sógora még mindig a fa tetején ült. Felszólalt neki az oroszlán:

– Sógor! A táncban meg a futkosásban halálosan megszomjaztam. Adj egy kis vizet.

A sógora belevizelt a szájába. Azután így szólt az oroszlán:

– Sógor, mutassad meg a gyermekemet.

– Hogy én neked az én rokonomat mutogassam, abból bizony nem eszel.

Felelte az oroszlán:

– Azt mondd, hogy én megenném a saját gyermekemet?

Felelte a sógora:

– Tudjuk, hogy az éjjel itt jártál, és meg akartál bennünket enni.

S mielőtt az oroszlán válaszolhatott volna, ismét belevágott a dobba. Az oroszlánnak nem volt mit tennie, akart, nem akart, táncolnia kellett. A rázkódástól a bőrök felfúvódtak s elreppentek, akárcsak azelőtt. Az oroszlán pedig elrohant utánuk, hogy felszedje.

Mialatt az oroszlán messze járt, a sógor sem volt rest, nekirugaszkodott, s fatetőről fatetőre ugrálva, ahogy a majmok járnak, megindult hazafelé. Azalatt az oroszlán felszedte a bőrt, s mikor jött velük visszafelé, a sógort már egy másik fán találta. Mondta neki:

– Sógor, mutasd meg a gyermekedet. Te most már közel jársz a saját házához.

– Az én rokonom nem a tied, nem mutatom! – s megint belevágott a dobba, s ugyancsak énekelni kezdett, az oroszlánnak táncolnia kellett, a lebernyegei újra felfúvódtak, s ide-oda elreppentek. Az oroszlán megint csak messzire rohant, hogy összeszedje. Mialatt odajárt, a sógor nekirugaszkodott, s fáról fára addig ugrott, míg végre a saját kertjüknek egy fáján találta magát.

– Micsoda furcsa madár szállott a mi fánkra? – kérdezte az anyja, és odaszaladt. Mikor megismerte, nagy örömmel üdvözölte.

Kérdezte az asszony a fa alatt:

– Hát a húgodat hol hagyta?

Felelte a fiú:

– Még te kérdezed? Oroszlánhoz adtad feleségül, az falta fel.

Leroskadtt az anyja, és elkezdett keservesen sírni. Megsajnálta és megszólalt az anyjának:

– Hagyd abba a sírást!

– Azt mondod, ne sírjak? Mikor a gyermekemet felfalták!

Mondta a fiú:

– Fogd csak ki a dobót. Ezzel jöttem meg, most majd leeresztem.

A dobót leeresztette, az anya átvette.

– Nyisd csak ki.

Az asszony a dobót borító bőrt lehúzta, hát ott találta a leányát meg a kis unokáját. Nagy volt az öröme, dicsérte a fiát nagy fennszóval:

– Ember lettél, fiam. Megmentetted a húgodat.

Az anya ezért a nagy szolgálatért őt rabszolgaleányt adott jutalmul a fiának.

A nagy hím oroszlán futott a menekülők után. De mire a falu határába érkezett, azok már odahaza voltak. Mikor ezt meglátta, megállót, egy keserveset fűjt, és a vadonba visszakullogott.

AMA-IRMI A KUKORICÁSBAN

Ama-irmi bevonult egy kukoricásba. Már magas szára volt a kukoricának. A samba gazdája olyan zúgást hallott, mintha szélvihar közelednék. Mondta:

– Mi lehet az én kukoricásomban?

Ama-irmi válaszolt neki:

– Egy téged felülmúló hatalmas személy áll a földeden.

Fölnevetett a gazda:

– Ugyan ki múlna engem felül, itt a saját gazdaságomban?

– Majd meglátod! – felelte Ama-irmi.

Erre az ember odakiáltott:

– Gyere ki a kukoricásból!

De erősen megrettent ám, mikor a kukoricaszárak közül Ama-irmi lépett ki.

– Jaj – mondta –, ez bizony hatalmas egy szörnyeteg!

És hátrálni kezdett, jó messzire. Ama-irmi utánakiáltott:

– Na, gyermekem, most mit tudsz mondani?

Felelte az ember nagy félelmében:

– Ha tudtam volna, hogy te vagy a kukoricásomban, semmit sem mondtam volna.

– De mégis mondtál! – válaszolta Ama-irmi. – Azt mondtad: jöjjenek ki onnan. Nos, itt vagyok, mit akarsz tőlem?

Mondta az ember:

– Semmit! Élj békességben, öreganyám, én meg hadd megyek dolgomra. Nem tudtam, hogy te vagy az. Most már tudom. Te öregapám öreganyja vagy, béke legyen veled!

– Jöjj csak közelebb, barátom – mondta Ama-irmi –, hadd kössünk egyezséget. Aztán majd elmehetsz.

– Nincs nekünk együtt semmi dolgunk! – kiáltotta az ember. – Te egy hatalmas lény vagy, én meg egy kis ember.

– Nem moccanhatsz innét – parancsolta Ama-irmi –, míg velem egyezséget nem kötsz. Hol a házad?

– Ott! – válaszolta az ember.

– Miért nem akarsz tovább beszélni velem?

– Sietős dolgom van – mondta az ember –, de ha te beszélni akarsz velem, jöjj a házamba, ott majd megegyezünk.

– Rendben van – mondta Ama-irmi.

Az ember akkor elment dolgára. Este odament Ama-irmi az ember házához, és bekiáltott:

– Hodi!

Az ember előkészítette a fegyvereit: nyilakat és lándzsát, és nagy csendben várakozott odabent. Ama-irmi bekiáltott:

– Nyiss ajtót, hogy bemehessek.

– Nem jöhetsz be! – mondta az ember.

– Miért ne mehetnék be? – kérdezte Ama-irmi. – Megegyeztünk, hogy itt találkozunk. De ha én nem mehetek be, jöjj ki te, hogy itt kint együtt megbeszéljük, amit kell.

– Nem, nem, öreganyám – mondta az ember –, én nem mehetek ki.

– Ha nem akarsz kijönni, erőszakkal nyitom fel az ajtót.

– Leütlek, ha felnyitod az ajtót! – kiáltotta az ember.

Ama-irmi pedig nekiállt, hogy az ajtót betörje. Az ember belelőtt egy nyilat. Gondolta Ama-irmi: „No, én Ama-irmik leánya, hát itt fognak ma engem elpusztítani?” Az ember újabb nyilakat lőtt belé. Már hat nyíl hatolt Ama-irmi testébe. Megszólalt:

– Ne ölj meg, barátom! Lesz, amiben egyet fogunk érteni!

De az ember azt válaszolta:

– Semmi megbeszélhivalóm sincs veled. Most pedig kapsz még egy nyilat.

És ismét egy nyíl hatolt Ama-irmibe. Ekkor aztán elszaladt, szaladt egészen a folyóig, ott vizet ivott, és még itta, mikor holtan hullt a földre.

AZ EMBEREVŐ ÓRIÁS TÁNCA

Egy emberevő óriás behatolt a faluba, és ott egy fiatal leányt diribdarabokra tépett. Mikor ízekre szedte, a maradványait a kunyhó közepére vetette és elment.

Jajgattak reggel a falubeliek:

– Jaj, mit tudott tenni a gyerekekkel!

Ott maradt a leány darabokra szedve. Dologidő volt, s a leány anyja elment kapálni. Mialatt az asszony oda volt, megérkezett az óriás. Egy nagy dobbal jött. Benyitott a házba, fogta az ízekre tépett leányt, és összerakta. A kakas az udvarról odafutott az óriás mellé. Az óriás belecsapott az egyik dobba, a kakas a másikba, úgy zenebonáltak.

Veri a kakas a dobot, a kakasnak a testvére, Tyúkasszony s odapenderedik, s elkezd kárálni:

Kakas veri a dobot!

Kakas veri a dobot!

Bátyám is egyben, férjem is egyben!

Kakas veti a dobot!

Válaszolta a kakas:

A tyúk kárálta világgá!

A tyúk kárálta világgá!

A tyúk kárálta világgá!

Majd mikor Tyúkasszony kilépett a körből, egy elefántnak a lenyúzott bőre, Lebernyeg úr, leszállóit onnan, ahol a ház falára fel volt akasztva egy szegre. Hát ez is táncra kerekedett, míg a dobot verték, és énekelte:

*Én lebernyeg, én lebernyeg,
nagy fazékban főznek, főznek,
én lebernyeg, én lebernyeg!*

Kitáncolta magát, és visszaakasztotta magát a falra.

Akkor a kis galágó penderedett be az udvarra, leszállott a fáról, ahol eddig volt. És az is énekelt a dobszóra:

*Kibeleztek, mégis járok,
járok szökdécselő táncot,
kibeleztek, mégis járok,
járok szökdécselő táncot!*

Mikor eleget táncolt, ez is a szegre akasztotta magát.

Ezután Kecskéné asszony lépett a porondra, és fújta ő is:

*Legelő nép, legelő nép,
gyorsan táncba, legelő nép, idelépj!
Legelő nép, legelő nép, kecskék törzse ideért!*

És ő is kibokázott.

No, aztán, mikor már minden és mindenki táncolt, megelevenedett az összerakott leányka, és ő lépett be a körbe. Az óriás ekkor teljes erejével verte a dobot, hogy szolgálója, a leányka, táncoljon neki. A leányka énekelt:

*Édesanyám, látod-e! Kukorica szárba szökken,
kukorica lábra kap.
Édesanyám, látod-e! Kukorica szárba szökken,
kukorica lábra kap.*

Meghallja az óriás, hogy jönnek haza az emberek a mezőről. A dobolást gyorsan abbahagyta. A leánykáról a csörgőket, amiket ráaggatott volt, gyorsan leszedte, s dirr-durr, ismét darabokra tépte, és a házba behajította. Azzal fogta a dobját, és elrohant. Beérkezik a leány anyja az udvarba, s mondja:

– Jaj, ki járt itt, a mi udvarunkat ki dúlta fel?

Benyit a házba, s hát ott van az ő gyermeke. A szeme egyben volt, csak nézett vele, de szólni nem tudott. Azután ismét éjszaka lett.

Reggel megint csak el kellett menniök a mezőre dolgozni. Hanem most az asszony azt mondta az urának, hogy maradjon otthon, rejtőzzék el s lesse meg, hogy mi dúlja fel az udvarukat. Az ember elbújt, az asszony elment kapálni. Hát egyszer csak hallja az ember, hogy közeledik az óriás. Most tüzet hozott magával meg nagy

üstöket a hátán. Hozta a dobját is, azt letette az udvar közepére. Látta a rejtekéből az ember, hogy az óriás benyit a házba, s kihozza onnan a diribdarabokat, ami az ő leánya volt. Odakint összerakja, s hát a leányka egyszerre ép, erős teremtménnyé változik. Akkor az óriás a leányra táncszoknyát akasztott, és a bokájára csörgőket kötött. Gondolta az apa magában, nem zavarja meg az óriást, nehogy aztán megint széttépje a gyermekét.

Hát látja, hogy a kakas is felkap egy dobót, elkezdi püfölni. Tyúkasszony elkezdi rá táncolni és énekel:

*Kakas veri a dobót!
Kakas veri a dobót!
Bátyám is egyben, férjem is egyben!
Kakas veri a dobót!*

Énekli a kakas:

*A tyúk kárálta világgá!
A tyúk kárálta világgá!
A tyúk kárálta világgá!*

Elmegy Tyúkasszony, leugrik a falról Lebernyeg úr, rázza magát, táncol és énekli, hogy:

*Én lebernyeg, én lebernyeg,
nagy fazékban főznek, főznek,
én lebernyeg, én lebernyeg!*

Mikor ez visszamegy a szegre, jön a kis galágó, kezdi énekelni:

*Kibeleztek, mégis járok,
járok szökdécselő táncot,
kibeleztek, mégis járok,
járok szökdécselő táncot!*

Utána Kecskéné asszony ezt énekli:

*Legelő nép, legelő nép,
gyorsan táncba, legelő nép, idelépj!
Legelő nép, legelő nép! Kecskék törzse ideért!*

Hát mikor a kecske is elment, a megelevenedett leányka lépett be a körbe, és énekelte:

*Édesanyám, látod-e? Kukorica szárba szökken,
kukorica lábra kap.*

*Édesanyám, látod-e? Kukorica szárba szökken,
kukorica lábra kap.*

Az óriás ráhajolt a dobra, és olyan erővel verte, hogy abból tűz csapott ki. Az apa egy bokor alatt lapult, és nagyon szerette volna már ledöfni az óriást. De közben a többiek is megjöttek a mezőről, óvatosan odalopakodtak köréje, s azt súgták neki, várjon még egy kicsit, hadd táncoljon megint a leányka.

Az óriás verte a dobot, a leányka táncolt és énekelt. Akkor az apa hirtelen felugrott, odarohant, s a gyermekét megfogta. A többiek meg, a leány bátyái és nagybátyái fogták a lándzsájukat, rárohantak az óriásra, és döfték, szúrták, ahol érték, míg csak meg nem halt.

Mikor a nagy tetem elzuhant a földön, körbeálltak az emberek, nézték, úgy tanakodtak, hogy ez vajon mi lehet? Miféle szörnyeteg? Nem tudták, mit tegyenek vele most, hogy megölték végre. Végül valamelyikük azt az okosat gondolta, hogy kerítsék elő mindenttudó Nagy-Fekete-Hangya urat. Nagy-Fekete-Hangya úr megérkezett, és az emberek kérve kérték, hogy törje meg a varázslatot. Hanem Nagy-Fekete-Hangya úr felsült, nem tudta megtörni.

Ekkor az emberek azt mondták:

– Kerítsük elő Kis-Fekete-Hangya urat. Ő lesz az okosabb.

Megérkezett Kis-Fekete-Hangya úr, fogott egy darab faszenet, odarohant az óriáshoz, és közben ezt mormolta:

– Én, Kis-Fekete-Hangya! Oldódjon fel a varázslat!

S hallgassanak oda! Kipukkadt ám az óriás. És a bensejéből mind élve jöttek elő azok az emberek, akiket az emberevő valaha lenyelt.

A HAIDÉR-ÖKÖR

Volt nálunk egyszer régen egy olyan vad ökör, amelyik felfalt embereket is. Úgy hívták: Haidér. Ez úgy tudott beszélni, akár az emberek. Élt azon a vidéken egy pásztorfiú. Ez egyszer, mikor az ennivalója után akart menni, odaszólt az ökörnek:

– Én elmegyek enni, vigyázz te a barmokra!

Válaszolt az ökör:

– Ha ettél, utána adsz nekem is ennem?

– Hogyne – válaszolta a fiú.

De mikor jóllakott, mégiscsak étel nélkül ment vissza. Haidér ezért nekirontott, hogy lenyelje. Jajveszékelt a fiú, és könnyögött:

– Meghálálom, meghálálom, ha életben hagysz. Holnap megkapod az ennivalódat.

Az ökör ezzel megelégedett.

Másnap, mikor az evés ideje közeledett, mondta a fiú Haidérnek:

– Most elmegyek enni.

Az ökör figyelmeztette:

– Ha nem hozol ennivalót, majd meglátod, mi lesz!

– Ma hozok ennivalót!

A fiú aznap a maga kását csak a felét ette meg, a maradékot elvitte Haidérnek, s az fel is falta. Így ment ez két napon át. De akkor a fiú apja észrevette, hogy a gyerek soványodni kezd. Ennek a fiúnak nem élt az édesanyja, anyja helyett csak az apjának a társfelesége adott neki enni.

Kérdezte az apa:

– Asszony, mi történt a fiúval? Miért fogyott le annyira ez a gyerek?

A társfeleség ezt válaszolta:

– Én mindennap odaadom az ennivalóját, én nem tartom vissza a részét.

Hanem az apa végére akart járni a dolognak. Ezért délidő tájt, mikorra a fiú a legelőről megjött, a házban elrejtőzött. Hát látja, hogy

a fiú csak egy keveset eszik meg az ételéből, és a többi kását magával viszi.

– Te fiú – szólt rá –, hová viszed az ennivalódat?

– Az ökörnek viszem – felelte a fiú.

De az apa ráparancsolt ám:

– Edd meg egészen az ételt!

A fiú azt tette, amit az apja mondott, s így üres kézzel került vissza az ökörhöz. Az ökör nyomban el is tökélte, hogy ma a fiút nyeli le. Mondta neki a fiú:

– Ma apám odahaza volt, azért nem tudtam neked enni hozni.

– Hazug vagy! Én legeltetem helyetted a barmokat, s te nem hozol nekem enni?

S azzal nekirohant a fiúnak. Az menekült előle, befutott a házba, s apjának mindent elmondott.

– No, várj csak! – mondta az apa, és ásott egy nagyon mély gödröt. Estefelé odament az ökör.

Szólt neki az apa:

– Te ökör, te akarod az én gyermekem lenyelni?

– Éhes vagyok! – válaszolta Haidér.

Mondta az apa:

– Te, ha én a nyakadon egy sebet ütök, hagyod-e szívesen, hogy ez a nagy fazék a véreddel megteljék?

Válaszolta az ökör:

– Kis dolog az, meg se kottyán nekem. Ha megvágysz, megtöltöm vérrel a fazekadat, marad nekem vérem elég.

– No, majd holnap meglátjuk – felelte az apa.

Éjszaka az edénynek a fenekére lyukat fúrt, s aztán így, lyukasan állította bele a gödörbe. Az ökröt megkötözte, a nyakerét megnyitotta, és a vér ömleni kezdett. Belefolyt a fazékba, de a fazék alján levő lyukon kifolyt a gödörbe. Haidér ökör csak várta, hogy a fazék megteljék, de az üresen maradt. Haidér kezdte érezni, hogy már kevés vér van a testében, és ekkor elkezdett rettenetesen bőgni. Az emberek nagyon erősen odakötözték, mert tudták, hogy ha a köteleket elszakítja, mindenkit lenyel.

Az apa, hogy ezt tette Haidérrel, nem kívánt tovább maradni a maga tanyáján, összeszedte, amije volt, és minden javával együtt elvándorolt. Minden ember, egész háza népe fölkerekedett, s vele

tartott. A rokonai közül csak egy fiatal leány maradt ott, mert az, mikor ők elmentek, éppen kint volt a mezőn, és az öregek megfélemedtek róla. Mikor a leányka hazament a mezőről, és meglátta az ökröt, erősen megijedt, s azt gondolta, hogy hát hiszen ez az apjának az ökre! Semmit sem tudott róla, hogy mi történt. Az ökör odaszólt neki:

– Jöjj ide, húgom, és szabadíts meg a köteleimtől.

A leány odament, és a köteleket eloldozta. Haidér egyben lenyelte a leánykát. Mikor végzett vele, üldözőbe vette az útrekelteket. El is érte őket útközben, és embert, barmot, mindent lenyelt.

Ezek után történt, hogy Haidér ökör egy napon egy viselő asszonnyal találkozott. Az asszonnyal egy vemhes juh volt. Menekülni kezdett az asszony az ökör elől. Az meg utána. Az asszony egy barlangban bújt meg a juhval együtt. Haidér ökör elkapta a hátulját az asszonynak is, meg a juhnak is, és kiharapott belőlük egy-egy darabot. De máskülönben sikerült a barlangba beérkezniük, ott elrejtőztek, s ott éltek egy hónapig. Akkor az asszonynak ikrei születtek. Két fiú. A juh két kis kost ellett.

Ekkorra már kívülük a földön egy szál ember sem maradt több. Mikor az ikrek megnőttek, s látták az anyjuknak a hátulját, kérdezték:

– Anyánk, hova lett a hús a hátsó feledről?

– Ó, gyermekeim – felelte az asszony –, ti azt hiszitek, hogy én régen is egymagam éltem a földön? Nem bizony. Sok ember élt akkor, de egy rettenetes fenevad minden embert kipusztított. Engem is meg akart fogni, és a hátsó felemet megsebezte. Az volt a nagy szerencsém, hogy ebbe a barlangba tudtam menekülni.

Mikor a fiúk ezt megtudták, elindultak, hogy a fenevadat megkeressék. Első nap megöltek egy leopárdot. Odavitték az anyjuknak, és kérdezték:

– Ez az a fenevad?

– Nem, gyerekeim, ez nem az – mondta az anyjuk. Másnap megint elmentek, s ezúttal egy hiénát öltek meg.

Bevitték a házba, s kérdezték az anyjukat:

– Ez az a fenevad?

– Nem! – felelte az anyjuk.

Harmadik nap újra elindultak. Megöltek egy oroszlánt, hazavitték, mutatták az anyjuknak, és kérdezték:

– Ez az a fenevad?

– Nem, ez nem az! A fenevadat ti nem tudjátok megölni. Negyedik nap ismét elmentek, és ezúttal egy orrszarvút ejtettek el. Mutatták az anyjuknak, és kérdezték:

– Anyánk, ez az a fenevad?

De az asszony megint csak azt felelte:

– Nem, ez nem az!

Ötödik nap újfent elmentek, és egy madarat lőttek, de mikor az anyjuk meglátta, felkiáltott:

– Ó, ez a madár nem ártalmas számunkra!

Hatodik nap megint útnak eredtek, és egy elefántot öltek. Hazacipelték és mutatták az anyjuknak. De az azt mondta:

– Nem, ez nem az a fenevad!

Hetedik napon egy bivalyt lőttek, azt is hazavitték, de az anyjuk azt mondta:

– Nem, ez az állat nem az a fenevad.

Nyolcadik nap, mikor elmentek, egy antilopot lőttek, odavitték az anyjuknak, de az azt mondta:

– Nem, ez nem az az állat!

Kilencedik napon ismét útra keltek, és nagy messziről megpillantották az ökröt. Egy nagyon nagy állat volt az, amit megláttak, s mikor elmesélték az anyjuknak, hogy milyennek látták, az azt mondta nekik:

– Igen, ma megláttátok a fenevadat.

Akkor az egyik fiú elment a mangatikhoz, hogy ott nyilakat szerezzen, a másik meg az umbugve nép földjére ment el, ugyancsak nyilakért, mert meg akartak a fenevaddal küzdeni. Mikor jó sok nyílhoz jutottak, fölkerekedtek, hogy megkeressék az ökröt.

Meglelték egy nagy fánál. Felmásztak a fa tetejére, és a magasból lenyilazták Haidér ökröt. S mikor meg volt ölve, odakiáltották az anyjukat. Az ment nagy sietve, s mondta:

– Igen, most a fenevadat öltétek meg! Gyermekeim, ez a fenevad az azelőtti időkben minden embert elpusztított, csak én meg az anyajuh maradtunk életben az egész földön.

A NAGY VÍZIKÍGYÓ

Egy napon a vízikígyó elkúszott az emberek közé, s ott férfivá változott. Kérdezték az emberek:

– Honnan jöttél, nagyfőnök?

Felelte:

– Én így- és úgynevezett amonnan jöttem.

– Mit keresel itt?

– Feleséget – felelte a nagy vízikígyó.

Az, akinek a házába bement, adott neki feleséget. Néhány napig együtt aludt az asszonnyal. Utána, mint más ember, elment kapálni. Dolgozott több napon át. De zabkását sohasem akart enni. Már korán reggel elment a folyóra. Oda szokott ő járni mindennap. Egyszer aztán azt mondta a feleségének:

– Asszony, holnap elviszlek az én hazámba.

– Nálatok mit szoktak enni vacsorára? – kérdezte az asszony.

– Én húst vacsorázom – felelte.

Az asszony beleegyezett, hogy elmenjenek. Velük ment az asszonynak a bátyja is. Eljutottak egy helyre, ahol a kígyó-ember megállott.

– Hol van a te otthonod?

– Éppen ez az – felelte a férje.

– De hol vannak a rokonaid? – kérdezte az asszony.

– Azok messzibb vannak.

Reggel ismét felkerekedtek s továbbmentek. Odább, egy másik helyen, egy zarebához érkeztek, és azt mondta a férj:

– No, ez az én otthonom.

– De hol vannak a rokonaid? Azt mondtad, hogy azokhoz megyünk.

Felelte a férje:

– Azóta magamra maradtam.

Majd elment, s azt mondta az asszonynak, maradjon ott, ő hoz vizet. Mikor a folyóhoz ért, visszaváltozott vízikígyóvá, s elkezdte enni a halakat meg a békákat. Éjjel lett, mire az asszonyhoz

visszaérkezett. Reggel korán megint elment, egész nap falta a békákat, halakat, s csak éjjelre került vissza. Így ment ez nap mint nap. Egy nap azt mondta a sógora, legokosabb lesz, ha utánalopózik s megnézi, mit tud annyi ideig csinálni a folyónál? Utánament s meglátta! Sietett vissza a nővéréhez, s mondta:

– Húgom, egy nagy vízikígyó az, akihez feleségül mentél.

Megértette az asszony, s mondta:

– Éjszaka, mikor hazajön, öljed meg.

A bátyja elévett egy kést, veresre izzította, s mikor éjjel a kígyó-ember hazajött, átvágta vele a nyakát. A nagy vízikígyó meghalt. Hát ahogy meghal, csak ellepi a zarebát egy sereg kicsi kígyó, és ezt mondják:

– Öljük meg ezeket az embereket.

De egy fekete kígyó azt mondta, hogy nem. Hanem előbb jöjjön ide a kis kígyók főnöke, és az adja ki a parancsot. A kígyók egyre özönlöttek a zarebába. Egyszer csak megérkezett a béka, s így szólt:

– Kígyók, ezek meg akarnak enni benneteket!

Felelték a kígyók:

– Mit tudjunk tenni?

– Mit adtok nekem, ha megmentelek? – kérdezte a béka.

Azok azt felelték, hogy a szolgálai lesznek. S akkor a béka lenyelte az asszonyt is és a bátyját is. Elkezdtek erre sűrögni-forogni a kígyók, s kérdezték:

– Hova lettek az emberek?

A béka azt felelte, hogy elmentek vizet inni. Azzal ő is útra kelt. Ment egy ideig, s megint csak sok kígyóval találkozott. Kérdezték ezek a kígyók:

– Te honnan jössz?

– Én onnan – felelte a béka –, ahol a nagy vízikígyó főnök meghalt.

Kérdezték a kígyók:

– Te béka, mivel tömted meg magadat, hogy ilyen nagyon dagadt vagy?

– Éppen most ittam vizet – felelte a béka.

Ment tovább a felé a falu felé, ahonnan az asszony származott. Útközben megint kígyókkal találkozott. Megkérdezték ezek is, hogy

honnan jön:

– Én onnan – mondta –, ahol a nagy vízikígyó főnök meghalt.

Kérdezték ezek is:

– Te mivel töltötted meg magadat, hogy ilyen nagy dagadt vagy?

– Éppen most ittam vizet – felelte a béka.

A kígyók azt mondták, hogy okádja ki a vizet, hadd lássák, víz-e csakugyan. A béka vigyázott. Kiköpött egy csomó vizet, de csak azt. Azzal továbbment. Addig ment, míg el nem érkezett azoknak az embereknek a falujába, ahonnan az asszony származott. Mondták az emberek, mikor meglátták:

– Milyen óriási béka!

Kérdezte a béka:

– Nem hiányzik két ember közületek?

– De, elment tőlünk két ember. Egy asszony, aki férjhez ment, meg a bátyja, aki követte. Azok rokoni látogatásra mentek.

Megszólalt a béka:

– Nem rokoni látogatásra mentek bizony azok. Azt a leányt egy nagy vízikígyó vette el feleségül.

Jajgatni kezdett erre a leánynak az anyja keservesen.

Kérdezte tőle a béka:

– Mit adsz nekem, ha visszahozom a gyermekedet?

Felelte az anyja:

– Adok neked rabszolgákat.

– Nekem emberek nem kellenek – mondta a béka.

– Mit tudjunk adni? – kérdezte az asszony. – Mondd meg, mit kívánsz?

– Babot akarok – felelte a béka.

Adott neki az asszony két tele magtárnyi babot.

És ekkor Béka úr nekiterpeszkedett, böffentett, és épségben kiokádta az asszonyt meg a bátyját.

Az anyjuk nagyon boldog volt. Nem győzte dicsérni a békát.

CSHIKHCSE, A SZÖRNYETEG

Cshikhcsének, az emberevő szörnyetegnek nyolc gyermeke volt. Kérdezte a felesége:

– Férfjemuram, kire hagyjuk a gyerekeket, ha elmegyünk hazulról? Nincs, aki vigyázzon rájuk.

– Kerítünk majd valakit – felelte a férje.

– Keríts gyorsan valakit – válaszolta az asszony.

A férj másnap el is indult, hogy keressen valakit, és a nyállal találkozott. Megfogta, hazavitte pesztrának. Hanem az asszony nem akart róla hallani.

– Én nem mondtam neked, hogy a nyulat hozd ide!

– Miért nem akarod a nyulat felfogadni? Nem tudna a gyerekekre vigyázni?

– Tudod, hogy mi embert eszünk. Mit adjunk enni a nyúlnak?

– Na, ha így áll a dolog, maradjon itt két-három napig, azalatt találok valaki mást.

Igaza lett az asszonynak, mert a nyúl csak két napot töltött náluk, s a harmadikon maga mondta:

– Keresek én neked másvalakit, aki a gyerekeidre ügyeljen.

Azt mondták neki, menjen, keressen, s ha talál, vezesse a házba. A nyúl elindult, és a hiénával akadt össze. Megkérdezte tőle:

– Akarsz egy kis munkát? El tudnád végezni?

– Lássuk a munkát, majd elvégzem.

– Neked való! Gyerekekre kell vigyáznod. Ezért a munkáért rengeteg húst kapsz.

– Merre van a ház, hogy hívják a gazdát? – kérdezte a hiéna.

– A gazdát úgy hívják, hogy Cshikhcse.

– Miféle húst adnak ott enni?

– Emberhúst.

– S az emberhúsból eleget adnak? Jóllakok belőle?

– Az már a te dolgod! – felelte a nyúl. – Én két napig voltam ott, és nem laktam jól annyitól, amit nekem adtak. Akkor azért utóételnek megettem Cshikhcse egyik gyerekét, akkor aztán jóllaktam.

– Hát van olyan, aki odaadja a saját gyerekeit megenni? – álmélkodott a hiéna.

– Ó, nekem két gyermeket adtak, és még nyolc van nekik. Menj csak oda, ha itt lopod a napot, sohasem jutsz húshoz.

Kérdezte a szörnyeteg, mikor a hiéna beállított hozzájuk:

– Hát te itt mit keresel?

– A nyúl azt mondta, hogy jöjjenek ide gyerekpesztrának.

– És eszel húst is?

– Igen.

– Tudsz te gyerekekre ügyelni?

– Ó, elmehetsz nyugodtan akárhová, vigyázok én rájuk.

A hiéna ott maradt a szörnyeteg házában. Az éjszaka eltelt békességgel. Másnap reggel Cshikhcse meg a felesége elmentek hazulról. A hiéna ott maradt a gyerekekkel.

Szörnyetegék zsákmány után indultak, és ezúttal egy hádzapi fiúra bukkantak. Elkapták, megfogták, felfalták szőröstül-bőröstül, s utána hazamentek. Igaz, mégse ették meg mind, az emberhúsból vittek haza, és azt adtak enni a gyerekeknek. A hiéna csak két cafnit kapott belőle. Gondolta magában: „A nyúl azt mondta, hogy kérjek enni egy gyereket. Ha ennél többet nem adnak ennem, éhen pusztulok. Ej, ej, mégis nehéz, hogy csak úgy elkérjek egy gyereket.”

És éhesen ment aludni.

A házaspár másnap reggel megint elindult ennivalóért. Várt a hiéna vagy két óra hosszat. Az éhsége nőttön-nőtt.

„Nincs mást mit tennem – töprengett magában –, fogok egy gyereket, és megeszem.”

Meg is fogott egy gyereket, és felfalta. Mikor az utolsó falatot is lenyelte, akkor jutott eszébe, hogy mi lesz, ha az öregek hazajönnek? Mit mondhat nekik? Már délfelé járt, mikor szörnyetegék hazaértek, s a zsákmányolt hússal együtt még egy kis borzot is hoztak.

– Azt mondtad tegnap, hogy még ehetnél. Nesze neked, itt van ez a kis borz.

A hiéna megette a kis borzot – utóételnek a gyerekpecsenyére. Egyszer csak azt mondják neki:

– Miért nem engeded ki a gyerekeket, hogy megetessük őket?

– Kiengedem, mindjárt kiengedem, csak az utolsó falatot lenyelem.

Ebben a pillanatban beállított a nyúl. S csak letelepedett, mintha otthon volna, de egyelőre egy árva szót sem szólt. De egy kis idő múlva azt mondta a hiénának:

– Nem hallottad, mit parancsoltak? Most már jóllaktál, engedd ki a gyerekeket.

A hiéna kihozta a gyerekeket, de azok csak heten voltak.

– Hol maradt a nyolcadik?

– Jaj, jaj, a nyolcadik az éppen beteg.

– No, ha beteg, hozd hát ki, hadd lássuk, mi a baja?

– Igen, igen, csak előbb ezt a hetet visszaviszem a házba – mondta a hiéna.

A hét gyereket visszavitte. Aztán odabent azokból fogott egyet, és azt vitte a szülők elé.

– Ezt a gyereket már láttuk, most a beteget akarjuk látni.

Beteg gyerek nem volt, csak hét gyerek maradt. A dolog kiderült.

– Most megölünk! – mondta Cshikhcse a hiénának.

Megijedt a nyúl, gondolta magában: „Most a hiéna elárulja, hogy én tanácsoltam neki a gyermekevést.”

Gyorsan a szülőkhöz fordult:

– Legyetek nagylelkűek! Ugyan miért ölnétek meg ezt a hitvány hiénát, hiszen a húsa a fél fogatokra is kevés volna. Legokosabb, ha elkergetitek. Keríték én nektek egy másik dajkát. Egy nagyobbbat. Ha azt ölitek meg, legalább rengeteg enni való húсотok is lesz.

Szörnyetegék hajlottak a nyúl szavára, és a hiénát elkergették. Mikor az már egy jó darab utat megtett, csak akkor kiáltották utána:

– Gyere csak, gyere! Hiszen te felfaltad a mi gyerekünket! Mivel fizetsz érte nekünk?

– Elhozom fizetségül érte a saját gyermekeimet.

– Hány gyermeked van?

– Három.

– Jól van. Hozzad őket. S ráadásul a feleségedet is.

A hiéna elment, s a szörnyetegnek elvitte fizetségül a feleségét meg a gyermekeit. Alighogy megérkeztek, szörnyetegék mindet megették. S utána azt mondták a hiénának:

– Megettük a gyermekeidet az anyjuddal együtt, te elkotródhatsz.

Mikor a nyúl látta, hogy ezek a szörnyetegek az anyát is megeszik, a gyerekeket is, eltökélte magában, hogy most aztán harcba kezd. Elsomfordált a házból, s hozott magával nyolc embert, de azokat mind felöltöztette, és éppen olyan bőrökbe, mint amilyen az ő bundája volt. A nyolc ember egészen egyforma lett. A bőrruha alatt mindenik egy kést hozott magával, jól elrejtve. A nyúl jól kitanította az embereket:

– Itt az ideje, hogy végezzetek ezzel a szörnyeteggel, mert ha nem, ez minden élőlényt kipusztít.

Felsorakoztatta maga mögött a nyúlőrbe öltözött embereket, beállított a szörnyeteghez, és így köszönt:

– Eljöttek a testvéreim, hogy meglátogassanak, és tiszteletüket tegyék. Jönnek a többiek is.

Alig mondta ezt ki, több fegyveres ember is érkezett, ezek már nem voltak nyúlőrruhában. Mikor körbefogták, akkor látta Cshikhcse, hogy érkezett a végórája.

Az emberek az okos nyúl segítségével a szörnyetegeket elpusztították.

GILOMOT HÁZÁBAN

Élt egyszer régen egy Gilomot nevű ember. Ez a Gilomot óriás volt; nagyobb, mint a többi ember. Egy nagyon hosszú házat épített magának, olyan hosszú, mint innét odáig, addig a dombig. Teljesen egyedül élt, felesége sem volt. Történt, hogy az országra nagy éhínség tört.

Élt azon a vidéken egy férfi, akinek volt két gyermeke. Ezek a gyermekek örökösen gyötörték az apjukat nagy éhségük miatt. Az ember egy éjszaka fogta a két gyermeket, és elvitte őket a házától nagyon messzire, éppen Gilomot házának a közelébe. Ott magukra hagyta őket, és hazament.

Négy napot töltöttek úgy ott a gyermekek, hogy sáskán kívül egyebet nem ettek. Az egyik gyermek leány volt, a másik fiú. Egyszer csak fölkerekedtek, s beállítottak egy idegen anyának a házába, s mondták neki:

– Enni szeretnénk, anya!

Hanem ez az asszony azt felelte:

– Nincs ennivalóm. Hanem itt van a közelben a Gilomot háza. Én jártam egyszer ott, s láttam, hogy neki mennyi sok ennivalója van.

Azt mondta erre a leányka a bátyjának:

– Gyere, menjünk oda, ahol az ennivaló van.

De a fiú így felelt:

– Húgom, ha mi az ő ételét megesszük, meghalunk.

Így aztán elment a kedvük tőle, hogy az ennivalóhoz nyúljanak. De a házba bementek.

Estére kelve Gilomot hazament a maga házába. Roppant erős egy ember volt ez a Gilomot. A környéken már minden állatot megölt. Most csupa egyedül lakott a házában.

A gyermekek odabent Gilomot házában nagy csendben meglapultak, egy szót sem szóltak. Gilomot megvacsorázott, aztán ismét fölkerekedett, s elment hazulról. Mikor már messzire járhatott, mondta a fiú a húgának:

– Most enni fogunk! Ételt!

– Nem, nem – felelte a leányka –, ha eszünk, meghalunk.

Estére Gilomot hazakerült. Egyszer csak megszólal:

– Ha elköhögöm magam, ki fog rá nekem ebben a házban válaszolni?

A fiú akart volna válaszolni, mikor az óriásnak köhögnie kellett, de a leányka nagy félelmében gyorsan befogta a testvére száját, s hallgattak mind a ketten erősen. Gilomot pedig, mikor az evést befejezte, ismét elment hazulról. Mikor magukra maradtak, mondta a fiú:

– Te, ha ismét hazajön, én felelni fogok neki.

– Jaj, ne tedd azt, édes bátyám – ellenkezett a leányka –, mert akkor végünk lesz, meghalunk.

Hanem a fiú most másképpen vélekedett. Mondta:

– Az éhségtől így is, úgy is elpusztulunk. Ha felelek neki, és amiatt halunk meg, az egyre megy. Mindenképpen meg kell halnunk.

Estére hazament Gilomot. S megint mondta:

– Ha köhögök, ki felel rá? – Azzal köhögött.

A fiú pedig visszaköhögött. Megrettent ettől Gilomot, futott esze nélkül, messze, messze a házatól, s csak nagy sokára tért oda vissza. S akkor megint mondta:

– Ha köhögök, ki felel rá?

A fiú köhögött feleletképpen, és erre Gilomot megint csak megfutamodott. Akkor a gyermekek megették az ételt. Várakoztak estig, hadd lássák, visszajön-e Gilomot? De az többé vissza nem ment, mert így gondolkozott:

– Én építettem fel a nagy, hosszú házat. S most egy nálam nagyobb és erősebb került abba!

Nem ment haza, és így történt, hogy Gilomot éhen vészett.

A gyermekek egy hónapig laktak a házban, s azután nekiálltak kölessört készíteni, pombét. Annyi sört főztek, hogy a pombés fazekak, ahogy sorban állottak, innét egészen a te sátorodig értek. Mikor a pombét elkészítették, fogtak egy nagyon hosszú mérges kígyót, s beletették egy méhkasba, amiben ugyancsak pombés fazekak voltak. Sok állat özönlött oda, hogy pombét igyék. Mikor az állatok ittak, a kígyó megmarta őket, úgy, hogy mindenik meghalt. Mondta ezután a kígyó:

– No, most adjátok a béremet!

– Gyere, bújj be ebbe a fazékba! – felelték a gyermekek.

Mikor a kígyó már benne volt, a tetejét gyorsan becsukták, az edényt kígyóstul beledobták a patakba, s a kígyó ilyen nyomorúságosán végezte be az életét.

VAGAMBO, A VARÁZSLÓ

Élt egyszer egy Vagambo nevű ember. Egy napon útra kelt, hogy feleséget keressen magának. Találkozott egy asszonnyal, akinek hat leánya volt. Mondta neki:

– Te mama, én feleséget keresek.

– Ha feleséget keresel, itt kaphatsz – felelte az asszony –, de ha elviszed, nagyon vigyázz, hogy semmi baja ne essék.

– Legelőször elmegyünk vadászni együtt – mondta Vagambo. – Ha egy vadat elejtettem, visszajövök, kapsz tőlem egy jó darab húst.

Vagambo meg a felesége mentek egy darabig. Zsiráffal találkoztak. Mondta Vagambo az asszonynak:

– Ül le itt a földre, és várj meg. – Az asszony letelepedett. Ekkor Vagambo közelebb ment az állatokhoz, és éppen csak hogy rájuk meresztette a szemét, azok egy pillanat alatt mind elhullottak, összesen öt zsiráf.

– Nézd csak, öt zsiráf esett el – mondta a feleségének. – Hogy fogjuk ezt a sok húst elhordani?

Az asszony szabadkozott:

– Gyenge asszony vagyok én, hogy tudnék én ennyi hús elhordásában segíteni?

Mondta erre Vagambo:

– Ha ezek a fák itt mind emberré válnának, segítenének ám nekünk, hogy a húst elvigyük.

Alighogy ezt kimondta, a fák máris emberekké változtak. Tíz ember állt a helyükön. A tíz ember odament, és segített a húst elhordani. Mikor készen voltak, azt mondta Vagambo:

– A dolgotokat elvégeztétek, most menjetek a helyetekre, és váljatok ismét fákká.

Mikor Vagambo meg az asszony visszamentek a tanyájukra, azt mondta, hogy az asszony olvassza ki a zsírt, és töltsse edényekbe. Az asszony olvasztott, nyolc tökedényt megtöltött. Akkor Vagambo odébbment egy kicsit, és felmászott a fára. Az asszony még ott

szorgoskodott az olvasztással, mikor hallja, hogy az ember elkezd a fán lármázni:

– Vo, vo, vo! – majd szólította a feleségét: – Fogogószó! – Ez volt az asszony neve.

– Tessék!

– Gyere csak hamar ide! Emberek jönnek, sok ember.

Az asszony odasietett, és amint a kunyhójából kilépett, abban a szempillantásban megjelent a ccsalea. Hogy az micsoda? Hát a tülök. A varázstülök. Jött a tülök, és átfúrta az asszony fejét. A felnyársalt asszony összeesett, és egy pillanat alatt meghalt. Akkor az ember leszállt a fáról, fogta a zsírt meg Fogogószó holttestét, elment azokkal egy barlanghoz, és oda behajította. Azzal visszament a felesége anyjához, és mondta neki:

– Te mama, a feleségemet megölte egy bivaly!

Gyanakodva kérdezte az anya:

– Hát te hol voltál, mikor a bivaly a feleségedet megölte?

– Bizony, mama, engem legyőzött a bivaly. Nem tudtam felülmaradni.

– Ha téged legyőzött a bivaly, vedd el akkor ezt a másik leányomat feleségül.

Ez a lány Fogogószó nővére volt.

– No, menjetek utatokra – búcsúzott tőlük az anya.

Vagambóék útra keltek, és nemsokára egy nagy jávorantilop-csordára bukkantak. A varázsló csak rájuk nézett, és minden állatnak egyszerre vége lett. Tíznek összesen.

– Te asszony, ki segít nekünk, hogy ezt a húst elvigyük?

– Nem tudom én, ki segítsen, én csak gyenge asszony vagyok, én nem bírom.

Vagambo ismét azt mondta:

– Ha ezek a fák emberekké válnának, segítenének nekünk.

Ahogy ezt kimondta, a fák abban a pillanatban emberekké váltak. Tíz ember állott elé, hogy segítsen nekik a húst elhordani. Mikor a cipekedéssel elkészültek, azt mondta:

– Most menjetek a helyetekre, és váljatok fákká.

Ezután megparancsolta a feleségének, hogy a zsírt főzze ki. Ő maga ismét felmászott egy fára. Az asszony négy lopótöknyi zsírt

olvasztott ki. A varázsló a fán megint úgy tett, ahogy a kutya szokott, hogy:

- Vo, vo, vo! – és kiáltott az asszonynak: – Gyere ide.
- Igen, igen, de még nem készültem el az olvasztással.

Ismét kiáltott:

- Gyere gyorsan, mert sok ember közeledik.

Amint az asszony a kunyhóból kilépett, a varázstülök ismét megjelent, az asszony koponyájába fúródott, és az abban a helyben meghalt. Vagambo újra elment az anyához, nagy sírva-ríva. Mikor a kunyhóhoz érkezett, még jobban rázendített:

– Jaj, mama, az én társamat megint egy bivaly ölte meg, mint a nővérét.

– Hát hogy tudja az a bivaly minden gyermekemet elpusztítani? – kiáltott az anya.

Vagambo megint csak kunyerált egy másik feleséget magának. Kapott is egyet. Mikor ezzel útra kelt, három zebrával akadtak össze. Mondta az asszonynak:– Ül csak itt le, elmegyek vadászni. Tán szerencsém lesz. – Kissé odébb ment, csak ránézett az állatokra, s azok mind meghaltak. Akkor azt mondta:

– Lásd, asszony, ha ezek a fák emberekké válnának, segítenének nekünk a húst elhordani.

Alig végezte a szavát, a fák máris emberekké váltak, öt ember lett belőlük, a dolgukat elvégezték, aztán ismét fákká lettek. Mondta ezek után Vagambo a feleségének:

– Fejtsd le a zsíros húst a csípőkről meg a hátuljukról. Olvaszd ki a zsírt. A többi húst darabold fel, és fűzd kötélre.

Az asszony három kötelet aggatott tele húsdarabokkal. Vagambo ismét felmászott egy fára, megint ugató hangokat hallatott, hogy: „vo, vo, vo”, aztán szólította a feleségét:

– Siess, asszony, sok-sok ember közeledik, talán a fivéreid, akik téged keresnek.

Amint az asszony kilépett a kunyhóból, a varázstülök már ott is termett, és az asszony koponyájába úgy belefúródott, hogy az belehalt. Vagambo lelép az árról, fogta a holttestemet és a zsiradékot, és mindent ismét a barlangba hajigált. Aztán elment nagy sírva-ríva, panaszkodva az anyához.

Mondta az neki:

– Nekem te ma hiába sírsz. Nem kapsz tőlem több feleséget.

Vagambo késő estig egyre csak sírt, úgyhogy végtére az anya azt mondta:

– Belefáradtam, hogy ez annyit sírjon itt nekem. Adjunk neki egy másik leányt. Hanem aztán a te bajod lesz, ha erre a gyerekre sem vigyázol.

Mikor Vagambo a feleségével útra kelt, csakhamar zsiráfokkal akadt össze. Az asszonyt leültette a földre, hogy várjon rá. Közelebb ment a zsiráfokhoz, egy szempillantást vetett rájuk, és minden zsiráf megszűnt élni. Összesen öt. Mondta az asszonynak:

– Ki segít nekünk a zsiráf húst elcipelni?

Szabadkozott az asszony, hogy ő csak egy gyenge nő, hogy tudhatna annyi húst elhordani?

– Ha ezek a fák emberekké válnának, segítenének nekünk !

A fák azonnal emberekké változtak, tíz ember lett belőlük, a sok húst elhordták, és ismét visszaváltoztak fákká. Az asszony kiolvasztott négy és fél lopótöknyi zsírt. Vagambo felmászott a fára, megint csak elugatta, hogy „Vo, vo, vo”, szólította az asszonyt, hogy jöjjön gyorsan, emberek közelednek, nem tudja, miféle emberek. Az asszony kilépett a kunyhóból, a tülök a fejébe belefúródott. Összeesett, és éppen úgy meghalt, mint a nővérei. Vagambo lemászott a fáról, fogta a holttestet meg a húst, és azokat is behajította a barlangba. Ezek után fölkerekedett, ismét megvitte a gyász hírt az anyának:

– Jaj, mamám, a társamat megint csak megölte egy bivaly.

– Ostobaságod miatt mindegyik feleséged elpusztult! Miért nem vigyázol rájuk?

Mondta Vagambo:

– Bivaly vadászaton voltam. Mikor megláttam a bivalyokat, én egyet meg is öltem. A húsát megettük. Másnap elmentem az asszonnyal vizet meríteni. Útközben egy bivallyal találkoztunk, a bivaly úgy felöklelte az asszonyt, hogy az belehalt.

Hanem az anya csak nem akart Vagambónak egy újabb lányt adni. Sírt Vagambo egy egész álló nap. Átsírta az egész éjszakát, rítt reggelig. Akkor azt mondta az anyja a nagy fiának:

– Egyeztetek meg a sógorotokkal, hogy s mint adjam oda neki a legfiatalabb húgotokat?

Mondta a nagyfiú az anyjának:

– Én a húgommal megyek, s teszek róla, hogy megöljük azt a bivalyt, amelyik minden húgomat elpusztította.

Vagambo ezt nem akarta. Azt mondta:

– Én egyedül akarok elmenni a feleségemmel, te csak maradj itt.

Hanem a fiú nem tágított:

– Bizony, veletek megyek én. Megelégettem már, hogy minden testvérem elpusztuljon. Ha meglelem azt a bivalyt, amelyik a húgaimat elpusztította, majd én megküzdök vele.

Elmentek mind a hárman. Útközben méhecskékre bukkantak. A fiú fogott egy fejszét, belevágott a fatörzsbe, aztán kést vett elé, s minden mézet elszedett. Mikor megvolt a méz, adott belőle a húgának. Nem tetszett ez a sógorának:

– Nem szabad neki mézet adnod!

Hanem a fiú megfelelt erre, azt mondta:

– Nem tűröm, hogy mások parancsolgassanak nekem. A mézből enni fog.

A húga meg is ette a mézet. Mikor továbbmentek, egy zsiráfra bukkantak. Mondta Vagambo:

– Várj csak itt a húgoddal, én egyedül elmegyek, és ezt az állatot meglövöm.

Ahogy Vagambo odébb ment, egy nagy szemű kicsi madár röppent oda, úgy hívták, hogy: ijave. Mondta a madár a fiúnak:

– Ne hagyd, hogy ez az ember megcsaljon! Nem vadássza ez az állatokat, csak rájuk néz azzal a varázsszemével, és azoknak rögvést el kell pusztulniuk. Ez az ember egy nagy varázsló. Mindegyik húgodat a varázstudományával ölte meg. De én tudom ám, hogy hol vannak a húgaid. – Az asszonynak azt mondta a madárka: – Mikor az urad zsírt olvasztani küld, ne ellenkezzél. Hanem ha utána megint szólít, akkor ne válaszoljál. Mikor másodszor szólít, akkor se felelj. Mikor azt parancsolja neked, hogy „gyere ide”, te ne menj! Mikor aztán arról a fáról az urad lemászik, elvezetem a bátyádat oda, ahol együtt vannak az összes nővéreid.

Vagambo, a varázsló leszállt a fáról, de mialatt odafent járt, a fiú, az asszony meg a madárka elmentek. Vagambo nem látta a madarat, mert az el tudott előle rejtőzködni. Ijave a testvéreket

odavezette a barlanghoz, ahol a holttestek voltak. Mikor visszamentek, azt mondta az asszonynak:

– Menj, olvaszd a zsírt.

A fiúnak meg azt parancsolta, hogy rejtőzzék el a fák között. Mondta az asszonynak:

– Ha az urad a bátyádat kérdezi, mondd, hogy elment mézért.

Vagambo azt gondolta most, hogy a sógora nincsen itt, most lesz legjobb ideje megölni az asszonyt. Felmászott a fára, és mondta magában: „Most fogom megölni!” Hanem Vagambo nem tudta azt, hogy ez a nap az ő halálának napja. Szaladt a fához, felmászott, szólította a feleségét:

– Fiágogosz!

– Igenis! – felelte az asszony.

– Jöjj gyorsan, egy embert látok közeledni, talán anyád jött utánad.

Hanem Fiágogosz nem engedelmeskedett. Hívta Vagambo másodszor is, de az asszony hallgatott. Szólította őt Vagambo harmadszor is. Mikor éppen harmadjára szólalt meg, a sógora egy fa mögül egy nyilat lőtt a mellébe, eltalálta, és a varázsló a földre zuhant. Odareppt erre az ijave madárka, s mikor látta, hogy a varázsló elpusztult, egy fejszével a varázstükröt darabokra vágta. Majd meg Fiágogoszhoz ment, s mondta neki:

– Olvaszd a zsírt, mi addig elmegyünk, hogy varázsszert hozzunk a nővéreid számára.

A fiú meg a madár útra kelt. Menet közben egyre mondogatta az ifjú ember:

Miért nem jön már az eső?

Miért nem esik az eső?

Ha az eső már leesne,

négy húgom életre kelne.

Mialatt így beszélt, tüzet csiholt. Mikor már a tűz jól égett, varázsszert dobott a tűzbe. Ahogy a varázsszer a tűzbe esett, a láng olyan magasra felcsapott, hogy odafent mind összetolultak az esőfellegek, majd nemsokára a fellegekből lecsapott a villám. Éppen annak a barlangnak a kellős közepébe vágott bele, ahol a holttestek feküdtek. A villámcsapásra a holtak mindnyájan felébredtek. Hát

amint életre keltek, máris mindegyik a maga holmiját kereste. Mondta az egyik asszony:

– Ez az én fazekam.

Kiáltotta a másik:

– Ez az enyém!

Mind az öt életre kelt asszony megtalálta a maga főzőedényét. Aztán mindnyájan felkerekedtek. Mondta nekik a bátyjuk:

– Aki titeket megölt, azt mi elpusztítottuk, de a legkisebb húgotok megvan, itt van!

No, mind felkerekedtek, és meglátták a húgukat. Az még egyre a zsírt olvasztotta. Mikor a nővérek meglátták, örömben mind a nyakába estek. Kérdezte a legfiatalabb asszony:

– Olyan sok napja, hogy odalettetek, hát hol voltatok?

– Nem tudjuk mi, hogy hol voltunk – felelték a nővérek.

Mondta ekkor a bátyjuk:

– Rakjátok le ide a földre mind a tökedényeiteket, én odavezetlek ahhoz, aki titeket megölt.

Elmentek, és meglátták, hogy a varázsló halott. Mondták a nővérek:

– Másféle halált gondoltunk mi magunknak. És ez a varázsló tett el láb alól! Dicsérünk, bátyánk, hogy megszabadítottál!

– Most gyerünk anyánkhoz, siessünk – mondta a bátyjuk –, erősen sír anyánk utánatok.

Mindnyájan útra keltek, és mikor hazaérkeztek, nagy örömmel köszöntötték az édesanyjukat. Mondta az anya:

– Dicsérem Isokó istent, hogy hazahozott hozzám titeket. Azt hittem, jó emberhez adom gyermekeimet, és bizony gonosz varázslóhoz adtam. Mindig azt hazudta, hogy leányaimat bivaly ölte meg. Milyen jó, hogy őt is megölték! A tetemével mit csináltatok? Eldobtátok vagy elástátok?

Felelték a leányai:

– Ő bizony orrszarvúvá változott.

– Ki változtatta el? – kérdezte az anya.

– Isokó isten tette ezt – felelte a fiú. – Isokó azt mondta a varázslónak: „Nem szabad többé a hádzapi nép között élned. Ezennel orrszarvúvá változol. Csak füvet, fát ehetsz. A feleséged

nyomában kell járnod, aki éppen olyan hatalmas varázslónő lesz ezentúl, mint te voltál valaha.”

A VARÁZSLÓ FIAI

Hárman voltak. Az egyik vadászott, a másik kutyákat idomított, a harmadik nem csinált semmit. Egy napon a legidősebb elment vadászni. Éppen fel akarta húzni az íját, mikor hangot hallott:

– Honnan jöttél, gyermekem?

Egy manó szólott hozzá. Annak csak egyetlenegy földig érő foga volt.

– Miért jöttél, mit keresel itt? – kérdezte a manó.

– Vad után járok – felelte a fiú.

– Ki az apád?

– Az én apám a varázsló.

– No, ha az, csinálj gyorsan egy mutatványt, hadd látom.

– Nem értek én ahhoz. Apám a mestere annak, nem én.

No, ha nem, a manó megette a fiút.

Odahaza a faluban hiába várták a testvérei, hogy visszatérjen. Egyszer aztán egy reggel elindult a második fiú, hogy megkeresse a bátyját. De hiába kereste. Mikor az erdő közepébe ért, a földön egy íjat talált. Még fel se vette, máris ráköszönt a manó:

– Honnan jössz, gyermekem?

– Én a faluból.

– Ki az apád?

– Az én apám a varázsló.

– No, ha az, csinálj gyorsan egy mutatványt, hadd látom.

– Nem értek én ahhoz, apám a mestere annak, nem én – felelte.

Hát nem megette a manó ezt a fiút is!

Elszomorodott erősen a legkisebbik fiú, mivel egyedül maradt odahaza a faluban. Másnap reggel elindult, hogy megkeresse a bátyjait. Mikor az erdő közepére érkezett, a földön két íjat talált. Lehajolt, hogy felvegye, de még hozzájuk sem ért, ráköszönt a manó:

– Honnan jöttél, gyermekem?

– Én a faluból.

– Kinek a fia vagy?

– Én a varázsló fia vagyok. És varázsló vagyok magam is.

– No, csinálj akkor egy mutatványt, hadd látom!

A fiú elévette a tűzszerszámját, és csiholt. Hát olyan tűz kerekedett, mintha a manót egyben el akarná emészteni.

– Bocsánat, bocsánat – mondta a manó, s elhúzódott a tűz mellől. Csak messziről kiabálta: – Ki vagy te, ember? Mondd meg az igazat!

– Varázsló vagyok, az apám fia.

– Csinálj még egy mutatványt, hadd látom – mondta a manó.

No, ha mutatvány kellett a manónak, a fiú fogta a tűzcsiholót, és azzal nyársalta fel a földig érő fogút. Az bizony meghalt. No, akkor a fiú elment, keresett egy boszorkánydoktort, aki ért az ilyesmihez, s a manót elégették.

AZ ÁLOMLÁTÓ HALÁLA

Élt egyszer egy Hangu nevű nagy varázslómester. Fő-fő tudománya az álomlátás volt. A jövődőt éjszakai álmaiban látta meg. Reggel aztán így szólt az emberekhez:

– Ma jól álmodtam. Ha ma keltek útra, szerencsével jártok.

Voltak, akik nem hittek a szavának, és mondták:

– Ugyan, öreg, micsoda jókat láthatsz te, mikor alszol? És azoknak a jó dolgoknak, amiket álmodban láttál, nincsen nevük?

– Az a dolog, amiről álmot láttam, azt jelenti, hogy ma húshoz juttok.

Mondták a kételkedők:

– Ha csakugyan húsról álmodsz, miért nem nevezed meg azt a nevén? Akkor elhinnénk, hogy jóféle látnok vagy.

– Eriggyetek csak, emberek – mondta nekik Hangu. Azok fel is kerekedtek, s ment mindenik a maga útjára.

Egy fiatal gyerkőc nem is járt még messzire, mikor egy jávorantiloppal találkozott. Az állat úgy futott, mintha meg lenne sebesülve, és így a fiú, aki közről lőtt rá, sikeresen el is ejtette. Visszament ezután a férfiakhoz, hogy hírül adja vadászszerencséjét. Kivonultak a táborból, és hazahozták a húst.

Mondotta ekkor az öreg Hangu:

– Hazugnak neveztetek, láthatjátok, hogy az álmom révén jutottatok húshoz.

Egyesek így válaszoltak:

– Igen, látjuk, hogy igazat mondtál. – De mások vitatták Hangu igazmondását:

– Ugyan – mondták –, nem te adtad nekünk a húst, hanem Isokó.

Megint mások így szóltak:

– Emberek, nem kell az öregnek mindig ellentmondani. Várjatok, majd kiderül, hogy igazi álomlátó-e?

Hangu azt mondta az ellenkezőknek:

– Elszomorít, hogy nem akarjátok elhinni az álomlátásaimat. Megbánjátok még ezt, mikor majd nem jövődölök nektek.

S mivel a vitatkozókat önfeladatoknak ítélte, elhatározta, hogy gyermekeivel együtt elköltözik a hegyekbe, nehogy egy napon még leüssék őt. És a következő reggel feleségével és összes gyermekeivel együtt fel is kerekedett. De aznapra virradólag ismét egy álmot látott. Azt álmodta, hogy sok ember közeledik, és ezért így szólt a gyermekeihez:

– Siessetek gyorsan az emberekhez, mondjátok nekik, hogy azonnal meneküljenek!

Elmentek Hangu gyermekei, s mondták:

– Apánk gonosz álmot látott! Mindnyájatoknak azonnal el kell ezt a helyet hagynotok.

Hanem azok az önfeladatok ezt felelték:

– Ugyan, ugyan, ezek már megint annak a tébolyodott öregnek a szavai. Ugyan miért kellene nekünk elmenekülni?

Voltak, akik mégis elhurcolkodtak, de bizony ezek alig haladtak egy kis darabot, máris megérkeztek a maszájok. Azokat, akik nem menekültek el, egy szálra lemészárolták.

Azok, akik már úton voltak, meghallották, hogy jajveszékelnek az otthon maradottak, akiket a maszáj lándzsák felnyársaltak. És mondta egy idősebb ember:

– Látjátok, emberek, az öreg Hangu mégis igazat szólt, legjobb lesz, ha oda költözünk, ahova ő megy, és a közelében élünk, hogy továbbra is legyen a segítségünkre.

Azok közül, akik nem menekültek el, csak három asszony maradt élve. Ezek is csak úgy maradtak meg, hogy éppen nem voltak odahaza, mikor a maszájok rajtuk ütöttek. Mikor hazamentek, csak holttesteket találtak. Mikor látták, hogy minden férfit lándzsa járt át, elhatározták, hogy ők is az elmenekültek után szaladnak, nehogy a visszatérő maszájok rájuk leljenek.

A menekülők hallották a jajgatást, és azt mondták, hogy az asszonyok meg a gyerekek menjenek előre, fel a hegyekbe, ők meg visszatérnek, s megnézik, kik jajgatnak olyan keservesen. De az asszonyaik ezt válaszolták:

– Várjatok, férfiak, míg az üvöltés elcsendesül, csak akkor lopózkodjatok közelebb.

Meghúzódtak egy csapatban, délig várakoztak, akkor az asszonyok azt mondták, hogy inkább ők mennek oda, s

utánnanéznék sebesültjeiknek. Visszalopakodtak a szálláshelyre, ahol sok holttestet találtak. A halottakról leszedték az ékszereiket. S mikor látták, hogy férjeik mind elpusztultak, elhatározták, hogy ők is elhurcolkodnak.

Mikor a menekülők mind együtt voltak, még az a három asszony is, aki legutóbb állott középük, összetalálkoztak Hangu gyermekeivel, és kérdezték tőlük:

– Mit mondott apátok, hova is kell menni?

– Apánk azt mondta, kövessetek bennünket, és mi vezessünk titeket az ő szállásához.

Felkerekedtek, s az egész csapat Hangu szállása köré telepedett. Aztán a következő napokban onnan indultak el táplálékot keresni, és ismét Hangu szállása köré tértek vissza. Sok-sok napon át éltek így.

És akkor ismét álmot látott Hangu, és mondá:

– Embereket láttam közeledni, nem túlságosan sokat. Ezeket az utolsó férfiig ti fogjátok megölni.

A nép öregje tudta már, hogy Hangu igazi látnok, és így beszéltek róla maguk között:

– Faggassuk ki az öreget apróra, hogy mit is látott.

S megkérdezték tőle:

– Mondd, apánk, mikor is jönnek azok az álmodban látott emberek?

– Ma még ne féljete. Békében eltelik két nap. A harmadik napon megérkeznek.

Az emberek két napon át otthon maradtak, készenlétben, várakozva. A harmadik nap reggelén mondta Hangu:

– Emberek, vegyétek magatokhoz a fegyvereiteket. Ma éjjel álmomban ismét láttam azokat az embereket. Az asszonyokat és gyerekeket idejében vigyétek fel a hegyre.

Az asszonyok és gyermekek felmentek a hegyre. Csak a férfiak maradtak odahaza. Kérdezték Hangutól:

– Apánk, melyik úton jönnek azok az emberek?

Válaszolta:

– Figyeljétek erősen azt az utat, amelyiken az asszonyok szoktak járni, mikor vízért mennek.

Egy ifjú legény felmászott az egyik fára, hogy jobban tudja lesni az utat. Alig hágott fel a fa tetejére, meg is látta már a közeledő

maszáj okát. Éppen azon az ösvényen lopakodtak, amelyik a folyóhoz vezet. Szaladt a legény az öregekhez, és szólt:

– Készüljetek, itt vannak a maszájok!

Ekkor minden ember fegyvert ragadott, mikor a maszájok odaértek, nekiestek, vágták őket. Minden maszájt megöltek, s csak egyetlenegy menekült el közülük.

Ezután a háború után még egy jó ideig ott maradtak azon a szálláshelyen a temetetlen maszájok között. Egy napon aztán ezzel a kérdéssel fordultak Hanguhoz:

– Öregapánk, már erősen rothadnak a maszájok tetemei, mit tegyünk?

Az öreg ezt válaszolta:

– El kell innen hurcolkodnunk, és egy másik helyen kell felépítenünk kunyhóinkat.

Valamivel odább költözködtek, és leereszkedtek a Malulu folyóhoz.

Abban az időben, mikor már a Malulu folyó mentén éltek, egy fortélyos asszony szembeszegült a vénséges vén Hanguval. Azt mondta neki:

– Te öreg, te mindig azt mondod, hogy sok álmod látsz és sokat tudsz, hanem velem összemérkőzni, azt nem tudnál. Ha én azt akarom, hogy halj meg most, neked meg kell halnod.

Válaszolta az elaggott Hangu:

– Ha így áll a dolog, ám legyen. Én nem tudok viaskodni veled. Nem akarok küzdeni veled. Te magad fogod magadat elveszejteni.

És ezzel mélységesen elhallgatott. Az asszony rá sem hederített az öreg szavaira, elment a maga kunyhójába. Másnap reggel azt mondta Hangu az embereknek:

– Gyászos álmom volt, emberek. A mi telepünkön halottsiratás lesz.

Aznap reggel az az asszony, aki az öreg Hangut ócsárolta, lement a folyóhoz, hogy vizet merítsen. Mikor lehajolt, hogy a korsóját megtöltse, egy leopárd ráugrott, az asszonyt megragadta, és ízekre szaggatta.

Mikor az emberek látták, hogy az asszonyt széttépi a leopárd, így vélekedtek:

– Ez az öreg Hangu mégiscsak gonosz ember, hogy így megmondta az asszony pusztulását. Az az igazság, hogy haljon meg ő is.

És az öreg Hangut körbeállták, és lándzsáikkal halálra szúrták.

Hát így lett vége az öreg Hangunak.

MASZARAKULANGVA, AZ ÜGYES FIÚ

Volt egyszer egy asszony, akinek nem volt gyermeke, mivel nem tudott teherbe esni. Megjárt az ura minden varázslódoktort, hogy az asszony meddősége ellen orvosságot találjon. De csak nem talált. Egyszer ez az ember összetalálkozott egy vadbarom-állattal. Hát azt az orvosságot, amit semmi emberi varázsló-doktor adni nem tudott, éppen ettől a baromállattól kapta meg.

Kérdezte az embertől a baromállat:

– Miféle orvosság után jársz te nap mint nap?

Mondta az ember:

– Bizony, sok ideje járok már, minden varázslónál megfordultam, de orvosságot nem találtam.

– Egykettőre teherbe esik a feleséged, ha én adok orvosságot neki.

Az ember a sok hiábavaló keresgélés után megörvendett a baromállat ajánlatának, s könyörgött neki, hogy mindenáron teremtsen elé azt az orvosságot.

– Ide figyelj, én megszerzem neked azt az orvosságot, hanem az elsőszülött gyerek az az enyém lesz.

Az ember megkapta azt a szert a baromállattól, s az asszony csakhamar másállapotba került. Egy fiút szült.

Összetalálkozott az ember a baromállattal. Kérdezte az állat az embertől:

– Mi újság? Még nem született meg az én borjam?

– De, de, a te borjad meglett – szabódott az ember, és folytatta: – Várj egy kicsit, hadd legyen nagyobb, mikor megeszed.

A fiú tízéves korára rengeteg nagyra nőtt. Az apa ismét összetalálkozott a baromállattal.

– No, elég nagy már az én borjam?

– Hát most már bizony elég nagy.

– No, akkor most megkapom a borjamat. Mondd gyorsan, hol találom meg?

– Majd elküldöm a vízre.

– Miről ismerem meg?
– Lesz a fején egy vizeskancsó. Amelyik a vizeskancsót viszi a fején, az a te borjad.

Mikor az apa hazament, szólította a fiút, és mondta:

– Menj, fiam, és hozz ezzel a korsóval vizet.

A fiú elment, és útközben két pajtásával találkozott, mindegyiknek volt egy-egy vizeskorsója. Együtt mentek a folyóra. A baromállat, amikor az apával találkozott, megkérdezte volt:

– Mi is az én borjam neve?

– Az bizony Maszarakulangva.

A barom elrejtőzködött a folyó partján, ott leste-várta, hogy a fiú odamenjen. Mikor egy helyett egyszerre három fiú érkezett oda, előugrott és felkiáltott:

– Gyerekeim, mondjátok csak meg nekem, melyik közületek Maszarakulangva?

– Miért kérdezed tőlünk, ki Maszarakulangva? Mindhármunkat Maszarakulangvának hívnak.

Elbizonytalanodott a barom, a gyerkőcök pedig vígan vizet mertek a korsójukba, és hazamentek. Másnap ismét összetalálkozott az apával, és szitkozódva mondta neki, hogy három fiú ment a vízhez, s mindegyik egy-egy korsóval a fején.

– Kérdeztem én, melyikük Maszarakulangva; azt felelték, hogy mindhárman azok. Hát most a három közül melyik az enyém?

Azt mondta az apa:

– Ne búsulj semmit, ismét elküldöm a vízre, és a haja félig le lesz vágva. Arról ismersz rá.

Az apa hazament, és a fiú hajának felét lenyírta. Ez meg, mikor a két másik pajtásával összetalálkozott, leborotválta a két másik fiú hajának a felét is. A barom ismét odament a vízhez, és ismét megkérdezte, hogy melyikük az övé.

Felelték neki a fiúk:

– Tisztára elment az eszed, hogy minket faggatsz. Tegnap is kérdeztél, ma is kérdezel. Mit kérdezősködsz folyton? Megmondtuk már kereken: ez Maszarakulangva, ez is az, a harmadik is az, mindhárom az.

Elhallgatott a barom, s nem tudta, mit tegyen. Következő nap ismét összetalálkozott az apával. Szabódott az ember:

– Hidd el, nem tehetek én róla. Én csak a fiút borotváltam meg, aztán mind a hárman borotváltan mentek oda. Hanem én most egy másik cselhez folyamodok. Éjjel gyere oda az ajtónkhoz. Én a fiút, mikor elaludt, egy kötéllel odakötözöm a hálólhelyéhez, te csak húzd a kötelet, s úgy vezesd el.

A fiú korán lefeküdt, az apa a lábára kötött egy kötelet, aztán mind nyugovóra tértek az elcsendesedett házban.

Megérkezett a baromállat; Már messziről látta, hogy a kötel szára ott fekszik az ajtó előtt. Hanem a fiú észrevette ám, hogy az apja kötelet kötött a lábára, fogta magát, a maga lábáról leoldozta, s jó erősen az apjáéra kötözte. A barom meghúzta a kötelet, és ki is húzta a házból az apát.

Álmélkodott a baromállat:

– Hát miért te vagy a kötélen?

– Jaj, jaj – óbégatott az apa –, meg nem foghatom, hogyan történhetett, én őt kötöttem meg, s engem húznak kötélen.

Elhatározták, hogy végtére is a fiú helyett annak húgát adja oda, hogy a barom megegye. A leánykát az apa el is vitte nagyon-nagyon messzire az itteni falutól, Dindimától egészen Umbugvéig. A feleségének azt mondta, hogy a nagybátyjához viszi. Az út egy erdőn vezetett keresztül. Mikor a leányka a szemét felvetette, a baromállat már ott is volt, az apja pedig abban a pillanatban kereket oldott. Futva futott a leányka az apja után. De rohant ám a barom is. Ő meg a leányka után futott. Míg a kislányt kergette, a barom ezt kurjongatta:

Ma a borjam elfogom!

A házamba béhordom!

A menekülő leányka így kiabált segítségért:

Emberek, nyissatok nekem ajtót!

Egy állat akar felfalni,

akinek Poriban sok magzata van!

Testvéreim, bátyáim, nyissatok nekem ajtót,

ne faljon fel a baromállat,

akinek Poriban sok gyermeke van!

A leányka addig szaladt az apja után, míg hazáig nem értek. Amint közeledtek a házhoz, a fiú meghallotta a húga kiáltozását. Ott ült éppen az ajtó előtt. Tudta már, hogy a baromállat jön a húga után. Nagy gyorsan a vízhez ment, fogott négy vizeskorsót, aztán a négy korsó vizet egy nagy kancsóba öntötte. Fogott egy birkát, azt az egyik lábánál jól megragadta, ő maga letelepedett a ház elébe, és úgy várakozott. Ott hevert az a birka a ház előtt. Mielőtt még a leányka vagy a barom odaérkezett volna, a fiú meglátta, hogy jó az apja. Gyorsan beszaladt a házba, varázsitalt főzött, a kancsóba öntötte, az apja odaért nagy szomjasan, az italt megitta és elaludt. A hógocskát pedig a barom tovább üldözte. Az meg futott, ahogy csak a lába bírta, és egyre azt énekelte:

*Bátyám, segítsél nekem,
megfog a baromállat,
akinek a vadonban sok magzata van!*

Végre a leányka elérkezett a házhoz, sikerült is gyorsan besurrannia. No, akkor Maszarakulangva megragadta a birkát, és odavetette a ház elé. Éppen a barom lábához. A barom nagy siettében azt hitte, hogy az a leányka. Felkapta és elrohant vele.

Odabent a kunyhóban a nagy meneküléstől elfáradt leányka félholtan esett össze. Akkor Maszarakulangva fogta a négy korsót, megtöltötte életre keltő vízzel, és addig-addig locsolgatta belőle a hógát, míg az erőre nem kapott. A leányka már életre kelt, hanem a szülei még mélységes varázsálmot aludtak. Maszarakulangva az életre keltett kishúgának főzött egy jó lisztes pépet, de csak egy részét adta neki, a másik részét elrejtette a házban. Aztán magát a leánykát is eldugta, hogy a szülők ne lássák meg, amikor álmukból felébrednek.

Egy héttel később a fiú az egész falut összehívta. Mikor mind egybegyűltek, így szólt:

– Emberek, feleljetek a kérdésekre.

Ott voltak a gyülekezésen a falu vénei, a vanjaparák is.

– Tekintélyes vanjaparák! Elöljáró vének! Igazán feleljetek, akár jó a válaszotok, akár rossz. Kérdjétek meg apámat, hogy a húgom hova lett?

(Mielőtt még valamennyi embert, az egész nemzetséget összehívta volna, járt a nagybácsijánál is, és azt mondta neki: „Ma egy nagy népitételt rendezek, azon mindannyian ott kell legyetek!”)

Az emberekhez így beszélt:

– Hallottatok ti világéletekben olyat, hogy egy apa baromtól kapjon orvosságot?

Együttesen feleltek az emberek:

– Ilyet mi sohasem hallottunk.

– Kérdjétek csak meg apámat, hogy hol van a húgom?

És a falu vénei előtt az apjának szegezte a kérdést:

– Apám, a húgom hova lett?

Felelte az apa:

– Nincs itthon. A nagybátyáimhoz vittem.

A fiú a nagybátyja embereihez fordult:

– Nálátok van a húgom?

– Nem láttuk minálunk, nem járt nálunk mostanában.

– No, apám – mondta a fiú –, ha a nagybátyáméknál senki sem látta, akkor a húgomat a vadállat falta fel.

– Hazug fickó! – kiáltott az apa. – Ki látott olyat valaha, hogy egy apa a tulajdon gyermekét vadállatnak adja?

– Várjatok csak kissé, falu vénei – mondta a fiú. – Mivel apám vonakodik beismerni az igazat, most majd ide nézzetek, ide hallgassatok!

Azzal bement a konyhába, és elévezette a leányt:

– Na, húgocskám, mondd csak szépen, hogy hová is vitt el apánk tégedet?

Megszólalt a leány:

– Azt vallom én, amit tudok. Bizony az az igaz, hogy apánk először bátyámat akarta a vadállattal felfaladni. Csakhogy furfangos ám az én bátyám. Mikor apánk látta, hogy a bátyám eszén túljárni nem tud, engem akart helyette a vadbaromnak adni.

Megszólalt a fiú:

– Falu vénei, itt az idő, mondjatok apánkra ítéletet.

Felelték a falu vénei mind egyszerre:

– Más ítélet mi lehetne ilyen apa ellen, csakis: halál.

És ezután a falu vénei megölték az apát.

KALIKALANDZSE, AZ ELÍGÉRT GYEREK

Egy házaspár békésen kapálgatott a kertjében. Az ember tüsszentett egy nagyot, s az asszony rámondta:

– Gvigvigvi!

– Mi az, te meg mit akarsz tőlem? – kérdezte az ember.

– Akarni éppen egy fészekalja strucctojást akarnék – felelte az asszony.

– Hm. Én meg olyan vizet akarok, amiben nem brekegnek a békák.

Megegyeztek benne, hogy az ember keres az asszonynak strucctojásokat, az asszony pedig olyan vizet, amiben nem berekegnek a békák. Az ember lelt is csakhamar öt tojást, s azt odaadta az asszonynak. Nekiindult az asszony is, hogy olyan vizet keressen, amilyent a férje kíván. Elérkezett egy folyó mellé, melynek a partján a víz gazdája, egy Namzimu nevű szörnyeteg üldögélt.

– Mit akarsz? – szólt az asszonyra.

– Én olyan vizet, amiben nem brekegnek békák.

– Ez olyan – mondta Namzimu. – De mit adsz érte cserébe?

Sokáig alkudoztak, de Namzimunak semmi sem kellett. Végre azt mondta az asszony:

– Viselőő vagyok, ha meglesz a gyerek, neked adom.

– Meríthetsz – mondta Namzimu.

Az asszony merített a vízből, hazament, odaadta a vizet a férjének. Az ember meg volt elégedve.

Egyszer csak beállított Namzimu az asszonyhoz.

– Add ide a gyereket, hadd egyem meg.

– Nem adhatom, mert még meg sem született – felelte az asszony.

Namzimu akkor elment. Három nap múlva az asszony babot pörkölt egy cserépfazékban. Egyszerre csak meglett a gyerek, odaugrott a cserépfazékhoz, jól megrázta, és azt mondta:

– Én vagyok, anyám. Kalikalandzse vagyok.

Azután ez a Kalikalandzse máris elindult egy lándzsával s négy kutyával vadászni. Míg odajárt, megérkezett Namzimu.

– No, most add ide a gyereket, hogy megegyem.

Az asszony azt mondta, hogy majd odaadja, mihelyt hazajő. Namzimut rávette, hogy bújjon el a nagy kosárba, amibe banánt szoktak szedni. A kosarat letette a banánfa alá, és befedte banánlevelekkel. Mikor a fiú megjött, azt mondta neki, menjen fel a fára, és szedjen banánt.

– Nem – mondta Kalikalandzse –, én innen nem mászom fel, mert itt valami mozog. Majd a háztetőről szedek banánt.

A fiú elment, hogy a háztetőre másszék, az asszony meg azt mondta Namzimunak, menjen utána a háztetőre a másik oldalról. Kalikalandzse meglátta, hogy mozog a tető Namzimu léptei alatt, s azt mondta, hogy ő innen sem szed banánt, azzal le is ugrott és elszaladt. Namzimu kergette egy ideig, de nem tudta elfogni azon az éjszakán.

A következő nap az asszony kivitte Namzimut a mezőre, azt mondta, feküdjék le a sűrű fűbe, ahol jól el lesz rejtve szem elől, ott várakozzék.

– Ma éjjel elküldöm Kalikalandzsét gazt égetni. Arról fogod megismerni, hogy a fején a haja félig lesz leborotválva, és az ágyékkötője fekete.

Az asszony akkor este Kalikalandzse haját félig leborotválta, fekete ágyékkötőt adott rá, és elküldte a mezőre gazt égetni. Kalikalandzse magához vette a borotválókést meg egy darab fekete kelmét, fogta a lándzsáját, szólította a kutyáit, és elindult. Útközben meghívta a pajtásait, hogy tartsanak vele:

– Jertek játszani az anyám mezejére!

Mikor az útelágazáshoz értek, mondta Kalikalandzse:

– Jertek, hadd borotválom le a hajatokat az egyik oldalon. Ahhoz a játékhoz, amit szeretnék, ez is hozzátartozik.

Mikor a pajtásai fejét megborotválta, mindenikre rákötött egy-egy darab fekete kelmét, s azt mondta, ez olyan játék, hogy miközben a gazt égetik, egyik a másikat mind Kalikalandzsénak szólíttatja.

A barátai azt mondták, hogy ez nagyon jó játék lesz. El- érkeztek a mezőre, meggyújtották a gazt, és mindenik azt mondogatta:

– Én vagyok Kalikalandzse, Kalikalandzse vagyok, én vagyok Kalikalandzse, Kalikalandzse vagyok.

Mikor az égetésben odaérkeztek, ahol a magas, sűrű szálú füvek nőttek, Kalikalandzse azt mondta:

– No, most gyorsan! Fogjuk körbe ezt a helyet, gyűjtsuk fel egyszerre minden oldalról, és tartsuk kéznél az íjainkat.

Feldugta a fejét a fűből Namzimu, mikor a lángok körbefogták, Kalikalandzse pedig vezényelt a pajtásainak:

– Lőjétek!

Így ölték meg Namzimut Kalikalandzse és barátai. Ezután a fiú hazament az anyjához, és így szólt hozzá:

– Anyám, te egy szörnyeteggel akartál felfalatni engem. Ezért most megöllek.

Hát így ölte meg az anyját Kalikalandzse.

A NEHÉZ HELYZETBE KERÜLT KOVÁCS

Volt egyszer egy Valakuga nevű kovács, aki igen jártas volt mindenféle fém megmunkálásában. A kovácsműhelye előtt mindennap egy csomó ember sereglett össze, és úgy lesték, bámulták, hogyan csinálja a kapákat a mezei embereknek, a késeket, lándzsákat a vadászoknak. Készített ő karkötőt és lábperecet is, amivel a leányok és legények ékesítették magukat.

Egyszer korán reggel, amikor éppen munkához fogott, és nagyban nyomkodta a birkabőr fűjtatót, hogy felizzítsa a faszenet, a király udvarából egy küldönc érkezett.

– Őfelsége azt mondta, azonnal látni akar. Van valami munka, amit veled akar végeztetni – mondta a küldönc.

Valakuga odáig volt a boldogságtól. Gyorsan felvette a legjobb fehér ruháját, és sietett a palotába. Furdalta a kíváncsiság, hogy mit akar vele csináltatni a király. Ahogy ment a poros úton, sok, kora reggel foglalatoskodó barátja mellett elhaladt, és mindenkinek odakiáltotta nagy hencegve:

– A király értem küldött! Valami munkát akar végeztetni velem. Kívánj szerencsét hozzá.

Mikor a palotához megérkezett, először is bevezették a kapu mellett levő kis szobába. Ott kellett várakoznia, míg a király hajlandó volt fogadni. Egy kis idő múltán aztán a belső udvarba vezették, ahol a király maga fogadta, egy fatörzsből vájt széken ülve. A kovács a földig hajolt. Mikor felegyenesedett, megszólalt a király:

– Azért küldtem érted, az ország legügyesebb kovácsáért, mert különleges feladatot akarok rád bízni.

A király összeverte a tenyerét. Szolgák jelentek meg.

A karjában mindenik egy-egy ölnyi furcsa formájú vasdarabot cipelt. A vasakat lerakták a király lába elé.

– Vedd és vidd ezt a halom fémet – mondta a király –, és változtasd át emberré. De nem valami szobor kell nekem, hanem

egy vasból való élő ember. Tudjon járni, beszélni, gondolkodni, és legyen vér az ereiben.

Elképedt Valakuga. Nézte a király ábrázatát, hogy vajon nem tréfált-e. De a király sötét tekintete azt mondta, hogy ez bizony a legkomolyabb parancsa. Valakuga elhatározta, hogy hazamegy és gondolkodik a dolgon.

– Igenis, felség – mondotta, mélyen meghajolt, és ezzel a kihallgatás véget ért.

A király szolgálai segítettek a vasakat a kovácsműhelybe cipelni. Valakuga szomorúan ballagott utánuk. Most alig-alig viszonzta a városbéli barátai köszöntését. Csodálkoztak is azok erősen, hogy mi baja lehet? Később, estefelé, aztán el is mentek, hadd lássák, mi történt Valakugával. Mikor a kovács elmondta nekik, mit parancsolt a király, még a szavuk is elállott.

Tudta az országban mindenki, hogy a király élet és halál ura, s ha valamelyik alattvalója nem hajtja végre a rendeletét, azt halálra ítélni. Szegény Valakugát az a gondolat kezdte gyötörni, hogy az ő napjai immár meg vannak számlálva. Éjjel-nappal csak ült, ült, s kezébe temetett fejjel töprenkedett rajta, miként oldhatná meg a feladatát. Adtak neki az emberek mindenféle tanácsot. Hogyne adtak volna? Hogy nem tudna-e egy embert formázó vasburkot csinálni, bévül üreset, s rávenni valakit, hogy bújjék bele, beszéljen és járkáljon? Vajon nem kellene-e inkább elmenekülnie egy távoli országba, ahol senki sem ismeri, s ott új életet kezdenie? Akadt olyan is, aki azt ajánlotta, vegye rá a palota szakácsát, tegyen mérget a király ételébe, hiszen Valakugának kétségtelenül egypár napon belül meg kell halnia, kivéve, ha előbb a király hal meg.

Szegény Valakuga! Belefogott, belebetegedett, nem tudott sem enni, sem aludni, csak kóborolt a bozótban magányosan, és hangosan beszélt önmagával abbeli kínjában, hogyan tudna kigondolni valami olyast, ami által a haláltól megmenekedne.

Egy este, mikor a bozót egy elhagyatott területén barangolt, hátborzongató éneklést hallott. Mikor közelebb ment, hogy kiderítse, mi lehet az, egy kisfiúkori barátjára bukkant, aki azóta megháborodott, és most mint magányos bolond élt ezen a vad vidéken, kívül a városon.

– Üdvözöllek, Valakuga! – szólt rá a bolond. Egészen könnyen tudott emlékezni a kovácsra, pedig más dolgokra nézvést már gyakorta köd borította el az agyát. – Milyen szép tőled, hogy meglátogatsz! Gyere, ülj le, oszd meg velem a vacsorámat.

A bolond meglehetősen ártalmatlannak látszott, és Valakugának nem is volt mit tennie, így aztán letelepedett melléje egy kőre, és együtt ették az érett bogyókat meg egy kis mézet, amit a bolond a vadméhektől szerzett.

Valakuga ekkor ébredt rá hirtelen, hogy napok óta most került először falat a szájába. Az evéstől jobban is érezte magát, és így elhatározta, hogy kedvébe jár régi cimborájának. Elmondta neki a királyi parancs történetét. Nagy csodálkozására a bolond nyugodt csendben ült egész idő alatt, és közbeszólás nélkül végighallgatta.

– Hát – fejezte be Valakuga –, ez az én történetem. Ha meg tudnád mondani, hogy mit tegyek, jobb barátomnak bizonyulnál, mint a többiek, mert azok bizony nem tudnak rajtam segíteni.

A bolond azonnal készen volt a válasszal:

– Tudom én, mit kell tenned – mondta –, menj a királyhoz, és mondd neki, hogy csak akkor tudod elkészíteni azt az emberfélét, ha különleges szened és vized lesz hozzá. Kérd tőle azt, hogy minden alattvalója haját borotváltassa le, és a hajból égessenek szén. Ezer rakományra való ilyen szén lesz elégséges. Aztán mondd, hogy száz fazék olyan vízre van szükséged, amelyet a király népének könnyeiből gyűjtöttek össze, mivel csakis ilyen vizet lehet használnod arra, hogy az olvasztótüzet a túl nagy hevességtől megóvjad.

Mikor a bolond ezt elmondta, mindketten harsány nevetésre fakadtak. A kovács azt sem tudta, hogyan köszönje meg a jó tanácsot. Már is rohant a királyi palotába, pedig későre járt már az idő.

Mélységesen meghajolt a király előtt, és elmondta, mire van szüksége, hogy hozzáfogjon az élő vasember elkészítéséhez. A király nyomban futárokat küldött minden alattvalójához. Vitték a parancsát, hogy borotválják meg a fejüket, gyűjtsenek hajat szénkészítésre, és sírjanak könnyeket a vizesfazekaikba.

A nép megtette, ami tőle tellett, akárhogy is furcsállotta ezt a különös kívánságot, de meg nem is mertek ellenszegülni hatalmas

királyuknak. Hanem akárhogyan is iparkodtak, képtelenek voltak többet gyűjteni két fazék könnyénél meg egy rakomány szénénél.

Nagyot sóhajtott a király, mikor kiderült, hogy mi lett a parancsának az eredménye.

– Ó, jaj! Látom már, sohasem leszünk képesek összegyűjteni annyi szenet meg vizet, amennyire Valakugának szüksége van. Küldjétek érette, jöjjön azonnal!

Még a horgasina is reszketett Valakugának, mikor a király elé állt. De megkönnyebbedett, mikor feltekintett, és a király arcán mosolygást látott.

– Valakuga – mondta a király –, te lehetetlent kívántál! Népem sohasem lesz képes ezer rakomány szénre való hajat termelni, és sírni sem tud annyit, hogy száz vizesfazék teljék meg könnycseppekkel, ezért felmentelek a feladat elvégzése alól.

– Felség – válaszolta Valakuga –, igazán hálás vagyok neked, mert te is lehetetlent kértél tőlem. Sohasem tudtam volna vasból élő embert készíteni, akárhogy is erőlködöm.

Ország-világ hahotázott, mikor látták, milyen leleményesen bújt ki Valakuga a csávából. A király kegyesen megengedte, hogy hazamenjen és folytassa a kovácsmesterséget.

Hanem a kovács sohasem felejtette el, hogy megmenekülését barátja tanácsának köszönheti, és gondoskodott róla, hogy a bolond ne éhezzen, ne szomjazzék élete végéig.

TENNI-TUDÓ-NAGYOKOS ÉS SZÓLNI-TUDÓ-NAGYOKOS

Volt egyszer két fivér. Szólni-tudó-nagyokos volt az idősebbik. Az nemigen csinált semmit, csak nagyon bölcs volt. Tenni-tudó-nagyokos nem szeretett sokat beszélni, de annál ügyesebb volt a mesteriségében. Kalapálta a vasat minden áldott nap.

Egy napon az Istennek tudomására jutott, hogy milyen ügyes kovácmester Tenni-tudó-nagyokos. És az Isten küldött egy rengeteg nagy követ, hogy abból kalapáljon neki fejszékét meg kapákat. Tenni-tudó-nagyokos egy szót se szólt, mikor a kő megérkezett, hanem nyomban nekiállt, fújtatta, fújtatta, izzította. Mindhiába. A kő nem olvadt. Csodálkozott erősen. Nem tudta, mit tegyen. Elment a bátyjához, Szólni-tudó-nagyokoshoz, elhívta a kovácműhelyébe, a kőre mutatott, hogy most azzal mi legyen.

A Szólni-tudó-nagyokos azt mondta, vegyen egy fazekat, küldje el az Istennek, és izenje meg neki, hogy sírja tele a fazekat. Ha tele lett, küldje vissza, majd az megolvasztja a követ.

A kovács úgy tett, ahogy a bátyja mondta, elküldte a fazekat az Istenhez, hogy sírja tele csordultig.

Az Isten nem tudott sírni, hanem maga helyett a népnek parancsolta meg, hogy sírjon bele a fazékba. Sírt a nép, ahogy tőle tellett, de a fazék félig üres maradt. Végül is az emberek azt mondták, hogy nekik a sírásból elégük volt. Akkor az Isten azt mondta, hogy a feladat teljesítését a kovácsnak elengedi.

Tenni-tudó-nagyokos olyan hálás volt, hogy a testvérének szokása ellenére egy egész hosszú köszönetet mondott.

LUNDA ÉS NKONDE TÖRTÉNETE, AKIK A CSODAMADARAKÉRT KÜZDÖTTEK EGYMÁSSAL

Lunda és Nkonde elmentek-szedret szedni. Ez a két fiú odáig volt a szép madarakért. Amint mennek, Lunda megpillant egy szép madarat. De még ki sem nyitotta a száját, az idősebbik fiú máris felkiáltott:

– Az enyém az a csodaszép madár!

Felelte az öccse:

– Elvennéd tőlem, mikor én láttam meg? – És hozzátette: – Ha a madarak a tieid, akkor énekelj nekik, hogy keljenek fel és repüljenek ide. Majd meglátjuk, kihez szállnak?

Rákezdte az idősebbik fiú:

*Kelj fel, csodamadár, kelj fel, csodamadár!
Oda voltunk szedret enni, csodamadár, kelj fel!
Lundával, főnök fiával, kelj fel, csodamadár!
Csodamadár, kelj fel, szállj fel, csodamadár!
Jere velünk palotánkba, csodamadár, kelj fel már!*

Hanem hiába hívogatta, a madár nem kelt fel. Akkor, amelyik az elébb énekelt, azt mondta:

– No, te híres madártulajdonos, énekelj hát te!

Mire a fiatalabb fiú rákezdte:

*Kelj fel, csodamadár, kelj fel, csodamadár!
Oda voltunk szedret enni, csodamadár, kelj fel!
Nkondével, főnök fiával, kelj fel, csodamadár!
Csodamadár, kelj fel, szállj fel, csodamadár!
Jere velünk palotánkba, csodamadár, kelj fel már!*

És ekkor, íme, felszárnnyalt egy sereg madár. A fiúk meg egymásnak estek. Levetették magukat a földre, s ott birkóztak, hogy azé

legyenek a madarak, amelyik győz. De a madarak nem szálltak hozzájuk, hanem tovarepültek. Mondta a fiatalabbik fiú:

– Ne ölj meg semmiért, te. Ha csakugyan a tieid a madarak, énekelj nekik, énekszóval hívjad őket.

Az idősebbik elkezdte:

*Kelj fel, csodamadár, kelj fel, csodamadár!
Oda voltunk szedret enni, csodamadár, kelj fel!
Lundával, főnök fiával, kelj fel, csodamadár!
Csodamadár, kelj fel, szállj fel!
Jere velünk palotánkba, csodamadár, kelj fel már!*

A madarak nem keltek fel. A nagyobbik fiú azt mondta nagy csúfolkodva:

– No, te híres, madarak gazdája, énekelj hát te.

Mikor a fiatalabbik fiú a madáridéző dalt végigénekelte, felszárnnyaltak a madarak a sűrűből, és előttük repültek a falu felé. Keserű irigységre fakadt emiatt az idősebbik fiú. Szaladtak a madarak nyomában. A nagyobbik fiúban csak úgy lobogott a harag. Mikor hazaérkeztek, azt mondta Nkonde az apjuknak:

– Ezek a szép madarak mind az enyéme. Csak Lunda elcsalta őket tőlem.

Felelte a kisebbik fiú:

– Ha a tieid, akkor majd a te udvarodra szállanak.

Mondta az apjuk:

– Próbáljátok ki énekszóval. Te kezd, Nkonde.

És Nkonde elkezdte:

*Kelj fel, csodamadár, kelj fel, csodamadár!
Oda voltunk szedret enni, csodamadár, kelj fel!
Lundával, főnök fiával, kelj fel, csodamadár!
Csodamadár, kelj fel, szállj fel!
Jere velünk palotánkba, csodamadár, kelj fel már!*

Mikor bevégezte, az apa azt mondta, hogy most Lunda énekeljen. Lunda is énekelte:

*Kelj fel, csodamadár, kelj fel, csodamadár!
Oda voltunk szedret enni, csodamadár, kelj fel!
Nkondével, főnök fiával, csodamadár, kelj fel!*

Csodamadár, kelj fel, szállj fel!

Jere velünk palotánkba, csodamadár, kelj fel már!

És lám csak! A madarak az ő udvarára szállottak le, és köréje sereglettek. Az apa azt mondta:

– Ne vedd el és ne kívánd az öcséd javait.

A TÖRZSFŐNÖK LEGKISEBB LEÁNYA

Sok szép leánya volt a törzsfőnöknek, s rendre mindet férjhez adta. Mikor a legkisebb leányra került volna a sor, az azt mondta, hogy ő nem megy férjhez akárkihez. Csakis akkor megy férjhez, ha akad egy olyan férfi, aki a fa odván át tud dobni egy labdát, maga is utánabúvik, és még el is kapja.

Csodálkozott a törzsfőnök, mondta:

– Ugyan hol találhatnánk ilyen az országban?

Próbátételre szólította az embereket. Jöttek is kísérletezők mindenünnen, s megpróbálták végbeinni a feladatot, de a lyukba dobott labdát csak nem tudták kifogni. Szégyenülten hazakullogtak. Érkeztek újabb kérők, próbálkoztak azok is, felsültek azok is. A törzsfőnök legkisebb leánya egészen belesoványodott a búbánatba, hogy nem akad olyan legény, aki a próbát kiállaná.

Elterjedt a híre ennek a leánynak a szomszéd országokban is, és két fiútestvér nekivágott, hogy ők is szerencsét próbáljanak. Volt ezeknek egy kisöccsük, és az azt mondta, megy ő is velük. A fiúk nem akarták, hogy a gyerek velük menjen. A sógoruk biztatta, hogy hadd mehessen velük a gyerek, de azok azt felelték:

– Ha utánunk jó, elverjük.

A kicsi erre úgy tett, mintha odahaza maradna. De mikor az idősebbek felkerekedtek, ő is nekiindult, s kullogott mögöttük. De mindegyre elrejtőzködött, hogy ne vegyék őt észre. A próbálkozók hárman voltak, a két fivér meg a sógor. Egyszer csak a sógor hátranéz, és azt mondja:

– Hát, barátaim, az öcsétek mégis velünk jön.

Mondták a fivérek:

– Na, akkor el is rakjuk.

Kérlelte a sógor, hogy ne bántsák, hiszen csak egy kisgyerek. A bátyák hallgattak a kérlelő szóra, s odaadták a gyereknek az elemózsiás kosarat, hogy cipelje utánuk. A gyermek ment mögöttük a kosárral. Amint ott bandukol mögöttük, meglát hirtelen egy hatalmas madarat. Az éppen felrepült, és elszárnyalt nyugat felé. A

fiú kivett a kosárból egy kis ennivalót, és arra a helyre szórta, ahonnan a madár felrepült. Amint továbbmennek, a fiú egyszerre csak egy sereg kis fekete hangyát vett észre, amint azok az úton vonultak. Vett egy keveset az ennivalóból, és szórt azoknak is. Azzal ment tovább a bátyái nyomában. Nemsokára egy folyóhoz érkeztek. A fiú vett az ételből, és beleszórta a folyóba, hadd jusson a benne úszkáló halaknak is. Nemsokára ezután a törzsfőnök falujának határába érkeztek. Bementek a faluba, és letelepedtek. Egy odavaló ember nyomban a törzsfőnökhöz sietett, és jelentette:

- Emberek érkeztek a szomszédságból.
- Hányan vannak?
- Három felnőtt s egy gyermek.
- Vezesd egy házba őket. Miért jöttek?
- Kérők lesznek ezek is.

A jövevényeket bevezették egy házba; ott töltötték az éjszakát, s reggel a főnök elrendelte, hogy jelentkezzenek. De csak a három felnőttet hívatta. A gyerek ott maradt a házban. A másik három odament a főnökhöz. Az odaadta nekik a labdát, s azt mondta:

- Rajta, próbáljatok szerencsét.

Először az első próbálta. Elhajította a labdát, az röppent, mikor a fában levő lyukhoz ért, az ember utánakapott, hogy megfogja és keresztülvigye rajta, de nem sikerült. Próbálta a második, az is megjárta. Próbálkozott a harmadik is, felsült ő is. Nagyot nézett a főnök, s kérdezte:

- Csak ez a három ember jött ide?
- Ezek hárman jöttek, meg egy gyermek.
- Hozzátok ide a gyereket.

A fiút odavezették. Nagy félve ment oda a gyerek. A főnök odaadta neki a labdát. A fiú megfogta, elhajította, aztán utánaszaladt. Éppen akkor kapta el, mikor a labda a fa odújához ért, akkor azzal együtt bedugta a fejét, és a faodúnak a másik nyílásáról ismét elhajította. A lyuk túlsó felén ott állott a főnök leánya, a labdára várakozott, és a gyerek a labdát éppen az ő keblén fogta el.

Nagy volt az öröm a nép között. Nyomban mentek, szép ruhákat hoztak a fiúnak. De a fivérei erősen irigykedtek a gyerekre, és ezt mondták:

– No, majd mi ellátjuk a baját. Befeketítjük. Aztán vagy ezek űzik el, vagy mi öljük meg.

A fiú a törzsfőnök leányának a férje lett. Éjszaka a két fivér odament a fiú anyósához, s mondták neki:

– Köszöntünk, törzsfőnök felesége!

– Én vagyok az! – felelte az asszony.

Mondták a fivérek:

– Ennek a te legújabb vejednek, akinek odaadtátok a legkisebb leánytokat, csoda nagy titkos tudása van. Meg tud ez tenni mindent, amit csak kívánsz tőle. Ha azt találnád mondani neki: azzal bizonyítsa be, hogy igazi, szófogadó vejed, hogy még ezen a napon hozzon eléd egy újszülöttet, meglátnád, hogy azt is meg tudja tenni.

– Ugyan, emberek – mondta a főnök felesége. – Hogyan tudhatna egy nap alatt egy újszülöttet keríteni?

A fivérek bizonygatták, hogy a gyerek ezt meg tudja csinálni. A törzsfőnök feleségét ugyancsak furdalta a kíváncsiság, hogy csakugyan ilyen nagy hatalmú veje van-e, ezért odament hozzá, és azt mondta:

– No, legújabb vejem, bizonyítsd hát be, hogy szófogadó ember vagy, s még a mai nap keríts egy újszülött gyereket.

A gyerek erősen elszomorodott. Honnan tudhatna ő még a mai napon egy gyereket keríteni? Felvette a kis ágyékkötőjét, és elbúcsúzott a feleségétől:

– Elbúcsúzom, feleség. Nincs mit tennem, el kell válnunk, megyek haza. – Azzal elindult. Sírt a felesége keservesen, mikor a férje elindult.

A fiú ment, ment, elérkezett a folyóhoz, átgázolt rajta, tovább bandukolt, hát egyszer csak összetalálkozik a hatalmas nagy madárral. Kérdezte a madár:

– Merre még, barátom?

– Haza kell már mennem – mondta a fiú. – Az anyósom gyötör engem. Azt mondja, azzal bizonyítsam be, hogy valóságos vő vagyok, hogy még a mai napon hozzak elé egy gyereket. Honnan tudnék én egy gyereket keríteni?

Kérdezte a madár:

– Ugye te voltál az, aki nekem ételt adott?

– Én voltam az, uram – felelte a fiú.

– No, ülj le itt, s maradj nyugodtan.

A madár elrepült, s elszállt nyugat felé. Eltelik egy kicsi idő, s hát látja a fiú, hogy a madár jön egy újszülöttel. Odaadta neki, s azt mondta:

– Fogdd s vidd anyósodnak, hogy nevelje fel.

El is ment a fiú a faluba. Mikor megérkezett, odaadta a csecsemőt a feleségének, s mondta:

– Itt van a gyerek, vidd oda anyádnak.

A leány odavitte. Csodálkozott erősen az anyja:

– Honnan keríthette ez a fickó ezt a gyereket?

Hátravitte a gyereket a maga kunyhójába.

Hanem a fiú bátyjai megint csak odamentek hozzá, és elkezdtek neki mondani:

– Ó, törzsfőnök urunk felesége, ugye most már belátod, hogy ez a fickó egy bűbajos személy? Ha te fognál egy kosár kölest, kivinnéd a legsűrűbb bozótba, ott szétszórnod s azt parancsolnod, hogy egy szemig szedje össze, ez a fickó azt is meg tudná csinálni.

Az anyós reggel fogott egy kölessel teli kosarat, kiment a sűrű bozótba, ott szétszórta, s mikor hazaért, így szólt a vejéhez:

– Annak bizonyosságául, hogy te igazán vőnek való ember vagy, menj, fiam, és szedd össze azt a kosár kölest, amit a bozótban széjjelszórtam.

Elbúsulta magát a fiú erősen. Felkötötte kicsi ágyékkötőjét, s elment. Mikor arra a helyre ért, ahol a kis fekete hangyák voltak, meglátott a földön egy üres kosarat. Kérdezték a kis hangyák:

– Hát te hova mégy?

– Hazamegyek – mondta. – Anyósom szétszórta a kölest, s meghagyta nekem, hogy szedjem össze. Lehetetlenség az. Hogy tudnék én egy kosár kölest szemenként felcsipegetni, a bozótban mindet megtalálni?

Kérdezték a kis hangyák:

– Te vagy az, aki nekünk ételt szórtál?

– Én voltam az – felelte a fiú.

A kis hangyák összehívták minden egyes társukat, s mondták:

– Itt van az a barátunk, aki ennünk adott. Az anyósa szétszórta a kölest.

A hangyák mind odagyűltek, s elindultak kölest csipegetni. Az utolsó szemig mind felszedték, s a kosárba belerakták.

– Viheted az anyósodnak!

No, ő el is vitte. Megint erősen csodálkozott az asszony, s mondta:

– Hát ez az én vejem igazi nagytudományú ember.

Estére kelve a fiú bátyjai ismét odamentek hozzá, s mondták neki:

– Ó, törzsfőnök felesége, hát nem látod, hogy ez egy ravasz fickó? Tud ez mindent. Ez még a gyöngyöket is ki tudná halászni a folyó fenekéről, ha te azokat abba beleszórnod.

Persze hogy az asszony erre is ráállott. Megtöltött egy kosarat színültig apró szemű gyönggyel, a folyóhoz ment, beleöntötte az egészet a vízbe. Azzal ment a vejéhez, s mondta neki, hogy most mi a kívánsága. Nagyon nekikeseredett a fiú, s elindult. Amint ment, odaérkezett a folyóhoz. Kérdezte a hal:

– Hová mégy, barátom?

– Elmegyek, hazamegyek. Az anyósom itt ezen a helyen gyöngyöket öntött a vízbe, és azt kívánja, hogy én szedjem ki azokat.

Kérdezte a hal:

– Te voltál az, aki ételt adtál nekünk?

– Az én voltam – mondta a fiú.

No, akkor a halak mind a víz alá merültek, s még az odalent való halakat is hívták, hogy azok is menjenek segíteni. Aztán a gyöngyöket egy szemig összeszedték, és velük a kosarat megtöltötték. Mondta a hal:

– No, most eredj, barátom.

Elment, hazaérkezett, letette a kosarat a felesége elébe, és mondta neki:

– Anyád kegyetlenül gyötör engem. Mindennap teljesíthetetlen feladatokat ró rám.

Elment a fiatalasszony, s ezt a szemébe visszamondta az anyjának. De az tagadott, azt mondta:

– Én nem vagyok hibás. A bátyái biztattak rá.

Ekkor a fiatalasszony elment apjához, a törzsfőnökhöz. Elmondta, mi történt, s kérdezte:

– Miért gyötri anyám ilyenképpen az én férjemet? - S folytatta: – Először azt mondta, kerítsen egy ma született gyereket. A férjem elment, és meghozta a gyereket. Aztán összeszedette vele a bozótban szétszórt kölest. Majd meg gyöngyöt szórt a folyóba, s azt is a férjemnek kellett onnan felhozni.

Haragra lobbant a törzsfőnök, s megparancsolta, hogy azonnal hozzák oda a feleségét. Mikor a főnökné megérkezett, erősen szabadkozott, azt mondta:

– Nem én találtam ki ezeket, uram, hanem a saját bátyái fenekedtek rá.

A főnök azt parancsolta, hogy fogják meg azokat az embereket. Az örök elmentek, a fivéreket megfogták, megkötözték, aztán elűzték őket, de nemcsak úgy magukban, hanem erős kíséretben kellett nekik onnan elmenniük.

Néhány nap múlva a főnök sok jószágot egybetereltetett, s azt parancsolta, hogy a legfiatalabb vejét s annak feleségét ünnepélyesen kísérjék haza az otthonukba, s azt a sok jószágot is mind hajtsák el oda. Mikor a fiatalok a fiú hazájába érkeztek, otthon nagyon nagy volt az öröm. Kisepertek számukra egy kunyhót, ők oda bementek.

Este aztán azt a sok jószágot, amit a főnöktől kaptak, széosztották a fiú nagybátyja meg az anyja között. Mikor jó sok napot eltöltöttek otthon is, ismét felkerekedtek, hogy visszatérjenek a fiatalasszony falujába, ahová szerencsésen meg is érkeztek.

A MUZSIKÁLÓ SZERSZÁM

Volt egyszer egy isszanszu törzsbéli ember, aki nem a faluból, hanem messziről hozott magának egy ugyancsak isszanszu feleséget. Ezek előre megegyeztek benne, hogy távoli vidékre költözködnék. El is mentek jó messzire, és ott építkeztek. Az asszony húga egy napon odament hozzájuk látogatóba, és háromszor meghált náluk. Harmadik nap azt mondta a sógorának:

– Gyere, kísérj el, én vissza akarok menni!

A férfi elkísérte. Útközben egyszer csak azt mondja a sógor a sógornőnek:

– Te, én megáhitottalak. Kellesz nekem.

A sógornő tiltakozott ez ellen, mert nem akarta. Erre az ember a sógornőt megölte. A lábainál késsel keresztülvágta. Az inából kis szálakat sodort, és aztán azokból egy muzsikáló kizúmbit csinált.

Egy nap a feleség elment hazulról látogatóba. Az ember elővette a muzsikáló szerszámot, hogy játsszék rajta. Amint kézbe vette és játszani próbált, hát a húrok csak megszólaltak maguktól, és ezt éneklük:

*A sógorom ölt meg engem,
lábainamat kiszedte,
kizúmbiját készítette
útközben, nagy fűvű pusztán.*

Volt a házaspárnak egy félesztendő gyereke. Egyszer, mikor az asszony ismét látogatóba ment, otthon hagyta a gyereket, hogy a férje vigyázzon rá. A gyerek erősen rítt az anyja után. Az ember az ölibe vette és csitítgatta. A muzsikáló szerszámot is elészedte, hogy a gyermeket azzal mulattassa. Hát a muzsikáló szerszám csak énekelni kezdi:

*A sógorom ölt meg engem,
lábainamat kiszedte,
húroknak kikészítette*

*útközben, nagy fűvű pusztán,
hogy mikor a gyermeke rí,
ezzel tudja csitítani.*

Mikor az asszony odahaza volt, olyankor az ember a muzsikáló szerszámot jól elrejtette. Csak akkor játszott rajta, ha a felesége elment hazulról.

Egy nap az ember elment gyöngytyúkra vadászni. A gyermek elkezdett sírni. Azért rítt, hogy neki kell a kizúmbi, muzsikát akar hallani. Mindjobban sírt és mondta:

– Anyám! Di! Di!

Az anyja próbálta kitalálni, hogy mi lehet az a „di”. (A kizúmbi mindig úgy kezdte az éneklést, hogy: di, di.) A gyermek meg egyre a di-dit követelte. Egyre mondogatta:

– Di, di! – addig s addig, míg az anyja a kizúmbit a rejtekhelyen megtalálta! Odaadta a gyermeknek, hogy játsszék vele. Mikor a kicsi egy húrba belékapott, a muzsikáló szerszám megszólalt, és magamagától kezdte énekelni:

*A sógorom ölt meg engem,
lábinaimat kieszedte,
húroknak kikészítette
útközben, nagy fűvű pusztán,
hogy mikor a gyermeke rí,
legyen mivel csitítani.*

Meghallotta az anya ezt a dalt, és mondta:

– Jaj! Jaj! Hát a férjem ölte meg a húgomat?! És ezt a lábinaiból készítette! A gyerek csak egy húrba kapott bele, és a kizúmbi ezt a dalt énekelte. Jaj, most én is megpróbálok egy dalt játszani rajta.

Ő is játszani kezdett. A kizúmbi ugyanazt a dalt énekelte. Nagy haragra lobbant az asszony a férje iránt, és mondta:

– Megvárom, amíg visszajön, aztán itt hagyom. Visszamegyek apámhoz! Nem kell nekem többet a férjem. – De mérgében mégsem várta meg, hogy a férje hazamenjen, már elébb elment hazulról. Sírva indult neki, hogy otthagyja a házat, és egyre mondogatta: – Én azt hittem, hogy a húgom hazament hozzánk. De hát nem! Nem ez történt. Az én férjem ölte meg őt.

Mielőtt az asszony a házat elhagyta volna, odacsinált az ajtó mellé. Majd meg a ház mögé ment, és ott ugyancsak hagyott egy kis rakást. Ugyancsak odacsinált a ház oldalához, és még a belső ajtónál is hagyott ürüléket. A ház tetejére is felhágott és oda is. Majd csak akkor indult el, hogy az apjához menjen.

Mire a nap delelőre hágott, az ember a vadászatból hazaérkezett. Kérdezte magában:

– Hova lett a feleségem?

Hát hallja ám, hogy felel neki az asszony! De akárhogy is odahallgatott, látni nem látta a feleségét. Csak azt látta, hogy az asszony ürüléket meg húgyot hagyott hátra maga helyett. Mikor ismét hívta az asszonyt, hát egy másik oldalról hallott feleletet, onnan, ahol az asszony ugyancsak hátrahagyott valamit. Jöttek a hangok mindenfelől, ahova az asszony odapiszkított. Ekkor aztán megértette végre az ember, hogy az asszony örökre elment tőle. Mit tehetett? Fogott egy követ, jó messzire elhajította, aztán oda futott, ahova a kő leesett. A követ felvette, ismét messzire hajította, megint utánafutott, és újfent fölemelte. A kő a harmadik hajításra eltalálta a felesége liszteskosarát. Az ember utánafutott, és meglelte az asszonyt. Kérdezte tőle:

– Miért menekülsz előlem, feleség?

Felelte az asszony:

– Menekülök bizony! Miért ölted meg a húgomat?

– Nem öltem én meg őt! – felelte az ember, és hozzátette: – Legelőször is menjünk haza.

– Nem. Én nem megyek többé oda – felelte az asszony.

De az ember csak mondta:

– De igenis, hogy elébb hazamegyünk. Te, ha megtagadod, hogy hazajöjj, odavetlek egy oroszlánnak, hogy faljon fel.

Mondta az asszony:

– Jól van, beleegyezem. Hívd csak azt az oroszlánt.

Az ember varázsitalt főzött, hogy az oroszlánt odavarázsolja, és egy hívogatót énekelt:

*Oroszlán, jelenj meg,
az asszonyt egyed meg!*

Hallotta az asszony, hogy a távolban elbődül az oroszlán, és ő is egy dalba fogott:

*Villám, szállj le,
férjem szeld le!*

Ez volt a mennykő-hívogató dal. Arra kérte benne az asszony a villámot, hogy csapjon le, és az embert üsse meg. A villám lecsapott, és az ember jobb fülét leszelte.

Az ember erre megint rázendített az oroszlán-idéző dalra:

*Oroszlán, jelenj meg,
asszonyom egyed meg!*

Hallotta az asszony, hogy a nagy messzeségben bömböl az oroszlán, de messze volt még, olyan távolra, mint ez a vadásztábor Mkalamától. No, az asszony is rákezde megint a villám-hívogatót. Le is csapott a villám, és az embernek a bal fülét leszelte. Az ember most újfent belékezdett az oroszlán-hívogatóba. Az asszony úgy látta, hogy már egészen közel van az oroszlán, ő is megint elénekelte a villám-hívogatót. A villám le is csapott, megrettent tőle az oroszlán, és elrohant. Az ember újra megpróbálta énekszóval hívogatni az oroszlánt, hanem azt kellett hallania, hogy az bizony már igen messziről ordít.

Az asszony ekkor ismét elénekelte a villáméneket. Lecsapott a villám, s az ember jobb lábát csípőcsontjáig levágta.

Az ember ismét az oroszlándalhoz folyamodott, de nagyon messze volt már az oroszlán, csak távolról is alig hallotta az ember. Az asszony egyre a villám-hívogatót énekelte. A villám az embernek a bal lábát csípőig elvitte. Az ember mégiscsak újra megpróbálta az oroszlán-hívogatót, az azonban már olyan messziről bődült, nem is tudom, tán olyan messze járt már, mint ide Simbiti faluja. Az asszony újabb énekére a villám úgy eltalálta az embert, hogy az holtan ott maradt.

Az asszony ezután hazaköltözött a szüleihez. A férje házából csak egy kutyát vitt el magával.

A szüleinek elmondta rendre, hogy mi történt vele. Rémüldözött az anyja, s mondta:

– Mi azt gondoltuk, hogy a húgod nálatok van.

Két álló napig siratták a meggyilkolt nővért, mind, ahányan voltak. Mikor aztán a siratóénekeket mind elsírták, az asszony ott maradt a szüleinél.

A TÖK-GYEREKEK

Az öregasszonynak egyetlen gyereke sem volt. Magányosan éldegélt kunyhójában. Nappal búsan kapálta kis földjét.

– Mit ér az életem gyerek nélkül! – sóhajtotta. Arccal a Nagy Hegy felé fordult, ahol Ngai-Nga isten lakott. – Ngai-Nga! Tégy csodát, adjál nekem gyerekeket!

– Adok! – hallotta Ngai-Nga hangját. Az isten arcát nem látta. Csak egy száraz villám cikázott végig a derült égen.

– Gondozd csak olyan szeretettel a tököket, amiket ültetél, mintha gyerekeid volnának – hallotta megint. De akkor már a villámot sem látta.

Kapálgatni kezdte a tököket. Szép, hosszúkas, barna termése lett a töknek. Mint egy ember törzse. Még nyaka is nőtt mindegyiknek. Csak feje nem.

Az öregasszony leszedte a tököket, mikor megértek, egyenként a karjába vette őket, behordta a kunyhójába, és gyöngéden sorba fektette a gyékényen.

Másnap kiment a mezőre, hogy a gazt eltakarítsa, s új fészkeket készítsen.

Amint kitette a kunyhóból a lábát, a tökök felugrottak a földről, kezet, lábat, fejet dugtak ki magukból. Gyerekké változtak. Az öregasszony piszkos házát kisépérték, gyékényágyát megvetették, tüzet raktak, vacsorát főztek, aztán, mikor mindennel készen voltak, felszaladtak a kunyhó tetejére, és ott, a pálmafa ágai alatt, álomra hajtották a fejüket.

Jön haza az öregasszony. Csodálkozik, hogy milyen rend van. Meleg vacsorája várja a tűzhelyen! De hol vannak a tökök? Keresi őket, nem találja. Elalszik nagy búsan. Szól másnap reggel a szomszédoknak:

– Valaki járt a kunyhómban. Rendet tett, vacsorát is főzött. De a tököket mind ellopta. Figyeljétek meg, ki jár a kunyhómban? Nekem a mezőre kell mennem, hogy elégessem a gazt.

Amint elment, a tökökből lett gyerekek leszálltak a kunyhó tetejéről, bementek, rendet tettek, vacsorát főztek, aztán játszadozni kezdtek.

A legnagyobb gyerek fiú volt. Azt a többiek Kitetének szólították. Kite volt a legszebb és legerősebb. De ő nem dolgozott semmit. Csak dirigálta a többieket:

- Ezt tegyétek, azt tegyétek.
- Másszatok fel a fára, szedjétek anyáknak kókuszdiót.
- Fussatok az erdőbe, fogjatok anyáknak nyulat.

A többi gyerek szót fogadott Kitetének. Kite meg lehevert a gyékényre, és lustálkodott.

Odament a szomszédasszony az Öregasszony kunyhójához. Kihallgatta a gyerekek beszédét, be is lesett a szellőztetőrésen, meg is látta őket. Futott a mezőre az öregasszonyért.

Szaladt az öregasszony haza a nagy hírre. Ott lelte az egész gyereksereget a kunyhójában. Azoknak nem volt idejük tökökké visszaváltozniok.

- Ki gyerekei vagytok?
- Mi a magáé, öreganyám – mondta Kite.
- Ezután is mindig az enyéme lesztek?
- Mi aztán igen. Míg csak maga a gyerekeinek tekint.
- Ó, áldott légy, Ngai-Nga – kiáltotta az öregasszony –, hogy ennyi gyereket adtál nekem!

Boldogan élt az öregasszony a sok gyerekével. Azok dolgoztak rá. Ő meg tett-vett közöttük. Dirigálni szerette volna őket, hogy te ezt tedd, te meg azt. De helyette az a haszon-talan, szép Kite a dirigálást is elvégezte. Igaz, egyebet semmit sem csinált, csak tanította szájával a kisebbeket: ezt tedd, azt csináld, ide menj, oda fuss. Aztán elhevert a gyékényen, s még fényes nappal is aludt.

Az öregasszony éppen egy nagy fazék poit főzött, mert mégiscsak jobban tud ő főzni, mint a gyerekek, meg ki tud ellenni munka nélkül? Aztán mire való a gyerek? Hogy segítsen az anyjának, utána meg lásson a maga dolga után. Játsszék, nőjön fel, legyen ember belőle. De az öregasszony tökből lett kisgyerekei egy ujjnyit sem nőttek. Egész nap csak rája dolgoztak, mintha nem is a gyerekei, hanem a szolgái volnának. Kite meg nem csinált semmit, csak aludt, vagy a száját jártatta. Pedig Kite növekedett is, nem

úgy, mint a kicsinyek, ő már kész nagy legénnyé serdült. Most is ott hevert a földön, a tüzeskő meg az ajtó között. Bele is botlott az öregasszony, amint vitte a nagy fazék poit a tüzeskőről a küszöbre, hogy ott megvacsoráztassa a gyerekeit. Az öregasszony megbotlott, a fazék kiesett a kezéből, diribdarabra törött, a poi meg kiömlött. Méregbe gurult az öregasszony, ráripakodott Kitetére:

– Mit fekszel az utamban, te haszontalan? Úgy heversz ott, mint egy lusta tök.

Hogy Kitete mit sem válaszolt, ettől még nagyobb méregbe gurult, s most a kicsinyekre ripakodott rá:

– Ti is miféle gyerekek vagytok, a vacsoraszagra oda tudtok gyülekezni a küszöb elé, de csak a szájakat tátjátok, ahelyett, hogy a cserepeket szednétek össze? Jaj, jaj, de meg is vert Ngai-Nga veletek! Meglátszik, hogy tökből lettetek, azok vagytok most is. Dehogyan gyerekek az ilyen, csupa buta tök!

No, ha megtagadta őket, meg is bánta. Mire a mérgét kiadta, egy szál gyereke sem volt. Mind visszaváltozott tökökké. Egy tucat apró tök feküdt a küszöb előtt, bent a kunyhóban Kitete helyén egy szép nagy barna.

– Jaj, jaj – sírt fel az öregasszony –, milyen bolond voltam. Hiszen megmondta Ngai-Nga, hogy csak addig lesznek az enyéme, amíg gyermekeimnek tekintem őket.

Sírt az öregasszony, jajveszékelt, de hiába. A tökök soha többé nem változtak át gyerekekké. Amelyiket a szomszédok el nem hordták, az ott rohadt meg a küszöb előtt. A magányos öregasszony meghalt bánatában. Azt a kúszó indájú, földön lapuló tökfajtát, ami a kipszigisz földön terem, ma is úgy hívják: lusta kitete.

TÖRTÉNET A MANÓRÓL ÉS AZ EMBERRŐL

Egy manó minden reggel eljárt táncolni a fa alá.

Volt egy ember, aki gyöngytyúkot szokott fogni hurokkal. Ez az ember egyszer korán reggel kiment a hurkaival vadászni. Mikor a fához ért, észrevette, hogy a fa körül a földet letaposta valaki. Miféle nyomok lehetnek azok, gondolta, gyöngytyúknyomok volnának? Leült, a hurkokat kitette, majd visszatért a faluba.

Hajnalban a manó szokása szerint odament táncolni az alá a fa alá, hát ott találta a rengeteg kötélhurkot. Felkapkodta azokat a földről, s félre, az útjából jó messzire elhajította. Aztán ropta a táncot, amíg kedve tartotta, s végül elment.

Mikor megérkezett a hurkok gazdája, látja, hogy azok eltűntek.

– Ki lehet az a személy, aki az én hurkaimat felszedte? No csak akadjak össze vele, ellátom én a baját!

Azzal leült, ismét kirakta a csapdákat, és megint hazament a faluba.

Még haza se érkezett a faluba, a manó már ott is termett, megint felszedte a hurkokat, és jó messzire elhajigálta, azzal ropni kezdte a táncot. Mikor jól kitáncolta magát, hazament a maga tanyájára. Megérkezett az ember, és mondta:

– Most már meg kell tudnom, ki lehet az az ember, aki felszedi az én hurkaimat. Felmászok erre a fára, és meglesem.

Fel is mászott, de a lándzsáját, a fejszét meg még az íját is magával vitte, aztán odafent jól megbújt egy lombos, jól rejtő faág megett.

Hallja egy kis idő múlva, mintha zúgna a szél:

– Ku-ku-ku-ku-ku – így tett az a zúgás-forma, s hát hirtelen megszámíthatatlan légyraj repült oda. Az ember összekucorodott odafent ijedtében, és ríva fakadt.

A nagy zúgás után valaki megérkezett. Az ember reszketett odafent a fa tetején, és még jobban elkezdett sírni. Az a valaki a

manó volt, elkezdte ropni a táncot a fa alatt, és a síró ember könnyei mind a fejére meg a hátára potyogtak.

– Nicsak! Esőt küldött nekem az istenke – kiáltott fel a manó –, hadd puhuljon a hátam!

Egy kis idő múlva látja a manó, hogy egy fejsze esik lefelé. Ugrik egyet, elkapja a fejszét, és mondja:

– Nicsak! Máma az istenke egy fejszét adományoz nekem.

Megint eltelik egy kis idő, hát látja, hogy egy lándzsa esik lefele.

– Nicsak! – mondta a manó. – Az istenke ma lándzsát is ajándékozik nekem.

Mikor az íj is leesett, azt is elkapta, és arra is azt mondta, hogy az istenke adta. Azzal mintha mi sem történt volna, ropta a táncot tovább a fa alatt.

Az ember odafenn a fán már annyira reszketett félelmében, hogy nem tudta magát tartani, az ágat elengedte, s leesett éppen ennek a táncoló micsodának az orra elé.

Megrettent a manó is, pattant villámsebesen, felkapta a fejszét, a lándzsát meg az íjat, és elcsörtetett azokkal be a bozótba.

Mikor magára maradt, a fáról esett ember feltápáskodott, és visszament a faluba, amilyen gyorsan csak tudott. Nem győzte ott elújságotlani, hogy mi történt vele.

– A fejszémet, a lándzsámat meg az íjamat egy olyan ugrabugra, csudálatos valami vette el, aki a levegőn keresztül légyrajok közt utazik. Szörnyű egy valami az a valaki, nem is látszik, mégis van, s milyen bűze van!

Volt, aki így szólt:

– Eredjünk utána, és vegyük tőle vissza a fegyvereket!

Hanem az az ember, aki a manót a maga szemével látta, így szólt:

– Meg ne próbáljátok, ha utánaeredtek, sose tértek vissza.

MRILE MESÉJE

Volt egy ember s annak három fia. Mrile, a legnagyobbik, elment az anyjával tárógumót ásni. Megpillant a fiú egy kicsírázott gumót, s mondja:

– Nicsak, de gyönyörű! Ez olyan szép, mint a kisöcsém.

– Ugyan már – mondja az anyja –, hogy lehet egy tárógumó olyan szép, mint az ember gyereke?

Mialatt az asszony a tárót összeszedte, a fiú azt a kicsírázottat felkapta, a kebelébe dugta, majd elvitte, és egy faodúban rejtette el. Ott a gumócskának ilyen varázsszavakat mondott: „Mzura kvifire-fire cá kambingu na kazanga!”

Másnap megint odament. Hát a gumóból egy gyermek lett.

Az anyja szokás szerint megfőzött, s minden fiának kiosztotta a részét. Mrile nem ette meg a magáét, hanem mindennap odavitte a faodúba a gyermekecskének. Észrevették a szülei, hogy egyre soványodik. Kérdezték:

– Miért fogysz te annyira, fiam? Hiszen adunk neked enned. Az öcséid sohasem voltak ilyen soványak.

Egyszer aztán Mrile két öccse megleste, hogy a bátyjuk átveszi a maga adagját, de nem eszi meg, hanem elviszi, mintha félretenné valahová. Az öcsök utánaeredtek, s meglesték, mit mível. Szaladtak haza, s mondták az anyjuknak:

– Láttuk, hogy az ételt a faodúba tette. Egy kisgyereknek vitte, amelyik abban az odúban van.

Az anyjuk nem akarta elhinni nekik, hogy egy gyerek lehet a faodúban. De a fiúk odavezették, és megmutatták neki. Mikor az asszony az odúba belenézett, és a kisgyereket megtalálta, nyomban megölte.

Nem tudta Mrile, hogy elpusztult a kisgyerek, s másnap vitte neki az ennivalót, ahogy szokta. Ott találta a faodúban a gyereket holtan. Hazament, és keserves sírásra fakadt.

Kérdezték tőle:

– Mrile, miért sírsz?

– Könnyeztet a füst – felelte.
– Ülj el a tűz mellől a másik oldalra.
Csak sírt tovább Mrile. Faggatták a szülei:
– Miért sírsz szüntelenül?
– Semmi – mondta –, csak a füst.
– Ejnye, hát fogd az apád karosszékét, vidd az udvarra, és ott ülj – mondták neki.

Mrile fogta a széket, az udvarba vitte, ott beleült, és sírdogált tovább. Egy idő után felsóhajtott.

– Ó, te szék, ha fölemelkednél a magasba, olyan magasra, mint az a kötél, amit apám szokott a fa tetejére vetni, mikor a bozótban mézfogó kaptárkát akaszt fel!

Hát a szék föl is emelkedett, és fennakadt egy fa tetején.

Mondta Mrile másodszor is:

– Ó, te szék, szállj magasabbra, mint az apám kötele, amivel a mézfogót a bozótban fatetőkre akasztja.

Éppen akkor léptek be az öccsei az udvarba, s látják, hogy a bátyjuk a fa tetejénél is feljebb emelkedik. Szaladnak az anyjukhoz:

– Anyánk, anyánk, Mrile az égbe utazott.

– Ugyan, miket beszéltek – mondta az anyja –, hogy ment volna az égbe? Hiszen nincsen út, ami odavezessen.

– Jöjj, édesanyánk, lásd a szemeddel – mondták a fiúk. Kiszalad az anya, s hát ott látja a fiát a magasban lebegve. Felkiáltott hozzá:

*Mrile, fordulj vissza,
fordulj vissza, fiam,
fordulj vissza!*

Mrile így énekelt neki:

*Többé vissza nem megyek,
többé vissza nem megyek,
anyám, már én
többé vissza nem megyek,
többé vissza nem megyek.*

Hívogatták ekkor az öccsei:

*Mrile, fordulj vissza,
fordulj vissza, bátyánk,*

*fordulj vissza!
Gyere már haza!
Gyere már haza!*

Mondta Mrile:

*Én bizony,
többé vissza nem megyek,
többé vissza nem megyek,
fivéreim,
többé vissza nem megyek,
többé vissza nem megyek.*

Jött az apja, ő is hívta:

*Mrile, kész az ételed,
kész az ételed!
Mrile, készen vár!
Mrile, kész az ételed,
kész az ételed!*

Felelt Mrile ilyen szavakkal:

*Nem kell már: többé,
nem kell már többé,
apám, nekem,
nem kell már többé,
nem kell már többé.*

Odagyűltek a vele egykorú ifjak, és hívták énekszóval:

*Mrile, gyete már haza,
gyere már haza!
Mrile, gyere!
Gyere már haza,
gyere már haza!
Mrile, gyere!*

Hívta a nagybátyja, az is énekelte:

*Mrile, jöjjél haza,
jöjjél haza!*

*Mrile, jöjj!
Jöjjél haza,
jöjjél haza!*

Énekelve felelte Mrile:

*Én bizony
többé vissza nem megyek,
többé vissza nem megyek,
bácsikám,
én bizony
többé vissza nem megyek!
Többé vissza nem megyek!*

S azzal eltűnt a szemük elől!

Mrile vándorútján először rőzsessedegetőkkal találkozott.

– Rőzsegyűjtők, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jussak a holdkirályhoz?

– Segíts rőzsét szedegetni, azután majd megmutatjuk!

Szedett nekik tűzifát.

– Na – mondták –, csak menj tovább. Ha továbbbmég, fűvágókhoz érkezel.

Továbbment; fűvágókhoz érkezett.

– Hé! Fűvágók! Jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jutok a holdkirályhoz?

– Segíts nekünk füvet vágni, majd ha vágtaal, megmutatjuk.

Vágott egy kevés füvet.

– Menj csak tovább – mondták neki –, míg szántókkal találkozol.

Továbbment. A szántókra rátalált.

– Szántóvetők, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jutok a holdkirályhoz?

– Szánts előbb – mondták azok –, azután majd megmutatjuk.

Szántott egynéhány barázdát.

– Nahát – mondták –, menj tovább. Majd legeltetőkre lelsz.

Mrile tovább vándorolt. Pásztorokkal találkozott.

– Jó napot, ti pásztorok! Mutassátok meg az utat, hogy jutok a holdkirályhoz?

– Legeltess egy ideig, majd azután megmutatjuk.

Segített egy darabig. Akkor aztán azt mondták neki:

– Menj tovább az aratókhoz.
– Ti, kik ott babot arattok, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jutok a holdkirályhoz?

– Segítség a babot leszedni, majd azután megmutatjuk.

Segített. Akkor azt mondták neki:

– Menj csak tovább az úton, amíg eljutsz azokhoz, akik most aratják a kölest.

– Haj, aratók, jó napot! Legyetek jók, vezessetek engemet a holdkirályhoz,

– Majd mi el is vezetünk. Segítség elébb egy kicsit.

Segített.

– Menj csak tovább – mondták neki –, menjél a banánszedőkhöz.

– Banánszedők, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jutok a holdkirályhoz?

– Segítség friss hajtást keresni, majd azután megmutatjuk.

Segített egy darabig. De ezek is továbbküldték, hogy menjen a vízfordókhoz.

– Vízfordók, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy menjek a holdkirályhoz?

Ezek akkor azt felelték:

– Te addig menj, míg olyan embereket nem lelsz, akik éppen otthon vannak, és odahaza esznek, isznak.

– Házigazdák, jó napot! Mutassátok meg az utat, hogy jussak a holdkirályhoz?

– Holdkirálynál, itt is vagy már. Egyél elébb valamit. Majd azután meg is látod.

Ezek olyan népek voltak, akik mindent nyersen ettek. Mrile megkérdezte tőlük:

– Miért nem főzitek meg tűzön?

– Hát a tűz az micsoda?

– Azon főzik meg az ételt. Hogy porhanyós legyen.

– Nem hallottunk mi a tűzről – felelték az emberek.

– Mit adtok, ha megtanítlak, hogy jóízű ételt süssetekfőzzetek?

Megszólalt a holdkirály:

– Adunk neked barmokat meg sok aprójószágot.

Mondta akkor nekik Mrile:

– Gyűjtsetek száraz fát, abból tüzet csiholok.

Szárazfát gyűjtöttek, s azzal Mrilével a ház mögé mentek, hogy ne lássa mindenki, mit mívelnek. Mrile fogta a fát meg a csiholófát, és a ház mögött tüzet gerjesztett. A fa meggyulladt, s mikor már jól égett, Mrile banánokat tett a tűzre, hogy piruljanak. Aztán azt mondta a holdkirálynak:

– Kóstold csak meg a sült banánt.

A holdkirály a banánokat megette, s nagyon ízlettek neki.

Ezután Mrile húst tett oda a tűzre, s biztatta a királyt, hogy süelve egye azt is. Mikor látta, hogy mennyire ízlik neki, minden megsüthető dolgot megsütött. Az ízletes lakoma után a holdkirály összehívatta a népet, s azt mondta:

– Varázsló jött közénk! Elhagyta a családját, és hozzánk jött, hogy megtanítson minket tüzet gerjeszteni. Mit adjunk neki ezért a nagy szolgálatért?

Tanakodtak az emberek. A király ezt határozta:

– Egyik hozzon egy marhát, másik egy kecskét, s hordjatok neki mindenfélét, amit a csűrben tartunk.

Az emberek odahordták az adományokat, Mrile pedig szétosztotta köztük a tüzet, hogy legyen min ételeiket megfőzniük.

Hanem aztán elkezdett töprengeni:

– Hogy tudnék én most innen hazajutni? Nem mehetek haza, ha nem küldök előre üzenetet.

Hívta a madarakat, hogy gyűlnének köréje. Odasereglettek a madarak. Kérdezte Mrile a hollótól:

– Ha téged küldenélek haza követségbe, te ott nekik mit mondanál?

Felelte a holló:

– Ha engem küldesz, azt mondom majd: kurú, kurú, kurú.

Elhessentette a hollót. Odament hozzá az orrszarvú madár:

– Mondd, orrszarvú madár, ha téged küldenélek, te ott mit mondanál?

– Azt fogom mondani: ngá, ngá, ngá.

Elküldte ezt a madarat is. Odament a héja:

– Te héja, ha téged küldlek, te mit mondanál?

Felelte a héja:

– Csiri-i-i-ó!

Elűzte a héját.

Az ölyvöt kérdezte:

– Ha téged küldelek, te mit fogsz mondani?

Felelte az ölyv:

– Cseng, cseng, cseng! – én ezt fogom mondani.

Elkergette ezt is. Kipróbált minden madarat, de egyetlenegy se talált, aki helyes üzenetet tudott volna vinni hazájába. Végül aztán az énekes rigót szólította elő:

– Énekes rigó, ha téged küldelek, hogy fogod átadni az én üzenetemet?

Mondta a rigó:

*Mrile jó, holnapután hazajő!
Egy nap múltán, holnapután
Mrile jó, hazajő!
Egy nap múltán holnapután,
egy nap múltán, holnapután.
Készíts neki zsíros kanált,
készíts neki zsíros kanált!*

Mondta neki Mrile:

– No, menj hát!

Elrepült a rigó. Megérkezett Mrile apjának udvarába, rászállott a baromfiudvar kerítésére, s onnan füttyörészte:

*Mrile nektek üzeni:
holnapután hazajő!
Egy nap múltán, holnapután,
holnapután hazajő!
Mrile jó, hazajő!
Egy nap múltán, holnapután,
egy nap múltán, holnapután.
Készíts neki zsíros kanált,
készíts neki zsíros kanált!*

Kimegy Mrile apja az udvarra, s mondja:

– Ejha! Mi lehet ez? Rigó szállt a kerítésre! Az füttyüli, hogy Mrile holnapután hazajön. Ugyan hogyan jönne, hiszen már réges-régen elveszett!

Elhessentette a madarat. Elrepült a rigó, szállt egyenesen Mriléhez, és jelentette neki: – Ott jártam, megjártam!

– Csakugyan ott jártál? Vajon elhiggyem-e? Ha ott jártál, mondd meg, milyen az én hazám, mit találtál ottan? Nem tudom elhinni, hogy odarepültél. Menj el azért megint, s ha odajutottál, kapjad fel az apám botját, azzal repülj vissza hozzám. Akkor majd elhiszem, hogy ott jártál.

A rigó másodszor is elrepült Mriléék udvarába, felkapta a botot, és elvitte. Mikor a botot felkapta, a gyermekek meg is látták a rigót, s szaladtak utána, hogy a botot tőle elvegyék. De a rigó gyorsabb volt, s a botot odaadta Mrilének. Elhitte már Mrile, hogy csakugyan a hazájában járt. És így szólott:

– Most már én is elindulok hazafelé.

És felkerekedett népes családjával, sok-sok gyermekével együtt. Mentek, mendegéltek, de a hosszú úton Mrile elfáradt. A sok jószág között, amit a holdkirálytól kapott, volt egy bika is. Megszólalt a bika:

– Elfáradtál, Mrile. Hogyha felvennélek, mit tennél érte? Mondd nekem, Mrile, hogyha én felveszek téged a hátamra, eszel-e belőlem, amikor majd levágnak?

Felelte neki Mrile:

– Megígérem, nem eszem belőled. – Azzal felült a bika hátára, s elindultak hazafelé. Énekelve mendegéltek:

*Semmim sem hiányzik!
Jószágom temérdek, ej ja!
Semmim sem hiányzik,
a barmok enyéme, ej ja!
Semmim sem hiányzik,
enyém a kecskenyáj, ej ja!
Semmim sem hiányzik,
Mrile most hazamegy, ejja!
Semmim sem hiányzik!*

Így érkezett haza. A szülei megismerték, örömükben zsírral kenték.

Mrile így szólt a szüleihez:

– Ezt a bikát etetnetek kell késő öregkoráig, és tudjátok meg, hogy ha már a bika kiöregedett és le kell vágni, én a húsából akkor sem ehetek.

Mikor a bika előregegett, az apa levágta. Azt mondta az anyja:

– Anélkül fogyasszuk el ezt az egész bikát, hogy az én Mrile fiam, aki annyit vesződött vele, meg se kóstolja?

S azzal a bika zsírjából elrejtett valamennyit egy fazékba. Mikor aztán a bikahús már el is fogyott, lisztet őrölt, elővette a bikazsírt, hozzákeverte. Úgy adta oda Mrilének. Mrile megkóstolta. Mikor a falatot a szájába vette, megszólalt a falat, és azt mondta neki:

– Hát mégiscsak megízlelsz engem, aki tégedet a hátamon hordoztalak? Emésztődj meg hát te is, amint engem megemésztel.

Így felelt rá Mrile:

*Mondtam neked, édesanyám,
ne etess meg bikahússal,
bikahússal, bikazsírral.*

Mikor másodszor vette szájába a falatot, elzsibbadt a lába. De még mindig énekelte:

*Megmondtam én, édesanyám,
ne etess meg bikahússal...*

És miután teljes egészében elköltötte a bikazsírral kevert pépet, hirtelen örökre elaludt.

Itt a mese vége.

A MÁRNA FELESÉGE

Volt egyszer egy asszony, aki egymagában éldegélt, túl a falun, kint a bozótban. Azt mondja egy nap magában:

– Ma először is elmegyek, s fogok magamnak egy halat.

Kimegy, csalétket tesz, kivetí. Először is fogott egy kisujjnyit, megint kitette a csalétket, akkor fogott egy hüvelyknyit, mikor harmadjára nekifogott, kihúzott egy fekete fejű márnát.

– No, ezt holnap megsütöm – mondta s félretette. Aznap a két kis halat főzte meg magának. A márnát beletette abba a kosárba, amelyik az ágya fejénél szokott állni.

Hát mialatt ő éjszaka aludott, a márna férfivá változott. Az asszonyt feleségül vette. De az csak aludt tovább. Míg az asszony aludt, az ember egy egész falut épített fel. Csudálkozott az asszony, mikor felébredt, mert mikor elaludt, csak rongycafatok voltak rajta, most pedig szép kalikóruhát talált magán.

– Hogy jutottam én ehhez a gazdagsághoz?! – kiáltott fel.

Éppen fel akarta kapni a kis kosarat, hát látja, hogy a márna nincsen benne. Visszaült a helyére, és mondta:

– Hát csakugyan gazdag lettem én mára!

Megszólalt ekkor a márnából lett ember:

– Feleség! Soha a te anyád meg ne tudja, hogy hogyan lettünk mi gazdagok. És az én anyósom engem soha meg ne lászon.

Az anyós hírét vette a dolognak, s valósággal félni kezdett ettől a csudálatos vejétől, akit neki nem szabad látnia. Egy nap elhatározta, hogy ő bizony mégis elmegy hozzájuk, hogy meglássa a vejét.

A vejének sok háza volt abban a faluban, amit épített. Mikor az anyós odament, éppen az egyik házban volt, és ott muzsikált. Látja az ember, hogy jön az anyósa, odaugrott az ajtóhoz, felkapott egy elefántagyarat, és nekiszegezte az asszonynak, hogy értsen belőle, s ne jöjjön közelebb. De az nem értette a jelet, csak ment közelebb.

– Jaj, miért kellett anyósomnak ezt tennie? – mondta az ember. Azzal a ház másik járásán kiszökött, elszaladt, egyenesen oda ment, ahhoz a folyóhoz, amelyikből a felesége kifogta volt.

Mikor az asszony megjött a kapálásból, üres házat talált. Volt férj, nincs férj. Sírva futott végig a folyóhoz vezető úton. Mikor a parthoz ért, még éppen látta az embert egy pillanatra, amint alábukik a vízben. Leroskadt az asszony a földre, a víz fölé hajolt, úgy énekelte:

*Ó, én férjem,
jöjjél vissza, vízfűsodró!
Vízfűsodró, bús vagyok!
jöjjél vissza, vízfűsodró,
vízfűsodró, bús vagyok!
jöjjél vissza, vízfűsodró,
Ó, én férjem, ó!...*

Felhangzott a folyóból a férje válasza:

*Eljöttem!... Haza zúgó vizekhez,
zuhogó folyóban úszom atyákkal, főnökökkel,
forgók zubognak, ó!... Főnökök, ó!...*

A vízben ekkor felbukkant egy nagy márna, de nem a férje, és megszólalt:

– Emberizink, mit énekelsz te?

Énekelte az elhagyott asszony:

*Ó, ficáncoló szép márnahal, ó, ficáncoló márna!
Rád ismerek, te férjem nővére vagy!
Ó, ficáncoló szép márnahal!
Vigyél le a mélybe magaddal!...
Ó, ficáncoló szép márnahal!*

Visszaúsztatott a halnővér a mélybe a bátyjához, s mondta:

– Okos asszony a te feleséged! Tudta ám, hogy én vagyok a sógornője!

Akkor azt mondta a márna-ember:

– Anyám, most ússzál fel te! Hadd lássuk, téged felismer-e?

Kiúszott az anyja a partra, kidugta a fejét, és kérdezte:

– Emberizink, mit énekelsz te?

Énekelte az elhagyott asszony:

*Ó, ficáncoló szép márnahal, ó, ficáncoló márna!
Rád ismerek, te anyósom, férjem anyja vagy!*

Ó, ficáncoló szép márnahal!
Vigyél le a mélybe magaddal!...
Ó, ficáncoló szép márnahal!

Visszaúszott az anyósa a fiához, s mondta:

– Engem is felismert, anyósának nevezett.

Mondta ekkor a márna-ember:

– Menj fel most te, apám, feleségem apósa, hadd lássuk, téged is felismer-e?

Az após-hal csobbant egyet, csobbant kettőt, máris a víz színére érkezett és kérdezte:

– Emberizink, mit is beszélsz te?

Felelte az asszony:

Ó, ficáncoló szép márnahal, ó, ficáncoló márna!
Rád ismerek, te apósom, férjem apja vagy!
Ó, ficáncoló szép márnahal!
Vigyél le a mélybe magaddal!...
Ó, ficáncoló szép márnahal!

Mikor az após visszaúszott a fiához, így szólott:

– Én mondom, okos ez az asszony, az bizony. Menj, fiam te, földi asszony férje, térj vissza az emberek közé, ne gyötörd ezt az odafent élő magányos asszonyt.

A márna-ember ezután csakugyan kiment a szárazra, átváltozott emberré, s hazatért a faluba. Majd így szólt a feleségéhez:

– Látod, feleség, mire kényszerített engem az anyád! Ha máskor is elüldöz a kíváncsiságával, többet nem térhetek vissza.

S akkor egy ideig ott maradt az asszonnyal. Annak a falunak, amit egy éjszaka ő épített volt fel, ő lett a főnöke. Egyszer aztán elérkezett a nagy avatási ünnep napja. Az emberek úgy gondolták, hogy ezt az ünnepet meg kellene tisztelnie jelenlétével a főnök feleségének is. Úgy illenék, hogy elhívják az asszonyt, hogy az is táncoljon az ünnepen. A férje, aki a márna volt azelőtt, azt mondta, hogy menjen csak. Hanem az asszony azt felelte, nem mer ő az emberek közé menni, nehogy aztán a férje megharagudjék, otthagyja és visszamenjen a folyóba. Hanem a férje azt mondta neki, mivel az emberek szokásait ő is felvette, hogy:

– Bizony csak menj. Tudod, hogy mit mond a közmondás: „Úgy ismerik meg az ember feleségét, ha a többiek megbámulják.”

Hát ekkor az asszony elment az ünnepi táncra.

De ekkor az anyós is úgy gondolta, hogy ha a leánya eljár az emberek közé, ő is elmehet, hogy megnézzze és megismerje a vejét. Fel is kerekedett és el is indult. Éppen azalatt, mialatt a feleség nem volt otthon.

Meglátta az ember, hogy jó az anyósa, felkapott egy elefántagylat, s elébe vetette, hogy feltartóztassa, ő maga meg kisurrant hátul. Az anyós meg bement a házba, s nem talált senkit. A feleség, aki oda volt táncolni, egyszerre csak megérezte, hogy valami nagy bajnak kellett történnie, mert a szívverése majd megállóit, és lépni is alig tudott, de azért otthagyt a táncot, s megindult, imbolyogva, hazafelé. Hát mire hazaért, bizony nem volt már ott a férje. De eliskolt addig onnan az anyja is. Mondta az asszony:

– Édes uram, hát ugye hogy márna is elűzött téged innen az én gonosz anyám?!

Azzal fordult, vette a kapáját, ment az anyja után, utolérte, hozzávágott egyszer, hozzá még egyszer, és jaj! bizony megölte a tulajdon anyját!

Akkor visszafordult, s futva futott lefelé az ösvényen a folyóhoz. Egyre gyorsabban szaladt, amíg csak oda nem érkezett. Akkor ott lerogyott, és elkezdett énekelni:

*Ó, én férjem,
jöjjél vissza, vízfűsodró!
Vízűsodró, bús vagyok!
Jöjjél vissza, vízfűsodró,
vízfűsodró, bús vagyok!
Ó, én férjem, ó!...*

Meghallották az odalent lakók, és mondták:

– No lám, ez a gyerek máris itt van!

Felbukkant hirtelen a márna-nővér, meglátta őt, és kérdezte:

– Emberizink, mit énekelsz te?

Énekelte az asszony:

Ó, ficáncoló szép márnaahal!
Rád ismerek, te férjem nővére vagy!
Ó, ficáncoló szép márnaahal!
Vigyél le a mélybe magaddal!...
Ó, ficáncoló szép márnaahal!

Visszaúszott a márna-asszony az övéihez, s mondta nekik:

– Most is tudja ám még az asszony, hogy én a sógornője vagyok!
Akkor azt mondta neki a márna-ember:

– Hát akkor hozd le most hozzám a feleségemet. Én nem tudok többé a földre visszatérni.

A márna-asszony felúszott, megragadta az elhagyott asszonyt, és lehúzta magával a mélybe. Így vitte el a márnaember a maga hazájába az asszonyát.

A TEKNŐS ÉS A PÁVIÁN

A teknős egy este, mikor éppen lassan mászogatót hazafelé, összetalálkozott a páviánnal.

– Hé, öreg koma – mondta a pávián nagy kedvesen –, találtál-e ma sok ennivalót?

– Bizony, csak nagyon keveset találtam – válaszolta a teknős szomorúan.

A pávián le s fel ugrándozott, s csak úgy kuncogott magában a nevethektől arra a gondolatra, ami a teknős szavára eszébe jutott.

– Gyere utánam, szegény öreg teknős – kiáltotta –, mire az otthonomba érsz, én már készítek is neked egy jó vacsorát.

– Köszönöm, köszönöm – mondta a hálás teknős.

A pávián sarkon fordult, s vígan szökdécselt előre a házához vezető ösvényen.

Követte a teknős a páviánt, amilyen gyorsan csak tudta, hanem az bizony elég lassú volt, különösen mikor dombnak fel vitt az útja. Egyszer vagy kétszer, mikor az út hepehupássá vált, csüggedten megállott pihenni, de eszébe jutott a rá váró csodálatos lakoma, és csak tovább vánszorgott. Végül is elérkezett a bozótnak arra a helyére, amit a pávián a maga otthonának nevezett, őpáviánsága ott ugrándozott, s vigyorgott magában. Mikor megpillantotta a teknőst, felkiáltott:

– Ejnye, hogy a farkam csapna meg! Hát ennyi időbe tellett neked, hogy idegyere, hiszen most már biztos holnap van!

– Annyira restellem – mondta a teknős, és lihegett a hosszú úttól –, de legalább volt elég időd, hogy elkészítsd a vacsorát, hát ne zsémbelj velem.

– Ó, igen! Igen, csakugyan! – válaszolta a pávián, és összedörzsölte a kezét. – A vacsora készen van. Mindössze fel kell másznod, hogy megkapd. Nézd csak! – mondta, és a fa tetejére mutatott. – Három fazék kölessör, egyenesen neked főztem.

Felnézett a szegény teknős a fazekakra, amelyeket a pávián felrakott a faágak közé, magasan a feje fölött. Tudta a teknős, hogy azokat sohasem érheti el; tudta ezt a pávián is.

– Hozz le egyet nekem, jó barátom – könyörgött a teknős, de a pávián egy szempillantás alatt felszaladt a fára, és onnan kiáltotta:

– Dehogyis! Aki velem akar vacsorázni, az másszon fel a fára!

Így a szegény teknős megint csak nekifoghatott a hosszú útnak hazafelé. Vánszorgott üres hassal, éhesen, és átkozta magát, amiért képtelen fára mászni. Hanem amint mendegélt hazafele, pompás ötlete támadt, hogy hogyan fizesse vissza a pávián kegyetlenségét.

Néhány nap múlva meghívást kapott a pávián, hogy majd ebédeljen együtt a teknőssel. A pávián erősen meglepődött, de mivel tudta, hogy milyen lassú észjárású és jóindulatú a teknős, azt mondta magában: „Rendben van! Világos, hogy a koma értette a tréfát, és nem neheztel rám.”

A megbeszélrt időben a pávián elindult a teknős házához vezető járason. Éppen száraz évszak volt. Ilyenkor sokszor támad bozóttűz, és annak nyomában a leperzselt talaj fekete lesz. Éppen a folyó mögött bukkant a pávián egy széles, megfeketedett fűvű mezősávra. Ezen át vezetett az útja a teknős hajléka felé. Az már várta őt, ott állt a főzőfazeka mellett, amiből a legpompásabb illat szálldosott.

– Ó, itt is van az én pávián barátom! – mondta a teknős. – Nagyon örvendek, hogy láthatlak, de mondd csak, anyád nem tanított rá, hogy evés előtt kezet szokás mosni? Nézd csak a kezedet, fekete, mint a korom.

A pávián a kezére nézett, ami bizony ugyancsak fekete lett, mikor ártjött a leégett földdarabon.

– Nocsak, szaladj vissza a folyóhoz, és mosdj meg, aztán, amikor tiszta leszel, tálalom neked a vacsorát.

Nekiiramodott a pávián, rohant keresztül a fekete földön, megmosdott a folyóban, hanem amikor visszafordult, hogy a teknőshöz menjen, megint az égett talajon kellett átmennie, és éppen olyan piszkosan érkezett oda, mint először.

– Ejnye már! Nem megmondtam, hogy csak akkor ehetsz velem, ha tiszta vagy! Menj vissza, mosdj meg újra! De térülj-fordulj gyorsan, mert én már hozzá is fogtam a vacsorához – mondta a teknős, teletömött szájjal.

A szegény pávián újra meg újra visszament a folyóhoz, de akárhogy igyekezett, keze-lába csak fekete lett, mire a teknőshöz érkezett, s az bizony egy falatot sem adott neki az ízletes ételből, hanem azt csakhamar be is kebelezte. Mikor az utolsó morzsát is lenyelte a teknős, akkor ébredt rá a pávián, hogy rászédtek. Egy dühös kiáltással utoljára vágott neki a leégett földnek, és egyenesen hazáig rohant.

– Megkaptad a leckét, barátom – mondta a jóllakott, elégedett teknős mosolyogva. Azzal visszahúzódott a teknője alá egy jó hosszú szunyókálásra.

A NYÚL MINT SZEMTANÚ

Egyszer az oroszlán leütött egy állatot, a húst elvitte, s a háza előtt sütni kezdte. A teknősbéka lakása ott volt az oroszlánénak a közelében. Éjjel volt, mikor az oroszlán a húst sütötte.

Reggel odament hozzá az öreg teknős, és mondta:

– Jaj, de jó dolog történt tegnap este! Mikor a kását eszegettem, a te pecsenyédnek az illata az orromba szállt. A pusztaszagától egészen jóllaktam,

– Ahá – mondta az oroszlán –, hát ezért lett az én pecsenyém olyan tökéletesen ízetlen, mert te szívtad el a finom, meleg illatát!

– Bizony – válaszolta a teknős –, nekem még a kásám soha ilyen jól nem esett.

– Ezért öt köcsög mézet kell hogy fizess nekem! S azonkívül is, elmegyek és panaszt teszek ellened. Még szerencséd, hogy maradt valamennyi húsom. De éppen a reggel vettem észre, hogy már nincsen íze, mert te elvetted az erejét.

Nagy aggodalom tört a teknősre. Tépelődött magában:

– Mit tudjak mondani, ha a szultán elébe kell állanom? Mert hát úgy van az, ahogyan az oroszlán mondja: az ő pecsenyéjének illatát az én orrom szippantotta be.

A nyúl éppen arrafelé járt, s mikor meglátta, hogy a teknős ott ül az útfélen nagy gondba borulva, megkérdezte tőle:

– Mit vágsz olyan búbanatos képet? Tán még ma nem jutottál ételhez?

– Ó – felelte a teknős –, ha csak az lenne a baj, hogy nem ettem, az nem lenne nagy dolog. Más bánt, gyötör engem, igen-igen erősen.

– Mi bánt, mi gyötör?

– Tegnap – folytatta a teknős – hústra tett szert az oroszlán, megsütötte, aztán a párája odaszállott az én házamba. Én beszipantottam az orromba, s úgy ettem a kását, s az nekem ilyenképpen különösen ízlett. Reggel azt kérdi tőlem az oroszlán: „Te miért vetted el az én húsomnak az illatát, olyannyira, hogy annak

aztán semmi íze sem maradt?” S most a szultánhoz akar menni, hogy bepanaszoljon neki engemet.

A nyúl nagyot nevetett, mikor a teknős szavait megértette, és mondta:

– Ilyen kis dolog miatt ekkora gondot okozol magadnak! Ez minden, amit nekem mondhatsz? És semmi más komoly okod az aggodalomra nincsen? Ostoba fickó vagy. Ha nekem volna ilyen ügyem, én annak egykettőre a végére járnék.

Mondta ekkor az öreg teknős a nyúlnak:

– Te, ide hallgass. Van nekem hat köcsög mézem. Ha te ezt a dolgot rendbe tudod tenni, három köcsög méz máris a tiéd. Vagy várj csak!... Mind a hatot is megkaphatod, igen, igen, neked adom mind a hatot.

– Segítek rajtad -- mondta a nyúl. – Támogatni foglak. Én leszek a tanú a nagy szultán előtt. Majd ha a nagy szultán kérdez téged, én leszek a legelső, aki melletted szót emel. Rendbe hozom a dolgot. Aztán mikor a nagy szultán azt mondja: „Hozz mézet!”, te nehogy teletöltsed a köcsögöket. Csak félig legyen bennük a méz.

A teknős ezektől a szavaktól ugyancsak megkönnyebbedett, mindent helyénvalónak talált, amit a nyúl mondott. Mindketten jól beittak ezekután a mézsörből, s mivel az jócskán erős volt, egy kissé mindketten be is csiccsentettek.

Mikor Elefánt szultán elébe állottak, az megkérdezte:

– Mi járatban vagytok?

Az oroszlán rákezdte:

– Uram, szultán! Húshoz jutottam, és azt megsütöttem. Fáradságos munka ám a hússütés. Ez az itt jelenlevő teknős az én húsomnak az egész illatát elvette, mivel a sült szagát az orrába beszippantotta. Ezért jöttem, hogy őt bepanaszoljam.

Kérdezte az elefánt a teknőstől:

– Igaz, amit az oroszlán állít? Elrontottad a pecsenyét?

– Bizony igaz, hogy az ő sültjének az illatát az én orrom beszippantotta, de mit tudjak most tenni?

– Hat köcsög mézet kell adnod az oroszlánnak kárpótlásul.

A nyúl a szultánnak erre a szavára felpattant, ugrott egyet a levegőbe, és felrikoltott:

– Szultánom! Hát manapság így mérik az igazságot? Te tanúk nélkül elfogadod a panaszt? Döntesz tanúk nélkül? A teknős csak szagolta a húst, de voltaképpen nem ette meg. Miért kellene a hat köcsög mézet az oroszlánnak adnia? – A teknőshöz fordult, s mondta neki: – Rázogasd csak meg a mézesfazekat!

A teknős megtette, amit a nyúl mondott, és azután a nyúl megkérdezte az oroszlánt:

– No, hát hallasz-e valamit?

– Igen, hallok. De tedd csak vissza a fazekat a földre.

– No, most te meghallottad a méznek a hangját, de a mézet nem etted meg! Hiszen a teknős is csak szagolta a húst, de semmit sem evett belőle.

Álmélkodott a szultán, s mondta:

– No, nyúl, hát te igazi agyafúrt fickó vagy! Jól kiismered magadat a csalafintaságokban. Szavamra, nagy az eszed. Most pedig az ügynek vége. További panasszal senki elém ne jöjjön. Elmehek!

A mézsört ezek után a nyúl meg a teknős együtt itták meg. Be is rúgtak tőle, és ittasan járkáltak idestova. Egyszer csak egy vízvevő helyhez értek. Ott éppen egy kis hiénakölyök akart volna vizet meríteni. Azt mondja neki nagy részegen a nyúl:

– Te, buták magzatja te, van-e anyádnak otthon ennivalója?

– Tessék? – kérdezte a kis hiéna. – Ki a buta közülünk?

– Buta az apád.

Válaszolt neki a kis hiéna:

– Ha én buta vagyok, akkor a te kölyköd is buta.

A nyúl csak kötekedett tovább:

– A buta, az a te apád. De hogy én buta volnék? Mi? – S azzal jól nyakon vágta a hiénagyereket.

Otthagya a kis hiéna a vizesfazekát, és rohant haza. Mondja otthon az apjának:

– Éppen most vágott pofon egy nyúl.

– Hát te mit csináltál?

– Nem csináltam én neki semmit, apám. Ő kötött belém, csúfolt és gyalázott, aztán én is visszagyáláztam, s ő arra pofon ütött. Nagyon részeg ám. Én futottam haza, a vizesfazekat is otthagytam helyben. Jaj, nagyon részeges ám a nyúl.

A hiéna erősen felháborodott a gyerekeit ért igazságtalanságon, mindkét kezébe egy-egy botot ragadott, s azon nyomban futott a vízvevő helyhez, ahol még éppen ott lelte a nyulat.

– Miért ütötted meg a gyerekeimet? – kérdezte tőle.

– Megütöttem? Ugyan ki tudná azt tanúsítani?

– Miért kéne még tanú is? – folytatta a hiéna. – A gyerekeim itthagyták a vizesfazekát, elég tanúságnak az!

Igen ám, de a nyúl, nagy ittas mámorában, a vizesfazekat már ezelőtt jó messzire elhajította, s most kérdezte:

– Hol van az a vizesfazék?

Keresték, kutatták mindenfelé mind a ketten, de nem volt ott semmiféle fazék. Odakiáltották a kis hiénát, s mikor megjött, kérdezték:

– Hol hagytad a vizesfazekat?

– Én erre a helyre állítottam.

A nyúl megint kötekedni kezdett:

– No tessék, most legalább magad is láthatod, hogy milyen buta gyerekeid van, mi? Talán valaki más ütötte meg?

– Aki engem megütött – kiáltotta a kis hiéna –, az a nyúl! Ő ütött meg engem!

– Úgy van, ez az igazság – mondta a hiéna is –, te ütötted meg a gyerekeimet.

– Te meg itt mit akarsz csinálni? – kérdezte a nyúl. – Ideállítasz két bottal. Mit akarsz azokkal? Ha sokat ostobáskodsz meg szemtelenkedsz, legjobb lesz, ha itt helyben megverekszünk. – Ezt nagyon haragosan, mérgesen mondta a nyúl.

– Az nem lesz jó – mondta a hiéna –, hogy itt verekedjünk meg. Gyerünk a bíró elébe.

Mikor a nagy állatok szultánja, az Elefánt elé járultak, a nyúl nyomban előrefurakodott és rákezdte:

– Én vagyok az, aki már járt itt nálad, ó, szultánom. Legelőször is éppen én voltam itt tanú, a teknős és az oroszlán ügyében. És, uram, alig távoztam el innét, a hiéna káromolni kezdett.

– Miért káromolsz te valakit minden ok nélkül? – kérdezte az elefánt.

– Megütötte a gyerekeimet! – válaszolta a hiéna.

De beleszólt ám a nyúl:

– Mikor, melyik órában ütöttem én meg a te gyerekedet?
Nevetséges hazugságokkal jössz a szultán elébe!

– Nem – ellenkezett a hiéna –, amit én mondok, az színigaz.

– Hozd a tanúidat! – rendelte el a szultán.

– Nincsenek tanúim – mondta a hiéna –, csak a gyerek a tanúm.

– Te kivel voltál együtt, nyúl? – kérdezte a szultán.

– Én a teknőssel – sietett a válasszal a nyúl.

– Mit tudsz mondani, hogyan történt a dolog? – kérdezte ekkor a szultán a teknőst.

– Én az egész dologról semmit sem tudok. Egész nap együtt voltam a nyúllal, és csak azt láttam és hallottam, hogy a kis hiéna gúnyolta a nyulat, és ő ezért adott neki egy pofont. Többet nem tudok, hanem azt igen, hogy a hiéna csupa hazugságot mondott neked.

Szólt ekkor a szultán:

– Na, megállj csak! Majd megkapod te a magadét, hogy ma hazugsággal álltál elébem. Te nap mint nap összekapsz valakivel, hogy nem jutottál húshoz, s most még ráadásul hazudozol is nekem.

– Nem a hús miatt jöttem hozzád – mondta a hiéna –, csak az igazamat akarom, mert a nyúl megütötte a gyerekeimet.

– Milyen időpontban ütöttem volna én meg a te gyerekedet? – kérdezte ismét a nyúl.

– Ez akkor történt, mikor a gyerekem elment vízért – mondta a hiéna.

– Van rá tanúd? – szegezte szembe a kérdést a nyúl.

– Bizony – mondta ekkor a szultán –, ha csak egy tanú lett volna ott, akkor rendbe tudnám tenni ezt a dolgot. De így te hibáztál, mert nincs tanúd.

A hiéna csak tovább védekezett:

– Nem értek egyet azzal, amit mondasz. A nyúl vétkezett, nem én. Ő ütötte meg a gyerekeimet, mintha annak apja sem volna. – És hozzátette: – Hogyan fogsz most, ó, szultánunk, dönten?

Felelte a szultán:

– Egy szót sem akarok többet hallani! Te nyúl meg te teknős, menjetek utatokra. Hiéna, te is hordd el magad a szemem elől!

A nyúl és a teknős távoztak a szultán házából. A hiénának sem maradt más hátra, mint hogy útnak eredjen. A hiéna egy másik úton

ment hazafelé, mint amazok ketten.

Mialatt a nyúl meg a teknős együttesen bandukoltak hazafelé, mondta a nyúl a teknősnek:

– Nohát, tapasztaltad ma ismételten, hogy én milyen okos vagyok?

– Bizony láttam, hogy az vagy!

Mondta a nyúl nagy hencegve:

– Hja, kemény, ravasz ember vagyok ám én! Ha majd később tanúra lesz szükséged, csak szólj, én azonnal szemtanú leszek.

– Az már igaz! – mondta a teknősbéka.

A FURFANGOS NYÚL

Egyszer a nyúl beállított a törpeantilophoz, és ráijesztett:

– Jaj, barátom, hurcolkodnunk kell innét. Kihallgattam az embereket. Ha itt találunk, agyonvernek.

– Ugyan mi leli az embereket? – kérdezte az antilop. – Nem vétettem én nekik, hogy agyon akarjanak verni. Nem akarok én innen elmenni, menj el te, ha akarsz.

– Értsd meg – mondta a nyúl –, nagyon dühösekre rád az emberek. Ha rád találunk, alaposan helybenhagynak.

– Hát ha így van, akkor muszáj elmenni. De mit vigyek magammal? – kérdezte az antilop.

– Hagyj itt mindent – mondta a nyúl. – Csak mi magunk megyünk el.

Végére is rávette, hogy elvándoroljanak. Jó darabot mentek együtt, akkor azt kérdezte az antilop:

– De hát hol vannak azok az emberek, akik rám fenekednek?

– Ejnye – mondta a nyúl –, úgy kérdezősködsz, mint egy kisgyerek. Gyerünk csak tovább.

Az antilop addig ment a nyúl után, míg egy sűrű csalithoz értek. Bevették oda magukat, és ott letanyáztak. Azt mondta a nyúl:

– No, komám, idáig eljutottunk. Most te várj itt. Én megyek, és elhozom a páromat.

– Ha a tiedet elhozod, hozd el már az enyémet is! – kérlelte az antilop.

A nyúl megígérte, hogy elhozza az asszonyokat, és együtt jönnek vissza. Mikor hazaért, a feleségével együtt elment antilopnéhoz. A nyúl ezzel támadt rá:

– Gyere, meneküljünk, megölték az uradat! Én figyelmeztettem, hogy agyon fogják csapni az emberek, de nem hitt nekem. Nem akart elhurcolkodni, most aztán megölték.

– Ó, jaj! Vigyél hát oda, ahol az uramat megölték – mondta antilopné –, hadd lássam bár a holttetemet.

– Hogy vihetnélek oda, te ostoba asszony, hiszen azok, akik az uradat megölték, még ott vannak a közelben! Majd itt megyünk el a hegyek mögött, hogy ne vegyenek észre. Ne félj, megmentelek.

De antilopné asszony csak vonakodott, nem akart a nyúllal menni.

– No, ha nem jössz velem, hát menj amarra!

Antilopné el is ment a másik úton. A nyúl meg addig ment, amíg két hádzapi vadással találkozott.

– Hé, vadászok, akartok-e húst? Zsákmányra vezetlek.

– Akarunk, hogyne akarnánk.

Az emberek mentek a nyúl nyomában, az odavezette őket a csalitba, ahol a törpeantilopot hagyta volt, s mondta:

– Ott van a csalitban! Menjetez ezen az oldalon, én megyek amazon. Köveket hajigálok, hogy felriasszam.

A nyúl elhajította a követ, az antilop felijedt, és kijött a csalibból. A vadászok rálőttek, de elhibázták. Mondták a nyúlnak:

– Biztos pecsenyét ígértél, és lám, az antilop elfutott. Hol akadunk most húsrá?

– Nem vagytok ti igazi vadászok – mondta a nyúl –, miért hibáztatok el? Most már csak járjatok magatok zsákmány után.

– De nem úgy van ám! Egy tapodtat sem megyünk, inkább lelövünk tégedet.

– Ugyan, ugyan, hogy lakhatnátok jól belőlem? – mondta a nyúl.

– Én kicsi kis állatka vagyok. Kár rám pazarolnotok a nyilaitokat. Várjatok csak, ide csalogatok én nektek nagy állatokat.

– Aztán hány nap kell neked hozzá, hogy ezt elintézd?

– Három.

Azzal a nyúl elment, összetalálkozott a varacskos disznóval. Megpróbált ráijeszteni:

– Jaj, te szerencsétlen, milyen nagy fejed van! Hát tégedet biztosan eltalálnak az emberek, ha rád bukkannak.

– Neked meg hosszú füled van – mondta a varacskos disznó. – Azt is könnyű eltalálni. – Ezen vitatkoztak egy ideig. A varacskos disznó azt mondta:

– Ha engem eltalálnak, eltalálhatnak téged is.

– Nem úgy van az, barátom – mondta a nyúl. – Az emberek csak téged keresnek, mert neked sok a húsd.

Ettől egy kicsit megijedt a varacskos disznó.

– Ne búsulj semmit – mondta a nyúl –, én betakarlak téged fűvel, hogy ne vegyenek észre.

S csakugyan fűvet szedett, a varacskos egész testére rárakta, és indaszárral még rá is kötözte. Azzal szaladt a vadászokhoz.

– No, emberek, most lehetne egy varacskos disznót löni! Akár én is meglőném, ha volna nyílom hozzá.

A varacskos disznó meghallotta, hogy a nevét emlegetik, s nagy rémület fogta el. A felbízott vadász pedig így szólt:

– Felhúrom az íjam, egyben eltalálom a varacskos disznót!

Ezt is meghallotta a varacskos. Felugrott és elrohant. Hát látja a vadász, hogy fut a fűcsomó, és kiáltja:

– Emberek, emberek, szalad a fű! – Belélt a fűbe, és eltalálta a varacskos disznót.

Ekkor azt mondta a nyúl:

– Hát ti most az én tulajdon vadamat lőttétek meg! Mit fizettek érte?

– Semmit se! Nem a tied volt a varacskos.

Ordított a nyúl:

– Nem varacskos volt az, az én tulajdon fűcsomóm volt.

Mondták a hádzipik:

– Menjünk oda, nézzük meg.

Odamentek, hát bizony, hogy a varacskos volt az. A nyúlnak semmi sem jutott belőle.

A NYÚL KIJÁTSSZA A KÚTCSŐSZÖKET

Régente a nyúl egy vizesgödör mellett lakott. Sok állat járt oda vizet inni. De nem ihatott ám a többi állat addig, míg a nyúlfiak nem ittak. Mikor az állatok ivásra vonultak, a nyúl elévette az ünnepi kötényét, s magára akasztotta; nagy ünnepséget rendezett. Verte a dobot, táncot járt az állatok előtt; így terelte el a figyelmüket róla, hogy csakis az ő kölykei isszák a vizet. Volt egy dala is a nyúlnak, azt fújta szakadatlan, míg csak a többi állatnak eszébe nem jutott, hogy megássák a maguk vízgödreit. Mikor aztán minden állat megásta a maga vizesgödörét, a kész kutacskák elé csőszöket állítottak. Legelőször a leopárd őrködött. Amint őrzi a vizet, odamegy a nyúl, hadd lássa, hogy milyen kutat csináltak. Magával vitte a dobját is, el is kezdte verni, s dobolt megállás nélkül. Erre aztán a leopárd ment oda a nyúlhoz, hadd lássa közelebbről azt a dobot. Odament, a vizesgödört otthagytá őrizetlenül. A nyúl kölykei meg mind kiitták abból a vizet. Mire a többi állat odament, egy csepp víz sem maradt a kutacskában.

Következő nap a hiénát állították oda kutat őrizni. A nyúl megint előjött a dobjával, s mikor a hiéna meghallotta a dobszót, otthagytá a vizesgödört, mert meg akarta nézni, mivel dobol a nyúl. Amialatt nagy álmélkodva a dobot bámulta, a nyúl kölykei odamentek a gödörhöz, s kiitták belőle a vizet. Mikor reggel a többi állat odament, már egy csepp vizet sem találtak.

Ezek után egy vízimadarat neveztek ki kútcsősznek. Egy guvatot. Ez olyan madár, hogy a vízbe buborékokat fúj, amiktől az megzavarodik, és a víz tetején nagy hab lesz.

A nyúl kivonult erre a madárőrizte kútra az összes gyermekeivel. De nem tudtak inni a vízből, mert az piszkos lett. Mikor másnap reggel a többi állat inni ment, a guvat fogott egy seprűt, s azzal a mocskos lepedéket a víz színéről elhajtotta. Örültek az állatok, így már tudtak inni. Dicsérték is a madarat erősen, mind ahányan voltak.

Elkövetkezett a száraz évszak, és a vizesgödrök kiszáradtak. Mivel sehol semmi víz sem volt, Elefánt, minden állatok szultánja, elrendelte, hogy egy nagy kutat ássanak, közösen. Neki is állt minden állat a kútásásnak, csak a nyúl nem akart részt venni benne. Bepanaszolták az állatok a szultánnak, hogy a nyúl nem segít a kútásásban. Hanem a szultán azt mondta:

– Ti csak ássatok, és hagyjátok békén a nyulat!

Mikor az állatok elkészültek a kútásással, azt mondja nyúlné asszony az urának:

– Hát mi most mit fogunk inni, mikor te kivontad magadat a kútásás munkájából?

– Egyet se törődj te azzal – felelte a nyúl –, lesz nekünk vizünk, az bizonyos.

Az állatok most ismét csőszet állítottak a kút mellé. A vizet első éjjel a hiéna őrizte. A nyúl késő éjjel odament a kúthoz, két edénnyel. Az egyik üres volt, a másikat megtöltötte mézzel. Elkiáltotta magát a nyúl:

– Adsza vizet, kutacska!

A hiéna hallgatott, meg se nyikkant. Így szólt ekkor a nyúl magában:

– Kimerem a vizet.

Hanem mikor merni kezdte, a hiéna megragadta. Ahogy ott megfogódott, azt mondta a nyúl:

– Az én vizem édesebb, mint a tiétek. Édesebb bizony, mint a ti vizeitek.

Megszólalt a hiéna:

– No, hadd kóstolok meg egy keveset a te vizedből.

A nyúl kivett a fazékból egy csepp mézet, s azt a hiéna szájához vitte.

– Aj, hiszen ez finom dolog! – kiáltott fel a hiéna. – Adj még egy kicsit belőle.

– Jaj, nem adhatok többet neked belőle – válaszolta a nyúl –, ha még adok, összeesel. Te, én előbb megkötözlek, hogy össze ne essél, akkor aztán adhatok még a mézemből neked.

A nyúl jó erősen megkötözte a hiénát, vizet mert, s azzal odébbállott.

Mikor másnap reggel az állatok a vízre mentek, ott lették a hiénát, jó erősen hozzákötve egy fához. Az oroszlán megkérdezte tőle:

– Hát téged ki kötözött oda?

– Ó, nagyon sokan jártak erre – mondta a hiéna –, azok kötözték meg.

Mikor az állatok megszabadították a hiénát a kötelékeitől, azt mondta az oroszlán:

– Holnap én leszek a csősz!

Állta az oroszlán az őrséget az éjszaka kellős közepéig. Akkor a nyúl megint odament, és elkiáltotta magát:

– Adsa vizet, kutacskám! – s hozzátette magában: – Vízet merítetek!

Az oroszlán teljes csendben maradt. Mondta a nyúl újólág:

– Vízet merítetek!

Jóllehet a nyúl a kút körül senkit sem látott, mégis azt gondolta, hogy valakinek kell a közelében lennie. És ezért csak azt mondta:

– Az én saját vizem nagyon édes ám! Csak fürdeni való vizet merítetek.

Mikor éppen merített, az oroszlán csak elkapta a nyúl első mancsát, és jól megszorította.

– Nagyon édes ám az én vizem – beszélt tovább ekkor is a nyúl –, egyáltalán nincs is szükségem a ti vizetekre.

A nyúl adott az oroszlánnak egy keveset a mézből. Mikor az oroszlán észrevette, hogy a méz milyen jó, mondta:

– Adj hát még belőle!

– Előbb erősen egy fához kell kötözzek – felelte a nyúl –, különben összeesnél, ha még innál az én vizemből.

Az oroszlán beleegyezett:

– Rendben van, de nem köthetsz meg túl erősen.

A nyúl persze erősen megkötözte. Kérte az oroszlán:

– Adj most már még a vizedből.

– Ostoba vagy! – kiáltott rá válaszképpen a nyúl. Megmerítette a fazekát, ráadásul meg is fürdött a kútban, s azzal hazament.

Nemsokára odagyűlt mind a többi állat. Kérdezte a hiéna az oroszlántól:

– Hát téged ki kötözött meg?

– Engem a nyúl – felelte az oroszlán.

Az állatok eloldozták az oroszlán köteleit.

A csőszködésben ekkor a teknősbékára került a sor. Ő egyenesen beléült a vízbe. Estefelé megint a kúthoz ment a nyúl, s mondta:

– Adsza vizet, kutacskám!

S később megkérdezte:

– Van-e valaki a vízben?

Hanem a teknősbéka meg sem mukkant, úgy hallgatott. Felkiáltott a nyúl:

– Most merítek vizet!

Mikor éppen meríteni kezdett, a teknős megfogta. Erősen elkezdett sírni a nyúl, hogy így megjárta, s aztán azt szepegte:

– Az én vizem édesebb, mint a tiétek.

Hanem a teknős meg sem pisszent, úgy hallgatott. Ekkor a nyúl ismét elkezdett sírni, de a teknős csak nem engedte szabadon. Akkor a nyúl fogta magát, lefeküdt s úgy húzta-vonta volna kifelé magát. Hanem a teknős sem volt rest; ráállott a nyúl hátára, fekhett már a nyúl, de csak alatta.

Mikor reggel a többi állat odagyűlt, s meglátták, hogy a nyúl a teknős alatt fekszik, mondták:

– No, nyúl, ma végre színt kell vallanod!

Felelte a nyúl:

– Bizony, én ma a ti hatalmatokba estem.

Kiáltoztak az állatok:

– Mi a szultán elébe állítunk ma tégedet!

– Nem bánom – felelte a nyúl –, vigyetek csak elébe.

Az állatok a szultán elébe vitték a nyulat. Kérdezte tőle az elefánt:

– Ha a mi vizünket akarod használni, miért nem ástad velünk együtt a kutat?

– Hibáztam – felelte a nyúl –, kötözzetek meg. De ne pálmárosttal, kötözzetek meg banánlevelekkel. Aztán hajítsatok fel a magasba, hogy hamarabb haljak meg.

Mire aztán az így feldobott nyúl a földre visszaesett, a banánleveleket a napsugarak máris szárazra aszalták. A nyúl elfeküdt a földön, és elkezdett tekergőzni, csavarodni. A száraz banánlevelek repedeztek, szakadoztak; kezdtek széthullani. Kiáltottak az állatok a szultánnak:

– A nyúl el akar szökni!

– Dehogy, dehogy – felelte a nyúl –, hiszen meg kell halnom. – Mialatt éppen azt mondta, hogy: „meg kell halnom”, minden erejét összeszedte, s rántott egyet a banánlevél-köteléken. Az elszakadt, és a nyúl eliramodott.

A MAJOM SZÍVE

A tó fölébe behajlott egy nagy mangófa ága. Teles-tele volt mangógyümölccsel. A majom ott ugrándozott a fának azon az ágán, és eszegette a gyümölcsöt. Amint evett, a mangóból kis foszlányok potyogtak a vízbe. Arra úszott egy hal. Meglátta a gyümölcsfoszladékokat a vízben, odaúszott és falatozni kezdett. Aztán egyszer csak felszólt a majomhoz:

– Finom ez a mangó! Ugyan, kedves barátom, dobj le nekem még egy kis gyümölcsöt.

A majom jólelkűen szakított, dobott neki egy egész mangót. Az éppen a hal kitátott szájába esett. Miután a szájába pottyant mangót jóízűen lenyelte, ez a hal gyorsan elúszott a nagybátyjához, és azt mondta:

– Képzeld, kedves bátyám, az az alak ott fent a fán finom gyümölcsöt eszik.

Felelte a nagybátyja:

– Menj, mondd meg annak a gyümölcsevő illetőnek, hogy a nagybátyád szeretné megismerni.

S azzal a nagy hal máris odaúszott az alá a fa alá, amelyiken a majom ült. Az unokaöccse pedig felszólt:

– Kedves majom, gyere le, hadd mutatom be neked a nagybátyám.

A majom gyanútlanul leugrott, és nagy loccsanással beleesett a vízbe. Mind a ketten alámerültek, a majom is meg a hal is, de egy kis lubickolás után már oda is érkeztek a nagybácsihoz.

– Ez az az illető, akiről beszéltél? – kérdezte a nagy hal.

– Ő az – mondta a kicsi.

Ekkor így szólt a nagy hal:

– Kedves majom barátom, bevallom neked, hogy beteg vagyok, és azt mondja az orvosom, hogy az én bajomra egy orvosság van: ha megeszem a te szívedet.

Nézett egyet a majom, aztán ezt mondta:

– Hogy micsoda ostoba fickó a te öcséd! Miért nem említette rögtön, hogy a bácsikája a szívemet akarja? Én ugyanis nem használom mindig a szívemet. Most éppen félretettem, odafent hagytam a fán. De természetesen azonnal elhozom neked.

– Megyünk mi is utánad – mondta a nagy hal –, ne fáradj, elég, ha majd ledobod.

Odaúsztak a fa alá. A majom gyorsan felmászott a fára. A kis hal meg a nagy hal nem tudott a fára mászni. Kiabált odafent a majom:

– Hol a szívem? Itt van? Nincs itt! Hova is tehettem? Hiszen nekem volt szívem! Úgy látszik, ellopta innen valaki.

Felkiáltott a nagy hal:

– Mi lesz? Dobod vagy nem dobod?

A majom fogott egy mangót, azzal a nagy halat orron vágta, s ezt kiáltotta:

– Kapsz te szívet, majd ha fagy! Csak azért mondtam, hogy félretettem a szívemet, nehogy megegyél!

És ugrándozva odábbállott. Hát így mentette meg a bőrét a nagy hal elől a majom.

KAKAS ÚR, VADMACSKA URASÁG ÉS AZ IZÉ-MICSODÁK

Volt a faluban egy fiatal leány. Vadmacska uraság felkerekedett, és annak rendje-módja szerint feleségül kérte. A leány kikosarazta.

Érkeztek más kérők is a házhoz, és a leány anyja mindenkinek azt mondta:

– Aki feleségül akarja venni a leányomat, annak előbb el kell üznie a kertünkben levő Izéket.

– Milyenek azok az Izé-micsodák?

– Jaj, egész megtelepedtek a kertünkben. Van belőlük vagy egy tucat.

A kérő finnyás ember volt, és azt mondta:

– Na, akkor csak maradjon a leányod férj nélkül. – És elment.

Ismét érkeztek újabb kérők.

– Emberek, mi járatban vagytok?

– Feleségül vennénk a leányodat.

– Aki el akarja venni az én leányomat, annak el kell üznie azokat a micsodákat a földemről.

– Hát azt nem – tiltakoztak a kérők –, mert azok valami ádáz izék, nem tudjuk mi elkergetni őket.

Ezek után Kakas úr vállalkozott rá, hogy megkéri a leány kezét.

– Engem csak nem fog kikosarazni! – És beállított a lányos házhoz.

– Azért jöttem, hogy elvegyem a leányodat.

– Lásd, te csakugyan el is vehetnéd. De előbb el kell kergetned a földemről azokat a micsodákat.

– Hol vannak? Hadd látom őket!

– A kertünkben, s minden terményünket eleszik előlünk.

A kakas másnap reggel elment az apjához tanácsot kérni.

– Valami ádáz micsodák betelepедtek a jövődöbeli feleségem kertjébe. Mondd, mit lehetne tenni?

– Te csak menj oda, fiam, korán reggel a közelükbe, és kiáltsd azt, hogy: kokolilikó! Majd meglátod, hogy elrohannak.

Kakas úr visszatért a faluba, és mondta:

– Visszajöttem, adjátok ide a feleségemet.

– Hohó – felelte az anyósa –, kergesd el előbb azokat a micsodákat, amik a földünkön vannak.

Kakas úr kora reggel felserkent, a kert végibe ment, és ott azt kiáltotta:

– Kokolilikó!

Elébújt egy manó, vagy mi, mert olyasmi volt az az Izé-micsoda, és kiáltott:

– Égszakadás, földindulás, itt a világ vége. Fussunk, pajtás!

Mikor a többiek is elébújtak, Kakas úr ismét elkiáltotta, hogy:

– Kokolilikó!

Rohantak erre az Izé-micsodák, ahogy csak tudtak, nagy messzeségben állottak meg csak egy pillanatra. Kérdezték egymástól:

– Pajtások, miféle teremtmény az a furcsa, azzal a pirossal a szája körül?

Kérdezték, de a feleletet meg sem várták, csak rohantak tovább, árkon-bokron át, aztán a folyó mögött ismét megállották egy cseppet.

– Messze hagytuk magunk mögött azt a szörnyeteget? Nem ölte meg egyiteket sem? – S mintha megint a kokolilikót hallották volna, rohantak tovább, mint az eszeveszettek.

Kakas úr diadalmasan visszasétált a házba, s mondta:

– Gyerünk, anyósom, most már nyugodtan összeszedheted a kertben a terményeket.

Az anyós vette a kosarát, és szedett bele néhány tököt. Aztán mikor odahaza megebédeltek, odaadta neki a leányát.

Messze túl a folyón, ahová az elszaladt Izé-micsodák letelepedtek, összetalálkoztak Vadmacska urasággal, akit a lány kikoszarozott. Kérdezte tőlük Vadmacska uraság:

– Hát titeket mi lelt? Miért vert ki a veríték?

Felelték az Izé-micsodák:

– Egy szörnyeteg akar felfalni minket. Valami rettenetes piros van a szája alatt.

– Hogyhogy? – kérdezte Vadmacska uraság. – Hát mivel fenyeget az titeket?

– Jaj, az azt kiáltja, hogy kokolilikó!

– Ejnye – felelte a vadmacska –, ostobák vagytok. Otthagytátok a jó falatot. Hiszen az éppen a mi fogunkra való. Megölöm én azt nektek, ti meg megeszitek.

És azzal mindnyájan fel is kerekedtek, hogy a kertbe visszatérjenek. Mielőtt megérkeztek volna, Kakas úr álmot látott. Intette az anyósát:

– Ma ne menj ki a kertbe! Várj, hadd megyek el előbb apámhoz, tanácsot kérni.

Csakugyan el is ment és kérdezte:

– Apám, egy vadmacska jött a földünkre, meglapult a kert végében, és engem les.

Mondta az apja:

– Itt van egy íj, fiam! Te csak mondd azt: „Apám nekem azt mondta, két nyílvesszőt a sűrűbe, csak egyet a nyílt mezőre.”

Kakas úr hazament, reggel kiment az íjával a mezőre, s már a határban mondogatni kezdte magában: „Apám nekem azt mondotta, két nyílvesszőt a sűrűbe, csak egyet a nyílt mezőre.” Egyre ezt hajtogatta, míg elérkezett arra a helyre, ahol a vadmacska lapult. Felhúzta az íját, kilőtte, a vadmacskát halálra sebezte. Azután elment, hogy a nyílvesszőket összeszedje.

Hanem azután, mikor az Izé-micsodák meglátták, hogy a Vadmacska uraság kimúlt, elrohantak onnan eszük nélkül. Ettől kezdve a kakas anyósa megint begyűjthette a termést a kertből meg a mezőről. Az Izé-micsodák olyan messzire futottak onnét, hogy soha máig vissza sem tértek.

A HALÁSZÓSZAS MEG A MNGOMBA

A halászósas és egy mngomba-madár amelyik csak kagylókat eszik, barátságot kötött egymással. A sas azt mondta, hogy menjenek el együtt feleséget keresni. Be is mentek egy faluba, találtak egy asszonyt, akinek két leánya volt. Illendőképpen megmondták, hogy mi járatban vannak. Az asszony beleegyezett, és a két testvért elvette a két barát, a halászósas meg a barátja.

Egy idő múlva a sas hívta a barátját halászni. El is mentek egy tóhoz. A sas sok halat fogott, a mngomba pedig sok kagylót. Éjfél tájt hazaindultak. Mindenik összeszedte a maga zsákmányát, és úgy mentek a falu felé. Mikor félúton jártak, a mngomba azt ajánlotta a halászósasnak, hogy az adja oda neki a maga halait, hadd vigye azokat ő. A sas odaadta a halakat, és átvette helyettük a barátjától a kagylókat. Az úton hazafelé a mngomba ment elől. Mikor már a halak nála voltak, hirtelen nekifutamodott, elsőnek érkezett haza, s a halakat odaadta az anyósának. Későbbben a sas is megérkezett, s elcsodálkozott rajta, hogy a mngomba az ő halait ajándékozta oda. De egyelőre egy szót sem szólt. Annál nagyobb száját tátott az anyósa.

– Miféle halász vagy te? Azt mondtad, halászni még, hát hol vannak a halak?

A halászósas egy szót sem válaszolt. Az anyós erre elkezdte csepülni a vejét:

– Miféle férj vagy? Rossz férj vagy. Elveszem a leányomat tőled, s máshoz adom.

A halászósas most sem felelt semmit, elment aludni. Másnap azonban így szólt a barátjához:

– Gyerünk a tóra halászni.

Elmentek. A sas most is sok halat fogott, a mngomba is sokat, de csupáncsak kagylót. Mikor hazafelé tartottak, a mngomba ismét rá akarta venni a halászósast a cserére. De az azt mondta:

– Hallod-e, te becsaptál engem tegnap. Azt mondtad, adjam oda a halaimat, hogy te cipeld őket helyettem. Aztán hazarohantál velük

a faluba, odaadtad az anyósunknak, és azt hazudtad, hogy te ölted ezeket a halakat. Engem pedig az anyósom kinevetett. Ma én adom oda neki azt, amit én fogtam, és viszem is őket magam.

A mngomba dühbe gurult, és szidni kezdte a sógorát. Nagy veszekedve érkeztek a faluba. A halászósas odaadta a halakat az anyósának. Bezzeg dicsérte most őt az asszony:

– Mennyit fogtál! Hát te csakugyan derék jó vejem vagy.

És ezután a mngombára támadt:

– Tegnap hoztál halakat, hát hol vannak ma a halaid?

A mngomba erre azt mondta:

– A halászósas elvette őket tőlem.

Meghallotta ezt a sas, akkor nem is szólt semmit, de másnap reggel az apósához fordult, s azt kérte, hogy most őt ember kísérje el a tóra. Az apósa adott melléje öt embert kísérőül. A mngomba nem hagyta magát, ő is öt kísérőt akart. Jól van, adtak melléje is. Ezután mind együtt elmentek a tóra. Azt mondta a halászósas a maga embereinek:

– Állítsatok sátrakat, hadd legyen hol megszáritani a halainkat.

Állítottak három fűsátrat. A mngomba is utánozta a halászósas sógort, és ő is azt rendelte, hogy az emberei három sátrat készítsenek.

A halászósas lement a tóra, és sok-sok halat fogott. Az emberei hordták a halakat, felhasogatták és kitették száradni a napra. Bement a mngomba is a tóba, s elkezdte ott fogdosni, öldösni a rákokat, kagylókat. Meg is ölt jó sokat, s hívta az embereit, hogy hozzák a kosarakat, s rakják meg azokat a zsákmánnyal. De az emberei azt mondták:

– Nem cipelünk mi hitvány rákokat meg kagylókat! Azt mondtad a faluban, hogy halászni mégy, hát hol vannak a halak?

A mngomba dühbe gurult, és elkezdte szidni a halászósast. Az is megmérgeződött. Egymásnak estek. A halászósas arcát, szemét, nyakát összevissza karmolta a másiknak. Nyögött a mngomba, és egyre azt kiabálta: mhöm, mhöm, mhöm!

Csak visszamentek utána mindnyájan a faluba. A sas sok halat adott az anyósának, de a mngomba bizony egyet sem. Ezért aztán az apósa el is kergette a háztól:

– Takarodj! – mondta. – Nem kellesz nekünk. A halászósas az én igazi vejem.

Elment a mngomba; a halászósas ott maradt.

UVUNGELEMA

Nagy éhínség támadt a földön; senkinek sem volt ennivalója. De volt egy fa, amelyiken rengeteg finom gyümölcs termett. Minden állat ahhoz a fához igyekezett, ott szeretett volna a közelben hajlékot építeni magának.

Miután nyulacska úr is sokat éhezett, fogta magát, elment a főnökükhöz, és azt kérdezte tőle:

– Nem mondanád meg, ó, nagyfőnök, nekem, hogy mi lehet annak a csodálatos gyümölcsnek a neve, ami abban a bizonyos faluban érik?

Válaszolta a főnök:

– Te csak menj erre meg arra. Mikor odaérsz, csak mondd azt: uvungelema.

Nyulacska úr fölkerekedett s elment. De mikor a falu határába érkezett, megbotlott, s a szó kiesett a fejéből. Elkezdte mondogatni:

– Uvungelenjensze?

– Uvuntulumtumba?

– Jaj, uvu, uvu, de micsoda uvu?

Beérkezett a faluba, odament a gyümölcsfához. Kérdezték, akik ott voltak:

– No, nyulacska, mi a neve ezeknek a gyümölcsöknek?

Nyulacska úr mondogatni kezdte:

– Uvungelenjensze?

– Uvuntulumtumba?

– Jaj, uvu, uvu, de micsoda uvu?

Másnap reggel két Bivaly uraság vágott neki. Ezek is eljutottak a főnök elébe, s mondták:– Meg kell kérdenünk, uram, hogy mi a neve annak a gyümölcsnek?

Felelte a főnök:

– Uvungelema!

– Hogyan, uram? – kérdezték azok újra.

Mondta a főnök:

– Uvungelema!

Na, ezek is felkerekedtek, s mikor a falu határába értek, mind a ketten megbotlottak. Megszólal az egyik:

– Te, komám, mik is azok, mi a nevük?

Felelte a másik:

– Uvumbilakanva, vagy micsoda!

S ezenközben beérkeztek a faluba. Kérdezték ott tőlük:

– No, bivalyok, hát mi a neve ezeknek a dolgoknak?

Felelték:

– Tán azt mondta a főnök, hogy: uvumbilakanva, uvuntulumtumba, vagy micsoda.

Egy reggel két jávorantilop próbálkozott eljutni a gyümölcsfához. Megkérdezték ezek is a főnöküktől, hogy mi a neve, s az megmondta, hogy: uvungelema! Elindult a két jávorantilop, egyre mondogatták, hogy el ne felejtsék: uvungelema, uvungelema! Mikor a falu határába érkeztek, hát nem megbotlottak mind a ketten? Kérdezte az egyik:

– Mi-mi-mit mondott nekünk, komám, a főnök?

Felelte a másik:

– Uvungelenjensze?

– Uvumbilakanva? Uvu – micsoda? Nem tudom én!

Hiába kérdezték tőlük, mikor odaértek, hogy mi a gyümölcsnek a neve.

Következő reggel Oroszlán uraság tudakolta meg a gyümölcs nevét. Neki is megmondták, hogy a neve uvungelema. Elindult az oroszlán, egyre mondogatta ezt a szót, hogy el ne felejtse, hát csak megbotlott ő is, amint a falu határába ért. Aztán mondott mindent, hogy uvu így, uvu úgy, csak éppen azt nem tudta mondani, amit kellett volna.

Ezután rendre minden állat megpróbálta megtudni a gyümölcs nevét. Próbálkoztak a lovak, az antilopok, de még a monguzok is rendre odamentek szerencsét próbálni, de mind egy szálíg hiába jártak.

Legutoljára a teknőc tápászkodott fel, elcsoszogott a főnökig, s ott letelepedett. Kérdezte a főnök:

– Mi járatban vagy, teknőc koma?

– Annak a neve kellene, uram – mondta a teknőc –, amiből meg lehetne élnünk.

Mondta a főnök:

– Uvungelema.

A teknőc még egyszer megkérdezte:

– Hogy mondod, uram?

A főnök elismételte:

– Uvungelema.

A kis teknőc nekiindult, nagy lassan csoszogott egy kicsi darabig, akkor pihent egyet, s azt mondta:

– Uvungelema.

Tovább mászott, mászogatott, s míg a falu határáig nem ért, egyre a gyümölcs nevét mondogatta. Beérkezett a faluba, letelepedett, behúzódott a saját fedele alá, s pipára gyújtott. Mikor a pipáját végigszívta, odamentek hozzá az emberek, s kérdezték:

– Mi újság, teknőc?

Teknőc úr kivette a pipát a szájából, s azt mondta:

– Uvungelema.

Hát a gyümölcs elkezdett potyogni lefele. Annyi hullott, hogy egészen beborította körös-körül a földet. Az állatok szedték, ették, míg jól nem laktak.

Reggel elküldték Teknőc úrért, Teknőc úr csoszogott egy keveset, s csak ennyit mondott:

– Uvungelema.

Hát megint végtelen sok gyümölcs hullott le. Magasztalták is a többiek Teknőc urat a tudományáért, s kijelentették, hogy ő lesz a nagyfőnök, mert ő tudja ezeknek a gyümölcsöknek a nevét. És hajnalonként, mikor felébredtek és éhséget éreztek, csak azt mondták:

– Menjünk Teknőc úrért.

Teknőc úr kijött a házából, csak ennyit mondott:

– Uvungelema! – s hullott alá a sok finom, tápláló gyümölcs.

Egész sereg állat telepedett meg e fa körül. De bizony egyszer csak a gyümölcs is elfogyott. Akkor aztán az állatok elkezdtek továbbvándorolni, más eleség után nézni, és erre-arra szétszóródtak.

SZELIMÁN SZULTÁN OKOS KAKASA

Szelimán bin Daud szultánnak Isten azt a képességet adta, hogy értse a madarak, a szárazföldi, folyami és tengeri állatok beszédét. De még a szelek szavát, fák zúgását, tengerek és tavak sellőinek, halainak szavait és a levegő dzsinnjeinek mondásait is. A szultán rövidesen kipróbálhatta tudományát. Amikor katonái számára egy nagy házat építtetett, fogta magát és az ország valamennyi állatának megparancsolta, hogy gyűljenek össze, dolgozzanak, hordják ők a követ meg az agyagot. Az elefánt így szólt hozzá:

– Én király vagyok, nem dolgozhatom! Hanem az alattvalóimat elküldöm, hogy dolgozzanak.

Ki is jöttek az elefánt alattvalói, hurcolták a köveket és az agyagot. A dzsinnek elegyengették a földet, amelyre a katonák házát akarták építeni. A szultán a madarakat is munkára fogta. Azok össze is gyűltek királyuknak, a búbos bankáknak a vezérlete alatt, és kimondták, hogy ők bizony csakis a saját házukon akarnak dolgozni. És elrendelték, hogy minden állat törvényhozásra gyűljön össze, össze is gyűlt a birodalom minden állata, és Szelimán ellen panaszt emeltek annak apjánál, Daud prófétánál.

– A te fiad minden munkát reánk, állatokra hárít. Nem lehet az, hogy minden állatot munkára szorítsanak!

Szelimán az állatok panaszkodása után elhivatta a tevét, és azt mondta neki:

– Holnap te veszed át az elefántok munkáját.

Válaszolta a tevé:

– Az én munkám az, hogy tejet adjak a munkásoknak.

Mikor azután erre a tehenet szólították elő, hogy dolgozzék ő az elefánt helyett, az azt mondta:

– Én adom azt a tejet, amit Szelimán iszik meg. Ez az én munkám, semmi más.

Ezek után a szamarat hívták, s ráparancsoltak, hogy minden rokonával együtt hordja ő a követ és az agyagot. A szamarak beleegyeztek. Az elefántokat felmentették a szolgálat alól.

A szamarak hosszú ideig robotoltak, de végül is belefáradtak, és mondták a tehénnek:

– Nagyon elfáradtunk, de nem merjük a szultánnak az igazat megmondani. Adj tanácsot, mit tegyünk?

Felelte a tehén:

– Én adok tanácsot, de senkinek se szóljatok róla. Nehogy a szultánnak eláruljátok engemet! Mikor holnap reggel megjönnek a hajcsárok, hogy munkára tereljenek benneteket, ti tegyetek úgy, mintha betegek volnátok.

Igen ám, de a szultán, aki értette az állatok beszédét, meghallotta, hogy mit beszél a tehén. Mikor másnap reggel a hajcsárok megérkeztek, minden szamár a földön feküdt, mintha beteg volna. A hajcsárok elmentek a szultánhoz, és jelentették neki, hogy mi történt. A szultán megparancsolta, hogy minden tehenet, aki eddig nem dolgozott, tereljenek a kő- meg agyaghordásra.

Zúgolódtak az állatok:

– Miért kell nekünk követ meg agyagot cipelni? Hogy adjunk tejet, ha más munkára szorítanak?

A tehén már egy hónapot töltött el nehéz robotban, s nagyon el volt keseredve. Mondta a szamárnak:

– Barátom, te bölcs tanácsot kaptál, s a munkától egy időre megmenekedtél. Holnap kelj fel, s folytasd te helyettem ezt a keserves munkát.

A szamár nem válaszolt, továbbra is betegnek tette magát. A tehén újabb két napot dolgozott, aztán gondolt egyet, és azt mondta a szamárnak:

– Te, ha nem állsz talpra, téged holnap levágnak. Kihallgattam, hogy mit mondott a szultán.

A szultán éppen a közelben enyelgett a feleségével. Meghallotta, hogy mit mond a tehén, és nagyot nevetett. Kérdezte a felesége:

– Mit nevetsz?

– Semmiség – mondta a szultán.

Az asszony tovább faggatta:

– De valamin nevettél. Min nevettél?

Mondta a szultán:

– Csak elgondolkodtam a világ dolgain.

– Mondd meg nekem, hogy mire gondoltál? – makacskodott az asszony.

Titokban restellte magát a szultán, hogy hazudik a feleségének. De csak nem mondta meg, hogy min nevet. Az asszony meg így szólt:

– Ha nem mondod meg nekem, hogy miért nevettél, azonnal bocsáss el. Nem akarok tovább veled élni.

Hanem a szultán nagyon szerette az asszonyát, s mondta neki:

– Várj hét napig, s akkor majd válaszolok.

– Nem! – mondta az asszony. – Vagy megmondod azonnal, vagy elmegyek.

Mondta ekkor Szelimán:

– Várj legalább, míg két imádságot elmondok, s azután majd megmondom, hogy min nevettem.

Miután az imádságokat elvégezte, összehívta az összes embereket és állatokat, és így szólt hozzájuk:

– Összekülönböztem a feleségemmel. Arra kérlek benneteket, szerezzetek békességet közöttünk.

Mondták a szultán feleségének:

– Békülj ki a férjeddal.

Hanem az asszony hallani sem akart békülésről, azt mondta:

– Csak akkor békülök, ha megmondja, min nevetett.

A szultán rettegett Istentől, aki valamikor azt mondta volt neki:

„Ha valaha elárulod az embereknek, hogy milyen képességet adományoztam neked, hogy te érted az állatok beszédét, akkor meghalsz!”

Az embereknek nem sikerült őket összebékíteni. Nem sikerült az állatoknak sem. A szultán a madarakat is összehívta, a víziállatokat is, de ezek sem tudtak békét szerezni közöttük.

Elszomorodott ekkor a szultán. És ember, állat, a világ minden teremtménye gyászba borult, mert látták, hogy a szultánnak meg kell halnia.

Pirkadatkor megszólaltak a kakasok. Látja a szultán, hogy a kutya ugrik egyet, s elkapja a kakast. Rászólt a szultán a kutyára:

– Miért bántod azt a kakast?

Felelte a kutya:

– Nem szégyelli magát?! A világ minden teremtménye azon szomorkodik, hogy meg kell halnod, szultán. De a kakas bezzeg csak kukorékol nagy vígan. Nem szeret ő téged, szultán. Nem sajnál. Azért lármázik!

Megszólalt ekkor a kakas:

– Kukurikú! Nincs a szultánnak esze! Nekem sok feleségem van. Az egyetlen férjűk csak én vagyok. Ha valamelyik elbízza magát, ellenkezik, azt agyoncsapom. De ezen a buta szultánon egyetlenegy asszony uralkodik. Most meg fog halni az egy szál felesége miatt. Ha fogna egy botot, és elpáholná az asszonyságot, majd megkeserülné, és nem kíváncsiskodna többet, hogy miért nevetett.

Mikor a szultán ezt meghallotta, fogott egy botot, és alaposan elverte a feleségét.

Kiáltott az asszony:

– Megbántam, megbántam! Nem akarom tudni, hogy min nevetél!

Örvendett a világ apraja-nagyja, hogy a kakas okossága megmentette a szultán életét.

VARACSKOSÉK ÉJSZAKÁJA

Az emberek sövénnel kerítették el a kertjüket. A sövényhez odament egy varacskos disznócsalád. A nagykan egy közön bedugta a fejét, s azzal a sövénytakarót megemelte. Akkor a résen egy malac befurakodott, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most ide bebújok én.

És bebújt a résen.

Odament a másik malac, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most ide bebújok én.

És bebújt a résen.

Odament a harmadik malac, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most ide bebújok én.

És bebújt a résen.

Odament a koca, s mondta:

– Nagykan felesége vagyok én, most ide bebújok én.

És bebújt a résen.

Odament a nagykan, s mondta:

– Nagykan maga vagyok én, most ide bebújok én.

És bebújt a résen.

Akkor aztán nekiestek, falni kezdtek. Faltak, faltak, míg pitymallani kezdett. Akkor visszamentek a sövényhez, a nagykan egy közön a fejét bedugta, s azzal a sövénykarót megemelte. Akkor a résen egy malac kifurakodott, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most innen kibújok én.

És kibújt a résen.

Odament a másik malac, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most innen kibújok én.

És kibújt a résen.

Odament a harmadik malac, s mondta:

– Nagykan fia vagyok én, most innen kibújok én.

És kibújt a résen.

Odament a koca, s mondta:

– Nagykan felesége vagyok én, most innen kibújok én. És kibújt a résen.

Odament a nagykan, s mondta:

– Nagykan maga vagyok én, most innen kibújok én.
És kibújt a résen.

UTÓSZÓ

Az olvasó, aki még nem járt Kelet-Afrikában, nehezen képzei el, miben is különbözik ez a vidék Afrika többi részétől. De maga az afrikanisztika is csak most lát hozzá igazában e terület pontos körülhatárolásához. Általában a Kelet-Afrika névvel illetik a kontinens egész keleti szegélyét, szűkebb értelemben azonban csak az etióp magassföldtől délre, a Kongó-medencétől keletre és a Zambézi folyótól északra elterülő változatos tájat nevezik így. Kelet-Afrikának még így, szűkebben mért területe is mintegy három és fél millió négyzetkilométer, lakosainak száma ötvenmillió. Területén hét ország található: köztük a legnagyobb és legnépesebb Tanzánia. Tízszer akkora, mint hazánk, de tízmilliónál nem sokkal több ember lakja. Nagy kiterjedésű ország még tőle északra Kenya, amelytől nyugatra terül el a jóval kisebb Uganda. Ettől délre két törpeállam, Ruanda és Burundi található, területük meg lakosságuk együttevén valamivel több a Dunántúlnál. Délebbre, a Nyasza-tó nyugati partján található a kis Malawi, és Kelet-Afrikához számíthatjuk Zambia északkeleti felét meg a mindmáig portugál gyarmat, Mozambik (Moçambique) északi tartományait is. Keleten mindenütt tenger, az Indiai-óceán mossa Kelet-Afrika partjait. A sok apróbb, part menti sziget közül a legnevezetesebb a kicsiny Zanzibár, meg a tőle látótávolságra fekvő Pemba.

Kelet-Afrika eredeti lakossága természetesen néger: különböző bantu törzsek, amelyek egyetlen nyelvcsaládhoz tartozó nyelveket beszélnek (ezek azonban egymás között is érthetetlenek a távolabbi csoportok számára). A tengerparton arab és indiai bevándoroltak, sőt kisebb számban perzsák, indonézek is élnek, együttevén vagy másfél millió lélek. A gyarmati uralom idejéből itt maradt fehér telepések száma még a negyedmilliót sem éri el. Kelet-Afrika népei északra jól elhatárolhatók. A hamita-szemita nyelveket beszélő népek már egészen más kultúrához tartoznak. A bantuk között szigetekként pigmeusok és a dél-afrikai busmanokkal antropológiailag is rokon khoiszan csoportok élnek. (Az utóbbiak

közé tartoznak a tindigák, akiknek mesekincséről e kötet viszonylag részletes képet nyújt.)

A föld felszíne változatos, rendszerint 500 – 1 500 méter magas felföld, jó néhány hegyóriás, a hegyeken trópusi őserdőkkel, közben magas füvű szavannával, a folyók meg tavak mentén bozótos ligetekkel, mocsarakkal, mocsári sásrengeteggel. A tengerparti vidék simább, földművelésre alkalmasabb, de az ültetvényes gazdálkodást itt csak a fehér telepesek honosították meg. A négerek eredeti – és mindmáig megőrződött – főfoglalkozása a kezdetleges földművelés. A gyenge minőségű talajt erdőégetéssel teszik szabaddá, majd egyszerű ásóbotokkal, kapákkal hasogatják. Az ekét nem ismerik. Mivel a föld csakhamar kimerül, gyakran változtatják a feltört területeket, és ezenközben a kunyhókat is idébb-idébb építik fel. Mégis azt mondhatjuk, hogy általában letelepedett, falulakó életmódot folytatnak. Falvaikban élénk a közösségi élet, több telephely tartozik egy törzs területéhez, rendszerint a törzsfőnök irányítása alatt. A földműves bantuk zöme békés, néhány csoportjuk azonban félelmes hadjáratokat vezetett szomszédai ellen. A földművelés helyenként fejlettebb technikájú, társadalmilag is szervezettebb: teraszos művelésmód, öntözőcsatornák is ismertek – és a kutatók máig sem tudják, önálló lelemény-e mindez, vagy valamely más néptől átvett. Az erdei földművelést (ennek hagyományos főterménye a köles, egyes gyökérfélék, zöldségek, újabban a dohány, kukorica és a banán is) gyakran állattartás egészíti ki: a tenyésztett szarvasmarhák húsát, bőrét, tejét, véré, a szó szoros értelmében minden porcikáját felhasználják. Kelet-Afrika északi határán megtaláljuk a csak marhatartásból élő, harcias, nomád törzseket is. Ezek Szudán és Nyugat-Etiópia területéről a 16 – 17. századtól húzódnak délre, és rendszeres rablóhadjáratokban szerezték meg a környező földműves törzsek marhacsordáit. A legnevezetesebb nomád hódítók, a maszajok (masszaik), különösen a 18. század végétől veszélyeztetik Kenya népeinek életét. A múlt század végén beköszöntött nagy marhavész azonban egyik napról a másikra koldusokká teszi őket. Mind a földművelő, mind az állattartó népek élnek a gyűjtögetéssel, kisebb mértékben a halászattal és vadászattal is. Kelet-Afrikában néhány igen kezdetleges életmódot folytató törzs azonban csak ily módon

tartja fenn életét. A nem termelő, csak zsákmányoló csoportok közül a legismertebb a már említett kis tindiga nép.

Kelet-Afrika népeinek történetéről ma még igen keveset tudunk, és ismereteink zöme is csak az utóbbi évtizedekből származik. A már feltárt múlt egyes eseményei között rendesen hatalmas hézagok tátonganak, ezt több-kevesebb hitelű fantáziával kénytelenek kitölteni még a szakkutatók is.

Ami a legrégibb múltat vagy még az ennél is őszibb időket illeti, ősrégészeti kutatások már fél százada folynak e területen, világra szóló eredményekkel.

Jelentősek azok az egyiptomi, görög, római, majd etiópiai, arab és perzsa, indiai, indonéz, sőt kínai történeti forrásszövegek, amelyek mind tartalmazznak valamit Kelet-Afrika hajdani eseményeiből.

Aránylag sokat foglalkozott a tudomány azzal a kérdéssel, mennyiben afrikai és mennyiben arab eredetű a tengerpart felvirágzása. Ma úgy látjuk, hogy már az arab behatolás előtt élénk élet pezsgett e tájon; ennek emléke az i. sz. 6 – 7. századából ránk maradt ó-kilvai romok; de később az arab–mohamedán hatás sem lekicsinyelhető.

Kelet-Afrika partjain 741 után csakhamar megjelentek siita ománi arab menekültek, akik itt húzták meg magukat, és egyre délebbre jutottak, ezenközben meg is gazdagodtak. A következő század legerősebb bevándorló hulláma a Perzsa-öbölből vallási hagyományaikhoz nyakasan ragaszkodó szunnitákat hoz. Lassan az egész partvidék izlamizálódik, és a kialakuló több tucat városállam politikai vezetése az „előkelő” arabok kezébe kerül. A városállamok névleg a dél-arábiai szultánátusoktól függnének, de a kapcsolat laza, voltaképpen önállóak az egyes városok. Az arabok száma csekély, éppen csak az uralkodókra, azok közvetlen környezetére és a rangosabb kereskedőházakra korlátozódik.

A 13. század közepétől hirtelen virágkor köszönt be. Egész városokat építenek tartós kőből, a házak nemritkán három-négy emeletesek. A kis Kilva-sziget szultánja megszerzi a déli aranykereskedelem ellenőrzését, virágzó államocskát teremt meg, saját pénzt veret, és hatalmas mennyiségű kínai porcelánt halmoz fel díszes palotájában, amelynek romjait különben csak 1950-ben

tárták fel. Ez idő tájt terjed el a szuahéli nyelv is, a közvetítő kereskedelem jellegzetes eszköze. A *szuahéli* a bantu nyelvek szókincséből sok arab átvétellel és még több arab logikával összeállított kereskedőnyelv, amely a partvidék és a kontinens belseje közti kapcsolatok megkönnyítésére készült, és mindmáig betölti ezt a szerepét: híd az Indiai-óceántól a Guineai-öböl a különböző nyelvjárások, nyelvek között. A partvidéken különös jelentőségre tesz szert, és a négerből meg arabból összeötvöződött, valóságos „szuahéli kultúra” alakul ki e helyen.

Az ázsiai–kelet-afrikai kapcsolatok fénykora a 13. században érkezett el. Ekkorra Indonézia már szilárdan gyarmatosította Madagaszkárt, India kikötői meg mozlim kézben vannak, és az Indiai-óceán ismerősök közötti beltengernek számít a háromárbcos vagy még nagyobb kereskedelmi hajók számára. Megélénkül a még távolabbi keleti forgalom is. Ennek szívéllyességére jellemző, hogy Malindi kikötőjének követsége 1414-ben egy zsiráfot ad át ajándékba a kínai császárnak; néhány évvel később olyan hatalmas kínai hajóraj fut be a kelet-afrikai kikötőbe, amelynek legénysége körülbelül harmincezer ember lehetett. A kereskedelmi flotta parancsnoka a kínai Cseng Ho admirális volt. Ő legalább három ízben járt Kelet-Afrikában, és utolsó útjának végén, 1433-ban, leírja a mai Szomália part menti kikötőinek virágzó életét. A kínai kereskedelemnek azonban 1450 körül – kínai belpolitikai viszályok következtében – hirtelen vége szakad. A század legvégén pedig Kelet-Afrikában megjelennek Vasco da Gama portugál hajói, álmélkodva végiglátogatják a kikötőket, majd továbbhajóznak Indiába, és csakhamar megkezdődik mindkét partvidék portugál gyarmatosítása, a közvetítő kereskedelemre mért halálos csapás.

Gyors egymásutánban tűzzel-vassal pusztító portugál expedíciók érkeznek Kelet-Afrikába, kirabolják, felgyújtják a virágzó városokat, elismertetik a portugál korona felsőbbbségét. Az első hódítók egyike, Barbosa, aki 1518-ban viszonylag részletesen leírja a vidéket, még beszámol a hajdani mór (arab) – szuahéli – néger kultúráról, de egyszersmind már az aranyvadászat krónikása is. A portugál fennhatóság a folytonos lázongások ellenére mintegy két évszázadig fennmaradt, és csupán a 18. század elején sikerült a partvidék északi részéről fokozatosan kiszorítani a portugálokat. Ekkor újabb

és kicsit több mint másfél évszázados arab uralom következett, de a már megszokottan hosszú pórázú önállósággal. Az újabb arab befolyás csak elmélyítette a korábbi kulturális hatásokat, és a partvidéket egyedülálló területté tette, ahol bantu, arab, perzsa, indiai, sőt indonéz, majd portugál, angol és német vonások személyes és káprázatos egymásmellettségben fordultak elő. E korszak végén, a múlt század második felében a maszkati szultán, aki eddig csak névlegesen volt ura a partvidék középső részének, Zanzibárba teszi át székhelyét, és viszonylag nagy területet szerez birodalmához. De a terjeszkedésnek csakhamar vége szakad: megjelennek az egymással versengő angol és német gyarmatosító „kereskedőtársaságok”, egyre több területet szereznek meg, és végül 1884 – 1890 között kialakul Német-Kelet-Afrika, majd 1886 – 1895 között Angol-Kelet-Afrika. A német gyarmatot (nagyjából Tanganyika területét) az első világháborúban ragadják el az angolok, akik ettől kezdve a vidék korlátlan urai. Már a második világháború előtt megkezdődik a városok valamelyes iparosítása és iskolák létesítése, majd kialakul az afrikai nemzeti burzsoázia, megkezdődik a függetlenségi mozgalom, nemegyszer kegyetlen, fegyveres harcokkal. Ennek eredményeként nyeri el 1961-ben Kenya és Tanganyika a függetlenséget (Tanganyika csakhamar egyesül az ugyancsak függetlenné vált Zanzibarral), a következő években pedig Ruanda és Burundi, Uganda, Malawi, legutoljára Zambia is politikailag független állammá válik. Napjaink politikai eseményei, a pártharcok és a nemzetközi politikában való részvétel azóta is a gyakran mindannyiunk által jól ismert módon szerepeltette az újságok címlapján Kelet-Afrika nevét.

A partvidék történelmét bármily nagy hézagokkal ismerjük is, mégis valamilyen egymásutánba illeszthetjük az ismert eseményeket. Kelet-Afrika belsejének történetéről azonban írásos forrásokból szinte semmit sem tudunk, és a néhány eddig előkerült régészeti lelet inkább rejtély, mint megoldott probléma a kutatók előtt. A legnevezetesebb lelőhelyek Engaruka romvárosa (a kenyai–tanzániai határ mentén, a Kilimandzsáró hegyektől nyugatra) és a nyugat-ugandai Bigo. Az előbbi 1935-ben fedezték fel, és a régész Leakey becslése szerint a hegytetőre épült városnak mintegy harminc-negyvenezer lakosa, körülbelül hat-hétezer háza lehetett.

Alapítását a 17. századra lehet tenni. Nem tudjuk, milyen nép (esetleg nem is a bantuk?) lakta. Bigo hasonlómód nehezen értelmezhető lelőhely. A 13. századra datálható, merész ívű és szabálytalan körökre hasonlító földsáncok láthatók itt. Nyilvánvaló lenne az a magyarázat, hogy a megélénkülő, part menti kereskedelem hozta volna létre e telepet: de mind ez ideig egyetlen olyan tárgy sem került elő a romok közül, amely ezt a feltevést támogatná. Más, réginek vélhető romok részletes felkutatása pedig eddig nem történt meg. Emiatt is Kelet-Afrika történetének nem egy eseményét az itt élő népek szájhagyományozott történeteiből, mondáiból és meséiből kell kihüvelykeznünk.

A fehér felfedezők is ritkán és csak később merészkedtek a kontinens belsejébe. Az első nagyobb utakat a múlt század második harmadában Livingstone és Stanley tették meg. Ők és más felfedezők azonban csak áthatoltak Kelet-Afrika erdőin, részletes néprajzi, folklorisztikai feljegyzéseket nem hagytak ránk. Az utazók sorából feltétlenül meg kell említenünk Teleki Sámuel grófot, aki 1887 – 1888-as vadászútján (expedícióján) Zanzibárból kiindulva, a Kilimandzsáró és a Kenya hegyek megmászását megkísérelve, északnyugatra hatol előre, felfedezi a Rudolf-tavat és a Stefánia-tavat, valamint a nevére elnevezett kis működő Teleki-vulkánt. Útibeszámolója, amelyet kísérője és térképésze, Höhnél Lajos adott ki *A Rudolf- és Stefánia-tavakhoz, Teleki Sámuel gróf felfedező útja Afrika egyenlítői vidékein* (Bp. 1892.) címmel, csaknem harminc kelet-afrikai nép életmódjáról ad értékes néprajzi adatokat, folklorisztikai szövegeket azonban nem közöl.

Afrika népeinek folklórját általában is csak az utóbbi évszázadban gyűjtik össze a kutatók. William Bascom professzor összefoglalása (*Folklore Research in Africa* in: *Journal of American Folklore*, 1964. 13 – 31.) ugyan válogatott bibliográfiájában is több mint 250 publikációt sorol fel, és egy teljesebb adatfelvétel alighanem megkészszerelné a hiteles afrikai népköltészeti gyűjtemények számát, mindez azonban elég kevés, ha elgondoljuk, mily irdatlan nagy területet képvisel. Kelet-Afrika népköltészete még az általános afrikai arányokhoz képest is igen mostohán felkutatott. Sok ugyan az útleírás, többé-kevésbé megbízható élménybeszámoló a területről, a csakugyan hiteles, nem átírt és kellő folklorisztikai kommentárokkal

ellátott gyűjtemények száma azonban búsítóan kevés. Ebben a magyar kötetben megkíséreltük azt, hogy csak hiteles anyagot közöljünk, és ezért kétszer is megnéztük, honnan válogatjuk a lefordítandó szövegeket.

Kelet-Afrika népköltészetének legrégebb feljegyzései minden bizonnyal az arab írással (de szuahéli nyelven) megalkotott, partmenti szuahéli irodalomban találhatók. Ma még csupán a 18. század legvégéig tudjuk nyomon követni ennek az irodalomnak a múltját, de biztos, hogy az sokkal régebb, és nem adjuk fel a reményt, hogy egykor majd többet tudunk a szuahéli irodalom kezdeteiről is. A kis szultánátusok udvari költői, hivatásos művészei gyakran meríthettek a helybeli folklórból – amíg azonban szerencsés véletlen nem vezet ilyen alkotások nyomára, ennél többet e hagyományról nem mondhatunk.

Az átutazó fehérek rendszerint nem közöltek afrikai folklórszövegeket. Először a négerek között élő, huzamosabb ismeretséget kötő hittérítők, majd századunkban a tudományos expedíciók képviselői gyűjtöttek népköltészeti alkotásokat. Kötetünkben az egyik legkorábbi jeles gyűjteményből, Macdonald jao monográfiájából az ott közölt mesék és eredetmondák egyhatodát közöljük. Múlt századi misszionárius jegyezte fel a kötet 5. és 51. számú meséit is. Századunkban a legterjedelmesebb hittérítőgyűjtemény Doke lamba folklór-kötete. A könyv 159 mesét (és ezenkívül másfél ezer más folklór-alkotást) tartalmaz, ennek egynolcadát adja válogatásunk. Külön hely illeti meg a kelet-afrikai népköltészet összegyűjtésének történetében Ludwig Kohl-Larsen professzort. A tudós régész 1934 és 1939 között éveket töltött Tanganyika északi részén, a lefolyástalan Njarasza-tó vidékén. Kutatásainak célja az afrikai ősemberi leletek keresése volt [ásatásairól *Auf den Spuren des Vormenschen* (Stuttgart, 1943) című könyvében számolt be), de csakhamar felfigyelt a rendkívül archaikus életmódot folytató tindigákra, leírta életmódjukat [erről szól *Wildbeuter in Ostafrika. Die Tindiga, ein Jäger- und Sammlervolk* (Berlin, 1958) című könyve], és csakhamar elkezdte a környéken élő isszanszu és iraku törzsek folklórájának feljegyzését is. A megyényi területen élő három törzstől több száz történetet jegyzett fel, és közülük több mint 200 mesét német fordításban, 6 kötetben és több

tudományos tanulmányában közzé is tett. Gyűjteménye azért is igen értékes, mivel lehetőséget ad arra, hogy az egymás mellett élő népek folklórájának különbségeit, ezek életmódbeli és etnikai okozóit tanulmányozhassuk. Kohl-Larsen egyik érdekes kötetét [*Kleiner glosser schwaizer Mann. Lebenseiinnemngen eines Buschnegers* (Eisenach-Kassel, 1956)] 1964-ben már kiadták magyarul *Szimbót hallgatom. Egy isszanszu-néger önvallomása* címmel. A mostani kötetben tőle közölt több mint 20 történet remélhetőleg nagyjából képet ad az eredeti gyűjtemények sokszínűségéből.

Sajnos, meg kell vallanunk, az utóbbi években megjelent hiteles kelet-afrikai népköltési gyűjteményeket nem tudtuk felhasználni a válogatás összeállításakor, mivel a forrásmunkák nem voltak hozzáférhetők. Az eddigi magyar nyelvű kiadásokhoz képest mégis előbbrelépést jelent a mostani kötet. Korábban Radnóti Miklós mesteri Karunga-jában olvashattunk néhány kelet-afrikai mesét. (De amint ez ismert, Radnóti kötetében nem lehet minden szöveg eredetijét megtalálni.) A *csillagok szíve* címmel megjelent afrikai meseantológiában további 10 olyan mese olvasható, amely a szűkebb értelemben vett Kelet-Afrika területéről származik. Nem is kell mondanunk, milyen kevés mindez Kelet-Afrika gazdag népköltészetéhez mérten.

Ez a kötet igyekezett változatosságában bemutatni a kelet-afrikai mesekincset. A mesék zöme az említett nagy gyűjteményekből származik, és egy-egy nép mesekincsét is több oldalról képviseli. A műfaji különbségeket a sorrend érzékelteti, a rokon mesék egymás után következnek. A legtöbb mesének más népeknél is ismerjük változatát, ezek felsorolását azonban mellőztük, nem utolsósorban azért, mivel az afrikai meséknek mindmáig nincs még összefoglaló mesekatalógusa, és az összehasonlító afrikai mesekutatás csak most teszi meg az első lépéseket ez irányban. Ahol – forrásaink alapján is – utalhattunk a nemzetközi párhuzamokra, ezt az egyes mesékhez fűződő jegyzetekben tettük meg. A kiválasztott mesék hitelesnek tekinthetők, a fordítás a lehető legkevésbé változtatta meg eredeti formájukat. A közölt verses részleteknél az alapul szolgáló fordításhoz alkalmazkodtunk, de csupán a lamba meséknél volt alkalmunk az eredeti bantu szöveggel való összehasonlításra. A fordítás hitelességét növeli az a tény, hogy Ignác Rózsa gazdag

tapasztalatokat szerzett a helyszínen, és ezek sokat segítettek visszaadni a történetek eredeti hangulatát. Különösen két problémával kellett minduntalan találkozunk. A fordítás során el kellett kerülnünk az idegen (afrikai) fogalmak felsorakoztatását, ugyanakkor nem adhattunk minden helyett magyar megfelelőt, hiszen mégsem magyar meséket, hanem az afrikai népköltészet termékeit szerettük volna megismertetni. Különösen a hiedelemlények elnevezésein töprenkedhettünk volna sokat. Általában azt a megoldást választottuk, hogy a nem csupán magyarban ismert mesei szereplőket (óriás, törpe, boszorkány) ilyen névvel fordítottuk, de nem használtuk a csak magyar neveket (táltos, lidérc). Az afrikai neveket és szavakat igyekeztünk a legegyszerűbb magyar formában adni, és a lehetőség szerint nem a közvetítőnyelv (angol, német, francia), hanem az afrikai eredeti hangalakját megközelíteni, jóllehet ez nem is olyan egyszerű, már csak azért sem, mert például a tindiga csettintőhangoknak a magyarban semmiféle betűcsoport nem felel meg. Ettől az elvtől eltérésként néhány esetben (leginkább népnevek írásakor) ragaszkodnunk kellett forrásaink írásmódjához, más esetekben pedig a már eddig Magyarországon kialakult gyakorlathoz, ily módon kötetünk olvasója itt-ott következetlenséggel találkozhat. (E kérdéssel és általában az afrikai nyelvek magyarra átírásának nehézségeivel részletesen foglalkozik Fodor István tanulmánya: *Az afrikai nyelvek osztályozásának problémái; Nyelvtudományi Közlemények*, 1965. 41–in.)

A kötetben és a borítólapon közölt illusztrációk forrása is kelet-afrikai: Karl Weule *Negerleben in Ostafrika* című könyvéből (Leipzig, 1908) valók. Weude 1906-ban tett hosszabb néprajzi kutatómat az akkor német birtok Dél-Tanganyikában. Néger kíséretől és az útközben megismert bennszülöttektől kért rajzokat. Mintegy tíz helyi „művész” rajzait közli kötetében, közülük a legszebbek a matambve törzsbeli Mvemba-Aszkari, egy jao fiatalember, Szalim Matola, és egy unjamvezi teherhordó, Pesza kezéből kerültek ki. Stílusuk, művészi módszereik kötetünk illusztrációiból is megérezhető ek. Büszkén hivatkozhatunk arra is, hogy e rajzok már eredetileg papírra készültek, szándékuk szerint illusztrációk. Mintha a félszázad előtti művészek reánk is gondoltak volna.

12 kelet-afrikai nép meséi szólnak meg e könyvben. (E népek földrajzi elhelyezkedéséről a kötet végén közölt térkép tájékoztat.)

A *lomba* törzs Zambia és Kongó (pontosabban Katanga) határvidékén él. A bantu nyelvet beszélők középső csoportjához tartozik, életmódjában is a legtisztábban képviseli az erdei földművelést. A kötetünkben közölt meséket (6, 9, 23, 28, 29, 32, 34, 36, 40, 45, 46, 47, 50, 52, 57, 58, 62. számúak) századunk második évtizedében gyűjtötték, de közzéadjuk, az angol Doke, nem írta le pontosan, mely falvakban és kiktől. Maguk a lambák két nagy csoportra osztják történeteiket: a csak prózai meséket *icsisimikisio* néven nevezik (6, 9, 23, 28, 29, 36, 40, 45, 47, 57, 58, 60), a versbetétes meséknek négy különböző neve ismeretes: *ulusimi* (32, 34, 52), *akasimi* (46), *icsisimi* és *akalabi* (ez utóbbiakból nincs példa e kötetben). Nem tudni biztosan, minek alapján különítik el egymástól a lambák ezeket az alfajokat, azt azonban megfigyelték, hogy az énekbetétes meséket rendszerint lányok vagy asszonyok adják elő, és az egyes énekelt formuláknak olykor varázserőt tulajdonítanak. A mindennapi élet élménytörténeteit határozottan megkülönböztetik a meséktől. Az előbbieknél nincs műfajnevük.

A régi Nyaszaföld, a mai Malawi területén élnek a *jao* (vagy *vajao*) törzsbeliek, a Nyasza-tótól délre, a Shire-folyó partjain. A törzs neve valószínűleg az „övék” jelentésű „jao” szóból származik. A múlt század nyolcvanas éveiben mintegy roo mesét gyűjtött össze köztük az ugyancsak angol Macdonald, és azt is észrevette, hogy ezek igen hasonlítanak a délebbre élő, már a dél-afrikai folklórterületet képviselő zuluk meséihez. Az e kötetben közölt mesék (2, 4, 10, 11, 15, 16, 19, 25, 27, 43, 59) közül különösen érdekesek az eredetmondák, mivel ezek (annak ellenére, hogy keresztény hittérítő jegyezte fel őket) elég sokat elárulnak a jaók eredeti világképéről. Egyébként a törzs és szomszédai életéről részletes leírást ad említett művében Macdonald.

A másik nyaszaföldi bantu törzs, a *njandzsa* nép folklórából egyetlen mesét tartalmaz e kötet (53). Ezt is a század elején, angol hittérítő írta fel, majd publikálta, meglepően sokoldalú népköltési gyűjteményében (Rattray, C. S.: *Chinyanja Folk Lore Stories and Songs*, Oxford, 1907).

Tanzánia közepétájt élnek a *gogo* (*vagogo*) négerek. Szállásterületük a bantu nyelv pereme, nem messzi északi szomszédjaik a már többször említett maszajok. Különösen gazdag a gogók történeti hagyománya: hajdani főnökeikről, a törzs történetéről sok elbeszélést ismernek. A tőlük közölt történetek (5, 8) forrásai (Cole és Schaegelen rendszerező leírásai) általában véve is beszámolnak e törzs érdekes életmódjáról.

A Kenya legközepén levő hegyvidék az ugyancsak bantu nyelvet beszélő *gikuju* (vagy *kikuju*, *kuju*) törzs hagyományos szállásterülete. Két mesénk (18, 2r) forrása a politikus Dzsomo Kenyatta szenvedélyes könyve. Kenyatta nem csupán maga is büszke tagja törzsének, hanem kiváló, iskolázott néprajzi kutató is, akinek londoni tanítómestere nem kisebb személy, mint Bronislaw Malinowski, századunk angol etnológiájának legjelentősebb képviselője volt.

A gikujuk közvetlen közelében él a *kamba* törzs, ugyancsak bantuk. Egyetlen tőlük származó mesénket a legjelentősebb kambakutató, a svéd Gerhard Lindblom gyűjtéséből (*Komba Tales of Supernatural Beings*, Stockholm, 1935) vettük. Más műveiben is százával tett közzé kamba népköltészeti alkotásokat, és könyvei a leghívebb, tüzetes (bár e kötet válogatásakor számunkra hozzáférhetetlen) eligazítók e területen.

A hatalmas Kilimandzsáró déli lejtőit lakják a *dzsagga* (*csagga*, *csaga*) bantuk. Előbb német, majd angol kutatók gyűjtöttek náluk népköltészetet (51, illetve 49. számú mesék). Teleki Sámuel útibeszámolója is érzékletesen írja le életüket.

Az egyik legkorábbi szuahéli nyelvű, tudományos igényű népköltészeti kiadványból (Lademann, Gerhard-Kausch, Ludwig-Reuss, Alfred: *Tierfabeln und andere Erzählungen in Suaheli*, Berlin, 1910) származik szuahéli mesénk (61), helyileg Zanzibár közeléből, a tengerpartról. Ezzel az egyetlen példával természetesen csupán kóstolót adhattunk a szuahéli hagyomány gazdagságából, amelyet akár külön fordításkötet részletezhetne.

Klasszikus értékűnek tartott néprajzi monográfia John Roscoe tiszteletes könyve (*The Baganda, Their Customs and Beliefs*, London, 1911), amelynek 14 meséje közül az egyik legszebb fordítását adja a magyar kötet [44]. A *baganda* (*ganda*) törzs Ugandában él, és nem csupán az ország nevét adta, hanem annak

ma is vezető ereje. A földrajzi helyzet magyarázza, hogy a baganda folklór már sokban átmenet a kongói, sőt némiképp a szudáni népköltészet irányába.

Kohl-Larsen gyűjtéseiből 10 *tindiga* mesét (1, 12, 13, 14, 17, 20, 37, 39, 41, 55) vettünk. A *tindiga* (*kindiga* vagy *hatsza*, *hádzapi*, *hádzabe*) nép harminc évvel ezelőtt már csupán 450 lelket számlált, és azóta aligha növekedett. A *khoisan* (*koiszan*, *koi*) nyelvcsaládhoz tartozó kis nép történetéről elég keveset tudunk, még nem tudjuk pontosan indokolni, miért található ma e töredéknép legközelebbi nyelvi és antropológiai rokonaitól kétezer kilométernyire északkeletre. A legvalószínűbb az a magyarázat, hogy a *tindigák* egy hajdani összefüggő *khoisan* lakosság (amelyet a bantuk délkeletre vonulása töredezett szét) utolsó maradványa. A *tindigák* életmódja az állandó lakóhely nélküli vadászó cserkészés, de ez a vadak számának megfogyatkozásával és a vadászterületen új meg új idegen népek feltűnésével századunk közepére jószerivel folytathatatlaná vált. Ilyen módon csakugyan az utolsó pillanatban sikerült (1934 és 1936, majd 1937 és 1939 között) Afrika egyik legérdekesebb népének költészeti maradványait feljegyezni. Kohl-Larsen adatközlője egy hatvan főnyi *tindiga* csoport (horda) főnöke, Sungvicsa volt, aki a gyűjtés kezdetén – talán a kétszeres tolmácsolás nehézkessége miatt is – igen félénk volt, de csakhamar megbarátkozott a folklorisztikával, jóllehet mindvégig igen kevés időt szánt a haszontalan mesélésre, és a történetek elmondását is gyakran félbeszakította egyéni megjegyzéseinek, élményeinek elbeszélésével. Kár, hogy ezeknek a publikált szövegben nem találtuk nyomát, és így le sem fordíthattuk.

Hét történet (3, 7, 24, 26, 31, 42, 48) képviseli a *tindigák* délnyugati szomszédait, az *isszanszu* törzset 1934 és 1936 között, tolmács segítségével gyűjtötte ezeket Kohl-Larsen, zömmel az akkor harmincöt éves Hasszani nevű férfitől, aki segítője volt a táborban, és az ásatásokban is részt Vett. Az *isszanszuk* nem csupán évszázadok óta élnek a *tindigák* közvetlen közelében, hanem – legalábbis a *tindiga* eredetmondók szerint – velük közös őstől is származnak. Ez utóbbit a tudomány nem zárja ki, de valószínűleg csak a huzamos egymásmellettiésből származó hasonlóságról beszélhetünk. Az *isszanszuk* mai életmódja a kezdetleges

földművelés. Folklóruk jellegzetessége a mindennapi élet megjelenítő erejű ábrázolása, ugyanekkor a hiedelemtörténetek és általában a mágikus elbeszélések kedvelése.

A Njarasza-tótól keletre, de a Manjara-tótól nyugatra, a tindigák keleti szomszédai az *iraku* (saját nevükön *irokk*, olykor az általuk lakott területről *mbulu* vagy *mburu* néven is nevezve) törzs fiai. Az irakuk hamita nomádok, akik már a maszajok előtt lehúzódtak e déli vidékre. Kohl-Larsen iraku adatközlője 1937 és 1939 között, az akkor fiatal Akanaej, kiváló mesélő volt, különösen jó érzékkel állatmesék és rémisztő hiedelemtörténetek, szörnymesék elmondására. A tőle hallott mesék (22, 33, 35, 38, 54, 56, 60) formája is igen ügyes. Az elbeszéléseket egy magányos sátorban mondta el; különösen a szörnyeteg-történetek közlésekor óvakodott attól, hogy társai megtudják a dolgot, és egy kissé bizonyára a megemlített lényektől is tartott. Az iraku mesekincs rendkívül érdekes összetételű. Az állatmesék és az európai trufákhoz hasonló imposztorciklus darabjai (ezt *Schwarzer Eulenspiegel. Schwänke der Iraku*, Kassel, 1963. című kötetében adta ki Kohl-Larsen) sok hasonlóságot mutatnak a part menti szuahéli, távolabbról az arab mesékkel. A szörnytörténetek ugyanakkor jellegzetesen bantu formájúak, és ezt nem csupán az elbeszélő motívumok, hanem olykor a hiedelemélmények neve is bizonyítja. Például a két mesében is (22, 23) említett *Ama-Irmi* név (ezt közszóként, „szörny”, „rém” jelentésben is használják) alighanem azonos a dzsagga és gikuju *irimu*, sőt a dél-afrikai zulu *izimu* névvel, és mindeme formák valószínűleg a bantu *mzimu* „szellem”, „kísértet” szóból erednek, mivel a bantuban a *líma* „kialudni”, „kioltani” ige jó etimonja a szónak.

Az egyes mesékről, egyes mesemondókról – jóllehet igazán röviden – a jegyzetek adnak némi tájékoztatást. A mesék sorrendje a kelet-afrikai folklór műfajainak egymásutánját követi. Erről kell még néhány szót ejtenünk.

Általában véve is, a természeti népek folklórájának műfajai nem egyeznek az európai parasztság népköltészetének műfaji rendszerével. Mások a műfajok, és ezek határai is elmosódottabbak, mint nálunk. Néhány esetben az európai folklorisztikán nevelkedett gyűjtő vagy olvasó bizonyára félre is értette az afrikai népköltészeti

alkotások igazi funkcióját. A kötetünkben szereplő különböző népek folklórja sem teljesen azonos, jóllehet nagyjából hasonlóak nevezhető. Legarchaikusabb a tindiga folklór, a legfejlettebbnek a szuahéli népköltészet nevezhető – a történeti körülmények ismeretében magától értetődő módon.

A legfontosabb műfajok egyike az eredetmonda (1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 13, 16, 17, 18), amely alfajával, a kozmogóniai eredetmondával (2, 4) együtt valamely tárgy, jelenség létrejöttét igyekszik megmagyarázni. Igen régies műfaj, különösen mítoszokkal, rítusokkal telítődött formájában – ebben a kötetben is.

Sajátos szerepe van a történelempótló történeti elbeszéléseknek (19, 20), a mindennapi élet eseményei elbeszélésének (28, 41), ősről szóló történetek (26), mindezek egy írástalan kultúra kollektív memóriáját adják.

A hiedelmekkel, mágikus praktikákkal teli műfajokból egész csokor köthető. Van köztük varázslómese (39), énekes varázsmonda [34], boszorkánytörténet (30), egyszerűbb vagy bonyolultabb hiedelemtörténet (37, 50), és néhány átmeneti, több műfajhoz is sorolható történet.

Külön csoport a szörnyetegmesék műfaja (22, 29, 33, 38), amelyet nem sok választ el a hősmítosztól (3r), hősmesétől (35), mítoszmesétől (51), mítoszmagyarázó történettől (14). A hősepika forrásvidékén járunk, ha ezeket olvassuk.

Az előbbi történeteket voltaképpen alig nevezhetjük mesének. Ezekhez viszonyítva kétségkívül meseibb egy csoport történet (21, 25, 27, 36, 40, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 57, 6r, 62), amelyeket természetesen több csoportra lehetne még bontani. Nyilvánvalóan külön kell választanunk az állatmeséket (6, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60), e csoporton belül is lehetséges volna további osztályozást végeznünk. A megfelelő európai meseműfajokhoz csak távolról mérhetők a tréfás mesék (23, 24) vagy a formulamesék, amelyekből a közölnél (62) sokkal többet vehettünk volna fel a kötetbe.

A bemutatott csoportok természetesen összefonódnak egymással, és az egyes történetek egymás mellett élésének számos példája van e kötetben is: nemegyszer az előző mese mintegy folytatódik a következőben. Ahogy a bantu közmondás mondja:

ulvendo uluveme Iva babili (a jó utazáshoz társ kell), egyik a másikat erősíti.

Voigt Vilmos

JEGYZETEK

Az egyes mesékhez fűzött jegyzetekben szereplő rövidítések feloldása:

AaTh (és utána számok) = mesetípusok Aarne, Antti-Thompson, Stith: *The Types of the Folktale*. Helsinki, 1961. című műve alapján.

Amott = *African Myths and Legends*, retold by Kathleen Arnott. London, 1962. (Reprinted 1965.)

Cole, Henry: *Notes on the Wagogo*. In: *Journal of the Royal Anthropological Institute* XXXII (1902) 305 – 338.

Doke, Clement M.: *Lamba Folk-Lore*. New York, 1927. (Memoirs of the American Folk-Lore Society. Vol. XX.)

Kenyatta, Jomo: *Facing Mt. Kenya. The Tribal Life of the Gikuyu*. London, 1965. (3rd impression)

K-L E = Kohl-Larsen, Ludwig: *Das Elefantenspiel. Mythen, Riesen- und Stammesgeschichten. Volkserzählungen der Tindiga*. Eisenach-Kassel, 1956.

K-L H = Kohl-Larsen, Ludwig: *Dér Hasé mit den Schuhen. Tiergeschichten der Iraku*. Eisenach-Kassel, 1958.

K-L I = Kohl-Larsen, Ludwig: *Issansu-Märchen*. In: *Baessler-Archiv* XX (1937) 1 – 68.

K-L K = Kohl-Larsen, Ludwig: *Das Kürbisungeheuer und die Ama'irmi. Ostafrikanische Riesengeschichten*. Kassel, 1963.

K-L Z = Kohl-Larsen, Ludwig: *Das Zauberhorn. Märchen und Tiergeschichten der Tindiga*. Eisenach-Kassel, 1956.

Macdonald, Duff: *Africana; or the Heart of Heathen Africa*, I–II. London-Edinburgh-Aberdeen, 1882.

Meinhof, Carl: *Afrikanische Märchen*. Jena, 1921. Bloomington, 1955 – 1958. című műve alapján.

MI (és utána egy betű, majd számok) = motívumok Thompson, Stith: *Motif-Index of Folk-Literature*. I–VI. Copenhagen-Schaegelen, Theobald: *La Tribu des Wagogo*. In: *Anthropos* XXXIII (1938), 195-217/ 515-567.

Wieneit ET = mesetípus Wienert, Walter: Die Typen der griechisch-römischen Fabel. Helsinki, 1925. című műve alapján.

A mesék címe a jegyzetekben zárójelben van, ha az eredeti forrásban nem volt cím, és a magyar címet a fordító adta.

1. *Kvadudá meg Mulilva* (K-L E 25 – 33) – Tanganyika, tindiga eredetmondta. A világ teremtését és ennek előzményeit (!) sajátos logikával elmondó történet. (MI A 600)

2. *A nap* (Macdonald I. Nr. 2. 280) – Nyaszai bantu, jao kozmogóniai eredetmonda. A múlt század hetvenes éveiből. (MI A 710)

3. *(Hogyan lett a napvilági)* (K-L I Nr. 25, 29 – 31) – Tanganyika, isszanszu eredetmonda. Elmondta 2935. február 14-én a Dindima-vidéki, körülbelül harmincöt éves isszanszu férfi, Hasszani, Kohl-Larsen fő adatközlője. (MI A 722. 1.)

4. *A hold* (Macdonald I. Nr. 3. 280-282) – Nyaszai bantu, jao kozmogóniai eredetmonda. Átstilizált szöveg. Az engedetlenségből felnyitott edény motívuma világszerte ismert (Pandóra szelencéje). (MI A 740)

5. *A békák és az eső* (Colé 330-332) – Tanganyikai bantu, gogo eredetmonda. (MI A 2232)

6. *A kaméleon és az Isten felesége* (Doke No. CXVIII. 208 – 222) – Zambiai bantu, lamba állatmese („icsisimikisio”, az eredeti műfajmeghatározás szerint). A történet magja: a megsegített szegény – isten vagy isten követe próbára teszi a megjutalmazottat (MI K 1811) (MI Q 1. 1): az európai mesékben emberekről elbeszélve.

kalikószövet: Afrikában a fehérektől behozott, olcsó kartonanyag.

7. *(A sört főző tyúk lakomája)* (K-L I Nr. t2. 13 – 14) – Tanganyika, isszanszu eredetmonda. Elmondta 1934. március 19-én Hasszani. Az európai népmesék között is előfordul a madarak által főzött sör motívuma. (AaTh 234 A*)

szváli – kis termetű antilop.

8. *(Hogy éltek az aranykorban!)* (Schaegelen No. 3. I–IV. 564 – 565) – Négy tanganyikai bantu, gogo eredetmonda:

- 1. A munka eredete (MI A 1346)
- 2. A telhetetlenség a munka eredete (MI A 1331)
- 3. Az esőden évszak eredete (MI A 1150)
- 4. A halál és a hiéna (MI A 1834.3)

9. *Miért arat a haláll* (Doke No. CXXI. 216-217) – Zambiai bantu, lamba eredetmonda („icsisimikisfo”). A halál eredetének legelterjedtebb magyarázata („a kíváncsiságból felbontott csomag” motívuma: MI A 1335).

10. *A hálál és az alvás* (Macdonald I. Nr. 14. 287 – 288) – Nyaszai bantu, jao eredetmonda. Átstilizált szöveg.

11. *Miért nem támadnak fel a halottak?* (Macdonald I. No. is. 288) – Nyaszai bantu, jao eredetmonda. A halál eredetére vonatkozó történetek „két követ” típusú változata. (MI A 1335-1)

12. *Isokó tűzszerszámot ad a hádzapiknak, és megtanítja őket ülni* (K-L E 42 – 45) – Tanganyika, tindiga eredetmonda. Az eredetmondák közül legnépszerűbbek a tűz eredetéről szólnak (MI A 1414). Itt e történet összekapcsolódik a hússütés és az ülés eredettörténeteivel. A történet végén szereplő „anyáim, nagyanyáim, nővéreim, apáim, nagyapáim, fivéreim” felsorolás a klasszifikációs rokonsági elnevezésekre utal: eszerint például az összes unokanővérek anyjait is „anyá”-nak nevezik.

hádzapi = a tindigák így nevezik magukat.

Isokó = istenség (legtöbbször férfi), az *isó*, „nap” szóból.

Haine = Isokó házastársa, egyes mesékben férfi, gyakrabban nő.

13. *Az elefántosdi* (K-L E 61 – 64) – Tanganyika, tindiga eredetmonda. Az elefántok és az elefánt- vadászat szokásainak, rítusainak eredettörténete. (MI B 801)

14. *Indaja megtanítja a hádzapi lányokat agyagbábukat készíteni* (K-L E 55-57) – Tanganyika, tindiga mítoszmagyarázó történet.

Az *Indaja* név eredeti jelentése: „a szomszéd törzs, az isszanszuk földjére távozott halott”, de a tindiga mítoszokban ezen a néven szerepel az első és leghatalmasabb törzsfőnök, aki a társadalmi élet szabályaira és szokásaira megtanította népét. A lányok szerepe a törzs életében a megszületendő gyermekek gondozására való felkészülés. Ennek kultikus-rítusszerű magyarázata a történet. Az

agyagból formált bábuk motívuma egyben az emberiség agyagból formázottságára (MI A 12,41) is utal, a barlang pedig arra a világszerte ismert (Platónnál is előforduló) motívumra, amely szerint az első emberek barlangban születtek (MI A 2232.3). Őskultusz, termékenységvarázslat és átlátszóan célszerű pedagógia fonódik össze a történetben.

15. Az *agyagból készített leány* (Macdonald II. No. 49. 359-360) – Nyaszai bantu, jao eredetmonda. Rendkívül népszerű e mese a bantuk között, a legtöbb törzs ismeri. Az agyagból lett (és ezért eltört, vízben elolvadt) emberek motívuma világszerte ismert. (MI A 1226 00 A 1241)

16. A *jao törzs eredete* (Macdonald I. No. 1. 279 – 280) – Nyaszai bantu, jao eredetmonda.

17. Hogy *keletkezett a tindiga népi* (K-L E 34 – 35) – Tanganyika, tindiga eredetmonda. Az emberek és a majmok hasonlóságának vagy különbségének indokolásával sok afrikai mese és monda foglalkozik. (MI A 1224.5.1.)

Pori = vadon, megműveletlen föld, legtöbbször bozót, erdő.

18. A *gikujuk eredete* (Kenyatta 3 – 5) – Kenyai bantu, gikuju eredetmonda. A kenyai nép szabadságharcának vezetője, majd a független állam elnöke, Dzsono Kenyatta, a maga törzsének eredetmondáját beszéli el, egy kissé átszínezve, aktualizálva a gyermekkorában hallott történetet. A monda szerint egyetlen embertől származnak a gikujuk, és még az ő életében formálódtak meg – isteni sugallatra és segítséggel – a társadalom keretei: a rokonság közvetlen egysége, a „kiscsalád”, és az egymással vérrokon kiscsaládok közössége, a „nagy család”.

19. A *mi otthonunk* (Macdonald II. No. 37. 334 – 336) – Nyaszai bantu, jao történeti elbeszélés. Az elbeszéltek jó része történetileg igazolható esemény.

20. *Történet a mangatik, maszajok és hádzapik háborúskodásáról* (K-L E 151 – 154) – Tanganyika, tindiga történeti elbeszélések. A gyűjtő kérésére történt összefoglalása a tindigák történelmének, nagyjában hiteles formában.

mangati, más néven *tatoga* = egy, a belátható múltban a tindigák közelébe vándorolt nílusi hamita törzs.

Epembe-ünnep vagy *Epembe*-tánc = bőségvarázsló énekestáncos ünnep, amelyet madártoll-díszben járnak. Ez a tánc a tindigák legnagyobb ünnepe, eredetéről különböző mondák ismereteseek, ezekben nagyjában közös az, hogy az isten adta e táncot a tindigáknak, hogy ennek segítségével több vadat ejthessenek el.

kongoni = antilopfajta.

Szikvacu = az elbeszélő neve.

lucsi – talán a fehérek által elterjesztett és a négerekre igen veszélyes influenza.

21. *Az elefánt és az ember barátsága* (Kenyatta 47 – 52) – Kenyai bantu, gikuju mese. A hálátlan állatról szóló, világszerte elterjedt mese (AaTh 155) helyi változata, amelyet a közlő, igen csekély változtatással is, gyarmatosítók elleni satírává formált.

22. *Az esőáldozat* (K-L K 40 – 43) – Tanganyika, iraku szörnyetegmese. Igen népszerű, az irakuk között több változatban ismert történet.

Ama-irmi = gonosz démon (vö. 33. sz. mese).

Kárió = több mesében előforduló női név.

Tatu Netlang = szó szerint „A Netlang öregapja” eskükezdő formula, ha valaki nagyot mondani készül, akkor használja, a *Netlang* név istenséget is jelent.

23. *Aki nem tudta, milyen a méz* (Doke No. XXII. 42 – 45) – Zambiai bantu, lamba tréfás mese („icsisimikisio”).

kamba-méz = a vadméhek által a kamba-virágból összegyűjtött méz.

tondo-fa = ennek virága a kamba-virág.

24. *(Ki a legszebb1)* (K-L I Nr. 1. 1-2) – Tanganyika, isszanszu mese. Elmondta 1935. március 18-án Hasszani. A legvégső résztől eltekintve, a mi európai foglaimink szerinti tréfás mese.

25. *Kinek volt igazat* (Macdonald II. No. 332 – 333) – Nyaszai bantu, jao mese. A mese végén elbeszélte eljárás a valóságban is így folyik le, kisebb jelentőségű nézeteltérések elintézésékor.

26. *(Oroszlánnal ingerkedő, égből jött leányzó)* (K-L I Nr. 7. 8.) – Tanganyika, isszanszu őstörténet. Elmondta 1935. március 6-án Nvaro, Hasszani sógornője.

27. *A levegőből élő legény* [Macdonald II. No. 48. 358 – 359) – Nyaszai bantu, jao mese. Hasonló európai mesetípusok: AaTh 1562 A*, 1562 C*, 1568*** és motívumok: MI W nr. 2. 6, K 177.

28. *A telhetetlen anyós* (Doke No. XXI. 40 – 43) – Zambiai bantu, lamba történet („icsisimikisio”). A madárfogás epizódja valódi gyakorlaton alapul. A teljesíthetetlen kívánságok motívuma: MI H 1010.

29. *Sicsinongomunuma és Csilubvelubve* (Doke No. LXVIII. 126-131) – Zambiai bantu, lamba szörnyetegmese („icsisimikisio”). Az európai szörnyetegölő mesék legáltalánosabb típuszáma: AaTh 300 és AaTh 327 G (Egy legény legyőzi a szörnyeteget).

Sicsinongomunuma = a név szó szerinti jelentése: „az óriás nagy fazékkal a hátán”.

Csilubvelubve = a név szó szerinti jelentése: „az, aki menthetetlenül elveszett”.

30. *A fán lakó gyermekek* (Amott 140-149) – Tanganyikai bantu, kamba boszorkánytörténet. Az emberevő boszorkányokról vagy szellemről szóló történet minden régiessége ellenére is felépítésében hasonlít a didaktikus európai gyermekmesékre, talán a közreadó jóvoltából. A történet típusa: AaTh 333, fő motívumai: MI G 30, G 346, a megváltozott hangú boszorkány: F 556.2, K 1832, az elnyelt emberek visszaadása: F 913.

baobáb = igen magas és erős törzsű fa, gyümölcse ehető.

31. *(Történet Msziszirimbugve szörnyetegről)* (K-L I Nr. 32. 40-42) – Tanganyika, isszanszu hősmítosz. Elmondta 1935. január 30-án Hasszani. A hősepika talán legeslegősbibb – sok vonásában még kialakulatlan – formájának képviselője e történet, fordulópontjain sztereotip (akár versesnek is nevezhető) megfogalmazású részletekkel.

32. *Oroszlán-kiéneklő* (Doke No. LVII. 206–in) – Zambiai bantu, lamba énekes mese („ulusimi”, az eredeti műfajmeghatározás szerint). A mese két részből áll: az emberevő (ezúttal oroszlán) mint vő kerül a házhoz – megmenekülnek tőle. Hasonló szüzsé az alapja az AaTh 3t5 A típusú meséknek is. A lamba történetben kifejezetten mesés elem még a szíves segítségért hálás tanácsadó törpe (MI F 451.5.1, N 825.2). Az emberré változó oroszlán és általában az emberevő szörnyek ismert hiedelemfigurák az egész afrikai

elbeszélőkincsben. A mese a világszerte ismert AaTh 312 A típus rokona.

zaieba – gyorsan felállított lombkunyhó.

A lambák sohasem öltenek magukra elefánt-, orrszarvú- és vízilóbőrt, ezért mondja a mesélő, hogy az oroszlán ilyen bőroket vett fel.

33. *Ama-irmi a kukoricásban* (K-L K 105 – 206) – Tanganyika, iraku szörnyetegmese.

Hodi! = szuahéli szó, jelentése: „Nyiss ajtót!”

34. *Az emberevő óriás tánca* (Doke No. XXX. 64 – 74) – Zambiai bantu, lamba énekes varázsmonda („ulusimi”). Az életre táncoltatás varázsmeséje. (MI D 2415)

galágó = kis majomfajta.

35. *A Haidér-ökör* (K-L K 11 – 25) – Tanganyika, iraku hősmese – eredetmítosz. A legnépszerűbb kelet-afrikai hőstörténet, minden nép ismeri változatát. Típusa: AaTh 2130, fő motívuma: MI G 352, F

társfeleség = a többnejűségre utaló elem.

mangati = vö. 20. sz. mese; *umbugve* nép földje = az irakuk szálláshelyétől keletre eső terület.

36. *A nagy vízikígyó* (Doke No. CXLI. 246 – 249) – Zambiai bantu, lamba mese („icsisimikisio”). A kígyóvőlegény világszerte ismert motívum (MI D 292, D 622), de az európai mesék fordított felfogásúak: a vőlegény nappal kígyó és éjjel férfi, nem elpusztítani, hanem boldoggá tenni szeretné feleségét.

37. *Cshikhcse, a szörnyeteg* (K-L E 91-96) – Tanganyika, tindiga hiedelem történet. Az emberevő szörnyeteget az állatmesék hőse, a nyúl pusztítja el, ezért az állatmeseszerű betét a szövegben.

38. *Gilomot házában* (K-L K 192 – 195) – Tanganyika, iraku szörnymeze. A mese európai megfelelője az ismert Jancsi és Juliska történet (AaTh 327 A). Ez a megfogalmazás (az óriás megijed a gyermek nevetésétől) ismert a szomszéd maszajok meséiben is. (MI A 4or, K i7ro)

pombe = kölesből (olykor kukoricából) főzött sör.

39. *Vagambo, a varázsló* (K-L Z 24 – 35) – Tanganyika, tindiga varázslómese. Figyelemre méltó a négyszeres pontos eseményismétlődés, majd ezután az eltérő befejezés. Európai mesében már a harmadik ismétlődésnél véget érne a történet. (AaTh 312 A)

40. *A varázsló fiai* (Doke No. CXLIX. 256 – 259) – Zambiai bantu, lamba mese („icsisimikisio”). A három fiú közül csak a legkisebb jár szerencsével a szörnyeteggel szemben – ez ismert motívum az európai mesékben is (MI L 13). A „varázsló”, az eredetiben *pika*, a nemzetközi népköltészetkutatásban angol szóval „trickster”-nek nevezhető figura, aki rendszerint az emberi kultúra javainak feltalálója, vagy ezek felhasználási módjára tanítja meg az embereket, de ugyanakkor igen sok csínyt is tesz. A legkisebb fiú ezért éppen tűzcsiholással ijeszti el a manót: ez is kifejezi a mese alapgondolatát, a vad természet és az emberi kultúra szembeállítását. (MI J 1110)

41. *Az álomlátó halála* (K-L E 162-168) – Tanganyika, tindiga mindennapi történet. A maszáj okkal való háborúskodásról vö. 20. sz. történet.

42. *(Maszarakulangva, az ügyes fiú)* (K-L I Nr. 36. 48 – 51) – Tanganyika, isszanszu mese. Elmondta 1935. február 22-én Hasszani. A mese főbb motívumai: a szörnyetegnek elígért gyermek (MI S 211) – az ügyes fiú (MI K i6ri) – az apa elítélése. Típusának európai rokonait AaTh 327 alatt tartják számon. Az egész történet a 43. számú mese változata. A mese elején szereplő „vadbarom-állat” nevét a mesemondó nem tudta pontosabban megmondani, a mese végén azonban hozzáfűzte, hogy az állat ilyen hangot ad: „kukurukukuru”, ami alighanem az oroszán dühös morgásának hangutánzása.

43. *Kálikalandzse, az elígért gyetek* (Macdonald II. No. 38. 336-337) – Nyaszai bantu, jao mese. A történet ismert a zuluk között is. A mesehős neve a *kalanga*, „pörkölni” igéből származik, mivel a fiú bab pörkölése közben született. A megfelelő európai mese: AaTh 327.

44. *A nehéz helyzetbe került kovács* (Amott 119-123) – Ugandai bantu, baganda mítosz és tréfás mese keveréke. A kovácsokat természetfeletti tudású embereknek tartják Afrika-szerte. A fémből készített ember mítosza is szinte az egész világon ismert (MI A 1247), a teljesíthetetlen feladat megoldását megsúgó bolond motívuma (MI N 820, I 156) hasonlóképpen. A történet legvégén olvasható magyarázkodás valószínűleg a közzétevőtől származik.

45. *Tenni-tudó-nagyokos és Szólni-tudó-nagyokos* (Doke No. IX. 12.-U) – Zambiai bantu, lamba mese („icsisimikisio”).

46. *Lunda és Nkonde története* (Doke No. CLVI. 273 – 275) – Zambiai bantu, lamba mese („akasimi”). A csodálatos zsákmányszerzés allegorizálása, etikai tanulsággal. A két énekes párviadala, melyikük tudja (varázs) énekével magához csalogatni a csodamadarakat: MI B io2.r. Feltűnő, hogy mindketten ugyanazt a dalt éneklék.

47. *A tözzsfőnök legkisebb leánya* (Doke No. XXIII. 44 – 51) – Zambiai bantu, lamba mese („icsisimikisio”). A mese típusa (AaTh 554) világszerte ismert, és a kitűzött próbák két utóbbika is szó szerint egyezik a nemzetközi változatokéval.

48. *(A muzsikáló szerszám)* (K-L I Nr. 33. 42 – 44) – Tanganyika, isszanszu mese. Elmondta 1935. január 29-én Hasszani. A történet eleje (a halottból készített hangszer) világszerte ismert (AaTh 780), az oroszánhívó-ének és a villámhívó-ének párviadala mágikus tudású énekesek vetélkedésének hősepikai megfogalmazásaira emlékeztet.

49. *A tök-gyerekek* (Amott 112-118) – Tanganyikai bantu, dzsagga mese. A gyermektelen öregasszony kívánságára csodálatos úton megszületett gyermek motívuma ismert az európai mesekincsben is, de itt csupán a kezdete bonyolult szerkezetű meséknek. (AaTh 700)

a Nagy Hegy = a Kilimandzsáró,

poi = kása.

kipszigisz föld = a nomád kipszigisz törzs földje.

50. Történet *a manótól és az embenől* (Doke No. XXXIV. 74 – 77) – Zambiai bantu, lamba hiedelemtörténet és tréfás mese keveréke. A fáról leejtett eszközök motívuma az európai tréfás mesékben is ismert (AaTh 1653, MI K 335.1.1.), és talán a fa alatt táncoló manó is rokona az európai mesék (AaTh 503) fa alatt táncoló tündéreinek (MI F 261).

51. Mrile meséje (Meinhof No. 9. 71 – 78) – Tanganyikai bantu, dzsagga mítosz-mese. A bonyolult történet elején elmondott varázsmondóának nincs értelme. Nem véletlen az sem, milyen sorrendben kérlelik rokonai a távozni készülő Mrilét: anyja és testvérei után náluk tekintélyesebb apja, majd az ő korcsoportjához (Mrile számára a legfontosabb közösséghez) tartozók, végül a nagybátyja (Kelet-Afrikában máig elterjedt szokás, hogy a nagybácsi

neveli fel a serdültebb gyermekeket) marasztalja, a törzsi szervezet ranglétráján egyre fontosabb szereplők következnek. A hazatérő Mrile zsírral bekenése a táncos ünnepekre utal, ekkor szokás zsírral bekenekedni. A sokepizódos történet közepe a mi *Cantata Profanánk* tartalmára, vége a Noé-történetből ismert epikus hagyományokra hasonlít.

52. *A márna felesége* (Doke No. XXIV. 50-57) – Zambiai bantu, lamba mese („ulusimi”). A világ mesekincsének egyik legszebb darabja (AaTh 425), Afrikában is számos változatát jegyezték fel.

avatási ünnep = ifjúavatás.

53. *A teknős és a pávián* (Arnott 22 – 24) – Nyaszai bantu, njandzsa állatmese. „A daru és a róka vendégsége” címen ismert ezópusi mese (AaTh 60, Wienert ET 123) Afrikában különböző állatokhoz fűződik.

54. *A nyúl mint szemtanú* (K-L H 96 – 103) – Tanganyika, iraku állatmese. Az afrikai állatmesék ravasz állata – számunkra meglepő módon – a nyúl. (Ezért játszik a nyúl imposztorszerepet az amerikai néger mesékben is.) E történet első része (a szag helyett hang motívuma – MI J 1172.2} az európai tréfás mesékből is jól ismert. A második rész sajátos párhuzama az előzőnek. Amott a nyúl ravaszsága az igazságot segíti, emitt a hazugságot viszi diadalra. A „szemesnek áll a világ” tanulságot külön is levonják a mese végén.

55. *A furfangos nyúl* (K-L Z 58-61) – Tanganyika, tindiga állatmese.

56. *A nyúl kijátssza a kútcsőszöket* (K-L H 44 – 49) – Tanganyika, iraku állatmese. A történet világosan több elem összeolvasztásából keletkezett.

57. *A majom szíve* (Doke No. CLVII. 274 – 277) – Zambiai bantu, lamba mese („icsisimikisio”). A világszerte nagyjában azonosan előforduló mese (AaTh 91) afrikai arab, zanzibári szuahéli és afrikai telepes indiai változatokban is ismert.

58. *Kakas úr, Vadmacska uraság és az Izé-micsodák* (Doke No. LXVI. 122 – 125) – Zambiai bantu, lamba állatmese („icsisimikisio”). A párhuzamos európai állatmese: AaTh 103 (MI K 2324).

59. *A halászósas meg a magomba* (Macdonald II. No. 47. 354 – 358) – Nyaszai bantu, jao állatmese.

mngomba = sasféle madár.

60. *Uvungelema* (Doke No. XXVIII. 60-63) – Zambiai bantu, lamba állatmese („icsisimiksio”). A mese igen népszerű a keleti bantu törzsek között.

61. *Szelimán szultán okos kakasa* (Meinhof No. 3. 52 – 54) Kelet-tanganyikai szuahéli mese, századunk első évtizedében jegyezték fel. A mese főhőse nem más, mint Dávid (Daud) király fia, Salamon (Szelimán), az egész közelkeleti mesekincs kedves, sokat tudó kópé-varázslója. Természetfeletti képességeivel ő rendeli munkára az állatokat. A mese további része, az állatok nyelvét értő ember és kíváncsi feleségének története (AaTh 670), az egész világon elterjedt, az arab és afrikai mesehagyományban is. A mi szövegünk forrása egy arab mese lehetett.

62. *Varacskosék éjszakája* (Doke No. XCVII. 178 – 179) – Zambiai bantu, lamba formulamese („icsisimikisio”). A hasonló jellegű európai mesék (például AaTh 2250, 2300) általában a mesemondás végén, zárótörténetként szerepelnek, így búcsúztatják a mesehallgatót. (MI Zr7)

TARTALOM

Kvadudá meg Mulilva
A nap
Hogyan lett a napvilág?
A hold
A békák és az eső
A kaméleon és az Isten felesége
A sört főző tyúk lakomája
Hogy éltek az aranykorban?
Miért arat a halál?
A halál és az alvás
Miért nem támadnak fel a halottak?
Isokó tűzszerszámot ad a hádzapiknak, és megtanítja őket ülni
Az elefántosdi
Indaja megtanítja a hádzapi lányokat agyagbábukat készíteni
Az agyagból készített leány
A jao törzs eredete
Hogy keletkezett a tindiga nép?
A gikujuk eredete
A mi otthonunk
Történet a mangatik, maszajok és hádzapik háborúskodásáról
Az elefánt és az ember barátsága
Az esőáldozat
Aki nem tudta, milyen a méz
Ki a legszebb?
Kinek volt igaza?
Oroszlánnal ingerkedő, égből jött leányzó
A levegőből élő legény
A telhetetlen anyós
Sicsinongomunuma és Csilubvelubve
A fán lakó gyermekek
Történet Maziszirimbugve szörnyetegről
Oroszlán-kiéneklő

Ama-irmi a kukoricásban
Az emberevő óriás tánca
A Haidér-ökör
A nagy vízikígyó
Cshikhcse, a szörnyeteg
Gilomot házában
Vagambo, a varázsló
A varázsló fiai
Az álomlátó halála
Maszarakulangva, az ügyes fiú
Kalikalandzse, az elígért gyerek
A nehéz helyzetbe került kovács
Tenni-tudó-nagyokos és Szólni-tudó-nagyokos
Lunda és Nkonde története
A törzsfőnök legkisebb leánya
A muzsikáló szerszám
A tök-gyerekek
Történet a manóról és az emberről
Mrile meséje
A márna felesége
A teknős és a pávián
A nyúl mint szemtanú
A furfangos nyúl
A nyúl kijátssza a kútcsőszöket
A majom szíve
Kakas úr, Vadmacska uraság és az Izé-micsodák
A halászósas meg a mngomba
Uvungelema
Szelimán szultán okos kakasa
Varacskosék éjszakája
Utószó (Voigt Vilmos)
Jegyzetek